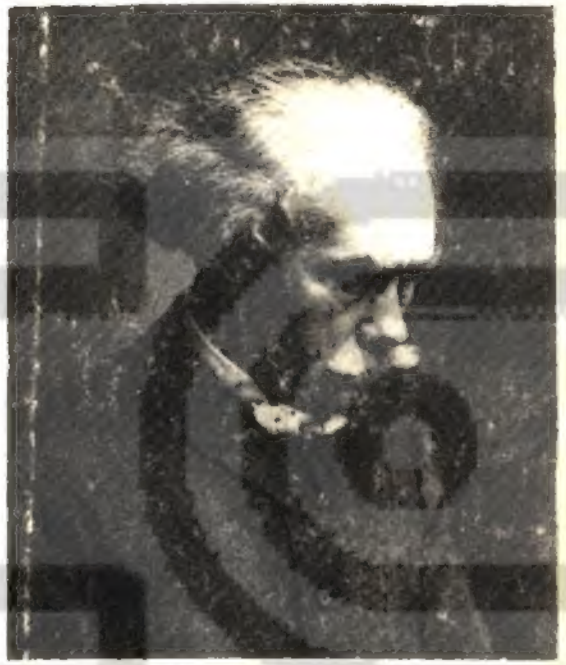
delavrancea

«Meritul esențial al lui Delavrancea, ca dramaturg, se află în domeniul dramei istorice, în primul rînd în *Apus de soare*. Prin această piesă, Delavrancea a introdus un element nou în drama istorică națională, inaugurînd caracterele dramatice monumentale și totodată, ca modalitate estetică, poemul dramatic. Vocația sa romantică l-a condus către realizarea unei coordonate fundamentale a dramei istorice românești, și anume proiecția istoriei pe eternul uman.»

TEODOR VÂRGOLICI

Lei 5

editura minerva

196

delavrancea

biblioteca bpt pentru toți

fondată în 1895 bpt serie nouă

delavrancea

apus de soare

Ilustrația copertei: *Ladislau Braun*

barbu delavrancea

apus de soare

Teatru

EDIȚIE ÎNGRIJITĂ DE EMILIA ȘT. MILICESCU
PREFAȚĂ ȘI TABEL CRONOLOGIC DE TEODOR VÂRGOLICI

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI • 1971

EDITURA MINERVA • BUCUREȘTI

Ediţia a II-a (B.P.T.)

Textele din acest volum sînt reproduse după ediţia: **Barbu Delavrancea**, *OPERE*, vol. III, IV, Bucureşti, 1967, îngrijită de Emilia Şt. Milicescu.

BARBU DELAVRANCEA, DRAMATURGUL

Dacă admitem că furtunoasa şi sinuoasa activitate politică desfăşurată de Barbu Delavrancea în a doua jumătate a vieţii sale se aseamănă unei adevărate şi încordate încrucişări de spade, atunci observăm, în cazul scriitorului nostru, că dictonul latin „inter arma silent musae" se verifică practic. Într-adevăr, începînd din 1894, cînd este ales deputat liberal şi e absorbit din ce în ce mai mult de politicianismul beligerant, muzele se îndepărtează de la Delavrancea, tac, amuţesc aproape complet pentru o lungă perioadă de timp. Pînă în 1893, an în care publică *Norocul dracului*, *Departe, departe*, *Bunicul*, *Bunica* şi volumul *Între vis şi viaţă*, gazetăria şi oratoria politică n-au constituit un impediment pentru activitatea creatoare a lui Delavrancea, desfăşurîndu-se concomitent cu elaborarea celor mai de seamă opere literare ale sale. După 1893, timp de peste un deceniu, scriitorul intră într-un con de umbră, cedînd locul politicianului, fiind permanent deputat, cînd liberal, cînd conservator, primar al Capitalei, vicepreşedinte al Camerei, ministru etc., nemaifiind cunoscut în cîmpul literaturii decît prin cîteva articole ocazionale şi prin celebra pledoarie în favoarea lui I.L. Caragiale în procesul Caion (1902). În această lungă perioadă, de peste un deceniu, deşi devine exponentul intereselor politicianiste ale liberalilor şi conservatorilor, nefiind scutit de anumite erori şi confuzii, Delavrancea a rămas însă un sincer şi ardent patriot, cu o conştiinţă lucidă faţă de marile probleme şi aspiraţii na-

ționale, însuflețit continuu de o fierbinte dragoste de popor, de tradițiile și comorile lui artistice. De pildă, în conferința *Doina*, publicată în *Albina* din 1 și 8 septembrie 1902, Delavrancea sublinia: „*Caracterul esențial al românilor, acela care reiese evident din întreaga noastră istorie, este bravura, uneori avînd aerul nepăsării de viață și de moarte. Altfel, am fi pierit de pe fața pămîntului, cînd ne gîndim la poziţiunea pe care a avut-o și o are țara românilor. A fost destul o scînteie în secolul nostru, și focul s-a aprins. Vechea bărbăție a reînviat. Chiotul doinei seculare s-a auzit într-o parte românească, ca și pe timpul lui Ștefan cel Mare.*

În doină s-a răsfrînt sufletul poporului român."

Deși urcase cele mai înalte trepte ale ierarhiei politicianiste, în lunga perioadă în care absentează din sfera literaturii, Delavrancea n-a încetat nici un moment să iubească și să respecte marea masă a poporului român, țărănimea, de al cărei destin se simțea indestructibil legat. Într-un discurs pronunțat în Cameră, în 1917, cu prilejul proiectului de reformă agrară, Delavrancea declara: „*Orice aș face, orice aș crede, simt că am izvorît din pătura adîncă, din mulțimea îndelung răbdătoare, din amărăciunile vremurilor, din țărănimea umilită și tăcută. Așa mă știu, așa sunt, așa voi fi. Sunt din ei, sunt al lor... De ei mă leagă suferințele moșilor și strămoșilor mei. În mine se adună suferințele veacurilor trecute și ies la iveală și le dau în clipa aceasta graiul pe care li-l pot da!*"

Pentru Delavrancea, fiul căruțașului din Delea-Nouă, lunga prezență în zona politicianismului vremii a constituit însă și o zbuciumată experiență de viață, o ciocnire permanentă și dramatică a onestei sale conștiințe artistice și civice cu realități, practici și moravuri la care nu putea subscrie, ciocnire cu amplă răsfrîngere și cu importante consecințe în activitatea sa creatoare. Multe mărturii atestă faptul că din această experiență de viață, din dorința patriotică de a reînvia trecutul de glorie strămoșesc, pentru a-l da pildă

prezentului său abdicat de la marile virtuţi, s-au născut în primul rînd tulburătoarea dramă istorică *Apus de soare* şi apoi celelalte două părţi ale trilogiei dramatice, *Viforul* şi *Luceafărul*. În schimbul de scrisori cu Al. Vlahuţă, publicate sub titlul *Politică şi literatură*, I.L. Caragiale spunea, referitor la evoluţia lui Delavrancea: „*Afară de amărăciunile pe care i le-au adus lui personal amestecul şi tăvălirea în luptele politice, ce pagubă a avut el, ca poet, din frămîntarea lui de partizan? Eu cred, nici una; ba, zău, înclin mult a crede că dacă nu gusta pînă la drojdii acele amărăciuni, n-ar fi avut, — în (cum zici foarte nimerit) «vremea asta aşa de tulbure, aşa de acră şi fără nici o credinţă» — viziunea aceea care se numeşte «Apus de soare» şi care e tot un fel de preorocie.*“[1] De la soţia scriitorului, Maria Delavrancea, ne-a rămas precizarea că, în 1908, în timpul călătoriei întreprinse în Grecia, Italia şi Egipt, meditînd la sîngeroasele represiuni ale răscoalei din 1907, Delavrancea concepe două trilogii dramatice, una închinată Moldovei, avînd ca eroi principali pe Ştefan cel Mare, Ştefăniţă şi Petru Rareş, iar alta inspirată din istoria Munteniei, protagoniştii urmînd să fie Mircea cel Bătrîn, Vlad Ţepeş şi Mihai Viteazul.[2] Aceste două trilogii dramatice trebuia să constituie răspunsul scriitorului la uciderea celor 11.000 de ţărani, o luare de atitudine faţă de contemporaneitatea sa politică, un înflăcărat îndemn patriotic adresat prezentului, pentru reînvierea virtuţilor strămoşeşti şi a marilor aspiraţii naţionale. Trilogiile nu erau aşadar o evaziune în trecut, ci o readucere a trecutului în prezent.

---

[1] I.L. Caragiale, *Opere*, ediţie îngrijită de Şerban Cioculescu, vol. IV, Bucureşti, Fundaţia pentru literatură şi artă, 1938, p. 229.

[2] Emilia St. Milicescu, *Studiu introductiv* la *Opere* de Delavrancea, Bucureşti, E.P.L., 1965, p. LX.

Dintre cele două proiectate trilogii, Delavrancea a realizat-o numai pe prima, închinată Moldovei, prin dramele istorice *Apus de soare*, *Viforul* și *Luceafărul*.

Apariția trilogiei, într-o succesiune rapidă, după îndelungata absență a scriitorului din cîmpul literaturii, a constituit o adevărată revelație. Dacă printre comilitonii politici ai lui Delavrancea a produs o anume derută, determinată de teama de a nu evada complet din rîndurile lor, care aveau nevoie de prestigioasa sa personalitate, în schimb a prilejuit o mare satisfacție printre confrații de scris și admiratorii săi, aceștia văzînd pe bună dreptate, în întoarcerea scriitorului la uneltele sale, un fapt cu urmări salutare pentru propria sa creație și mai ales pentru evoluția literaturii române, a dramaturgiei naționale.

Prima parte a trilogiei, drama în patru acte *Apus de soare*, a fost depusă la Teatrul Național din București, al cărui director era Pompiliu Eliade, în noiembrie 1908, repetițiile începînd în aceeași lună. După avanpremiera din 2 februarie 1909, prima reprezentație a avut loc la 4 februarie 1909, din distribuție făcînd parte Constantin Nottara (Ștefan cel Mare), Ion Manolescu (Bogdan), Zaharia Bîrsan (Hatmanul Arbore), Petre Liciu (Doftorul Șmil), Marioara Voiculescu (Oana) etc. În volum aparte, *Apus de soare* a văzut lumina tiparului tot în 1909. Încă de la prima reprezentație piesa s-a bucurat de un succes răsunător în publicul spectator. În cronica teatrală pe care Emil Nicolau o scrie în *Acțiunea* din 4 februarie 1909 se arăta că autorul a fost *„chemat și rechemat la rampă în aplauzele frenetice ale unui public foarte numeros, mai ales după actul III"*. Printre confrații de breaslă și cronicarii dramatici piesa lui Delavrancea a provocat însă aprinse controverse, datorită în primul rînd formulei și viziunii ei dramatice noi în acea epocă. N. Iorga scrie o cronică favorabilă, elogioasă, în *Neamul românesc literar* (nr. 4, 1909, p. 258), afirmînd că prin drama

Apus de soare se inaugurează „*un nou răsărit al trecutului nostru în teatru*", relevînd „*noutatea*" și „*îndrăzneala în culori*" a operei lui Delavrancea. Cuvinte de caldă apreciere au mai avut Al. Vlahuță, Mihail Dragomirescu, D. Tomescu și alții. Cei ce nu i-au înțeles structura cu totul aparte pentru nivelul dramaturgiei românești din epoca respectivă și semnificațiile adînci ale evocării grandioasei figuri a lui Ștefan cel Mare, au fost, surprinzător, Al. Davila și mai ales Ilarie Chendi, care afirma, în mod hazardat, că e „*o dramă greșită prin însăși concepțiunea ei*" (în *Tribuna* din 25 decembrie 1909). Al. Davila considera că Delavrancea „*a scris un basm frumos*", fără nici o contingență cu arta scenică (în *Noua revistă română*, nr. 18, 1909, p. 274). La începutul lunii martie 1909, conducerea Teatrului Național intenționează să-l înlocuiască, în distribuție, pe C. Nottara cu un alt actor. În urma refuzului lui Delavrancea de a accepta această schimbare, piesa e scoasă de pe afiș, la 10 martie 1909, fapt ce iscă vii proteste în rîndul opiniei publice. Pînă și în Cameră, în ședința din 14 martie 1909, deputatul Victor Filotti interpela: „*Eu, publicul, am dreptul să protestez cînd sînt privat de reprezentarea unei opere de valoare*"[1]. Una dintre cele mai eficace intervenții în favoarea repunerii în scenă a dramei *Apus de soare* s-a datorat lui I.L. Caragiale, care scria, în *Universul* din 13 martie 1909, că piesa lui Delavrancea se caracterizează prin „*proporții largi, mai mari ca măsura naturală, simplicitate maiestuoasă, culoare hotărîtă, lipsă de nuanțe intermediare și de clarobscur, desen viguros și, mai presus de toate, o sinceritate de concepție și o naivitate de expresie pe care numai ferventa credință o poate insufla*". Ca urmare, piesa este reluată pe scena Teatrului Național la 29 martie 1909. O rezervă tacită față de *Apus de soare* bănuim și la Titu Maiorescu, N. Gane și A.D. Xenopol, care s-au eschivat, sub diferite pretexte, de a întocmi rapor-

---

[1] Barbu Delavrancea, *Opere*, vol. III, București, E.P.L., 1967, p. 318.

tul Academiei Române pentru premierea piesei. Un raport deosebit de elogios prezintă însă istoricul I. Bogdan, în ședința Academiei din 14 mai 1910, în urma căruia *Apus de soare* primește premiul Năsturel-Herescu.

Cînd încă nu încetaseră aprecierile controversate asupra piesei *Apus de soare*, Delavrancea irumpe cu cea de a doua parte a trilogiei, drama în patru acte *Viforul*. Aceasta se publică mai întîi în foiletonul ziarului *Universul*, între 26 noiembrie și 25 decembrie 1909, în volum aparte fiind tipărită în 1910. Prima reprezentație la Teatrul Național din București a avut loc în seara zilei de 26 noiembrie 1909, din distribuție făcînd parte Petre Liciu (Ștefăniță-Vodă), C. Nottara (Luca Arbore), I. Brezeanu (Mogîrdici), Agepsina Macri (Doamna Tana), I. Livescu, G. Achille, Z. Bîrsan etc. Piesa s-a bucurat de aceeași călduroasă primire din partea publicului și de aprecierile favorabile ale multor comentatori, printre care Al. Vlahuță, C.C. Bacalbașa, Mihail Dragomirescu, Liviu Rebreanu și alții. În cronica pe care o publică în ziarul *Conservatorul* din 2 decembrie 1909, C.C. Bacalbașa scria: *„Cînd un scriitor poate produce actul III din «Viforul» și zugrăvi un caracter ca al lui Ștefăniță, el are dreptul să ceară incetățenirea în patria nemuritorilor"*. Menținînd aceeași lipsă de înțelegere față de viziunea specifică a lui Delavrancea, Ilarie Chendi se exprimă nefavorabil și față de *Viforul*.

Controversele și aprecierile negative, mai mult sau mai puțin ostentative, nu-l intimidează însă pe Delavrancea, care lucrează febril și la cea de-a treia parte a trilogiei, drama în cinci acte *Luceafărul*, pe care o tipărește mai întîi în volum, în 1910. Premiera piesei a avut loc pe scena Teatrului Național din București la 9 decembrie 1910, în distribuție numărîndu-se C. Nottara (Petru Rareș), V. Leonescu (Logofătul Balaș), I. Brezeanu (Mogîrdici), Petre Liciu (Doftorul Șmil), Agepsina Macri (Genunea), Z. Bîrsan, G. Achille, I. Livescu, A. Bulandra, N. Soreanu etc.

După încheierea trilogiei istorice, Delavrancea nu mai părăsește domeniul dramaturgiei, dedicîndu-i-se, în continuare, cu o pasiune frenetică. Nu după mult timp dramatizează nuvela sa anterioară *Irinel*, într-o comedie în trei acte cu același titlu. Prima ei reprezentație a avut loc la 13 decembrie 1911, în volum apărînd în 1912. Deși din distribuție au făcut parte actori de talent, ca I. Brezeanu, Agepsina Macri, V. Toneanu, Tony Bulandra, Aristița Romanescu, piesa nu întrunește sufragiile nici ale publicului, nici ale comentatorilor. N.D. Cocea o consideră *„un dezastru"* (în *Rampa* din 16 decembrie 1911), Tudor Arghezi relevă că subiectul este *„de-o sentimentalitate arhaică"* (în *Viața românească* din decembrie 1911), un verdict pozitiv, dar neîntemeiat, după cum vom vedea, venind din partea lui P. Locusteanu, care, în *Flacăra* din 24 decembrie 1911, afirma, în mod vădit exagerat, că piesa ar avea un *„conflict de o rară subtilitate și originalitate"*.

Peste un an, Delavrancea dramatizează o altă nuvelă a sa, *Hagi-Tudose*, într-o comedie în patru acte. Scenele I și VII din actul I s-au tipărit în *Flacăra* din 18 august 1912, iar scena I din actul IV în *Epoca* din 11 august 1912. Integral, piesa a apărut în volum în 1913. Cea dintîi reprezentație are loc la 14 decembrie 1912, rolurile fiind interpretate de C. Nottara (Hagi-Tudose), I. Petrescu (Matache Profirel), V. Toneanu (Jenică Păunescu), C. Radovici (Gusi), Agepsina Macri, M. Giurgea etc. Deși prezintă o seamă de calități incontestabile, totuși piesa a fost fluierată la premieră și a căzut. În afară de Victor Eftimiu și Mihail Dragomirescu, toți ceilalți cronicari și comentatori, în frunte cu Liviu Rebreanu și Tudor Arghezi, au respins-o. Se pare însă că la căderea piesei a contribuit, într-o anume măsură, distribuirea lui C. Nottara, actor prestigios pentru dramă, într-un neindicat rol de comedie, în rolul titular, al lui Hagi-Tudose. Distribuirea lui C. Nottara în acest rol s-a făcut însă numai cu o săptămînă înainte de premieră. Al. Davila,

directorul Teatrului Național, considerînd suficiente repetițiile cu C. Nottara, nu mai amînă premiera piesei. După căderea ei, Delavrancea aruncă vina asupra lui Al. Davila, într-o scrisoare deschisă publicată în *Epoca* din 19 decembrie 1912, prin care anunța totodată că își retrage toate piesele aflate în repertoriul Teatrului Național. „*Dl. Nottara* —spunea Delavrancea în această scrisoare— *este un artist distins și de mare experiență. Dar temperamentul și obicinuința d-sale, de treizeci de ani, l-au silit să interpreteze pur tragic ceea ce nu era decît serios comic. Ca să fi reacționat împotriva temperamentului și a obicinuinței d-sale, i-ar fi trebuit mai multe repetiții, pe care le-ar fi avut dacă direcția ar fi fost ceva mai îndurătoare și pentru artist, și pentru autor.*"

În ciuda acestor tribulații, Delavrancea nu renunță la pasiunea sa pentru teatru. Curînd își încearcă puterile într-o nouă piesă, *A doua conștiință*, din care nu publică decît cîteva fragmente în *Flacăra* din 1914. Din cauza izbucnirii primului război mondial piesa nu a mai fost pusă în scenă, fiind tipărită integral abia în 1923, postum. Nu s-a mai reprezentat niciodată. Credincios Thaliei și Melpomenei pînă la sfîrșitul vieții, Delavrancea încearcă o ultimă piesă de teatru în zilele tragice ale conflagrației, intitulată chiar *Războiul*. Moartea scriitorului, la 29 aprilie 1918, în timpul refugiului, la Iași, a lăsat piesa doar la stadiul unui fragment din actul I, publicat postum în *Iașul literar* din martie 1959.

Pînă în 1909, cînd pe scena națională reînvie figura lui Ștefan cel Mare, în *Apus de soare*, drama istorică românească străbătuse jumătate de secol de existență, dar, în toată această perioadă, nu înregistrase decît puține momente notabile, doar cîteva realizări de valoare. După *Răzvan și Vidra* a lui B.P. Hasdeu (1867), considerată, pe drept cuvînt, culminația dramei istorice românești de tip romantic din secolul al XIX-lea, tradiția dramei istorice naționale e consolidată de V. Alecsandri prin *Despot-Vodă* (1879), însă fără să aducă vreo inovație sau să depășească nivelul atins anterior de

B.P. Hasdeu. Bardul de la Mircești nu izbutește să realizeze aceasta nici prin *Fîntîna Blanduziei* (1883) și *Ovidiu* (1885). După un alt șir de drame istorice modeste și mediocre, un punct luminos, în această direcție, îl înscrie Ion Slavici prin *Gaspar Grațiani* (1888), succedîndu-i iarăși un hiat, pînă în 1893, cînd Al. Macedonski și Cincinat Pavelescu dau la lumină *Saul*, o *„tragedie biblică originală în cinci acte"*. În sfîrșit, trecînd pragul secolului al XX-lea, drama istorică românească se îmbogățește cu una din operele ei fundamentale, de valoare perenă, și anume cu *Vlaicu-vodă* de Al. Davila, reprezentată prima dată la 12 februarie 1902.

Față de dramele istorice anterioare, *Apus de soare* al lui Delavrancea înscrie o etapă nouă, deosebindu-se de acestea atît prin natura caracterelor zugrăvite, cît și prin problematica dezbătută. Așa cum s-a mai remarcat, trilogia lui Delavrancea poate fi apropiată, în anumite laturi, dramelor shakespeariene, în ceea ce privește viziunea de ansamblu, preferințele caracterologice și modalitatea estetică generală.

O primă trăsătură caracteristică, esențială a inovației pe care Delavrancea o produce în drama istorică națională constă în apariția caracterelor dramatice monumentale. Asemenea caractere, cum este Ștefan cel Mare din *Apus de soare*, nu întîlnim nici la B.P. Hasdeu, nici la V. Alecsandri și Ion Slavici, nici la Al. Davila. Vlaicu este, într-adevăr, un personaj cu o structură caracterologică bine definită, care impune, dar el apare în primul rînd ca un om de stat lucid, conducînd cu o extraordinară abilitate firele încîlcite ale politicii interne și externe, neavînd însă măreția profetică a lui Ștefan cel Mare, valoarea sublimă, copleșitoare a simbolului pe care îl reprezintă voievodul Moldovei, în viziunea lui Delavrancea.

Ca și în opera sa anterioară în proză, Delavrancea s-a afirmat și în teatru ca un romantic prin vocație, cu un temperament prin excelență liric, însă adesea cu manifestări patetice, vulcanice. Încă din cronicile dramatice scrise în

anii tinereţii, respinge formulele schematice ale teatrului clasic: *„Cu toată bogăţia expresiei, cu tot meşteşugul retorician, clasicii au marele păcat d-a fi reci, d-a nu te mişca... Clasicii trăiesc în sfera lor platoniciană şi n-au d-a face întru nimic cu pămîntul: în locul inimii, între a cincea ş-a şaptea coastă, stă deschisă o retorică cu severitatea unui cod civil*[1]“. Conform structurii şi viziunii sale romantice, Delavrancea a aflat în grandioasa personalitate a lui Ştefan cel Mare cel mai potrivit caracter dramatic apt de a fi zugrăvit la proporţii monumentale. La aceasta a contribuit şi concepţia folclorică asupra legendarului erou, bine cunoscută scriitorului: *„Cînd asupra unui erou se opreşte imaginaţia unui popor întreg şi se frămîntă secole întregi, din această elaboraţiune extraordinară ies concepţiuni de o mărime pe care geniile sînt nevoite să le ia, să şi le asimileze, neputînd să le întreacă*“ spunea Delavrancea în 1881[2].

Trilogia evocă trei etape succesive din istoria Moldovei de la începutul secolului al XVI-lea. După cum se specifică chiar în titlurile pieselor, *Apus de soare* reînvie ultimii ani ai domniei lui Ştefan cel Mare, 1503—1504; *Viforul* circumscrie faza finală a stăpînirii tiranice a lui Ştefăniţă, dintre anii 1524—1527, iar *Luceafărul* zugrăveşte prima domnie a lui Petru Rareş, dintre 1527—1538. Aceste trei momente din istoria românilor au în centrul lor trei personalităţi istorice deosebite între ele prin structură caracterologică, psihică, prin modul în care acţionează pe plan politic, adică în cîrmuirea ţării, ca şi prin manifestările lor de ordin etic, fiecare în parte simbolizînd, în viziunea lui Delavrancea, elemente cosmice specifice. Ştefan cel Mare reprezintă soarele, care apune; tiranica stăpînire a lui Ştefăniţă se aseamănă

[1] Argus, *Giacinta Pezzano Gualtieri*, în *România liberă*, an. V, nr. 1139, 27 martie 1881.

[2] Delavrancea, *Carmen Sylva, Neagoe Basarab şi Meşterul Manole*, în *Voinţa naţională*, nr. 1889—1891, 22—24 ianuarie 1891.

unui vifor distrugător, iar Petru Rareş, care readuce ţara pe făgaşul statornicit de Ştefan cel Mare, întrupează strălucirea luceafărului.

Cu toate că cele trei piese au fiecare un personaj central în jurul căruia este brodată acţiunea, totuşi ele sînt părţi organice ale unui singur întreg, elementul unificator fiind uriaşa personalitate a lui Ştefan cel Mare, chiar dacă el nu e prezent în scenă decît în *Apus de soare*. După expresia lui I.L. Caragiale, Ştefan cel Mare este *tipul cardinal* al întregii trilogii, el domină fie direct, în viaţă, fie simbolic, după moarte, desfăşurarea tuturor evenimentelor. Personajele, principale sau secundare, din toate cele trei piese, se definesc în funcţie de atitudinea adoptată faţă de Ştefan cel Mare, nu numai faţă de persoana sa, ca om şi domnitor, în *Apus de soare*, ci şi faţă de testamentul său politic, faţă de respectarea şi aplicarea principiilor pe care le-a statornicit şi le-a transmis urmaşilor, în *Viforul* şi în *Luceafărul*.

Drama *Apus de soare*, după cum s-a remarcat încă de la apariţia ei, de către Ion Trivale, are un dublu conflict, cele două aspecte ale conflictului aflîndu-se însă într-o corelaţie şi interdependenţă indestructibilă. Un aspect este de ordin istoric, obiectiv, generat de împrejurările specifice ale ultimei perioade din ocîrmuirea lui Ştefan cel Mare, ilustrează înfruntarea, atît de frecventă în istoria noastră, dintre domnul patriot, cu dragoste de ţară şi popor, şi coaliţia unor boieri antipatrioţi, setoşi de avuţie şi putere. Celălalt aspect al conflictului dramatic are un caracter intern, subiectiv, care amplifică şi pune într-o lumină cu totul aparte aspectul de ordin istoric, asigurînd nota unică, nouă a tensiunii dramatice din piesa lui Delavrancea, în sensul conturării depline a profilului caracterologic monumental al lui Ştefan cel Mare. Conflictul intern este derivat din conflictul istoric, însă nu în raport de subordonare, ci de întrepătrundere organică. Acest conflict intern este provocat şi întreţinut permanent de ciocnirea dintre voinţa imuabilă a domnitorului

și perisabilitatea sa biologică, dintre domnul Moldovei, care rămîne treaz, neclintit, viteaz și eroic pînă în ultima clipă a vieții, și omul obișnuit, care își simte trupul măcinat și sfîrșit.

Ca om, Ștefan cel Mare e conștient că nu mai are mult de trăit, doborîndu-l și bătrînețea și rana căpătată în luptă la un picior. Ca domnitor al Moldovei este însă stăpînit de o voință de fier, nu vrea să închidă ochii pînă nu va pune ordine în treburile țării și nu va asigura continuitatea principiilor care l-au călăuzit în tot timpul cît s-a aflat în fruntea poporului său. De aceea, încă din timpul vieții vrea să-l urce pe tronul Moldovei, ca succesor, pe fiul său Bogdan, în care are deplină încredere. Prin intermediul Oanei, care nu e alta decît fiica sa și a Răreșoaiei, crescută la curtea domnească, cu buna știință a doamnei Maria, Ștefan cel Mare află că trei dintre marii boieri, paharnicul Ulea, stolnicul Drăgan și jitnicerul Stavăr, uneltesc împotriva voinței sale, vrînd să-l urce pe tron pe nepotul său, Ștefăniță. Pe patul de suferință, cînd doctorii Klingensporn, Cesena și Șmil îi ard rana de la picior, Ștefan aude de afară agitația mulțimii condusă de cei trei boieri trădători, strigînd numele lui Ștefăniță. Ca un uriaș care nu simte durerea, sfidînd cele mai torturante suferinți fizice, omenești, voievodul se ridică în numele voinței sale neclintite, ia spada, coboară printre răzvrătiți și-i pedepsește crunt, împlinind legea, statornicindu-l la tronul Moldovei pe Bogdan.

În viziunea lui Delavrancea din *Apus de soare*, Ștefan cel Mare capătă dimensiunea fabuloasă a unui caracter excepțional, monumental, de pură esență romantică. Punctul nodal al conflictului dramatic, care-l aureolează pe Ștefan ca erou romantic, sublim și copleșitor prin proporțiile uriașe pe care le dobîndește personalitatea sa, constă în lupta dintre voievodul Ștefan cel Mare, domnul Moldovei și omul Ștefan, încercat de grele suferințe umane, luptă din care iese învingător voievodul, voința domnului Moldovei. Cînd doamna

Maria îl întreabă ce-l doare, Ștefan răspunde cu simplă măreție: *„Nimic pe domnul Moldovei... Și toate pe Ștefan Mușatin, fiul lui Bogdan și nepotul lui Alexandru cel Bun"*. Încă din timpul vieții, Ștefan își proiectează voința și dincolo de moarte. Aflînd de la Oana de uneltirile boierilor, dă un răspuns și omenesc, obișnuit, dar și străbătut de fior profetic: *„Nici n-au treierat grîul din care să-mi fearbă coliva și mi-o și-mpart! Patruzeci și șapte de ani am dus țara cu noroc... Am s-o duc și cînd voi muri, și după ce vor pecetlui peatra pe deasupra mea...!"*

Ștefan cel Mare impune prin voința sa, replicînd adesea: *„Io, Ștefan Voievod, vreau!"* Însă nu este voința unui autocrat, ca expresie a unui individ care-și arogă puteri nelimitate, după bunul plac, ci este voința domnului ce se confundă cu însăși voința țării, este voința celui ce întrupează destinele și năzuințele poporului pe care-l oblăduiește, în aceasta constînd măreția lui. Cînd îl urcă el însuși la tron pe Bogdan, Ștefan cel Mare își mărturisește, cu o tulburătoare putere de convingere, legătura sa neabătută cu țara și poporul, identitatea voinței sale cu voința Moldovei:

ȘTEFAN *(se ridică în jeț)... Ostași, boieri, curteni, v-am adunat aci să stați mărturie după ce n-oi mai fi. Sînt patruzeci și șapte de ani... mulți și puțini... de cînd Moldova îmi ieși înainte cu mitropolit, episcopi, egumeni, boieri, răzeși și țărani, în Cîmpul de la Direptate, și cum vru Moldova așa vrusei și eu. Că vru ca un om drept, și n-am dăspuiat pe unii ca să îmbogățesc pe alții... că vru ca un domn treaz, și-am vegheat ca să-și odihnească sufletul ei ostenit... că vru ea ca numele ei să-l știe și să-l cinstească cu toții, și numele ei trecu granița, de la Caffa pînă la Roma, ca o minune a Domnului nostru Isus Cristos.*

HATMANUL ARBORE: *Numele tău, măria ta!*

TOȚI: *Așa e!*

ȘTEFAN: *Nu... nu!... Eu am fost biruit la Războieni și la*

Chilia, Moldova a biruit pretutindenea! Am fost norocul, a fost tăria!..."

Ca erou dramatic de tip romantic, conceput de Delavrancea ca un caracter monumental, Ștefan cel Mare se exprimă prin simboluri și profeții, izvorîte însă toate din cel mai fierbinte și înălțător patriotism. Testamentul său politic are vibrații și semnificații patriotice de cea mai profundă rezonanță:

„Țineți minte cuvintele lui Ștefan, care v-a fost baci pînă la adinci bătrînețe... că Moldova n-a fost a strămoșilor mei, n-a fost a mea și nu e a voastră, ci a urmașilor voștri și-a urmașilor urmașilor voștri în veacul vecilor..."

Un merit esențial al lui Delavrancea este acela că nu a făcut din eroul său o schemă, un personaj de dimensiuni într-adevăr fabuloase, dar aspațial și atemporal, un mit viabil în sine. Structura caracterologică monumentală a lui Ștefan rezultă din îmbinarea atît de firească și totodată atît de organică dintre măreția lui ca domn al Moldovei și simplitatea sublimă a omenescului din ființa sa. Ștefan cel Mare rămîne om nu numai prin aceea că simte durerile provocate de rana de la picior și apăsarea bătrîneții, ci în primul rînd prin sentimentele și reacțiile sale profund umane. E de-ajuns să amintim episodul în care, aflînd că Rareș o iubește pe Oana, deci pe propria sa soră, fără să știe taina, Ștefan îl trimite la Răreșoaia, cu convingerea că va afla adevărul. Scena se desfășoară în fața Doamnei Maria și Ștefan își păstrează voința de domn, dar și o cuceritoare candoare umană:

ȘTEFAN:... *Patima, Mario. Ăst copil mi-aduce aminte vremile vechi... Rău am făcut... I-am crescut în neștiință... Va afla tot... Săracul Petru... Să-l privim cînd pleacă... (Se duc la fereastra din dreapta).*

DOAMNA MARIA: *Să-l privim...*

ȘTEFAN: *Da, a luat pe Dereș... Pune șeaua... Strînge chinga să crape calul... Sus... De cînd sunt n-am văzut un călăreț care să-nghiță depărtările... Mă... multă sănătate Răreșoaii...*

O! iartă-mă, doamnă... O, biată bătrînă, bătrînă..."

Ca și în proza artistică, unde nu are aplicație epică, ci o viziune lirică, romantică, în ciuda unor infiltrații naturaliste sau a unor accente realiste, Delavrancea a rămas și în teatru un evocator liric, cu mijloace poematice. Evident, în trilogia sa istorică, dar mai ales în *Apus de soare*, putem recunoaște înrîurirea lui Shakespeare, în primul rînd în preferințele caracterologice, în conturarea personalității complexe, gigantice a lui Ștefan cel Mare. În *Istoria literaturii române*, G. Călinescu sublinia că „a *recunoaște autorului un suflu shakespearian nu e o exagerare*". Totuși, *Apus de soare* nu este o dramă shakespeariană în întreaga ei structură, ci mai mult un poem dramatic, dominat de lirism, de vibrații melodice. Această dramă istorică realizează armonia perfectă dintre viziunea romantică, poematică și patetismul oratoric. „*Dezlănțuirea oratorică este extraordinară*" arăta G. Călinescu, adăugînd: „*Sînt părți de înaltă, sublimă truculență, la nivelul poeziei lui Victor Hugo și a lui Eminescu. Enumerarea, simetria, sacadarea, năvala periodică, toate mijloacele bunei retorici înfăptuiesc o atmosferă epică de neuitat.*" Simetriile retorice, metafora și exprimarea aluzivă, dar mai ales cadența, sacadarea sînt principalele mijloace dramatice utilizate de Delavrancea. Spre exemplu:

ȘTEFAN: *Ah! pădure tînără!... Unde sunt moșii voștri? Presărați... la Orbic, la Chilia, la Baia, la Lipnic, la Soci, pe Teleajen, la Racova, la Războieni... Unde sunt părinții voștri? La Cetatea-Albă, la Cătlăbugi, la Scheia, la Cosmin, la Lențești... Unde sunt ... bătrînul Manuil și Goian, și Știbor, și Cînde, și Dobrul, și Juga, și Gangur, și Gotcă, și Mihai spătarul, și Ilea Huru comisul, și Dajbog pîrcălabul, și Oană, și Gherman, și fiara paloșului... Boldur?... Pămînt!... Și pe oasele lor s-a așezat și stă tot pămîntul Moldovei ca pe umerii unor uriași!*"

I s-a reproșat dramei *Apus de soare* că acțiunea ei este uneori prea înceată, că boierii conspiratori sînt anemici,

ca personaje, în raport cu personalitatea gigantică a lui Ștefan cel Mare. Nu în aceasta constă însă tensiunea dramatică a piesei, ci în primul rînd în modul în care se rezolvă dublul ei conflict, intern și extern, generat și dominat de complexitatea monumentală a lui Ștefan cel Mare. Piesa este un poem, cu profunde și sublime acorduri, închinat acestei figuri legendare. Pe bună dreptate conchidea G. Călinescu că *Apus de soare* este *„o capodoperă a dramaturgiei poetice și oratorice"*.

Figura lui Ștefăniță Vodă, zugrăvită de Delavrancea în cea de-a doua parte a trilogiei sale, *Viforul*, mai fusese evocată în drama istorică românească, întîi de B.P. Hasdeu în *Răposatul postelnic*, în 1862, apoi de Iosif Vulcan în *Ștefan-Vodă cel Tînăr*, în 1893, în ambele apărînd ca un domnitor tiran, sîngeros, înconjurat de sfetnici răi și vicleni. În aceeași ipostază reapare și în *Viforul*. Spre deosebire de *Apus de soare*, în *Viforul* conflictul este inversat, consumîndu-se între boierii patrioți, credincioși testamentului politic al lui Ștefan cel Mare, pe de o parte, și Ștefăniță, pe de altă parte. Și această dramă, în care înrîurirea shakespeariană este evidentă, are o factură dominant romantică. Eroii sînt diferențiați categoric unii față de ceilalți, sînt situați la antipozi, înfruntîndu-se violent între ei, cu efecte de mari proporții. Scena nu mai e însă dominată de o singură uriașă personalitate, ci de mai multe personaje contrare, ireconciliabile, pe deasupra tuturor planînd însă, postum, imaginea lui Ștefan cel Mare. Ca urmaș la tronul Moldovei, Ștefăniță este antinomia lui Ștefan cel Mare, se definește prin opoziție cu testamentul politic al acestuia. Ștefăniță, vrînd să închine țara turcilor, intră în conflict aprins cu boierii patrioți, luminați și lucizi, care l-au slujit cu credință și pe Ștefan cel Mare, cum sînt hatmanul Arbore, vornicul Cărăbăț, logofătul Trotușanu și alții. Fiind un caracter scelerat, ambițios peste măsură, pune la cale pieirea fiului lui Arbore, Cătălin, apoi poruncește uciderea chiar a lui Arbore și a celorlalți

doi fii ai acestuia, Toader şi Nichita. Cînd boierii patrioţi, cu respect faţă de testamentul politic al lui Ştefan cel Mare, se adună în casa hatmanului Arbore şi încearcă să opună rezistenţă fărdelegilor lui Ştefăniţă, acesta porunceşte sadic prinderea şi decapitarea lor. În faţa acestor crime îngrozitoare, înţelegînd că însăşi Moldova şi destinele poporului erau în pericol de nimicire, doamna Tana, soţia lui Ştefăniţă, îl otrăveşte cu propria-i mînă. *„Eu... am scăpat Moldova!"*, rosteşte doamna Tana în finalul piesei.

Conflictul dintre Ştefăniţă şi boierii patrioţi, alături de care se află şi doamna Tana, se desfăşoară trepidant, cu un mare dinamism scenic, aflîndu-se în încleştarea dură caractere de egală forţă. Scenele şi episoadele sînt concise, încărcate de tensiune, dialogurile sînt scăpărătoare, situaţiile evoluează vertiginos, faptele şi împrejurările atingînd limita maximă a încordării. Liviu Rebreanu avea dreptate cînd afirma că *Viforul* este *„cea mai teatrală dintre lucrările dramatice ale autorului. Poate şi cea mai dramatică în înţelesul scenic al cuvîntului."*[1]

Suflul shakespearian care străbate *Viforul* este sesizabil în definirea caracterologică antinomică a personajelor, mai ales în introducerea în scenă a eroilor sîngeroşi, monstruoşi. Ştefăniţă este dominat de porniri criminale, e sadic şi cinic, şi în plus desfrînat, descompus moraliceşte, ţinînd la curte o curtezană poloneză deghizată în contele Irmsky, fără nici o reticenţă faţă de doamna Tana. Prin opoziţie cu Ştefăniţă, un autentic personaj shakespearian este hatmanul Arbore, a cărui tragedie se aseamănă cu a regelui Lear: ARBORE: *Uitaţi-vă la mine. Părul mi-a albit de mult şi mi-a rămas cîteva viţioane, ochii m-au lăsat, mîinile îmi tremură şi glasul s-a uscat... O casă părăsită în care nu se mai aud cîntece de bucurie, şi, din vreme-n vreme, se lasă cîte o pasăre ostenită, îşi spune jalea şi dorul, şi se duce, lăsînd în urma ei zidurile ruinate şi ierburile crescute pe ziduri... Uita-*

---

[1] În *Rampa* din 19 septembrie 1912, p. 2.

ți-vă la mine... Ștefan, fala neamului, mort! Bogdan, înainte de vreme, mort! Nevasta, moartă! Ce-am ajuns? Umbră rătăcitoare printre crucile unei mănăstiri, cînd la capul unuia, cînd la capul alteia... Izvor de lacrimi care va seca în curînd!"

Viforul, spunea G. Călinescu, „*se susține prin mereu buna arhitectură, prin finalele patetice de acte și prin, încă, pe alocuri, sublima oratorie*".

Intenționînd să evoce figura lui Petru Rareș (care l-a atras și pe Gh. Asachi, în drama cu numele eroului, din 1853), ca un adevărat „luceafăr" care luminează și călăuzește spre bine destinele Moldovei, Delavrancea nu a făcu efortul de a descifra și a alege din filele istoriei un moment caracteristic, generator de semnificații majore, care să așeze eroul evocat în ipostaza unui autentic personaj dramatic. În *Luceafărul*, nu asistăm decît la o înșiruire stereotipă a biografiei lui Petru Rareș, de la momentul în care bate la porțile Sucevei, revendicînd și ocupînd prima dată tronul Moldovei, și pînă la fuga sa peste munți, travestit în pescar, în urma năvălirii turcilor. Tensiunea dramatică a piesei este diminuată prin inexistența unui conflict susținut. În cadrul acțiunii nu se întîmplă nimic deosebit, de amplă rezonanță, personajul central, Petru Rareș, avînd o fizionomie ștearsă. La fel, celelalte personaje sînt slab individualizate, acționează prea puțin și mai mult vorbesc, țin discursuri, dar fără patos dramatic. Cadențele oratorice sînt lipsite de vibrație, nu provoacă emoții. Marea majoritate a scenelor sînt artificiale iar dialogurile n-au scînteiere.

Dramatizarea nuvelei *Hagi-Tudose*, în comedia cu același nume, a fost realizată de Delavrancea cu un meșteșug teatral notabil, însă fără străluciri deosebite. Personajul central, Hagi-Tudose, face parte din galeria avarilor, ilustrată de Euclio al lui Plaut, de Harpagon al lui Molière, de Shylock al lui Shakespeare și balzacianul Gobseck, iar în literatura noastră, pînă la Delavrancea, de *Zgîrcitul risipitor* din piesa lui V. Alecsandri și de Sbierea din *Răzvan și Vidra* de B.P.

Hasdeu. De bună seamă, unele trăsături caracterologice ale acestor celebri avari sînt comune şi lui Hagi-Tudose. Aparţinînd însă unei alte epoci istorice şi unor împrejurări autohtone specifice, avarul lui Delavrancea are o fizionomie proprie, diferit structurată. El aparţine epocii de fetişizare a aurului, practică *„evanghelia renunţării"* de care vorbea Karl Marx în *Capitalul*, fiind în acelaşi timp un produs al solului nostru, purtînd vizibil amprenta culorii locale. În zugrăvirea acestuia, Delavrancea a adoptat o viziune realistă, formele de manifestare ale avariaţiei lui nefiind şarjate, exagerate, ci înfăţişate în chip verosimil, motivate prin natura specifică a deviaţiilor psihologice ale eroului, care-l dezumanizează.

Spre deosebire de prototipurile sale din literatura universală, Hagi-Tudose e devorat de patima aurului şi-l tezaurizează atît prin cămătărie, cît şi prin negoţul cu găitanuri, dar nu-şi îngăduie nici cea mai infimă cheltuială. Pentru a suprima costul mîncării, colindă piaţa, gustă de ici-colo şi refuză să cumpere sub pretextul că totul e prea scump. Iarna stă în frig şi ajunge pînă acolo încît taie coada pisicii, pe motiv că, la intrarea acesteia în casă, uşa rămîne prea mult timp deschisă. Cupiditatea îi anulează orice sentiment uman, determinîndu-l să arunce în cutia unui cerşetor o piuliţă în loc de monedă. Singura cheltuială pe care şi-a permis-o a fost aceea de a întreprinde o călătorie la Ierusalim, însă scoate profituri înzecite de pe urma ei, transformîndu-se în negustor de „lemn sfînt", din crucea pe care a fost răstignit Isus Christos. În cele din urmă îşi sfîrşeşte zilele în cruntă mizerie, bolnav, flămînd, dar în mijlocul grămezilor de aur pe care le acumulase cu o patimă paroxistică.

Piesa constituie, în liniile ei generale, un portret caracterologic al lui Hagi-Tudose, definindu-i avariţia cu subtilitate psihologică, în culori realiste. Comicul ei este un comic de situaţii, dezvăluind ridicolul împins pînă la absurd

al manifestărilor personajului central. Delavrancea și-a dat însă seama că simpla transpunere scenică a nuvelei n-ar fi fost suficientă pentru închegarea unui conflict dramatic, grefat în jurul unui singur personaj, Hagi-Tudose, și de aceea a introdus în comedia sa personaje noi, care să constituie antinomiile avarului. Conflictul principal al piesei rezidă în ciocnirea a două mentalități, a două concepții de viață, una a avarului și cealaltă a personajelor opuse acestuia. Purtătorul mentalității adverse lui Hagi-Tudose este Matache Profirel, fostul său asociat în negustorie, ajuns un burghez bogat, cu simț practic, care cheltuiește fără reținere pentru satisfacerea propriilor plăceri, dar care știe și să investească banii în afaceri rentabile, pentru a-și spori averea. Matache Profirel vrea să-l înduplece pe Hagi-Tudose pentru a consimți la căsătoria nepoatei lui, Leana, cu tînărul negustor Culai. Avarul se opune însă, de teamă să nu restituie Leanei moștenirea ei lăsată în epitropia sa. Desigur, ciocnirea dintre Hagi-Tudose și grupul lui Matache Profirel nu este încordată și spectaculoasă, acțiunea piesei fiind în mare măsură statică. Unele personaje secundare, ca Fifica Profirel, fiica lui Matache și a Gherghinei Profirel, și logodnicul ei, Jenică Păunescu, sînt, în fond, inutile, necontribuind cu nimic la desfășurarea acțiunii, întreținînd dialoguri gratuite, detașate de firul central al situațiilor. Totuși, vivacitatea comediei este asigurată prin modul sugestiv în care Delavrancea utilizează fie grotescul și ridicolul, fie lirismul și tragismul. Scriitorul introduce grotescul și ridicolul nu numai în portretizarea lui Hagi-Tudose, ci și în definirea altor personaje, ca Matache și Gherghina Profirel, a căror avere și eleganță vestimentară nu pot ascunde precaritatea lor caracterologică și suficiența spirituală, pojghița subțire a mondenității și emancipării pe care le arogă. Pe alocuri Delavrancea îngroașă însă prea mult contrastul dintre pretinsele maniere civilizate, elevate, și goliciunea lăuntrică a acestor personaje, supralicitînd gluma frivolă, care fri-

zează chiar vulgaritatea. Cu mult mai echilibrate şi bine introduse sînt lirismul şi tragismul în definirea unor personaje oneste, ca Leana, Culai, Ghioala. Iubirea dintre Leana şi Culai e curată, gingaşă, însă nu se poate realiza din cauza meschinăriei lui Hagi-Tudose, cucerind, prin tribulaţiile ei, afecţiunea spectatorului. Acest aspect al conflictului din *Hagi-Tudose* relevă încă o dată viziunea lirică, romantică a lui Delavrancea.

Că scriitor romantic, Delavrancea a încercat şi drama sufletească, psihologică, în *Irinel* şi *A doua conştiinţă*, dar fără rezultate fericite, prozatorului liric lipsindu-i disponibilitatea necesară pentru arta scenică, pentru închegarea unor conflicte. Comedia *Irinel* este anulată de un sentimentalism desuet, stă sub semnul unui melodramatism mediocru, acţiunea propriu zisă neavînd nimic consistent. Tînărul licenţiat Iorgu, nepotul boierului Tase Mieluş, se îndrăgosteşte de fiica acestuia, Irinel, adică de vara sa, căzînd într-o melancolie siropoasă. De bună seamă, boierul Mieluş nu aprobă pornirea sentimentală a lui Iorgu, invocînd şi canoanele religioase care opresc unirea tinerilor înrudiţi prin sînge. Drept consecinţă, Iorgu se hotărăşte să plece în străinătate, luîndu-şi adio într-un artificios stil lacrimogen. Scenele comediei nu au nimic comic. Mult mai comice sînt oftaturile şi tînguirile melodramatice ale lui Iorgu, pe care scriitorul încearcă să le prezinte drept zbucium sufletesc şi tribulaţii psihologice. Singurul personaj care încearcă să presare o undă de humor este Mitică, fiul boierului Mieluş, fratele lui Irinel, student întîrziat, tip de tapeur şi afemeiat, dispus oricînd să facă glume cu dublu înţeles. Prezenţa lui în scenă este, de fapt, parazitară, neînsufleţind cu nimic desfăşurarea acţiunii, apărînd episodic doar pentru a mai arunca cîte o glumă searbădă, cîte o aluzie indecentă la aventurile sale sentimentale.

Piesa *A doua conştiinţă* are o premisă interesantă, de factură ibseniană, încercînd să înfăţişeze o dramă psihologică

prin elementele de obsesie și metempsihoză, printr-o dedublare a sensibilității. Tînărul avocat Rudolf are o admirație infinită pentru Gioconda lui Leonardo da Vinci, așezîndu-i portretul în toate încăperile casei sale, privind-o în permanent extaz. Admirația lui Rudolf pentru Mona Lisa nu este numai de ordin artistic, ci și de ordin spiritual, considerînd că enigmaticul ei surîs exprimă două moduri diferite de manifestare a conștiinței umane, unul în sens afirmativ, îngăduitor, șăgalnic și aprobator față de tot ceea ce e frumos și bun în faptele omului, altul în sens negativ, disprețuitor, ironic față de actele omenești reprobabile. Ca soț, ca om și ca avocat, Rudolf e onest, serios, integru, pasiunea sa pentru Gioconda trecînd drept o admirație artistică ieșită din comun sau o inofensivă manie. Drama sa sufletească izbucnește însă atunci cînd în casa lui sosește Mèlanie, vara soției sale. Din aceste momente, sensibilitatea i se dedublează. El descoperă că Mèlanie are o asemănare fizionomică izbitoare cu Gioconda și atunci pasiunea lui pur spirituală se transformă într-o pasiune sentimentală, îndrăgostindu-se de vara soției sale. Rudolf cade pradă obsesiei exprimîndu-și chiar convingerea că Mèlanie nu este decît o reîntrupare, prin metempsihoză, a Giocondei. Pasiunea sa obsesivă atinge un punct limită. Împărtășindu-i Mèlaniei iubirea sa, nu află răspunsul așteptat și atunci se sinucide.

Singurul personaj consistent al piesei este Rudolf, a cărui viață interioară este sondată cu finețe de către Delavrancea, meandrele lui sufletești fiind exteriorizate cu echilibru, veridic, în replici expresive. Viziunea dominant lirică, romantică a scriitorului este ușor vizibilă și aici, Rudolf fiind, în fond, un exaltat, un autentic erou de tip romantic. Celelalte personaje, ale piesei sînt estompate, au o prezență figurativă în scenă, nu intervin cu nimic esențial în evoluția și deznodămîntul conflictului. Mèlanie, asupra căreia Rudolf își revarsă pasiunea năvalnică, se voia, în concepția lui Delavrancea, un glas al rațiunii, al bunului simț, dar nu apare

decît plină de uscăciune, de o mecanică rigidă în dialogul cu Rudolf, fără putința de a trăi emoții profunde.

Deși nu a avut o înclinație structurală spre dramaturgie, totuși Delavrancea a izbutit să creeze cîteva piese de teatru care și-au păstrat viabilitatea în confruntarea cu timpul, intrînd definitiv în repertoriul național. Acestea sînt, evident, primele două părți ale trilogiei istorice, *Apus de soare* și *Viforul* și, într-o bună măsură, comedia *Hagi-Tudose*. Meritul esențial al lui Delavrancea, ca dramaturg, se află în domeniul dramei istorice, în primul rînd în *Apus de soare*. Prin această piesă, Delavrancea a introdus un element nou în drama istorică națională, inaugurînd caracterele dramatice monumentale și totodată, ca modalitate estetică, poemul dramatic. Vocația sa romantică l-a condus către realizarea unei coordonate fundamentale a dramei istorice romînești, și anume proiecția istoriei pe eternul uman. Această proiecție și mai ales eternul uman pe care se proiectează datele istoriei nu sînt însă abstracte, aspațiale și atemporale, ci au un profund specific național, întrupează realități proprii, caracteristice poporului român.

TEODOR VÂRGOLICI

TABEL CRONOLOGIC

1858 *2 aprilie.* Se naşte viitorul scriitor Barbu Delavrancea, în mahalaua Delea Nouă din Bucureşti, pe strada Vergului nr.166, în familia lui Ştefan Tudorică Albu, starostele căruţaşilor care transportau cereale la schelele din Giurgiu şi Olteniţa.

1866 Barbu e înscris la Şcoala sucursală nr.4 din „Coloarea Neagră", direct în clasa a II-a, deoarece căpătase primele noţiuni şcolare anterior, cu dascălul Ion Pestreanu de la biserica Sf. Gheorghe Nou.
Institutorul Spiridon Danielescu adaugă la prenumele tatălui sufixul „-escu", şi astfel viitorul scriitor poartă numele Barbu Ştefănescu.

1867 Se înscrie în clasa III-a la Şcoala domnească de la Maidanul Dulapului, unde cunoaşte pe profesorul Ion Vucitescu, prototipul eroului din nuvela *Domnul Vucea.*

1870 Devine elev în clasa I-a la Gimnaziul Gh. Lazăr din Bucureşti, unde frecventează numai un trimestru. *1 decembrie.* Se transferă la liceul Sf. Sava.

1877	*9 iunie*. Debutează în ziarul *România liberă*, cu poezia patriotică „*Stanțe*", semnată Barbu. După absolvirea liceului Sf. Sava, devine student al Facultății de drept din București.
1878	Publică prima plachetă de versuri *Poiana lungă*, semnată Barbu. Începe să lucreze în redacția ziarului *România liberă*.
1880	Semnează în *România liberă* cu pseudonimul Argus.
1882	Își ia licența în drept, cu teza *Pedeapsa, natura și însușirile ei*. Cu ajutorul familiei Verghy, al fratelui său, avocatul Nicu Ștefănescu, și al ziarului *România liberă*, pleacă la Paris, pentru pregătirea doctoratului în drept.
1884	Spre sfîrșitul anului se întoarce în țară, fără a-și fi luat doctoratul în drept, dar cu o solidă și vastă cultură literar-artistică. Se înscrie la baroul Ilfov. Reia colaborarea la *România liberă*. Ia numele literar de Barbu Delavrancea.
1885	Apare volumul *Sultănica*. Colaborează la gazeta socialistă *Drepturile omului*. Colaborează la ziarul *Epoca*.
1886	Semnează cu pseudonimul Argus *Cancanurile politice* în ziarul *Lupta* al lui G. Panu.
1887	Scoate două numere din *Lupta literară*.

Intră în redacție *Revistei noi* a lui B.P.Hasdeu.
Tipărește volumul *Trubadurul*.

1888-1894 Colaborează la ziarele *Democrația* și *Voința națională*.

1892 Publică volumul *Paraziții*.

1893 Apare volumul *Între vis și viață*.

1894 E ales deputat în colegiul II la Ploiești.

1899 Părăsind partidul liberal, trece la conservatori, fiind numit primar al capitalei, apoi deputat de Putna, Mehedinți și Vaslui, vicepreședinte al Camerei și mai tîrziu ministru al lucrărilor publice.

1902 Ia apărarea lui I.L.Caragiale, printr-o răsunătoare pledoarie, în procesul intentat calomniatorului Caion.

1903 Publică volumul *Hagi-Tudose*

1909 Tipărește volumul *Stăpînea odată*.
Creează drama istorică *Apus de soare*.

1910 Dă la iveală piesele de teatru *Viforul* și *Luceafărul*.

1911 Scoate volumul *Liniște*, *Trubadurul*, *Stăpînea odată*.

1912 Apare comedia în 3 acte *Irinel*.

Este ales membru activ al Academiei Române.

1913 Ține discursul de recepție la Academia Română, *Din estetica poéziei populare.*
Tipărește comedia în [illegible]te *Hagi-Tudose.*

1918 *29 aprilie.* Se stinge din viață Barbu Delavrancea.

T. V.

APUS DE SOARE
(1503—1504)

Dramă în IV acte

ŞTEFAN CEL MARE
BOGDAN
LOGOFĂTUL TĂUT
POSTELNICUL TOADER
VORNICUL JURJ
HATMANUL ARBORE
PÎRCĂLABUL DRAGOŞ
PÎRCĂLABUL ALEXA
PÎRCĂLABUL GRUMAZĂ
PÎRCĂLABUL ŞANDRU
PÎRCĂLABUL COSTEA
PÎRCĂLABUL NEGRILĂ
BĂTRÎNUL ŞTEFUL, **fost pîrcălab**
BĂTRÎNUL HRĂMAN, **fost pîrcălab**
PAHARNICUL ULEA
CLUCERUL HRINCOVICI
VAMEŞUL CHIRACOLA
CLUCERUL MOGHILĂ
STOLNICUL DRĂGAN
JITNICERUL STAVĂR
PETRU RAREŞ
DOFTOR IERONIMO DA CESENA
DOFTORUL ŞMIL
DOFTORUL KLINGENSPORN
ŢUGULEA MOGHILĂ
UN PIETRAR

UN CURTEAN
DOAMNA MARIA
IRINA, fata pîrcălabului Dajbog, + 1476
REVECA, fata comisului Huru, + 1476
BĂLAŞA, fata pîrcălabului Oană, + 1484
ILINCA, fata pîrcălabului Gherman, + 148*
DOMNICA, fata hatmanului Arbore
ANCUŢA, fata pîrcălabului Toader
OLEANA, fata vornicului Duma
FIRA, fata pîrcălabului Dragoş
LISANDRA, fata pîrcălabului Alexa
JOIŢA, fata pîrcălabului Ivanco
NEAGA, fata pîrcălabului Şandru
ILEANA, fata pîrcălabului Ivaşcu
HERA, fata pîrcălabului Grumază
STĂNIŞOARA, fata pîrcălabului Ieremia
OANA
DOCHIA
Căpitani, copii de casă, aprozi, hotnogi, hinsari [1] etc.

DISTRIBUŢIA LA PREMIERĂ:

4 februarie 1909 — Teatrul Naţional din Bucureşti

ŞTEFAN CEL MARE	*C. NOTTARA*
BOGDAN	*I. MANOLESCU*
LOGOFĂTUL TĂUT	*G. NEBUNELLI*
POSTELNICUL TOADER	*C. NEDELCOVICI*
VORNICUL JURJ	*A. BARBELIAN*
HATMANUL ARBORE	*Z. BÎRSAN*
PÎRCĂLABUL DRAGOŞ	*C. TEODORESCU*
PÎRCĂLABUL ALEXA	*G. ECONOMU*

[1] *Hînsar, hinsar* — nume dat unora dintre căpitanii care stăteau în fruntea celor 13 căpitănii din care se compunea armata ţării în vechea Moldovă.

PÎRCĂLABUL GRUMAZĂ	*V. ROMANO*
PÎRCĂLABUL ȘANDRU	*A. ATANASESCU*
PÎRCĂLABUL COSTEA	*P. IANCOVESCU*
PÎRCĂLABUL NEGRILĂ	*C. DUȚULESCU*
BĂTRÎNUL ȘTEFUL, fost pîrcălab	*V. MALCOCI*
BĂTRÎNUL HRĂMAN, fost pîrcălab	*A. MIHALESCU*
PAHARNICUL ULEA	*G. ACHILLE*
CLUCERUL HRINCOVICI	*V. TONEANU*
VAMEȘUL CHIRACOLA	*A. DUMITRESCU*
CLUCERUL MOGHILĂ	*I. PETRESCU*
STOLNICUL DRĂGAN	*G. CONSTANTI-NESCU*
JITNICERUL STAVĂR	*G. STERIU*
PETRU RAREȘ	*G. MIHĂESCU*
DOFTORUL IERONIMO DA CESENA	*C. BELCOT*
DOFTORUL ȘMIL	*P. LICIU*
DOFTORUL KLINGENSPORN	*N. GRIGORESCU*
ȚUGULEA MOGHILĂ	*MARIA GIURGEA*
UN PIETRAR	*G. ECONOMU*
UN CURTEAN	*G. BREZEANU*
DOAMNA MARIA	*CONSTANȚA DEME-TRIAD*
IRINA	*E. CIUCURESCU*
REVECA	*A. MĂRCULESCU*
BĂLAȘA	*L. RONSARD*
ILINCA	*MARIA FILOTTI*
DOMNICA	*C. CIUCURESCU*
ANCUȚA	*O. BÎRSAN*
OLEANA	*O. CULITZA*
FIRA	*E. MIHĂILESCU*
LISANDRA	*TINA BARBU*
JOIȚA	*I. LEONESCU*
NEAGA	*ELENA ZIMNICEANU*

ILEANA	*V. GIOROCEANU*
HERA	*I. BĂRBULESCU*
STĂNIȘOARA	*M. LUCA*
OANA	*MARIOARA VOICULESCU* *OLIMPIA BÎRSAN*
DOCHIA	*A. LINIVER*

ACTUL I

În stînga, o aripă a castelului din Suceava, cu ferestre cu grătii de fer, sfîrşindu-se cu o terasă pusă pe tălpi de peatră. O uşă dă pe terasă. Mai departe se vede turnul castelului. În dreapta, o poartă. Ceva mai în fund, un puţ cu două roate şi cu un colac de peatră. O albie cu apă de nălbit. Lîngă puţ, o salcie pletoasă. Ograda domnească, cu arbori şi copaci bătrîni, înconjurată cu ziduri vechi. Jeţuri, scobite în peatră, la umbra copacilor. În fund, o parte din oraşul Suceava şi valea rîului Suceava şerpuind dinspre munte. E o zi de toamnă. Vîntul suflă. Frunzele cad.

SCENA I

IRINA, REVECA, BĂLAŞA, ILINCA, ILEANA DOMNICA, ANCUŢA, OLEANA, FIRA, LISANDRA, JOIŢA, HERA, NEAGA, STĂNIŞOARA, OANA, DOCHIA şi ŢUGULEA MOGHILĂ.

(La ridicarea cortinii toate lucrează.)

IRINA: Cum, cum?

FIRA: Ei, aşa... Zic, se duse, se duse, pînă dete d-un balaur...

JOIŢA: Mai încet, Hera. Dai peste ţeavă ... De un ce, Zamfiro?... Şi tu, Lisandra, bate mai domol... Na! iar ai încurcat firele...

LISANDRA: De un balaur... Stați... A sărit tinde-chia[1].
ILEANA: Cu gîndul la Orhei. D-a mai sări o dată să știi că rămîi, ca mine, fată bătrînă.
REVECA: Ba ca mine...
IRINA: Ba ca mine...
BĂLAȘA: Ca voi... ca noi...
ILINCA: Dumnezeu să ție pe pîrcălabul Alexa di[n] Orhei.
NEAGA: Lasă focului basmul. La noapte. Vîntu[l] se umflă. Frunzele cad. Va fi numa bine noapte, vijelie, basm, și eu să mă ghemuies[c] lîngă dada Irina.

(S-aud toaca și clopotile.)

REVECA: Mamă Dochio, e vremea la toacă. Ad[u] bostanul fiert și fagurii de miere și ulciorul c[u] apă rece.
DOCHIA: S-aducă mama, bunica maichii.
IRINA *(către Țugulea)*: Și tu? Ce stai ca un țap lo[-]godit?... Ești mîndru... Ai sabie... Și ce-ai s[ă] faci cu ea?
ȚUGULEA *(face cu mîna ca și cum ar tăia)*: Să...
IRINA: Măăăă...
ȚUGULEA: Hî-hî...
IRINA: Cînd?...
ȚUGULEA: Iacă ș-acuma...
IRINA: O! bătu-te-ar potca[2] *(Îl mîngîie.)* S-ajuț[i] mamii Dochii. Dar, vezi, ține-ți firea, nu-ț[i] pune mintea cu bostanul.

(Fetele rîd.)

ȚUGULEA: Apoi... dă .. maică, maică! *(Iese.)*

---

[1] *Tindeche* — stinghie îngustă din fier sau de lemn, cu zimți la ambele capete, care se așază la războiul de țesut pentru a ține pînza bine întinsă.
[2] *Potcă* — belea, vrajbă.

SCENA II

Cele de sus, afară de ȚUGULEA ȘI DOCHIA.

LISANDRA: Am țesut bine, dadă Reveca?

REVECA: Nu bate într-o parte. Apucă spata drept de mijloc.

ANCUȚA: Dar eu?

REVECA: Mai bine... Nu strînge cîrligele. Așa... mînele-n voie... ca și cum te-ai juca.

DOMNICA: Verdele ăsta, or ăsta, dadă Reveca?

REVECA: Privește firea... Aci, școala și învățătura. Primăvara toate sunt proaspete, dar nu depline, vara toate coapte și vii, toamna toate pălesc, prind un fel de rugină, se învechesc... și nimic murdar... Da, bine...

STĂNIȘOARA: Uf! Doamne, Doamne!

REVECA: Ce, moțato? Ți s-a urît? Binișor. Gherghe-ful e de răbdare.

JOIȚA: Iacă și barba părintelui Ivașcu din Hotin ..

IRINA: Ba părul tău de oaie creață.

HERA: Am isprăvit. Nu mai am țevi.

BĂLAȘA: Da, dar pe dinafară cine-a dat?

HERA: Numai la două. Le desfac și le fac.

OLEANA: E bine, Reveca?

REVECA: A! o minune! Ai zice că de cînd te-ai născut ții furca-n brîu. Da... da... Inul curge din caier pe fus ca un fir de păr. Nici o gîlcă. Deș-tele tale mulg caierul, și caierul se topește, și fusul zbîrnîie și plutește parc-ar avea aripi. O! ciută zglobie, tu ai să ții casa c-un fus... Dar tu, Oană, ce ispravă mi-ai făcut?

OANA: Mai am puținel și le nălbesc. Prea multe. Și nu mă plîng că sunt prea multe, dar pentru că sunt multe mă pui pe gînduri...

REVECA: Mă băiete — că porți părul bălan ca plăieșii — ce spui? Ce gînduri?
OANA: Nu vedeți ce de fășii? Și încă trei cămăși de in, d-ale doamnei, să le rup pentru slăvitul domn ăl mare...
ILINCA: Fa Oană, ție ți-e lene.
OANA: Ba...
BĂLAȘA: Fa Oană, ție ți-e foame.
OANA: Ba...
BĂLAȘA: Fa Oană, pe tine te ține degeaba la curte.
OANA: Dă...
IRINA: Fa Onișor, cin' ți-a dat ție betele astea de argint?
OANA: Slăvitul.
REVECA: Dați pace fetei... Ce e, Oană, cu gîndurile tale?
OANA: Ce să fie?... Prea multe fășii... Prea multe...
REVECA: Nu-i trebuie? De ce te plîngi?
OANA: Da... îi trebuie... Dar de ce așa de multe?... Și buna doamnă, cînd mi le-a dat, mi-a zis: „Pînă diseară să le faci... Și mai lungi, Oană, mai lungi." Și-a oftat. Și, plecînd, am văzut-o făcîndu-și cruce.
TOATE: Făcîndu-și cruce?
OANA: Da... Mie îmi miroase a război...
TOATE: A!
ILINCA: Război... că de mult nu fusese... Aproape de doi ani... Și se-mplinesc douăzeci de ani de cînd pîrcălabii Gherman — bietul tata — și Oană, tovarășul lui, picară din turnul Cetății-Albe... Și-a zis Oană lui Gherman: „Scapă tu!" ... Și-a răspuns Gherman lui Oană: „Ba, tu!"... Și s-au grijit amîndoi, și si-au iertat păcatele unul altuia... Și-a zis Oană lui Gherman. „Ție-l Dumnezeu pe Ștefan!"... Și-a zis Gherman lui Oană: „Amin!"... Ș-au pierit ei cu toți ai lor...

IRINA: Sunt douăzeci și șapte de ani încheiați de cînd pieri floarea Moldovei la Războeini. Trosnea cetatea ridicată-n pripă de slăvitul nostru voievod... Flacările se-nălțau pînă la cer... Şi el țipa: „Nu vă lăsați!"... Şi pîrcălabul Dajbog, bietul tata, i-a zis: „Nu ne-om lăsa, dar du-te"... Şi comisul Huru, și postelnicul Hrîncu îl tîrîră afară din luptă, rupîndu-i vestmintele de pe el, și i-au zis: „Du-te, că Moldova nu piere, d-om pieri noi"... Şi s-au stins și Hrîncu, și Huru, și Dajbog, cu toți boierii mari și mici, bătrîni și tineri, pînă la unul, că Mohamed, văzîndu-i, a șoptit lăcrămînd: „Oh! țara aceasta nu va fi a mea!"... Şi sfîntul s-a dus ș-a adunat plăieșii, și-a adulmecat pe Mohamed lovindu-l de dinapoi și din lături pîn' l-a trecut Dunărea... Şi-a pus peatra săpată unde a stat bătălia, mărturisind lumei: „Aici, eu am fost frînt, să cunoască și să știe toată suflarea din țară că a fost cu voința lui Dumnezeu ca să mă pedepsească pentru păcatele mele, și lăudat să fie numele lui în veacul vecilor".

TOATE: Amin!

REVECA: În patruzeci și șease de ani, treizeci și trei de bătălii, două fără izbîndă și treizeci și una de biruinți! El să trăiască, și Moldovei i-e bine!

ILEANA: Va trăi cît Matusalem, știu eu...

DOMNICA: Şi eu...

LISANDRA: Şi eu...

JOIȚA: Şi eu...

HERA: E înzăoat!

NEAGA: Cînd s-a născut, l-a scăldat în sînge de şerpoaică...
IRINA: Şi de vultur... Să se strecoare şi să se înalţe...

SCENA III

DOCHIA, aduce, p-un cîrpător,[1] bostanul spart în bucăţi. Ies aburi. ŢUGULEA, pe două tăvi de argint, faguri de miere, pere şi struguri. OANA se duce cu un vraf de fâşii la puţ şi le-aşează în albie.

ŢUGULEA: Loc, loc... struguri mascaţi... parcă ar fi lacrămi... şi faguri cu miros de sulcină... şi pere ca...
REVECA: Cum?
ŢUGULEA: Iacă o vorbă.
REVECA: De unde ştii?... Şterge-te la nas... Uf! şi ai şi sabie... Multe urzici ai tăiat...
ŢUGULEA: Sunt moldovean... Ţugulea al lui Moghilă... Să nu rîzi de mine... Măria-sa doamna m-a pus să-nvăţ slujbă domnească... Pîn' la sabie...
REVECA: Sît!... Vine...

SCENA IV

ŞTEFAN vine de la dreapta din ogradă. Mustăţile şi părul, aproape albe. C-o mînă ţine pe doamna MARIA, cu alta o sabie dreaptă cu mînerul cruce. La cîţiva paşi, cîţiva curteni şi aprozi în haine împodobite.

ŞTEFAN: Ce e tăcerea aceasta, fetelor? Parcă sunteţi pui de găină cînd trece uleul... Parcă sunteţi un stol de vrăbii încremenite în stuhăraia din iazuri cînd aude chiotul... Parcă sunteţi nişte flori de luncă cînd n-adie vîntul... Sme-

[1] *Cîrpător* — fund de lemn.

rite? Mie nu-mi plac oamenii smeriți... Veniți să vă blagoslovesc. *(Fetele se apropie sfioase.)* Împrejurul meu... așa... așa... ca ierburile crude de pe bătrînul turn al Sucevei... Da... da... sărută mai bine, nu te sfii, Ilinco... mai bine, fata pîrcălabului Dajbog... Da... da... pe rînd... Ileană, erai mică cînd pieri Hrincu... Și tu, Oleană, ai să vezi pe tat-tău Duma. *(Toate sărută mîna domnului. Țugulea nu se mișcă, încremenit.)* Dar tu? Tu ești stană de peatră? Ai sabie? A? Bine. Din moșoroi, Moghilă. *(Vede pe Oana înlemnită cu fâșiile în mîini.)* Dar tu? Băbătie! Ce speli? Știi tu pentru cine nălbești?

OANA: Da...

ȘTEFAN: Pentru cine?

OANA: Pentru preaslăvitul nostru stăpîn...

ȘTEFAN: Pentru preaslăvitul nostru stăpîn... Pentru osul lui! De cîte ori îmi înfăș pulpa dreaptă zic doamnei: „Oana, piciorul meu. Piciorul meu, vrednic ca Oana." *(Scapă sabia într-adins.)* Oană... *(Oana ridică sabia, i-o dă și dă să-i sărute mîna, dar n-o ajunge.)* Să mă cobor la tine, or să te-nalți la mine? Privește drept în dreptul ochilor mei. A! tu plîngi, Oană? Și de ce? Aide... vino încoace... bătrîna mea prietenă. Pe creștetul tău să cază sărutatul voievodului ca ploaia peste holdele verzi. *(O sărută în creștet.)* Destul ați lucrat. *(Face semn să se ducă. Fetele se duc binișor și în ordine.)* Apune soarele pe după trîmbele fumurii. Să lucrăm și noi. *(Se uită lung după ele, mai ales după Oana.)*

DOAMNA MARIA: Seamănă cu măria-ta... Ca două picături de apă...

ŞTEFAN: Una care pică acum şi alta care a picat odinioară... Abur... risipit... Pe una o văz... pe cealaltă...

SCENA V

ŞTEFAN şi MARIA.

DOAMNA MARIA: Stăpînul meu, toamna a sosit, soarele apune trist, şi în urma lui, o baltă de sînge. Vremea o să se strice... Ploi subţiri cari pătrund... frig... viscol. Rămîi, sfîntul meu stăpîn...

ŞTEFAN: *(trăgîndu-se pe un jeţ)*: Te rogi ca un copil... întîiaşi dată...

DOAMNA MARIA: Întîiaşi dată... *(Îi ia mîinele amîndouă.)* Ah! Moldovo, căci nu ţi-e milă...

ŞTEFAN: Milă?

DOAMNA MARIA: De mine...

ŞTEFAN: De tine şi de Moldova. De una fără alta, nu... nu-mi stă-n putinţă. Domnul care dăsparte ce e al lui de ce e al ţării...

DOAMNA MARIA: Dar nu vezi măria-ta...

ŞTEFAN: Că sunt bătrîn...

DOAMNA MARIA: Nu...

ŞTEFAN: Că sunt bolnav...

DOAMNA MARIA: Nu... nu... adică...

ŞTEFAN: Adică, da...

DOAMNA MARIA: Abia te văzui mai bine...

ŞTEFAN: Mario, Mario, ce bolnav? Ce picior? Uită-te la mine... Aşa priveşte un om bolnav? Şi nu merg bine? *(Face cîţiva paşi, apăsînd ceva mai adînc pe piciorul drept.)* Ieri nu-mi zîmbişi cînd încălecai pe Voitiş?

DOAMNA MARIA: Da... Păreai un arhanghel!
ŞTEFAN: Ei...
DOAMNA MARIA: Rămîi, stăpîne! Îngrijeşti de Moldova îngrijind de sănătatea ta...
ŞTEFAN: Pocuţia...
DOAMNA MARIA: Iarnă... Viscole...
ŞTEFAN: Ah! Pocuţia!
DOAMNA MARIA: Să înceapă primăvara...
ŞTEFAN: Iarnă e aici *(arată părul)*, şi niciodată primăvara nu va mai sosi. Iarna, călăreţi moldoveni străbat codrii, s-amestecă cu viforul şi cad asupra cetăţilor şi turnurile lor să năruie. Viforul are ochi! Şi pe cînd ai noştri deschid pârtii prin nămeţi, leşii să cocoloşesc la Halici, la Lew, care pe unde apucă.
DOAMNA MARIA: Măria-ta!
ŞTEFAN: A... Doamnele nu sunt femei... Femei sunt destule..
DOAMNA MARIA: Nu, măria-ta... *(Surîde.)*
ŞTEFAN: Aşa da, Mario! Rîsul tău... Erai de paisprezece ani cînd mi-ai rîs întîi... Ah! Munteanco! nu-mi strica socotelile... Mai tîrziu oi fi or n-oi mai fi...
DOAMNA MARIA: O! ce zici...
ŞTEFAN: De douăzeci de ani turcii stăpînesc Chilia şi Cetatea-Albă, că leşii n-au ţinut învoiala. Atins la miazăzi, poporul ăsta trebuie să se ridice la miază-noapte. Sunt vro şase ani... Ioan Albert... Iagelonul... craiul Poloníi[i]... ca un homţoan năvăleşte în Moldova. Îl izbesc la Cosmin, în Dumbrava-Roşie, şi-l duc învins, bolnav, umilit, pînă aproape de Lew. Doborîi trufia Iagelonului. A îngenuchiat la Colomeia Ştefan în faţa Poloniei, îngenuchiă Polonia în faţa lui Ştefan!... Pui stăpînire pe Pocuţia. Primesc judecata craiului Ungariei,

a lui Vladislav, a frăţîne-său. Să aleagă el hotarele şi să ne facă lege. Şi la ziua pusă, împuterniciţii lui nu vin. Şi tocmai acum îmi dă de veste Ion Grumază, pîrcălabul din Cernăuţi, că leşii se arată pe supt poalele Haliciului. Apoi nu, Mario, nu se poate, trebuie să stăpînim Pocuţia, că această bucată de pămînt e mai mult moldovenească ca leşească, ş-o ţinem zălog pe bani buni din punga strămoşilor, ş-o avem cu armele noastre, şi Ştefan n-a murit încă...

UN CURTEAN: Măria-ta, pîrcălabii.

ŞTEFAN *(face semn să vie):* Mario... lasă... lasă... *(Doamna Maria iese pe uşa din stînga.)*

SCENA VI

ŞTEFAN, hatmanul ARBORE, pîrcălabul NEGRILĂ, pîrcălabul DRAGOŞ, pîrcălabul ALEXA, pîrcălabul COSTEA, pîrcălabul ŞANDRU, fostul pîrcălab bătrînul HRĂMAN, vornicul JURJ.

(Toţi intră pe poarta din dreapta.)

ŞTEFAN: Bine aţi venit, boieri d-voastră!

TOŢI: Să trăieşti, măria-ta!

ŞTEFAN: Cu toţii. *(Dă mîna pîrcălabilor şi ei i-o sărută.)* A! Şi moş Hrăman! Gata! Venişi! E nuntă! Pe frunte semn... la ceafă semn... umărul drept mai jos... mîna stîngă ca un arc... deştele zdrobite... abia te mai ţii... Ce mai vrei, bătrîne? N-ai văzut dăstule?

HRĂMAN: Nu mi-e dat să vreau sau să nu vreau. Voinţa măriei-tale, voinţa ţării. De vrea pace, pace, de vrea război, război. De n-aş fi venit,

n-aş fi vrut ce vrea măria-ta... Ş-apoi asta nu pot...

ŞTEFAN: E, cum stau hotarele, pîrcălabi, că după cum închideţi ochii aşa doarme şi ţara.

PÎRCĂLABUL NEGRILĂ: Eu lăsai pe...

ŞTEFAN: Toader.

PÎRCĂLABUL NEGRILĂ: Da, la Hotin. Bine. Litvanii şi ruşii sunt cu minte de cînd i-ai cumințit măria-ta.

PÎRCĂLABUL ALEXA: Din turnul de la Orhei nici un semn de ropot. Senin cît bate ochiul. Ai liniştit pustietăţile d-a lungul Nistrului. Ş-apoi am lăsat pe...

ŞTEFAN: Pe pîrcălabul Ivanco.

PÎRCĂLABUL ALEXA: De trei ori a cetit cartea măriei-tale, tot i se părea că-l chemi pe el.

PÎRCĂLABUL COSTEA: În Soroca ne-ntărim mereu, şi bună pace.

PÎRCĂLABUL ŞANDRU: Romăşcanii, ce ară şi seamănă toamna, seceră şi treieră vara. Se-mbogăţesc, dar nu se dau lenii. Din Crăciuna, veşti bune. Nimic d-a lungul Milcovului. Aşa îmi scrie starostea Buhor.

VORNICUL JURJ: În Ţara-de-Jos, tihnă. Negoţul se petrece fără cîrcotă. În Chilia şi Cetatea-Albă — că de prin partea locului viu — numai doi subaşi[1] cu roatele de turci, cît să păzească cetăţile.

PÎRCĂLABUL DRAGOŞ: Ungurii mai mult ar asculta de cuvîntul măriei-tale ca de cuvîntul craiului lor. Şi pîrcălabii din Cicei şi Cetatea-de-Baltă, ca la ei acasă în mijlocul ungurimii.

ŞTEFAN: Da, pace de jur împrejurul ţării, ca şi înlăuntrul ei. Da... *(trage sabia pe jumătate)* să

---

[1] *Subaşă* — agent de poliţie, primar de sat.

mişcă şi stă cumpănă la odihna ţărei... Dar i-a venit iar rîndul... Gata, Luca?
HATMANUL ARBORE: Gata!
UN CURTEAN: Măria-sa Bogdan.

SCENA VII

Cei de sus. BOGDAN, bătrînul logofăt TĂUT, bătrînul postelnic ŞTEFUL, pîrcălabul GRUMAZĂ, clucerul HRINCOVICI, vameşul CHIRACOLA, postelnicul TOADER, paharnicul ULEA, stolnicul DRĂGAN, jitnicerul STAVĂR, clucerul MOGHILĂ, PETRU RAREŞ, mai mulţi căpitani, hînsari etc.

TOŢI: Să trăieşti, măria-ta.
ŞTEFAN: Cu toţii, boieri d-voastră! *(Să repede spre Bogdan, şchioapătă şi să opreşte.)* Ah! am să te îndrept eu! *(Îmbrăţişează pe Bogdan.)* Măria-sa vodă Bogdan! De pe drumuri... Însemnat în bătălii înainte d-a domni singur... Fireşte că singur... Aşa se cuvine unui fecior de domn moldovean... Eşti mai răsărit ca mine...
BOGDAN: Cin' să te-ajungă pe măria-ta!
ŞTEFAN: Tu!... Şi să mă-ntreci... Tu, sfios ca o fecioară, nu eşti sfios cînd dai drumul calului şi sabia vîjie şi luminează ca fulgerul... Da, da... Ce e, Grumază, pe la Cernăuţi şi dincolo?
PÎRCĂLABUL GRUMAZĂ: Bine-ar fi... Ce zici, clucere Hrincovici?
ŞTEFAN: Ei...
CLUCERUL HRINCOVICI: Pocuţia aşa ş-aşa...
ŞTEFAN: Pocuţia numai *aşa* să fie!
CLUCERUL HRINCOVICI: Că leşii se trag la judecată la căpitănia Haliciului, rusnecii şi moldovenii se supun legilor ţării noastre.
ŞTEFAN: Dar vămile?

VAMEŞUL CHIRACOLA: Unii plătesc, alţii zic c-au plătit cardinalului...
CLUCERUL MOGHILĂ: Alea-s vămile văzduhului...
ŞTEFAN: Cardinal, iagelon, bolnav, trufaş, leah... Ce nu e din cîte n-ar trebui să fie? Şi nimic din cîte ar trebui să fie... Şi tu, Tăut? Şi tu, Ştefule? O! prietenii mei, cu bărbile pînă în pămînt, nămeţi nenvinşi de oameni, albiţi de griji şi de vremuri...
LOGOFĂTUL TĂUT: Cu tinereţea, măria-ta...
POSTELNICUL ŞTEFUL: ...Aşa, bat-o pustia...
PÎRCĂLABUL HRĂMAN: Vărul Tăut zise o vorbă... Că de la Dumnezeu este...
ŞTEFAN: Postelnice Toader, ce ştiri de pe unde-ai umblat? Ai adus?... Ai vorbit cu dogele? Te-a blagoslovit sfîntul de la Roma?
POSTELNICUL TOADER: Adus, măria-ta. Om iscusit şi cu ştiinţă. Venezia, ca şi cum ai visa. Noul doge să logodea cu marea.
CLUCERUL MOGHILĂ: Frumoasă mireasă!
ŞTEFAN: Arunca inelul în valuri...
CLUCERUL MOGHILĂ: Bună de strîns în braţe!
POSTELNICUL TOADER: Şi numele tău cinstit şi lăudat...
ŞTEFAN: Ştiu... Dar bani?...
POSTELNICUL TOADER: De...
CLUCERUL MOGHILĂ: Ce e cu banii ceia?... Cam de mult îi aşteptăm...
ŞTEFAN: Negustori, Moghilă... Nu mi-au dat ei nici la Baia, nici la Podu-Înalt, nici la Războieni, dovedind lumii că nu sunt omul lui Matiaş. Acum la... *(Se priveşte.)* Negustorii au dreptate!... Ei, la Roma?
POSTELNICUL TOADER: La Roma...
ŞTEFAN: Blagosloveniile urmaşului lui Sîn-Petru,

mie, sabia lui Christos... Doamne, iartă-mă. Şi cum îl cheamă pe doftor?

POSTELNICUL TOADER: Jeronimo da Cesena.

CLUCERUL MOGHILĂ: După nume trebuie să aib o barbă cît toate zilele...

POSTELNICUL TOADER: Ras şi cu plete lungi.

ŞTEFAN: Acum la ale noastre. Boieri, ştiţi că Al xandru al Poloniei iar a cerut zi, zi peste z lege peste lege, că n-ar fi fost faţă. Iar să n judece frăţîne-său Vladislav. La 2 noiembri Degeaba s-a pus. Iacob de Buczacz, omul ca dinalului, n-are să vie, ca şi omul lui Ion A bert. Noi s-aşteptăm în Cernăuţi cu 5.000 d oaste aleasă. Toţi călări. Soseşte, bine; nu? plimbare-n toată Pocuţia ş-o raită pînă l Haliciu, şi poate şi mai sus. Ş-apoi se va ş cine e pîrcălab acolo şi cine nu e, cui se cuvin adunarea vămilor şi cui nu.

TOŢI *(afară de paharnicul Ulea, de stolnicul Drăga şi de jitnicerul Stavăr)*: Da, măria-ta.

ŞTEFAN: Nu, măria-ta?... *(Apucă pe paharnicu Ulea de guler.)*

PAHARNCUL ULEA: Am socotit...

ŞTEFAN: Ce-ai socotit?

PAHARNICUL ULEA: Că... cu sănătatea mărie voastre...

ŞTEFAN: Ce?... Boieri, cine e mai bolnav din n amîndoi?

CLUCERUL MOGHILĂ: Aci *(arată piciorul)*, oleac măria-ta... Aci *(arată la cap)* să se-ngrijeasc vărul Ulea...

ŞTEFAN: Ei, nu uiţi că am tăiat pe din două moş ile Gădinţii, Storpul şi Madravilele, după drep tate, jumătate ţie şi jumătate răzăşilor. Şi t am făcut paharnic, şi ţi-am dat viaţa mea p

mîna ta. Tustrei ţineaţi ochii în pămînt, ştiind că mie nu-mi plac oamenii cari se uită în jos. Frunţile sus... Aşa, că sus e luna, stelele, soarele şi cerul... de sus ne vine harul... de sus, cearta... şi sus e mîntuirea şi iertarea păcatelor noastre... *(S-aud cîntări nedăsluşite din depărtări. A început să se coboare întunecimea.)* Ai aprins focurile, Arbore?

HATMANUL ARBORE: De trei nopţi ard.

ŞTEFAN: Ia?... Rareş, repezi... *(Rareş se duce-n fuga. Se urcă pe zid.)*

RAREŞ *(de pe zid):* Abia să văd... Vin... Din Scheia... din Lisaura... din Ciritei... de pretutindeni...

ŞTEFAN: Oh! săracii!... Săracii mei ş-ai voştri... Săraci şi voi şi eu... Ce bogată e Moldova! *(Ştefan şi boierii să reped la zidul care înconjoară ograda, afară de paharnicul Ulea, stolnicul Drăgan şi jitnicerul Stavăr.)*

PAHARNICUL ULEA *(încet):* Aţi văzut?

STOLNICUL DRĂGAN: Văzut.

PAHARNICUL ULEA: Nu mai e Ştefan!

JITNICERUL STAVĂR: Dar cine e?

PAHARNICUL ULEA: Umbra marelui Ştefan. *(Tustrei se duc şi s-amestecă cu ceilalţi.)*

PÎRCĂLABULUL GRUMAZĂ *(de pe zid):* Ca nişte nori albi ce să tîrîie pe pămînt...

ŞTEFAN: Da...

HATMANUL ARBORE: Ca nişte turme de berbeci...

ŞTEFAN: Da... da...

HRĂMAN: Parc-auz ceva... dar nu-i văz...

ŞTEFUL: Parcă văz ceva... dar nu-i auz...

LOGOFĂTUL TĂUT: Nu-i aud şi nu-i văz... dar îl simţ...

ŞTEFAN: Î-auz şi-i văz, îi văz şi-i auz... O! cum varsă apele în Siret, aşa vin şuvoaiele în S ceava la chemarea voievodului lor!... Auziţi?. „Supt poale de codru verde..."

HRĂMAN: Încep să-i şi văz...

ŞTEFUL: Încep să-i şi auz...

ŞTEFAN: *(trage sabia şi face semn în depărtare)*: C mai sunteţi?... Să nu mai sece izvorul vostru!.

ACTUL II

Acelaşi tablou ca în actul întîi, cu deosebire că e vară şi arborii încărcaţi cu fructe, unele coapte, altele pîrguite, altele verzi. S-aud păsările cîntînd.

SCENA I

Doamna MARIA, IRINA, REVECA, ILEANA, BĂLAŞA, HERA, OLEANA, OANA, ŢUGULEA, MOGHILĂ, DOCHIA.

DOAMNA MARIA: O, fetele mele iubite, mai lăsaţi lucrul... De-o lună Ştefan nu dă semn de viaţă... Ce-a putut să i se întîmple?... Dar ce n-a putut?... Bolnav... Abia să sculă din pat, şi porni cu iarna-n cap... Doamne!

IRINA: Frumoasa mea doamnă...

DOAMNA MARIA: Pînă acum o lună primeam veşti peste veşti... Bine... sănătos... zdravăn... aşează ţara... Întocmeşte Pocuţia... va sosi... biruitor ca totdeauna... Îmi creştea inima... Şi de *(înnumără pe deşte)*... da... de treizeci de zile, nimic...

IRINA: Frumoasa mea doamnă...

DOAMNA MARIA: S-a dus frumuseţea. Uită-te la părul meu. S-a lăţit şuviţa albă cu două deşte de cînd nici o veste... Auziţi cum cîntă de te slăvesc... Sunt aceleaşi... Cîntaţi, păsări ale cerului, nepăsătoare la durerile noastre. A

căzut omătul, a suflat vîntul de primăvar
au încolțit mugurii, a dat frunza, au spuz
florile, a legat iarăși rodul... Și toate num
pentru voi. Partea noastră? Răbdări și lacrăm
De ce omul n-a fi putînd a fire ca stejaru
Iarna să-l scuture, vara să-i puie la loc mîndr
ţea şi bărbăţia!

REVECA: Ce nu se schimbă, stăpîna mea a bun
Frunzele cresc și nu sunt aceleași. Stejarul a
și el o margine. Grîul e tot grîu, dar nu m
e același. Doar glasurile rămîn la păsări; e
se duc, altele vin... Și noi trăim cu părerea
numai omul îmbătrînește, să scutură și cad

DOAMNA MARIA: Da, Reveca, gînduri, nimicu
Să-l văz pe viteazul meu... să-i fac patul
să-l culc... „Adormi, măria-ta, n-a fost nim
O gîză bate în geamuri"... Ce somn ușor
grijile grele... Î, muiere rea! Uitasem pe Bo
dan, odorul meu. Pre urmele tată-său calc
Păcat că și-a perdut ochiul. Eu am doi. I
ce-mi slujește? Și cu unul v-aș vedea pe lîn
mine. Am două picioare zdravene. Să împar
un ochi lui Bogdan, un picior lui Ștefan.
Aș întineri...

HERA: Și eu... cînd m-ar lăsa doamna... ce-aș m
săruta?

DOAMNA MARIA: Tu?

OLEANA: Și eu, cînd vrea doamna, cu cine aș m
umbla?

DOAMNA MARIA: Tu... O! mușatină! Aș lua de
mine și-aș da la ai tăi...

ILEANA: Ţie Domnul pe domnii noștri, doamn

DOAMNA MARIA: Numele Tatălui... ș-al Fiului
ș-al Sfîntului Duh... Amin... Țugulea!

ŢUGULEA: Poruncă, doamnă.

DOAMNA MARIA: Ce?

ȚUGULEA: Da... măria-ta...
DOAMNA MARIA *(făcîndu-se supărată):* Sabia... cu care te-am încins eu...
ȚUGULEA: Da, măria-ta!
DOAMNA MARIA *(pare necăjită):* Și de ce n-o mai porți?
ȚUGULEA: Ele știu... Să spuie Bălașa...
BĂLAȘA: Șotii, măria-ta... Zice c-aș fi zis eu că de ce nici la 14 ani, aproape împliniți, nu s-a dus la război cu tat-său Moșoroi, asta, Moghilă...
ȚUGULEA: Ai zis, ați zis, ai rîs, ați rîs, și știați bine c-am dat în genuchi la măria-sa Bogdan și la tătuca... Și ei au rîs, dar nu ca d-voastră... cu moșoroi... cu vătrar... cu potcă... și cîte și mai cîte... C-am zis: săracum de mine, n-o mai port... Și n-o mai port!
DOAMNA MARIA *(ascunzîndu-și surîsul):* Altădată să mi le spui mie.
ȚUGULEA: Iacă le spui...
DOAMNA MARIA: Mă băietane, pune sabia, că va sosi și ceasul tău. Și s-o porți...
REVECA: Pînă cînd țara va avea nevoie de ea...
ȚUGULEA: Uf!
DOAMNA MARIA: *(către Reveca):* Inimos și mucalit ca tat-său... Țugulea, să dai ajutor Dochiei. Mamă Dochio...
DOCHIA: La porunci.
DOAMNA MARIA: A fiert grîul cu lapte?
DOCHIA: Iacă-l aduc. Acuși. *(Dochia și Țugulea ies.)*

SCENA II

DOAMNA MARIA: Oană, Oană, ce robotești?
OANA: Spăl, măria-ta.
DOAMNA MARIA: Ce speli, Oană?

OANA: Pentru împăratul nost' ... Să fie gata pîn-o veni...

DOAMNA MARIA: N-ai isprăvit?

OANA: Isprăvit... Le-am luat a doua oară...

DOAMNA MARIA: Cum îți zice el, Oană?

OANA: Băbătie, măria-ta.

DOAMNA MARIA: De ce, Oană?

OANA: Fiindcă așa-i place, măria-ta.

DOAMNA MARIA: Dar ție cum îți place, Oană?

OANA: Cum îi place și lui, măria-ta.

DOAMNA MARIA: Și cum te mai alintă, Oană?

OANA: Dă, măria-ta...

DOAMNA MARIA: Dă... cum, Oană?

OANA: Cum, măria-ta?

DOAMNA MARIA: A! nu vrei să spui doamnei?

OANA: Cum să nu, măria-ta. Pînă acum doi ani mă suia pe genuchiul drept... ba nu, p-ăl stîng, și mă juca și zicea: „Oană, Oană, bărlăoană, Onoi, bîrloi, Oi, moi..." De doi ani îmi zice: „Băbătie, cum o mai duci cu bătrînețile?" „Bine", zic. „Ai zis bine? Nu, rău, că sunt rele, bată-le focul." Așa, măria-ta.

DOAMNA MARIA *(luînd la o parte pe Irina)*: Ce vrei, Irino... Om de război... Trei luni acasă și nouă pretutindeni, numai acasă, nu.

IRINA: Sufletul măriei-tale ca chipul măriei-tale... Maica Domnului, adusă de la Roma de postelnicul Purcevici.

DOAMNA MARIA: Soție de domn și mumă de domn, da Maica Domnului nu, Irino.

IRINA: Buuuno!

SCENA III

Cele de sus. DOCHIA intră aducînd p-o tavă de porțelan albă cu margini albastre grîul fiert. ȚUGULEA MOGHILĂ încins cu sabia.

IRINA: Cine să guste întîi, măria-ta?
DOAMNA MARIA: Ilinca.
ILINCA: Buuun, măria-ta.
DOCHIA: Grîul, spălat în zece ape, uscat, frecat, dezghiocat, puțintică miere și scorțișoară. Talgerile, boier Țugulea.
ȚUGULEA: Iacătă-le. Cel cu aur al măriei-sale.
DOAMNA *(luînd din grîu, scapă talgerul și-l sparge):* Ah! semn rău!... Mă gîndii la Ștefan, la piciorul lui, la bătrînețea lui... Ia!... Ascultați...

SCENA IV

Cele de sus. CLUCERUL MOGHILĂ vine într-un suflet.

DOAMNA MARIA: Ah! Moghilă! Ce e? Bine?
CLUCERUL MOGHILĂ: Sărutăm dreapta, bine. Vine. Ce păcatele suflu așa...
DOAMNA MARIA: Spune de grab'...
CLUCERUL MOHGILĂ: Spui îndată, acușica... Cît ai bea o oca de vin, și e aici. M-a trimis înainte să vă spui. Calul mi-a șchiopat, c-aș fi fost de mult...
DOAMNA MARIA: Mai iute, Moghilă, mai iute!
CLUCERUL MOGHILĂ: Nu e nici biruit, nici rănit...
DOAMNA MARIA: Cum e?
CLUCERUL MOGHILĂ: Biruitor și cu rana vechiă ceva mai înrăită ca-n trecut...
DOAMNA MARIA: A!

CLUCERUL MOGHILĂ: Şi ceva mai potolită ca acum şapte zile. Bogdan, slava Domnului... Mă, Ţugulea taichii... Acum pe şart, măria-ta.

DOAMNA MARIA: Da, da. Moghilă.

CLUCERUL MOGHILĂ: Mătură tot înaintea lui. Şi toţi îi jurară credinţă, şi moldoveni, şi rusneci, şi leşi. Să fi văzut, doamnă, p-ai craiului Lixandru... „*in eternitate fidelitas, nos et descendentes nobis*“[1]... Să muie gerul. Să topiră zăpezile. Să umflară apele. El porunci să stăm pe loc... Să retraseră apele... Să mergem înainte, pînă supt Halici. Acolo se deschide o vale lărguţă. Întîi sta Luca Arbore, peste o mie de călăreţi. Mai departe, el, cu altă mie. Şi în fund, Bogdan, cu trei mii, pitulat într-un zăvoi care închide valea despre răsărit... Caii noştri odihniţi şi iuţi... Ne pomenirăm cu patru inşi c-un ştergar alb în vîrful suliţii. Luca Arbore le deschise drum pînă la el. Aci descălicară. Scoaseră căciulile încondurate, îi sărutară mînele şi-i dădură o carte ca din partea î.p.s. cardinalului... Şi văzurăm pe domn ca pămîntul, că pămîntul nu l-ar fi încăput... Atît le zise: „Încălecaţi, şi haiti!“... Veniseră potolit şi să duceau într-o prăfăraie... Să tot fi trecut ca de cînd am început, şi se porniră lungi şiruri de călăreţi. Leşii!... Cînd să se ciocnească cu Luca Arbore, moldovenii să desfac în două, şi apucară unii într-o parte şi alţii într-alta. Duşmanii să reped. El... face faţa dos şi dosul faţă, şi-o ia la fugă stăpînită, ceva mai iute ca leşii... În apropierea zăvoiului se desfac în două, unii într-o parte şi alţii într-alta... Pînă să se oprească leşii, înfierbîntaţi ca de biru-

[1] Credinţă veşnică, noi şi urmaşii noştri (lat.).

inţă, s-aruncară valurile lui Bogdan chiuind şi-i izbiră. Luca Arbore îi ia pe la spate, iar din coaste îi fulgeră ai domnului...

DOAMNA MARIA: Ei, ş-apoi?

CLUCERUL MOGHILĂ: Prinşi de toate părţile, azvîrliră armele jos. Şi curse sînge pînă la ţurloaiele cailor... Straşnic răcnea leul Moldovei, că auia valea şi codrii... Şi vitejii crezură că urlă a război... Şi el, pasă-mi-te, îi ţinea de rău... Aşa să stinse ca la jumătate din leşi, pînă prinseră de veste care era porunca domnului... Omul în frămîntarea luptei nu mai e om. Îl loveşti, nu-l doare. Cade şi alţii îl calcă, nu simte. Tot să pierde ca în genunea morţii!... Numai după ce încetează bătălia... Oh! Doamnă!... să ridică de pe cîmp atîta jale, că nu poţi... şi curg lacrămile, şi plîngi fără să ştii pe cine... Dădu poruncă să alegem şi să îngropăm pe morţii noştri. Puţini picară, dar mari suflete. Ca la două sute... Aci închiseră ochii postelnicul Şteful şi pîrcălabul Hrăman. Că le zise milostivul: „Staţi, moşilor, că nu e de voi!" Ei, aş!... Apoi intrarăm în Halici cu vro trei mii de prinşi. Aci le dădu drumul şi le zise: „Spuneţi cardinalului să aibă pe suflet sufletele morţilor din valea Haliciului". Şi înapoindu-le cartea le zise: „Asta s-o scrie popilor, iar nu domnilor, şi nu domnului!"

DOAMNA MARIA: Ei, ş-apoi...

CLUCERUL MOGHILĂ: Apoi porunci halicenilor să-i care peatră. Şi cioplirăm cu toţii, vro două săptămîni, bourii Moldovei. Şi eu cioplii, măria-ta, că domnul, văzîndu-mă, nu-şi putu ţine rîsul şi zise: „Meştere Moghilă, capul bouru-

lui tău ca coada lui Voitiș al meu... Mai grea dalta ca sabia, Moghilă."

DOAMNA MARIA: Apoi?

CLUCERUL MOGHILĂ: Apoi făcurăm moșoroaie și pietruirăm Pocuția cu bourii noștri, adînci d-un stînjen, ducînd dîră oablă din apa Nistrului pînă-n muntele al mare ce stă ca șira spinării la apusul Moldovei. În sus al lor, în jos, de supt pădurea de fagi a Haliciului, al nostru. Și...

DOAMNA MARIA: Și...

CLUCERUL MOGHILĂ: Și, după ce așeză țara, lăsă pîrcălab pe Hrincovici și vameș pe Chiracola. Și ne înșiruirăm călări și plecarăm înapoi cu voievozii noștri înainte. Și începurăm să cîntăm: „Doină, doină, nu te duce de la mine, doină, nu fugi de bine, doină". Într-o zi — Duminica Rusaliilor — sta soarele să scapete, ajunserăm p-o cărăruie de peatră. O ploiță caldă stropise fășiea de drum. Voitiș, într-un ceas rău, alunecă de picioarele de dindărăt. Domnul îi puse pintenii. Calul sări și căzu, apucîndu-i piciorul supt el...

DOAMNA MARIA *(cu spaimă)*: Cel cu rana?

CLUCERUL MOGHILĂ: Da...

DOAMNA MARIA: Oh!

CLUCERUL MOGHILĂ: În stînga prăpastie, în dreapta piept de munte. Voitiș tremura. Cînd l-am scos, sîngele pătrunsese prin legături... l-am dus pe mîini... El atît a zis: „Unde e ața mai subțire, acolo se rupe"... Doftorul Cesena aci. Pînă a doua zi piciorul se făcu butuc... Boli, aiuri — ierte-mă Dumnezeu — se făcu mai bine, și de șapte zile, pe drum.

DOAMNA MARIA: Ah!

CLUCERUL MOGHILĂ *(auzind buciumele)*: Dar iată-l!... Răsare soarele, și încălzește și pe boieri și pe oase goale, fără deosebire, că nimeni nu s-a plîns de judecățile lui în vreme de pace, ori că-n războaie n-a sărit unde a fost mai greu, însuflețind pe cei cu inima scăzută... Doamnă, să plece fetele... *(Doamna face semn fetelor să se ducă.)*

OANA *(furișîndu-se)*: Să nu-l văz? Mai bine oarbă decît să nu-l văz!

(Se dă după colacul de piatră al puțului)

SCENA V

ȘTEFAN, alb ca zăpada. vine rezemat la brațul dofторului CESENA, BOGDAN, logofătul TĂUT, vornicul JURJ, hatmanul ARBORE, postelnicul TOADER, pîrcălabii COSTEA, DRAGOȘ, ALEXA, ȘANDRU, paharnicul ULEA, stolnicul DRĂGAN, jitnicerul STAVĂR, și mai mulți curteni, căpitani de oaste, copii de casă, hotnogi, hînsari etc.

ȘTEFAN: *(intră prin poarta turnului din dreapta cu tot alaiul)*: Stați, copii! Opriți unde am văzut pe doamna!

DOAMNA MARIA: Măria-ta!... *(I s-aruncă-n brațe.)*

ȘTEFAN: Ea, ca cea dintîi rîndunică, îmi vestește primăvara... Cătați supt piciorul drept, și de-ți găsi cărbune, să-l beau în paharul meu de sărbătoare, că e bun de friguri; de-ți găsi plumb, să-l topim, să-l turnăm într-o cană cu apă neîncepută, și din ce se va închega, voi vedea ce va veni mai apoi...

(Șade pe o laiță de piatră.)

DOAMNA MARIA: *(îngenuchind)*: Ţi-e cald, măria-ta?... Ai căldură... năduşeşti...

ŞTEFAN: Vrei să-mi fie frig? Cesena, cum e mai bine: cald ori frig?

IERONIMO DA CESENA: Mai bine cald ca frig, *ma preferisco recorito senza sentir il freddo.*[1]

PETRU RAREŞ: Cărbune, măria-ta.

ŞTEFAN: A, e negru, dar mai negre sunt sprincenele doamnei... Cine-ar avea inima aşa de mică şi aşa de neagră ca să ţie pică domnului lui?... Mario! Fii mîndră de Bogdan al nostru... Io, Ştefan voievod, m-am pus la porunca lui, ca şi portarul Sucevei, ş-a biruit tocmai cum aş fi biruit şi eu... Nu e aşa, boieri? Nu e aşa, paharnice Ulea?... Nu e aşa?...

DOAMNA MARIA: Îl uitasem pe el, măria-ta... Bogdane! *(Bogdan dă-n genuchi lîngă doamna.)*

ŞTEFAN: Să-mi dea vin de Cotnar... Vreau să beau în sănătatea doamnei ş-a fiului ei...

CESENA: Vin, pentru ce vin? *Non, serenissime.*[2]

ŞTEFAN: Rareş!... *(Rareş se duce repede pe uşa de pe terasă.)* Doftore, te-am ascultat pînă azi... Mi-e sete... Nu vezi pe cine am la genuchii mei? Pe muma care a purtat în pîntecele ei pe domnul de mîne al Moldovei... Voitiş?... E bine?... El nu are abur, ci suflet... Să-l plimbe în fitece zi pînă m-oi întrema... *(Rareş vine cu trei pahare, două de argint şi unul de alabastru, frumos lucrat, ca un potir. Ştefan fărîmă între deşte cărbunele şi-l pune în paharul de alabastru. Doamna şi Bogdan iau paharele de argint. Ştefan ridică pe al său.)* În sănătatea... Ah!... *(Lasă paharul în jos.)*

---

[1] Prefer să mă răcoresc fără să simt frigul (it.).
[2] Nu, prealuminate (it.).

DOAMNA MARIA: Ce te doare, păcatele mele?
ȘTEFAN: Nimic pe domnul Moldovei... Ce e durerea? ... Și toate pe Ștefan Mușatin, fiul lui Bogdan și nepotul lui Alexandru cel Bun... Dă de dușcă, Bogdane... *(Ștefan soarbe paharul.)* Cald...
CESENA: Să ne odihnim, *serrennisime.*
ȘTEFAN: Să te odihnești, doftore... În Italia să odihnesc mult principii... îi!... Ce-o fi durerea?
CESENA: Odihnă, *serenissime.*
ȘTEFAN: Mă voi odihni, dar nu acum.
DOAMNA MARIA: Te rog... să mergem...
ȘTEFAN: Mă rogi?... Neadormitul Ștefan a ajuns lăuza Moldovei... Moghilă, să-mi aduci pricinile ce-a judecat Bogdan ș-a rămas fără pecetea domnească!... O!... *(Ștefan iese la brațul doftorului Cesena și la al Mariei pe ușa de pe terasă, urmat de toți.)*

SCENA VI

Paharnicul ULEA, stolnicul DRĂGAN și jitnicerul STAVĂR rămîn. OANA privește în toate părțile, vrea să se ducă și se teme să n-o vază.

PAHARNICUL ULEA: În curînd scaunul Moldovei e văduv. Piciorul lui Ștefan obrintește. Încheieturile lui sunt prinse. Bietul domn! Mare a fost... că de mărimea lui nu mai sufla nici un boier... Ei, ce ziceți?
STOLNICUL DRĂGAN: Ce să zicem? .. Bogdan?... De viteaz n-are cum mai fi. Dar crez că după datină ar avea drept Ștefăniță, din Țarigrad, fiul răposatului Alexandru, feciorul cel mai mare al lui Ștefan...
JITNICERUL STAVĂR: Ș-apoi domn schilod cine a mai văzut? Chior? treacă-meargă... dar orb?

Că n-are un ochi de loc. I l-a scos cu sulița un călăreț teuton la Cosmin... O! să-l fi văzut cu ochiul scurs pe obraz, ca un ou cu puiul prins spart de-o cloșcă nedibace, cum răgea snopind pe dușmani... ai fi zis că vedea mai bine cu un ochi decît cu doi...

PAHARNICUL ULEA: Țara are nevoie de tihnă. Cu Bogdan, iar războaie.

STOLNICUL DRĂGAN: Ștefăniță e nevrîstnic. Vom alcătui o epitropie...

JITNICERUL STAVĂR: Din cei mai de seamă boieri... Hatmanul Arbore, pîrcălabul Grumază și d-ta, paharnice Ulea...

PAHARNICUL ULEA: Sîît! Nimic lui Arbore. Pînă n-o închide ochii șoimanul, să nu vorbim decît boierilor cu meteahnă. Din sfatul domnesc... lui Gavril Lepădatu și comisului Roată. Atît. Ochiul vulturului bătrîn clipește încă... Vărsa văpăi, mă frigea privirea lui... Sîiît! *(Tustrei ies pe poarta din dreapta.)*

SCENA VII

OANA singură, apoi PETRU RAREȘ.

OANA: O! Doamne, Doamne! Să schimbe ei ursita? Cine să închiză ochii? Domnul cel sfînt? N-are sfîrșit cel care are milă de toți! *(Dă să iasă pe după castel și se întoarce la glasul lui Rareș.)*

PETRU RAREȘ *(ieșind din castel)*: Ce, fugi, Oană?

OANA: Nu, Rareș.

PETRU RAREȘ: De ce-ți sunt ochii roșii? Ai plîns?

OANA: Nu...

PETRU RAREȘ: Ba da... Ochii tăi sunt turburi...

OANA: Ce ochi să rămîie senini cînd ai bunului Ștefan ard!

PETRU RAREȘ: El are nouă suflete, Oană. Ploile, zăpezile, zbuciumul și drumul lung și greu... Olecuță de odihnă, și să întremează zmeul bătrîn.
OANA: Da, Rareș, da...
PETRU RAREȘ: Și se face bine...
OANA: Bine?... Bine să-i dea Dumnezeu!... Bine...
PETRU RAREȘ: Și ție, Oană...
OANA: Și d-tale, Rareș...
PETRU RAREȘ: Și nouă, amîndurora...
OANA: Și, Rareș, și...
PETRU RAREȘ: Dă-mi o mînă, Oană...
OANA: De ce?...
PETRU RAREȘ: Așa, că mi-e dragă...
OANA: O!...
PETRU RAREȘ: Ce rîzi? Nu ți-am mai spus?
OANA: Ba mi-ai spus... de cîte ori... În urmă mai ales...
PETRU RAREȘ: Și dreapta mi-e dragă, și stînga mi-e dragă, și amîndoi ochii cu lumini adînci, și părul tău rătunjit pe spate și învolt ca un fum auriu, și gura ta cu buze ca măceșea, și mijlocul tău ca trestia de baltă, și mersul tău ușor ca de presură, și toată ființa ta...
OANA: O! Rareș... *(Rîde.)* Și toată ființa mea... *(Rîde.)*
PETRU RAREȘ: Toată ființa ta mi-e dragă, că te iubesc, Oană!
OANA: Cum, Rareș?... *(Rîde.)*
PETRU RAREȘ: Într-una te-am visat, Oană... Și te-am văzut într-una la război... Cînd porneam cercetașii, cînd mă băteam, cînd mă culcam, cînd mă sculam, călare, pe jos, la șipote, în codru, neostieat[1] în fața ochilor mei...

---

[1] *Neostiat* — neostoit, necontenit.

OANA: Ca p-o soră, Rareş.
PETRU RAREŞ: Nu ca p-o soră...
OANA: Şi de cînd, Rareş?
PETRU RAREŞ: De cînd împlinişi 14 ani... De pe la paşte...
OANA: Mi-eşti drag, Rareş, dar...
PETRU RAREŞ: Dar...
OANA: Nu ţii minte cînd mă ridicai în braţe să rup para cea mai coaptă, cînd te căţărai în vîrful copacilor ca să-mi dai pui de stăncuţă...
PETRU RAREŞ: Da... şi te sărutam...
OANA: Da, şi mă sărutai... Ş-acum... na... sărută... *(Rîde.)*
PETRU RAREŞ: Nu, Oană, nu aşa!
OANA: Dar cum, Rareş, cum?... Ca p-o miluită fără părinţi?
PETRU RAREŞ: Nu...
OANA: Ca p-o pripăşită la curtea doamnei Maria?
PETRU RAREŞ: Ah! nu...
OANA: Ca p-o pasăre pribeagă?... Şi nu uita că tu eşti boier, Rareş...
PETRU RAREŞ: Ce boier?... Al Mariei ş-al lui Rareş, pescarul din Hîrlău.
OANA: Eşti căpitan de oaste şi prieten al domnului Bogdan...
PETRU RAREŞ: Sunt ce sunt, şi fără tine mai bine să nu fiu!
OANA: Doamne, Rareş... Dar tu mi-eşti ca un frate... Eu mireasă? N-ai nici cui să mă ceri.
PETRU RAREŞ: Stăpînului a toate, ca unui drept părinte.
OANA: A! nu, Rareş, nu!... Nu simţ nimic în mine... Mi-eşti drag ca un frate, dar nu te iubesc... Şi domnul e bolnav...

PETRU RAREȘ: Domnul e bun, milostiv și îndurător... *(O sărută pe amîndoi obrajii și pleacă repede.)*

OANA: Ciudat!... Dar să nu uit pe paharnicul Ulea! *(Iese prin stînga pe după castel.)*

SCENA VIII

ȘTEFAN, cu piciorul înfășurat, iese șchiopătînd puțin la brațul doamnei MARIA, IERONIMO DA CESENA.

ȘTEFAN *(se așează pe laița de peatră de supt copacul din mijloc)*: Așa... Aer, doftore, aer... *Cosi, serenissime... non, serenissime... si, serenissime*[1]... pentru o zgaibă... Parc-aș fi copil....

CESENA: *Serenissime*, nici o mișcare...

ȘTEFAN: Zău...

CESENA: *Parole non piu*[2]...

ȘTEFAN: *Non piu*... Ca un mort.. uf!... Cînd voi avea nevoie de d-ta, doftore, te chem... *(Doftorul se duce în castel.)*

DOAMNA MARIA: Ascultă-l...

ȘTEFAN: Eu?... S-ascult?

DOAMNA MARIA: Măria-ta...

ȘTEFAN: N-am ascultat de tătari, de leși, de unguri, de turci... și s-ascult d-un venezian... a! ha!...

DOAMNA MARIA: De cînd ai început să vorbești, a crescut căldura... *(Îi pipăie mînele.)*

ȘTEFAN: Și va veni ș-un doftor de la Nüremberg și altul de la Mengli-Ghirai... Îmi scrie că știe și toaca-n cer... Un evreu...

DOAMNA MARIA: Mai puțin, măria-ta...

---

[1] Așa, preluminate ... nu, preluminate ... da, preluminate (it.).
[2] Nici o vorbă (it.).

ŞTEFAN: Puţin, puţin... Toţi doftorii la capul unui bolnav...
UN CURTEAN: Măria-ta, foaia judecăţilor.
DOAMNA MARIA: Ah!
ŞTEFAN: Clucerul Moghilă? Să...

SCENA IX

ŞTEFAN, DOAMNA MARIA, clucerul MOGHILĂ.

CLUCERUL MOGHILĂ: Măria-ta...
ŞTEFAN: Judecăţile dezlegate.
CLUCERUL MOGHILĂ (*citeşte*): Oancea cu văduva lui Isaia pentru o fişie de moşie. Prigonitorul perde. Pan Mirăuţ nu dă depline socoteli ipitropisiţilor săi nepoţi. E osîndit să le plătească 100 de galbeni genovezi şi să nu mai ipitropisească pe vreunul din neamul lui au din prietenii lui. Obştea răzăşilor Pătrăşcani pentru 12 000 de fălci, cu munte, cu stîni, cu ţărcători şi cu ocini. Judecata, peste altă zi nehotărîtă...
ŞTEFAN: De ce?
CLUCERUL MOGHILĂ: Preluminatul Bogdan s-a făgăduit că va merge însuşi la faţa locului.
ŞTEFAN: Bine.
CLUCERUL MOGHILĂ: Vornicul Duma, fiul lui Vlaicu, vărul măriei-tale, cu şapte sate omeneşti pentru robire de mori. Vornicul Duma perde.
ŞTEFAN: Cine perde?
CLUCERUL MOGHILĂ: Vărul măriei-tale.
ŞTEFAN: Bine!

CLUCERUL MOGHILĂ: Pîrcălabul Ieremia cu popa Frusănel pentru vaduri de pive. Frusănel rămîne pe pan Ieremia. Hatmanul Dugea cu satele ruseşti de lîngă Roman pentru vro 3.000 de stînjeni. Hatmanul rămîne pe ruşi.
ŞTEFAN: Î... î... î... rău... Bine a judecat, dar rău... Ştiu... Spune-i lui Bogdan să taie din moşia mea Trifeşti 3.000 de stînjeni şi să dea ruşilor...
DOAMNA MARIA *(la urechea lui Moghilă)*: Scurtează.
CLUCERUL MOGHILĂ: Să nu ies eu scurtat, doamnă.
ŞTEFAN: Ei?
CLUCERUL MOGHILĂ: Cele criminaliceşti. Din douăzeci de pricini, două mai însemnate. Un nărăvit hoţ, tăierea mîinilor. Un ucigaş, zobirea capului cu buzduganul. Toate au fost prefirate cu de-amăruntul de înţeleptul Bogdan-vodă.
ŞTEFAN: Bogdan... Război şi dreptate... Război împotriva oricărui duşman şi dreptate faţă de oricine... de neamurile tale... de tine chiar, deşi după legea pămîntului nu se cuvine să judeci. Domn d-ai fi... să stai d-oparte... Alţii să aleagă.
DOAMNA MARIA: Măria-ta, prea mult...
ŞTEFAN: Dacă Cesena ar avea chipul Mariei or Maria ştiinţa lui Cesena, m-aş vindeca într-o clipă şi m-aş îmbolnăvi în cealaltă. Adu mîna, Mario. Mai am căldură?
DOAMNA MARIA: Nu, măria-ta.
ŞTEFAN: Atunci?... Ce mai e, Moghilă?
CLUCERUL MOGHILĂ: Princinile de judecat.
ŞTEFAN: Le pui zi peste... Azi e 30 iunie... Peste trei zile. *(Clucerul Moghilă iese pe poarta din dreapta)*.

SCENA X

ȘTEFAN, doamna MARIA, OANA.

UN CURTEAN: Oana, măria-ta.

ȘTEFAN: Oana?... Să intre... *(Oana intră.)* A! băbăție... cum o duci cu bătrînețile?... Vino încoa... aci... jos... mai aproape... *(Oana îi sărută mîinele și le-aduce la frunte.)* O plută bătrînă și scorboroșită lîngă un brăduț verde, stufos și drept! Cine te-aduse pe tine pe tărîmul ăsta? Și de unde?

OANA: Măria-ta... De unde?... Nu știu...

ȘTEFAN: Nu mai am căldură. Sunt bine. Uite, Mario... De unde?... nu știi. Ia uită-te la mine... Așa... Tu ai ceva în capul ăsta... Mi-ascunzi ceva... Vrei să-mi spui și te oprești...

OANA: Aș vrea, măria-ta...

ȘTEFAN: Ei...

OANA: Aș vrea, măria-ta...

ȘTEFAN: Rareș...

OANA *(tresare)*: Rareș?

ȘTEFAN: Da, Rareș, nu ți-a mai prins vro stăncuță... Da... da... s-a făcut mare... E căpitan... Să bate cu leșii și să bate zdravăn... O s-ajungă hatman... Căci n-am avut parte de copii!... Alexandru... Iliaș... Petru... Cît să lungesc pomelnicul?... Și Olena, după fiul nebunului de cuscru al Moscovei... Îi moare bărbatul... Ea și fiul ei închiși într-un turn... Și eu?... Doar cu Bogdan...

DOAMNA MARIA *(arătîndu-i pe furiș pe Oana)*: Să nu mîniem p-Ăl-de-sus...

ȘTEFAN: Da... Partea mea a fost să sărut ce este al meu ca și cum n-ar fi al meu, să fur mîngîie-

rile și mîngîiere să nu am... Ce-ai vrea să-mi spui, Oană?

OANA: Aș vrea, măria-ta, să...

ȘTEFAN: Ei...

OANA: Aș vrea...

ȘTEFAN: Doamnă... să știi că fetișcana asta s-ascunde de tine...

DOAMNA MARIA: Da, Oană?... Vă las...

OANA *(coprinzînd genunchii doamnei)*: Iartă-mă, doamnă! *(Doamna Maria o mîngîie pe păr, surîde și iese.)*

SCENA XI

ȘTEFAN, OANA, mai tîrziu doftorul CESENA.

ȘTEFAN: Mai aproape... mai... Spune-mi...

OANA: Sosiși, măria-ta... Tare mi-era dor... Mă dădui după colacul fîntînii... Ș-auzii tot...

ȘTEFAN: Tot și nimic...

OANA: Nu...

ȘTEFAN: Atunci nici tot, nici nimic... *(O mîngîie.)*

OANA: Nu... Porni alaiul domnesc și trei boieri rămaseră...

ȘTEFAN: Trei boieri?

OANA: Da... Paharnicul Ulea, stolnicul Drăgan și jitnicerul Stavăr...

ȘTEFAN: Paharnicul Ulea?

OANA: Vorbiră și-i auzii... O urzeală, măria-ta...

ȘTEFAN: Împotriva mea?

OANA: Nu, măria-ta...

ȘTEFAN: Atunci, împotriva cui?

OANA: Împotriva lui Bogdan...

ȘTEFAN *(sare în sus)*: Ce?

CESENA *(intrînd repede pe uşa de pe terasă): Basta, serenisime!*[1]

ŞTEFAN *(pune mîna pe sabie):* Ieşi! *(Iese.)* Dă-nainte, Oană!

OANA: Vor s-aleagă domn pe nepotul măriei-tale, pe Ştefan, fiul răposatului Alexandru.

ŞTEFAN: Şi-n locul cui s-aleagă domn? Nu este domn?

OANA: După ce nu va mai fi... *(Îşi cuprinde capul în palme.)*

ŞTEFAN: Nici n-au treierat grîul din care să-mi fearbă coliva şi mi-o şi-mpart! *(Ca şi cum ar vorbi singur.)* Patruzeci şi şapte de ani am dus ţara cu noroc... *(Scuturîndu-se.)* Am s-o duc şi cînd voi muri, şi după ce vor pecetlui peatra pe deasupra mea!... Oană, bine-ai făcut... Să n-afle doamna... Îţi poruncesc să nu mai ştii nici tu!

OANA: Da... Ca şi cum ar fi fost aici şi c-o lingură aş fi luat... şi-aş fi aruncat în foc.. a ars... şi-apoi, nimic... *(Îşi scutură palmele.)*

ŞTEFAN: A!... Aşa... Aşa... Du-te. *(Oana se duce pe uşa de pe terasă.)* O! ce păcat că nu i-am mărturisit de unde e! *(Îl trec lacrămile.)* De! nu fi muiere! *(Bate în palme. Un curtean intră din dreapta.)* Moghilă... Să vie îndată. *(Din întîmplare găseşte o oglindă veneziană.)* Grozav am îmbătrînit!

SCENA XII

ŞTEFAN, clucerul MOGHILĂ, venind pe poarta din dreapta.

ŞTEFAN: Moghilă, lasă închinăciunile.

CLUCERUL MOGHILĂ: Să-mi spuie popa, nu te mai închina... bine or rău... Dar să iasă din

---

[1] Destul, prealuminate (it.).

icoana la care te închini o mînă care să te ia de păr... O!...

ȘTEFAN: Poftă de glumă... Să glumim, clucere Moghilă.

CLUCERUL MOGHILĂ: Să glumim?

ȘTEFAN: Ah!... Nu e nimic... Unde-au ajuns slovenii cu letopisețul meu?

CLUCERUL MOGHILĂ: Abia la jumătate...

ȘTEFAN: La ce fapt?

CLUCERUL MOGHILĂ: La bătălia de la Cosmin.

ȘTEFAN: Ce spui?... Abia vro 39 de ani din viața mea. Și mai au...

CLUCERUL MOGHILĂ: Jumătate...

ȘTEFAN: Încă 39 de ani...

CLUCERUL MOGHILĂ: Dacă jumătatea d-a doua n-a fi ceva mai lungă ca cea dintîi.

ȘTEFAN: O! ho! ho!... Slovenii s-au pripit la scris... N-au greșit... presimțind că-n a doua jumătate ... Cam grea răsuflarea de cîteva zile... Moghilă, ce face Votiș... bidiviul care m-a purtat în spinare doisprezece ani?

CLUCERUL MOGHILĂ: Ar face bine dacă n-ar fi pus picioarele în sus...

ȘTEFAN: M-a lăsat?

CLUCERUL MOGHILĂ: S-a dus bietul Voitiș... Cum ajunse în grajdul de peatră, pică d-a-n picioarele, căscă gura, mai suflă o dată și...

ȘTEFAN: Așa se cade să moară un domn... dar el...

CLUCERUL MOGHILĂ: Calul domnului, măria-ta...

ȘTEFAN: Da, calul domnului... Ștefan fără picioare și fără cal... O! și cum mă ducea la izbîndă... ca un vifor năpustit în valea Sucevei! ... Semn rău...

CLUCERUL MOGHILĂ: Ei, aș!...

ȘTEFAN: Semn rău, Moghilă!... Ce va să zică să mori de moarte bună?

CLUCERUL MOGHILĂ: Să mori în patul tău.

ȘTEFAN: Nu, Moghilă... Dumnezeu a dat omului simțurile prin care veghează sufletul. La o cîrmire a vieței simțurile, unul cîte unul, încep să se întunece. O sită se coboară pe ochi, vezi turbure, nu mai vezi... Să vătuiește auzul. S-a dus ascuțimea lui... „Auz...? Ce zici?..." Nu mai aude... Și cînd cercetașii nu mai veghează, sufletul părăsește stîrvul acesta ... Asta e să mori de moarte bună... Eu auz și văz ca la patruzeci de ani...

CLUCERUL MOGHILĂ: N-aveam dreptate?... Istoria a ajuns la jumătatea vieții măriei-tale.

ȘTEFAN: Așa ar fi de n-ar fi și peiri năprasnice... Nu de sabie, nu de apă, nu de foc, ci cînd piei ca mine... Nimic. *(Să sprijină pe Moghilă.)*... cu sufletul întreg, cu dragoste pentru toată țara cu tot coprinsul ei... oh!... Ascultă, Moghilă... Vorba de pe urmă a lui Ștefan e lege tuturora?

CLUCERUL MOGHILĂ: Sfîntă ca sfînta cuminicătură din sfîntul potir!

ȘTEFAN: Și vouă, boierilor?

CLUCERUL MOGHILĂ: Boierii, curteni, răzăși, țărani, una în fața domnului.

ȘTEFAN: Să strîngi pe boierii și pe ostașii ce-au mai rămas în Suceava, mîine, întîi de iulie, zi în care... Nimic. *(Să sprijină pe Moghilă.)*... Ești tu credincios, Moghilă?

CLUCERUL MOGHILĂ: Ca-n fața lui Dumnezeu și a Domnului nostru Isus Christos... Jur!...

ȘTEFAN: Nu jura... Că n-are să afle nimeni din ce-i auzi?

CLUCERUL MOGHILĂ: Nimeni!

ȘTEFAN: Mîne sui în scaunul Moldovei pe Bogdan...

CLUCERUL MOGHILĂ: Doamne!

ȘTEFAN: Ce?

CLUCERUL MOGHILĂ: Doamne... facă-se voia ta...

ȘTEFAN: Am îmbătrînit... O! îndoială!... Și aș putea să scap... dar sufletul nu vrea și trupul nu mai poate... *(Trage sabia pe jumătate.)* Nu... nu mă mai ascultă... Degeaba o port... *(Se reazămă pe Moghilă.)*... Și poate să dau ochi cu Al-de-sus...

ACTUL III

Sala tronului. De jur împrejur, cîte două rînduri de jețuri în stil bisericesc. În dreapta, lîngă tron, un jeț mai înalt cu stema Moldovei. Pe pereți se văd portretele străbunilor. În fund, în dreapta și în stînga tronului, două intrări. Pe laturea din stînga, planul al doilea, o ușe. Ferestre în dreapta.

SCENA I

Doftorul IERONIMO DA CESENA, doftorul IOHAN KLINGENSPORN, doftorul ȘMIL. Fiecare păstrează puțin accent în vorbire, iar CESENA vorbește pe jumătate italienește.

DOFTORUL CESENA: Rămîi ca marmora...

DOFTORUL KLINGENSPORN: Multă lume grijit la Nüremberg, dar ca palatinul n-am aflat... Așa de bolnav și așa de tare... Iessus Maria!

DOFTORUL ȘMIL: Oțelit... în aer, în luptă... Pe trupul dumnealui numai crestături... Am milă, n-am știință... Rana de la picior îi otrăvește trupul dumnealui... Și Mengli-Ghirai e tare, dar un guturai, și la pat... Atunci să vedeți... „Unde e Șmilică?... Șmilică,ai mîncat?...Șmilică, ce, tu ești supărat?" „N-am nimic." „Vezi, eu am, Șmilică." În viteazul ăsta, o

putere care scapă medicinii... O voință care a voit slobod pînă la sfîrșit...

DOFTORUL CESENA: L-am văzut, amestecat cu nemeții. Gemea codrii de *fieldo*. El ajuta și încuraja pe toți... Cu *miei* ochii... *come un fulmine dal cello nella bataglia da Halicio... E ammalato, Dio Santo!*[1]

DOFTORUL ȘMIL: Klingensporn, ce zici de rană?

DOFTORUL KLINGENSPORN: Ai dreptate... Peste șaptezeci de ani... hî... Să i-o ardem cu ferul roș...

DOFTORUL ȘMIL: Ei! prin cîte focuri a trecut dumnealui... să treacă și prin ăsta... O să vrea?

DOFTORUL CESENA: Să-l încredințăm că e durere grozavă... *„Serenissime, ma che dolore“... „Io voglio“... Ho studiato questo uomo maraviglioso*[2]...

DOFTORUL ȘMIL: Sîîît... Vine!

SCENA II

Cei de sus. ȘTEFAN intră pe ușa din stînga și mai îmbătrînit, cu piciorul înfășurat, la brațul doamnei MARIA. Doamna, îmbrăcată închis.

ȘTEFAN: Doftori... prieteni... sunteți bine?... O! ce plecăciuni! Mă prinz că Șmil a măturat dușumeaua cu fruntea... Nu, Șmil... Mie nu-mi plac toate cîte îi plac bunului meu prieten Mengli-Ghirai... Nițică știință... Mario... Mario... Ce tresari... *(la doftori)*. Am căldură?

---

[1] Cu ochii mei... ca un fulger din cer în bătălia de la Halici... Și bolnav, Doamne sfinte! (It.).

[2] „Prealuminate, dar ce durere“... „Vreau“... Am studiat pe acest om minunat (it.).

DOFTORUL ŞMIL: Olcacă, măria-ta.
ŞTEFAN: Arz?
DOFTORUL ŞMIL: Arzi?... A, nu...
ŞTEFAN: Dacă nu arz, ce vă-ngrijiţi? Cine nu arde nu să sfîrşeşte...
DOFTORUL KLINGENSPORN: Mai mult odihnă, măria-ta.
ŞTEFAN: De mîne încolo, pace cu ştiinţa... Mă voi odihni... Aşa... întins... nemişcat ca un mort ... Nimic, Mario... Pînă mîine, trebile ţării... Mario...
DOAMNA MARIA: Ce porunceşte preaslăvitul stăpîn?
ŞTEFAN: Mai puţin ca o poruncă şi mai mult decît o dorinţă.
DOAMNA MARIA: Ascult, Ştefane.
ŞTEFAN: Aşa... aşa, dragă... Ah! e demult de atunci ...: Prea eşti întunecată în straiele astea... Vreau ceva mai altfel...
DOAMNA MARIA: Mă duc şi mă întorc cum doreşti.

SCENA III

ŞTEFAN, doftorul IERONIMO DA CESENA, doftorul KLINGENSPORN, doftorul ŞMIL.

ŞTEFAN: *(răsucind sabia)*: Cîrjea mea, Şmil...
DOFTORUL ŞMIL: Cîrjea?... N-aş vrea să iasă cîrje din teacă...
ŞTEFAN: Niciodată n-am scos-o împotriva unui om cumsecade.
DOFTORUL ŞMIL: Niciodată n-am dorit să fiu mai cumsecade...
ŞTEFAN *(cu un surîs trist)*: Eşti cum eşti, cum ai ieşit din părinţii tăi... Şi cîrjea mea e cum e, cum a ieşit din mîna genovezilor...

DOFTORUL ŞMIL: O! biata mamă, tare a ţipat înainte să mă scoaţă...

ŞTEFAN: Ce de ţipete pînă să scoaţă oţelul acesta, ce de lovituri, Şmil, primind la fiecare lovitură o parte din soarta ei viitoare.

DOFTORUL ŞMIL: Putea genovezii s-o bată cît ar fi voit, dacă nu te-ai fi bătut şi n-ai fi bătut măria-ta cu ea... Asta e adevărata ei soartă!

ŞTEFAN: A! Ştii tu, Şmil, că tu eşti ca sabia mea?

DOFTORUL ŞMIL: Ca sabia?... Eu?.. . Şi de ce?

ŞTEFAN: Ca şi ea, eşti foarte ascuţit pe dinăuntru.

DOFTORUL ŞMIL: Ea taie totdauna, eu vindec cînd pot.

ŞTEFAN: Cînd poţi, Şmil, dar cînd nu poţi?

DOFTORUL ŞMIL: Vindecă Dumnezeu unde nu putem noi...

ŞTEFAN: Dumnezeu... Şmil, din două picioare bolnave tu poţi face numai unul, dar zdravăn?

DOFTORUL ŞMIL: Asta?... Nu, măria-ta.

ŞTEFAN: Dar din doi oameni sănătoşi ai putea să faci un bolnav?

DOFTORUL ŞMIL: Din doi oameni sănătoşi?... Aş face doi bulnavi dacă m-ar lăsa inima.

ŞTEFAN *(răsuflînd adînc)*: Ah... Răsuflarea... Aci.

DOFTORUL CESENA: *Non, serenissime, qui.*[1] *(Arată piciorul.)*

ŞTEFAN *(punîndu-se pe un jeţ cu stemă)*: Îl simţ mai puţin. *(Se întinde.)* La braţul doamnei am venit pînă aici... Nu pricep...

DOFTORUL KLINGENSPORN: Te simţi mai bine, dar...

ŞTEFAN: Sunt mai rău, ho! ho! Nu mai pricep... Sunt mai rău cînd sunt mai bine, mai bine cînd aş fi mai rău, şi bine de tot cînd aş pune mi-

---

[1] Nu, prealuminate, aici (it.).

nele pe piept... *Signore*, dă-mi brațul .. î-î-î-î ... Cu trei nu să poate să scap... *(Se duce în dreptul portretului lui Alexandru cel Bun.)* Acesta fu un om și nu mai e de mult... Șmil, cum ți să pare?

DOFTORUL ȘMIL: Parcă surîde... Bun și milostiv...

ȘTEFAN: De unde știi? Tu n-ai auzit de el. Poate că nici tat-tău nu se născuse pe cînd domnea el.

DOFTORUL ȘMIL: Ce poate fi rău în castelul acesta?

ȘTEFAN: Ai!... Nimic... Și dacă mîna ta cea dreaptă te sminteşte, tai-o pe ea și-o leapădă în foc...

DOFTORUL ȘMIL: Da, în foc, dar nu s-o tai...

ȘTEFAN: Ce, Șmil, tu să îndrepți *Evanghelia?*

DOFTORUL ȘMIL: Eu să-ndrept? Nu îndrept nimic dacă nu îndrept piciorul Domnului la al căruia nume să închină stăpînul meu... Am cerca... dar sunt dureri... grozave dureri... o! brrrr!

ȘTEFAN: Ce dureri, Șmil?

DOFTORUL ȘMIL: În loc să faci un foc mare, să tai piciorul și să-l lepezi în foc, mai bine ar fi să iei tăria focului și să arzi răul care se întinde... Brrr... Grozave dureri!

ȘTEFAN: Brrr! grozave dureri... Și se sfîrșește. O! ho! ho! prieteni, și vă e milă?... Ardeți stricăciunea după acest stîrv care a fost odinioară nebiruitul Ștfean! Puneți foc pretutindeni, ș-aici... ș-aici... ș-aici... pînă-ți preface în scrum trecuta mărire de o clipă ce-a strălucit în fața atîtor orbi, domnii creștinătății!... Șmil... a! Șmil... puteai să-mi spui d-a dreptul ... Pe coconi să-i momești, dar nu pe Ștefan... Ardeți degrab' și fără milă! *(Le face semn să*

se ducă.) Să vedem dacă bătrînețile mele s-or mai aprinde de focul vostru.

UN CURTEAN: Petru Rareș. *(Ștefan îi face semn să intre.)*

SCENA IV

ȘTEFAN, PETRU RAREȘ și mai în urmă doamna MARIA.

ȘTEFAN: Ce vrei, Rareș?

PETRU RAREȘ: Doresc domnului nostru atotputernic sănătate și voie bună.

ȘTEFAN: Dorești?... Te crez... Domnului nostru... hî... Atotputernic cînd îi dorești sănătatea pe care nu o are?... Ce te sfiești ca o fecioară cînd dă cu ochii întîiași dată de ce-i e drag?... Rareș... de la cine-ai învățat tu să ții ochii în pămînt? De la mine? Sau de la tătînă-tău Rareș?... Da... socul e plăcut... o fi dînd trandafiri...

PETRU RAREȘ: Stăpîne, n-am învățat știința ierburilor, dar,pe cît mă taie capul, socul n-a dat niciodată trandafiri.

ȘTEFAN: Dacă te-ar tăia capul cum taie brațul tău, dintr-un pescar ar ieși preț de ce-a prins toți pescarii de la începutul lumii și pînă s-ar sfîrși și pești și pescari... Oh!... Cine vine?... Mi s-a părut...

PETRU RAREȘ: Doamne...

ȘTEFAN: Mai bine.

PETRU RAREȘ: Ce să fie mai bine?

ȘTEFAN: Rareș, tu nu ești un băiat cuminte... Pentru ce Oana... *(Rareș tresare.)* Da... Oana mi s-a plîns că nu-i mai prinzi pui de sălbă-

tăciuni... De ce?... Te-ai făcut mare... O s-ajungi hatman...

PETRU RAREŞ: Doamne...

ŞTEFAN: *(îl mîngîie):* Oh! prostule... Ce te-aduce?

RAREŞ: Am venit...

ŞTEFAN: Dacă n-ai fi venit, n-ai fi aci.

PETRU RAREŞ: Să...

ŞTEFAN: Să?

PETRU RAREŞ: Iartă-mă, doamne, iubesc!

ŞTEFAN: A! ha! Ba vezi c-o să mă îndrăgostesc eu!

PETRU RAREŞ: E fată bună...

ŞTEFAN: Bună şi frumoasă, fireşte.

PETRU RAREŞ: Bună...

ŞTEFAN: Ca pita caldă...

PETRU RAREŞ: Bună... săracă... şi fără părinţi.

ŞTEFAN: A! fără părinţi? Atunci cum s-a născut?

PETRU RAREŞ: Necunoscuţi, măria-ta.

ŞTEFAN: Ai dreptate, că tu cu tat-său d-ai vorbi nu l-ai cunoaşte.

PETRU RAREŞ: Iubesc pe Oana, măria-ta!

ŞTEFAN: Cum?... N-am auzit... O! ho! ho!... Cu bătrîneţele... Da, Oana e fată bună şi frumoasă şi cuminte... Piciorul meu ştie, şi Dumnezeu, şi eu. Săracă şi fără părinţi... tu ştii... Dumnezeu n-a aflat... Şi eu mă îndoiesc... Tu mi-o peţeşti mie ca p-un copil... Şi e copil, mititica. Biiine... Dar ei... i-ai spus?

PETRU RAREŞ Da, măria-ta.

ŞTEFAN: Şi?

PETRU RAREŞ: Că mă iubeşte ca p-un frate, dar că nu simte nimic... C-aş fi boier, şi ea...

ŞTEFAN: Aş, aş, aş! *(Doamna intră pe uşa din stînga.)* Doamnă... Ce frumos eşti îmbrăcată... Rareş tocmai îmi povestea că iubeşte.... Pe cine, mă?

PETRU RAREŞ: Pe Oana...

DOAMNA MARIA: Pe Oana?... Dar e un copil... Şi săracă... Şi...
ŞTEFAN: Un copil... Nici tu nu erai mai mare...
DOAMNA MARIA: *(speriată):* Ştefane! Măria-ta! *(Îl trage d-o mînă.)*
ŞTEFAN *(îi face semn de înţelegere):* Nu-ţi zisei d-asta, ci d-aştălaltă. Asta mă doare... Eu nu mă opui... Aş vrea să văz pe Oana alături de tine, s-o îngrijeşti, s-o aperi; să aibă şi ea acelaşi nume ca tine. Cînd o zice cineva Oana să se gîndească la Petru şi mai sus... Rareş, dar şi tu eşti un copil. Abia să fi împlinit douăzeci şi unu de ani. Ei, tu ştii din cine te-ai născut... şi eu... Ia unul din caii mei, care ţi-o plăcea, fie şi pe Voitiş...
DOAMNA MARIA: Voitiş?
ŞTEFAN: Ştiu... Să nu încalici pe Voitiş, ci să iei alt cal care să te ducă ca vîntul pe faţa pămîntului. Să nu ocoleşti nici deal, nici vale, nici munte, nici 'iaz, nici codri... pînă în Hîrlău. Şi să-i spui Rareşoaii aşa: „Mamă, mie mi-a venit ceasul, vreau să mă însor, şi mireasa mea e bună, frumoasă, fără părinţi, este Oana de la curtea Mariei a bietului domn al Moldovei". Şi ce-o chibzui ea să vii să-mi spui... Că despre mine, vă blagoslovesc p-amîndoi!
PETRU RAREŞ: Zbor...
ŞTEFAN: Să te văz... *(Rareş dă să iasă repede şi se încurcă.)* Nu p-acolo, Rareş, că n-o să ieşi prin zid! *(Rareş iese în fugă.)* Patima, Mario. Ăst copil mi-aduce aminte vremile vechi. Îiiî ... Nimic... trecător... Rău am făcut... I-am crescut în neştiinţă... Va afla tot... Săracul Petru... Să-l privim cînd pleacă... *(Se duc la fereastra din dreapta.)*
DOAMNA MARIA: Să-l privim...

ȘTEFAN: Da, a luat pe Dereș[1]... Pune șeaua... Strînge chinga să crape calul... Sus... *(S-aude un tropot de cal.)* De cînd sunt n-am văzut un călăreț care să-nghiță dăpărtările... Mă... multă sănătate Răreșoaii... O! iartă-mă, doamnă... O biată bătrînă, bătrînă... Pe după deal... la vale... ca o mogîldeață... Abia se mai vede... Nu se mai vede!... Oh! sîngele Mușatinilor n-are astîmpăr, fierbe, năvălește ca haiturile de la munte!... Mario, o să vie boierii... Să ne-mbrăcăm de sărbătoare. Bogdan nu vrea. Opinteli zadarnice. Io, Ștefan voievod, vreau!

DOAMNA MARIA: Să zic nu, m-aș uni cu dușmanii țării împotriva copilului meu, să zic da, aș ține cu copilul împotriva tatălui. Să năruie un tron din slava lui trecută și un altul se ridică în strălucirea lui viitoare. Plîng pe unul, binecuvîntez pe celălalt. Între aste două măriri inima mea de femeie nu găsește mîngîiere!

ȘTEFAN: Ștefan a trăit, Bogdan începe! *(Ies.)*

SCENA V

Stolnicul DRĂGAN și jitnicerul STAVĂR intră prin dreapta.

STOLNICUL DRĂGAN: Văzuși pe paharnicul Ulea?

JITNICERUL STAVĂR: Da, acum chiar.

STOLNICUL DRĂGAN: Tot așa?

JITNICERUL STAVĂR: Și mai dîrj.

STOLNICUL DRĂGAN: A vorbit cu...

[1] *Dereș* — cal cu părul roșu amestecat cu alb.

JITNICERUL STAVĂR: Da, cu cinci boieri mari, afară de cei doi din Sfatul domnesc.
STOLNICUL DRĂGAN: Ei, ce e?
JITNICERUL STAVĂR: Strună... Și Ștefan din ce în ce mai rău...
STOLNICUL DRĂGAN: Așa se zice.
JITNICERUL STAVĂR: Vor să-l arză.
STOLNICUL DRĂGAN: S-a mai vorbit ș-alt' dată, dar cum e el, ba azi, ba mîine, cu judecățile, cu războaiele, cu trimeșii de la unguri, de la țarul Ivan, de la leși, de la Mengli-Ghirai, de la turci, de la munteni, a dat zi după zi, an după an, pînă l-a prididit boala.
JITNICERUL STAVĂR: Poi de l-o arde, cum e el de bolnav și de bătrîn...
STOLNICUL DRĂGAN: Și de slab...
JITNICERUL STAVĂR: S-a dus Ștefan...
STOLNICUL DRĂGAN: Vecinica lui pomenire...
JITNICERUL STAVĂR: Dumnezeu să-l ierte...
STOLNICUL DRĂGAN: A fost bun... nu zic...
JITNICERU STAVĂR: Și drept...
STOLNICUL DRĂGAN: Cu țara, da...
JITNICERUL STAVĂR: Pe noi ne-a cam scurtat...
STOLNICUL DRĂGAN: Boier, răzăși, țăran supus, era totuna în fața lui...
JITNICERUL STAVĂR: Moșiile le împărțea numai la ostași...
STOLNICUL DRĂGAN: Din supuși îi făcea răzăși, din răzăși boieri sadea...
JITNICERUL STAVĂR: Ce era boierul de sfat, Cosma Șerpe? Nimic. Un răzăș. După bătălia de la Cosmin, îl boieri, ș-acum e în divanul țării...
STOLNICUL DRĂGAN: Și cu munteanca ceea...
JITNICERUL STAVĂR: Jupînesele noastre, rar poftite la castel...

STOLNICUL DRĂGAN: Că de doi ani, de cînd l-a întețit boala, de loc...
JITNICERUL STAVĂR: Ca o călugăriță... cu fetele, toată ziulica...
STOLNICUL DRĂGAN: De Rareș... ce zici?
JITNICERUL STAVĂR: Harnic flăcău... Bun de războaie... Portarul Arbore știe multe...
STOLNICUL DRĂGAN: He! ba vezi că nu... Cu el a petrecut Ștefan în Hîrlău... nu cu mine...
JITNICERUL STAVĂR: La frumoasa pescăriță...
STOLNICUL DRĂGAN: Păi Rareș...
JITNICERUL STAVĂR: Așa să zice...
STOLNICUL DRĂGAN: Arbore știe bine... La naștere l-ar fi înfierat...
JITNICERUL STAVĂR: E!
STOLNICUL DRĂGAN: ...pe spata dreaptă c-un cerc.
JITNICERUL STAVĂR: Rareș o fi știind?
STOLNICUL DRĂGAN: Nu se află.
JITNICERUL STAVĂR: Rareș plecă mai adineauri... Unde-o fi plecat?
STOLNICUL DRĂGAN: Să ducea p-un dereș de nu i se vedeau picioarele... Unde? Nu știu... Ulea vine?
JITNICERUL STAVĂR: Nu crez, poate da, poate nu. Mi-a zis să ne uităm bine la Ștefan, că el e cam bolnav...
STOLNICUL DRĂGAN: Hi!
JITNICERUL STAVĂR: Ai auzit c-ast-noapte o bufniță a țipat toată noaptea pe castel?
STOLNICUL DRĂGAN: Nu.
JITNICERUL STAVĂR: Buha... țipă, țipă pînă despre ziuă... Cînd să zboare, o mîță neagră haț, ș-o mîncă. Mîța să spăla pe bot. Un vultur căzu săgeată și înhăță pe mîță. Pe vultur îl săgetă un curtean, și alergînd după vultur, curteanul căzu într-o prăpastie...

STOLNICUL DRĂGAN: Ce-o mai fi ș-asta?

JITNICERUL STAVĂR: Și azi-dimineață, o vacă, din vitele domnești, a sîngerat în șiștar, pe cînd o mulgea...

STOLNICUL DRĂGAN: Ciudat!

JITNICERUL STAVĂR: Luna s-a arătat c-un cearcăn roșu; cînii au urlat; o femeie a născut un copil cu picioarele de ied...

STOLNICUL DRĂGAN: Urîte semne!

JITNICERUL STAVĂR: Ș-acum privește... *(Să uită pe ferestra din dreapta.)*

STOLNICUL DRĂGAN: Acușica era senin, fără pic de nori, și dodată să bolovăniră nori negri cum e catranul, că se-ntunecă ca noaptea... Și colo, departe, departe, de unde izvorăște Suceava, cerul e roșu parc-ar arde o cetate.

JITNICERUL STAVĂR: Privește... Vezi tu un nor... ca un balaur? Cu cap, cu gura căscată, cu aripele întinse... cum să repede să înghiță p-un moșneag cu plete lungi... Vezi?... Aci... aci... ha... haiti... S-a topit moșneagul... Cine vine?

SCENA VI

CEI DE SUS. Hatmanul LUCA ARBORE, postelnicul TOADER, vornicul JURJ, pîrcălabii COSTEA, DRAGOȘ, ȘANDRU și ALEXA vin din dreapta.

HATMANUL ARBORE: Bună ziua, frate Drăgan, bună ziua, Stavăr.

STOLNICUL DRĂGAN: Bună să-ți fie inima!

JITNICERUL STAVĂR: Ca totdeauna...

POSTELNICUL TOADER *(se uită pe fereastră)*: Bună, bună și nu prea bună...

PÎRCĂLABUL COSTEA: Ce? Inima lui Arbore?

POSTELNICUL TOADER: Aş... ziua de azi... Să zice că ziua bună să cunoaşte de dimineaţă... Pînă mai adineaurea senin, şi deodată s-a întunecat că abia să mai vede...
PÎRCĂLABUL DRAGOŞ: Era să plec la Neamţu... M-ar fi murat ca p-un cîine...
PÎRCĂLABUL ŞANDRU: Înhămase la olac[1], cînd mă vesti Moghilă...
VORNICUL JURJ: Ce sărbătoare să fie azi?
HATMANUL ARBORE: Nici una.
VORNICUL JURJ: Moghilă mi-a zis să mă îmbrac ca de sărbătoare.
PÎRCĂLABUL ALEXA: Şi mie...
STOLNICU DRĂGAN: Şi mie...
PÎRCĂLABUL ŞANDRU: Şi mie...
HATMANUL ARBORE: Cine ştie ce vrea domnul, ţie-l Dumnezeu să-l ţie...
POSTELNICUL TOADER: Că mult e bun...
PÎRCĂLABUL DRAGOŞ: Şi viteaz...
PÎRCĂLABUL ŞANDRU: Şi nepărtinitor...
PÎRCĂLABUL DRAGOŞ: Şi darnic...
VORNICUL JURJ: Ce e al lui e-al ţării... Ce e-al ţării e-al lui Dumnezeu!
POSTELNICUL TOADER: Drepte ş-a făcut cărările lui... Şi bolnav, că mai bine aş fi fost eu...
BĂTRÎNUL ARBORE *(imitînd pe Ştefan)*: „Nimic... Mario... ce tresari"... Mititelul!
STOLNICUL DRĂGAN: Că parcă n-ar mai fi el...
HATMANUL ARBORE: Cum n-ar mai fi el? Dar cine vrei să fie? Cine-ar răbda cum rabdă el? Cine nu s-ar odihni în locul lui? Şi cine n-ar umplea lumea cu vaietele? S-a plîns cuiva, Drăgane?
STOLNICUL DRĂGAN: O vorbă, hatmane.

---

[1] *Olac* — căruţă de poştă.

HATMANUL ARBORE: O vorbă neghioabă!
STOLNICUL DRĂGAN: Fie...
HATMANUL ARBORE: N-ar mai fi fost!
POSTELNICUL TOADER: Pace, fraților!

SCENA VII

CEI DE SUS. Cluccrul MOGHILĂ intră, răsuflînd repede, prin dreapta.

CLUCERUL MOGHILĂ: Ei, asta nu înțeleg! Să mă tai și să mă presari cu sare pe crestături, și tot nu înțeleg!
POSTELNICUL TOADER: Ce, Moghilă, ce nu înțelegi?
CLUCERUL MOGHILĂ: Da' d-ta, că ești tobă de învățătură, înțelegi?
POSTELNICUL TOADER: Ce, mă omule, ce să-nțeleg?
CLUCERUL MOGHILĂ: Ai dreptate, că nu e de-nțeles... Mă duc la el. Se plimba prin casă. Cum mă văzu, zbughia în pat. Și „aoleo, păcatele mele... ce am... ce am..." Iacă nu-nțeleg, și pace!

(Toți boierii se uită cruciș la Moghilă.)

POSTELNICUL TOADER *(surîzînd)*: Păi nici eu nu înțeleg.
CLUCERUL MOGHILĂ: Nu spui eu?
POSTELNICUL TOADER: Moghilă, vino-ți în fire! Ce-ai spus? Cine a zis, ș-a făcut, ș-a dres?
CLUCERUL MOGHILĂ: Nu vă spusei?... Adevărat... Capul meu ăl zăpăcit. Paharnicul Ulea, frate...
MAI MULȚI: Paharnicul Ulea?
CLUCERUL MOGHILĂ: Spus din fir-a-păr... Cum Ăl de-Sus vrea... El, aș... „ce am... ce am"... Dar

mort d-ai fi, și la așa poruncă ar trebui să scoli și să umbli ca-n ziua d-apoi...

HATMANUL ARBORE: Sîîît!

SCENA VIII

ȘTEFAN intră la brațul DOAMNEI MARIA, îmbrăcat în zale de argint c-o mantie de postav roșu blănită cu cacom.[1] Galben la față și cu cearcăne la ochi. Șchioapătă. Doftorul IERONIMO DA CESENA, doftorul KLINGENSPORN, doftorul ȘMIL. Vin pe ușa din stînga.

ȘTEFAN: Sunt între două săbii... Doamna, ș-asta... Amîndouă m-au slujit cu credință... P-amîndouă mi-am pus nădejdea. *(Schimburi de-nchinăciuni.)* Vedeți cum mă sprijin... Ș-amîndouă mă țin... Una d-ar fi ceva mai slabă, m-aș prăvăli de pe scaunul Moldovei drept la Mînăstirea Putnei, în rîndul strămoșilor... O! lasă, Șmil, n-ai grije... *(Se uită printre boieri.)* Voi fi al vostru... *(Caută cu ochii.)* Da... Șmil, da... Ai zis ceva?

DOFTORUL ȘMIL: Eu? Nu, măria-ta.

ȘTEFAN: Parcă vedeam bine... *(Să freacă la ochi. Către un curtean.)* Să vie boierii. Între ei nu era. Drăgan, mai încoa, Stavăr, mai aproape... *(Caută cu ochii.)* Paharnicul Ulea n-a venit? Moghilă... *(Boierii să uită încurcați.)*

CLUCERUL MOGHILĂ: Aici, măria-ta.

ȘTEFAN: N-ai fost?...

CLUCERUL MOGHILĂ: Fost, măria-ta...

ȘTEFAN: A plecat... Ți-am spus să te duci îndată...

CLUCERUL MOGHILĂ: Îndată... măria-ta...

ȘTEFAN: Nu l-ai găsit?

---

[1] *Cacom* — hermină.

CLUCERUL MOGHILĂ: Găsit, măria-ta... E cam bolnav...

ȘTEFAN: Ce?... E bolnăvior, bietul paharnic... Cine să-mi guste vinul de Cotnar...? Îl doare capul... Oh-ho!... Îl doare... Îl doare... Și ce-l doare?

CLUCERUL MOGHILĂ: Ce că-l ia cu frig, că-l ia cu călduri și stă ghemuit în pat...

ȘTEFAN: Îl doare capul!...

CLUCERUL MOGHILĂ: De cap nu mi-a vorbit, măria-ta.

ȘTEFAN: Îl doare capul! La cap e stricăciunea... Nu e la locul lui... Hatmane Arbore, să vie și ostașii... Nimic, doamnă... Ce fulgere... Ca afară... Moghilă!

CLUCERUL MOGHILĂ: Ascult, doamne.

ȘTEFAN: Ascultă, pînă mai ai cînd... Du-te la paharnicul Ulea... Șade lîngă castel... Cine mă iubește e-aproape de mine... Nu e așa, stolnice Drăgan?

STOLNICUL DRĂGAN: Da, măria-ta.

ȘTEFAN: Du-te de-i spune că eu și jitnicerul Stavăr dorim să-l vedem... Nu dorești, Stavăr?... *(Boierii să uită unii la alții)*.

JITNICERUL STAVĂR: Cum zici, măria-ta.

ȘTEFAN: Dar tu cum zici?... *(Lui Moghilă.)* Că e rău să puie pe Drăgan și pe Stavăr împotrivă cu vorba lor și vorbele lor împotrivă cu ei înșiși... *(Joc de priviri între boieri.)* Că Ștefan n-ar sta la îndoială de ceea ce ar trebui să hotărască dacă sufletul lui ar vrea...

CLUCERUL MOGHILĂ: Preaslăvite doamne...

ȘTEFAN: N-ai înțeles?

CLUCERUL MOGHILĂ: Iaca sabia... taie-mă, omoară-mă...

ȘTEFAN: Așa de curat? *(Jocul privirilor se întețește.)* Nimeni din voi n-a... Cum să pricepeți ceea ce nu e de priceput? După patruzeci și șapte de ani de domnie... A! *Signore,* să mă reazim de brațul tău... Moghilă...

CLUCERUL MOGHILĂ *(tresărind):* Aci, doamne!

ȘTEFAN: Ce strigi așa de tare?... Du-te și-i spune să vie pînă să nu viu eu!... *(Moghilă se duce repede. Din partea dreaptă intră Sfatul țării, se închină și s-așează în jețuri.)* Ce de judecăți am vînturat împreună... *(Intră ostași prin partea stîngă din fund.)* Ce de bătălii... *(La sfetnici.)* Senini și fără interes... *(La ostași.)* Cu patimă și cu interes... Și toate cu aceeași țintă... *Signore,* treci de partea astălaltă... *(Intră paharnicul Ulea și clucerul Moghilă prin dreapta.)* A! Paharnice... scumpa dumneavoastră sănătate...

PAHARNICUL ULEA: Abia mă țin picioarele...

ȘTEFAN: Schimbă-le cu ale mele... Fii, mă omule, tînăr, voinic, ca un brad, fii ca mine... Ei, oleacă suflarea... oleacă piciorul... oleacă de căldură... oleacă încheieturile... dar încolo... aproape nimic.... *(Încearcă sabia.)* Nu vrea să iasă... Nu vreau să vrea să iasă... Și de ce-aș vrea? *(Către Ulea).* Să spui feciorului tău să nu stea cu capul în jos... *Signore,* mută-te în partea astălaltă... *(Bogdan vine din fund trist, îmbrăcat în zale de sus pînă jos, cu mai mulți ostași.)* Pe cine zăresc? Pe tine te mai așteptam... *(Ștefan se suie în jețul cu stemă din dreapta tronului. Bogdan dă să-i sărute mîna. Ștefan îl oprește.)* Prea e caldă și nădușită... Așteaptă să se răcească... *(Către doamnă și Bogdan.)* Ce tresăriți?... Da, văz o doamnă care să plimbă pe lîngă castel...

DOAMNA MARIA *(îndurerată)*: Nu e nimeni, măria-ta!
ȘTEFAN: Nimeni... *(Doftorul Șmil se pleacă la urechea domnului. Îi șoptește ceva.)* N-ai grije... Voi fi al tău sau al doamnei...
DOFTORUL ȘMIL: Al doamnei?... Al doamnei Maria, măria-ta...
ȘTEFAN *(se ridică din jeț)*: Maria și Moldova e totuna... Ostași, boieri, curteni, v-am adunat aci să stați mărturie după ce n-oi mai fi. Sunt patruzeci și șapte de ani... mulți și puțini... de cînd Moldova îmi ieși înainte cu mitropolit, episcopi, egumeni, boieri, răzăși și țărani, în Cîmpul de la Direptate, și cum vru Moldova așa vrusei și eu. Că vru ea un domn drept, și n-am dăspuiat pe unii ca să îmbogățesc pe alții... că vru ea un domn treaz, și-am vegheat ca să-și odihnească sufletul ei ostenit... că vru ea ca numele ei să-l știe și să-l cinstească cu toții, și numele ei trecu granița, de la Caffa pînă la Roma, ca o minune a Domnului nostru Isus Cristos...
HATMANUL ARBORE: Numele tău, măria-ta!
TOȚI: Așa e!
ȘTEFAN: Nu... nu! Eu am fost biruit la Războieni și la Chilia, Moldova a biruit pretutindenea! Am fost norocul, a fost tăria!... Sunt bătrîn... *(Se întoarce și privește grupul unde stau paharnicul Ulea, stolnicul Drăgan și jitnicerul Stavăr.)*
MULȚIMEA: Nu! nu!
ȘTEFAN: Oh! pădure tînără!... Unde sunt moșii voștri? Presărați... la Orbic, la Chilia, la Baia, la Lipnic, la Soci, pe Teleajen, la Racova, la Războieni... Unde sunt părinții voștri? La Cetatea-Albă, la Cătlăbugi, la Scheia, la Cosmin, la Lențești... Unde sunt... bătrînul Ma-

nuil și Goian, și Știbor, și Cînde, și Dobrul, și Juga, și Gangur, și Gotcă, și Mihai Spătarul, și Ilea Huru comisul, și Dajbog pîrcălabul, și Oană, și Gherman, și fiara paloșului... Boldur?... Pămînt!... Și pe oasele lor s-a așezat și stă tot pămîntul Moldovei ca pe umerii unor uriași! *(Se oprește ostenit.)* Suflarea... bătrînețea... *(Săgetează cu privirile grupul lui Ulea.)* C-am cercat să unesc Apusul într-un gînd, că zic că sunt creștini, și trimeșii mei au bătut din poartă în poartă, rugîndu-se mai mult pentru ei ca pentru noi, să lase războaiele de zavistie și să se ridice împotriva primejdiei obștești a creștinătății... Le trebuia un om?... Era... A fost... Acum e bolnav... Văzînd că rămii cu făgăduielile, am căutat să unesc Răsăritul. *(Fulgeră, plouă repede.)* Ș-am trimes la unguri, la leși, la litvani, la ruși, la tătari... Au făcut cărări bătînd drumurile pustii oamenii mei și degeaba. Învoieli cu peceți-n calapoade, iscălituri fudule... Și praful s-a ales de învoieli. Vladislav, un moliu, un întristat; Alexandru, un fudul, un iagelon, o slugă a popii de la Roma; Ivan, un năuc, căzut în copilărie... *(Un tunet urmat imediat de un trăsnet.)* Cînd voi fi în fața lui, voi îndrăzni să-i zic: „Doamne, tu singur știi ce-a fost pe inima mea, că-n tine am crezut, că nici o deșărtăciune nu s-a lipit de sufletul meu, că am stat zid neclintit în fața păgînilor... Dar toți m-au părăsit... Doamne, osîndește-mă după păcatele mele, ci nu mă osîndi de pacea cu turcii spre mîntuirea sărmanului meu popor!" *(Fulgere și tunete.)* Bogdane, turcii sunt mai credincioși ca creștinii cuvîntului dat... Țineți minte cuvintele lui Ștefan, care v-a fost baci

pînă la adînci bătrînețe... că Moldova n-a fost a strămoșilor mei, n-a fost a mea și nu e a voastră, ci a urmașilor voștri ș-a urmașilor urmașilor voștri în veacul vecilor... Ah!... nimic... Bătrîn, bolnav și neputincios... Mantia asta e prea grea... S-o poarte altcineva mai tînăr... *(Mișcare în mulțime. Mirare.)* Bogdane!... *(I-o pune pe umeri.)* Și voi, mărturie a ceea ce ați văzut, spuneți țării *(tunetele se întețesc)* că voința mea e să se ungă Bogdan de cînd sunt în viață... Că voința mea ș-a ei a fost pururea una... *(Capetele boierilor se pleacă în semn de ascultare.)* *Signore*, dă-mi mîna. *(Ștefan trage pe Bogdan spre tronul Moldovei.)* Bogdane... vino... suie-te... așează-te... pune coroana... Bine... *(Îngenuche.)* Doamne, binecuvintează... *(Dă să-i sărute mîna.)* Ah!... *(Să rostogolește de pe treptele tronului în brațele Mariei ș-a doftorului Cesena.)*

MARIA: Ștefane!

DOFTORUL ȘMIL: Altfel nu s-ar fi putut.

HATMANUL ARBORE: A murit?

CLUCERUL MOGHILĂ: Cine să moară? Soarele nostru n-a apus încă!

ACTUL IV

O cameră a castelului. În fund, un pat de stejar cu perdele de in. Perdelele acoperă patul. Lîngă pat, o piele de urs și două de lup. O masă. Pe masă, felurite doftorii și paharul de alabastru. În fundul patului, Domnul nostru Isus Christos pe cruce. O ușe de paraclis. Un iconostas. În stînga, o ușe cu trei trepte și o fereastră care se deschide în curtea castelului. Intrare în dreapta. Să crapă de ziuă. La început s-aud păsările cîntînd. Un scaun cu stema Moldovei în planul întîi.

SCENA I

Doamna MARIA, IRINA, REVECA, OANA.

IRINA: Culcă-te, frumoasă doamnă, n-ai închis ochii toată noaptea...
REVECA: Măcar un ceas, doamnă...
DOAMNA MARIA: Să-l fi văzut, o! Irino! Cu ce foc vorbea ascunzîndu-și durerile... părea un sfînt!... Cu cîtă lepădare de sine și-a scos mantia domnească și-a pus-o pe umerii lui Bogdan... A tîrît pe Bogdan pe tron, a îngenucheat, a dat să-i sărute mîna... și s-a rostogolit... o!...
IRINA: Osteneala, măria-ta.
REVECA: De cînd se-ntoarse din pustia de Pocuția...

DOAMNA MARIA: Sît... Să nu te auză că vorbeşti aşa.

OANA *(se duce în vîrful picioarelor la pat.)*: Doarme domnul, doarme.

IRINA: E zobit de osteneală.

REVECA: A adormit? Se face bine.

DOAMNA MARIA: Să te-auză Maica Domnului! *(S-aude gemînd. Doamna Maria se duce binişor la pat.)*

OANA: Doarme?

DOAMNA MARIA: Doarme, bogdaproste!

IRINA: Odihnă sufletului fără odihnă!

DOAMNA MARIA: De două nopţi n-a dormit aşa de liniştit. Cum aţipea, lega vorbe fără şir cu unele gînduri întunecate... „A! paharnice, vrei ipitropie la scaunul Moldovei"... Şi ieri, toată vremea cu ochii la paharnicul Ulea... O fi ceva... Ce să fie?...

REVECA: Nu e nimica...

IRINA: Ca omul bolnav...

DOAMNA MARIA *(se duce la fereastră)*: Şi ce bucurie!... Păsările au început cu limbuţia lor... Cucul s-aude cîntînd... Soarele răsare aurind munţii... Cerul senin... Şi Ştefan zace... Ce nepăsare! *(Plînge năbuşit.)*

IRINA: Culcă-te, frumoasă Doamnă!

REVECA: Ei, da, da...

DOAMNA MARIA: Fie... În odaia d-alături... Rămîi tu, Oană... Cum s-o scula să-mi dai de veste... Auzi?

OANA: Da, doamnă.

DOAMNA MARIA: Mititica, cum se cunoaşte că n-a dormit... *(Ies pe uşa din dreapta.)*

SCENA II

OANA, ȘTEFAN, într-un veștmînt de borangic.

OANA: Dă-i, Doamne, somn dulce și mai dulce, ca la un copil de țîță scăldat și primenit!... Ce zile posomorîte și ce nopți lungi... Toată nopticica m-am rugat... Să vedem ce face... *(Se duce binișor la pat și desface perdelile.)* A!...

ȘTEFAN: Ce, te-ai speriat, Oană?... Dă perdelile într-o parte...

OANA: Credeam că dormi, doamne, credeam că dormi...

ȘTEFAN: Vino-ncoa... Așaaa... *(Oana îngenunche lîngă pat.)* Așaaa...

OANA: Credeam că dormi...

ȘTEFAN: Dormii, ș-am să dorm, ș-am să dorm... Doamna?

OANA: Acum ieși. Nu crez să-și fi scos haina... *(Să scoală.)* Mi-a zis s-o vestesc.

ȘTEFAN: Lasă, Oană, pe biata doamnă să se întinză oleacă... Pe doftori pînă i-am făcut să iasă... În curînd au de lucru... Oană, ție nu-ți place să vorbești cu mine?

OANA: Stăpîne...

ȘTEFAN: Nu, băbătie, nu așa... Aci... da...

OANA: Cum vrei, măria-ta...

ȘTEFAN: Vreau să vorbim... mult... mult...

OANA: Cum vrea măria-ta, așa vreau și eu... Voința măriei-tale nu-mi dă pas să voiesc altfel... Și mi-e așa de drag!

ȘTEFAN: Ce ți-e așa de drag?

OANA: Cînd simț că-ți fac plăcere... cînd îmi zici cum îmi zici...

ȘTEFAN: Băbătie?... Oh!... nimic...

OANA: Ah!

ŞTEFAN: Ce?... Boala mea?... Nu, n-am să mai bolesc multă vreme...
OANA De ce?
ŞTEFAN: Cum de ce?... Nu vrei să-mi treacă?...
OANA: O! ba da!... Dar măria-ta ai zis tocmai de la lingurea... „n-am să mai bolesc multă vreme..." că... *(Oana să şterge la ochi.)*
ŞTEFAN: Mie nu-mi plac...
OANA: Nici mie... Iacă aşa, ca o proastă...
ŞTEFAN: Î...î... Să te sărut...
OANA: Aş vrea...
ŞTEFAN: Ce?
OANA: Să te faci la loc, să-ncalici pe Voitiş...
ŞTEFAN: Da, da, pe Voitiş...
OANA: Şi să te duci, să te duci, şi să te-ntorci iarăşi biruitor ca totdeauna...
ŞTEFAN: Să mă duc, să mă duc şi să mă-ntorc iar pe Voitiş...
OANA: Iar... În fiece zi de la Dumnezeu, noi, fetele, vorbim de biruinţele măriei-tale, parcă am spune nişte basme vechi...
ŞTEFAN: Da, da... Mîna şi piciorul ăsta blestemat...
OANA: Nu zice aşa, măria-ta... De multe ori mă gîndesc că de ce nu fusei eu un băiat... Nu m-aş fi dezlipit de măria-ta... P-un cal ca un zmeu... c-un paloş ca o limbă de foc... Şi mi-ai fi zis: „Ioane... vezi bulucul[1] cela? Să nu mai fie!" Şi unde m-aş fi săltat în scări, şi m-aş fi făcut nevăzut, şi m-aş fi întors năduşală şi sînge, şi aş fi zis: „Nu mai sunt, măria-ta" ...Ba uneori visez... Dacă...
ŞTEFAN: Oană, ce suflet e-n tine!
OANA: Se vede că tata — cine-o fi fost — a fost ostaş.

[1] *Buluc* — ceată de oameni înarmaţi.

ŞTEFAN *(se scoală într-o rînă)*: Da... şi ce ostaş!
OANA: L-ai cunoscut?
ŞTEFAN: Fireşte!.... Era un om... de măsura mea... Cu mustăţi aduse... tocmai ca mine... Cu părul alb... Asta... nu... cu părul cărunt şi-l purta lunguleţ... ca şi mine...
OANA: Bietul tata! Şi cum a murit?
ŞTEFAN: Rănit la picior... ca şi mine... Ce fulgere...
OANA: Nu fulgeră, măria-ta...
ŞTEFAN: Ca şi mine... Dă-mi un pahar cu apă...
OANA: Mă duc s-aduc proaspătă dela izvor... *(Iese prin stînga.)*
ŞTEFAN: Astor copii nu le-am spus... păcat!... Şi mi-e aşa de dragă ca ochii din cap... Î... Şi poate să mă duc călare pe Voitiş... E sîngele meu în ea... Să-i mărturisesc barim ca-n vis, pînă mai e vreme... *(Se aude Oana suind repede scările.)* În inima mea, ca o dulce moleşeală... *(Oana vine c-un urcior de argint. Ia paharul de alabastru şi toarnă de sus.)*
OANA: Ce rece şi limpede e!
ŞTEFAN: Limpede ca privirile tale, ca sufletul tău, ca vorbele tale... numai că privirile, sufletul şi vorbele tale sunt calde ca lumina soarelui de dimineaţă...
OANA: O! măria-ta!
ŞTEFAN: Paharul...
OANA: Dar nu bea repede... e prea rece...
ŞTEFAN: Nu... *(Ştefan bea şi începe să caşte.)* Mi-e somn... Îmi cad ploapele... Oană... *(Oana vrea să tragă perdelele.)* Nu... parcă aş fi un osîndit... Doftorii se vede că mi-au dat un aromitor... Du-te la fereastră, Oană... *(Cască.)* Deschide fereastra... Aerul bun, dimineaţa... Soarbe-l pe gură... Răsuflă bine... *(Cască, se face că adoarme, apoi începe să vorbească ca-n vis, rar*

şi cu glasul schimbat.) O!... Ce?... Nu vreau...

OANA *(sare de la geamuri):* Măria-ta!

ŞTEFAN: ...Pe vale unde să-ntinde umbra norilor ca un oghial[1]...

OANA: A adormit? Aşa de repede? Ca un copil la sînul mă-sei... Visează...

ŞTEFAN: ...Zidăria cenuşie... Departe... Castelul meu din Hîrlău...

OANA: L-am turburat cu vorba mea, ca o seacă... Ce să fac? Îl iubesc aşa de mult... Aş vrea să fiu pielea de urs pe care calcă, vesmintele cu care se-mbracă, sabia de care nu se desparte...

ŞTEFAN: ...E de mult... Nu.... Rărеşoaia... cînta de te slăvea cîntece bătrîneşti... Tot am uitat... Peste cîteva luni născu-o fată... Da... eu... Ştefan... tatăl bun al ei...

OANA: De multe ori visezi ce cu gîndul n-ai gîndi.

ŞTEFAN: ...La doi ani o iau ş-o aduc la curte... Mărturisesc doamnei... Cum e ea bună... o creşte ş-o îngrijeşte ca pe copilul ei...

OANA: Ce Dumnezeu! *(Să uită lung la Ştefan).* Răsuflarea grea... Doarme...

ŞTEFAN: ...N-a înţeles... De unde?... Să face mare... Ochii verzi, părul rotunjit pe spate şi galben ca spicul copt... Oana!...

OANA: Poruncă, măria-ta! O! cum mi se bătu inima! Îmi vine să-l deştept. Mînile mi s-ar topi ca ceara... În vis multe spune omul...

ŞTEFAN: ...Mîngîierea mea... Rodul meu din urmă... Visul meu... Căci nu i-am spus... Poate să mor...

OANA *(se închină):* Ferească Maica Domnului de jaful tătarilor şi de moartea voievodului nostru!

---

[1] *Oghial* — plapumă.

ȘTEFAN: ...Pe umărul stîng are un luceafăr... semn că este ea...

OANA: Doamne!... Doarme... Visul lui mă arde... Mîna dreaptă îmi furnică... Ochii verzi, părul rotunjit, doi ani, crește la castel, nu i-am spus... E vis?... N-am voință... Și-n vis vorba lui e poruncă... Să caut... să mă uit... Ah! rupeți-vă, încheietori, dacă nu vă desfaceți... Oh! D-aia îl iubeam, nu ca roabă, ci ca copil!... *(Ș-acoperă ochii și plînge năbușit.)*

ȘTEFAN: Î... î... î...

OANA: Ce, măria-ta?

ȘTEFAN: Ah! ce vis frumos... ș-odată într-unul urît!... Cum mi se bate inima... apă... apă...

OANA: Apă, doamne! Bea apă, să-ți treacă!

ȘTEFAN: Oană, Oană! Vino încoa, aici... *(Îi ia capul în mîni, o privește țintă și lung ș-o sărută de mai multe ori, pe păr, pe obraji, pe frunte.)* Ai înțeles Oană?...

OANA: Da, măria-ta! *(Îi curg lacrămile.)*

ȘTEFAN: Nu plînge...

OANA: Nu plîng... Sunt fericită și nefericită... Fericită de vis, nefericită că suferi așa de mult...

UN CURTEAN: Rareș vrea să intre cu d-a sila... I-am spus...

SCENA III

ȘTEFAN, OANA și PETRU RAREȘ, prăfuit și noroit.

PETRU RAREȘ *(vine din stînga)*: Doamne!

ȘTEFAN: O! Rareș, ești ca un cîne scăpat din jujău... O! ho!

PETRU RAREȘ: M-a dus iubirea ca vîntul și m-a întors grijea ca gîndul. Am trecut rîuri, iazuri,

mocirle, viroage. N-am ocolit nici deal, nici vale. Mi-a plesnit calul, am prins altul... Al cui o fi? Nu știu. Ș-am ajuns.

ȘTEFAN: Tot?

PETRU RAREȘ: Tot, măria ta!... Oană, să mă iubești ca p-un frate.

OANA: Cum ți-am spus Rareș,.

PETRU RAREȘ: C-a p-un frate bun, din aceeași mamă și din același...

OANA: Cum?

PETRU RAREȘ: Din aceeași mamă...

OANA: Da, frate... *(Se îmbrățișează.)*

ȘTEFAN: Două ramuri ale aceluiași stejar bătrîn! Rareș, grozav te așteptam... Ai! ai!...

OANA: Ce?

ȘTEFAN: Nimic... *(Lui Rareș.)* Na. Ia cartea asta. Bag-o în sîn. Ia seama la pecetie. Pune caii la un olac. Alege unul bine ferecat. Și la drum. Zi și noapte. Schimbă caii din popas în popas. și să nu te oprești decît în Țarigrad. Acolo s-o dai în mîna marelui vizir. Și să vestești tuturora — să nu uiți pe Ștefănel al răposatului Alexandru — că ieri am pus pe Bogdan în scaunul Moldovei și azi, 2 iulie, să strîng glasurile țării să-l aleagă și mitropolitul Gheorghe să-l ungă.

PETRU RAREȘ: Da?

ȘTEFAN: De ce te uiți așa?

PETRU RAREȘ: Poi...

ȘTEFAN: Poi?

PETRU RAREȘ: Măria-ta...

ȘTEFAN: Nu vezi suflarea mea? Nu simți încheieturile mele?... Cum să le simți... Ai!... Ai auzit pe Ștefan văietîndu-se vreodată?

PETRU RAREȘ: Nu, măria-ta...

ȘTEFAN: L-ai văzut vrodată lungit în pat?

PETRU RAREȘ: Nu, măria-ta...
ȘTEFAN: Mi-a venit veleatul... O tărie mai am: să nu-mi ascunz sfîrșitul... *(Oana plînge năbușit.)* Ah! Oană, Oană... vino încoa... trăiește, trăiește moș Ștefan... Rareș, ca vîntul!
PETRU RAREȘ: Ca vîntul!

SCENA IV

ȘTEFAN, OANA, un PIETRAR.

UN CURTEAN: Meșterul pietrar...
ȘTEFAN: Cine?... Să intre... Piatra care s-acopere ce a mai rămas din deșărtăciunea omului...
OANA: Deșărtăciunea omului?
ȘTEFAN: Deșărt ca merticul cu boabe cînd ai golit merticul...
OANA: *(se silește ca să-l înțeleagă):* Cînd ai golit merticul?
ȘTEFAN: N-ar fi totuna... Sunt deșert, dar de deșertăciuni niciodată n-am fost plin.
MEȘTERUL PIETRAR: Doamne, iacă ce-am făcut! *(Desfășură un pergament.)*
ȘTEFAN: Tu?
MEȘTERUL PIETRAR: Din cîte mi-ai spus, măria-ta.
ȘTEFAN: Slovele prea mari și prea mic chenarul.
MEȘTERUL PIETRAR: Să sporesc chenarul.
ȘTEFAN: Peatra e mărginită de... *(S-arată.)* Dacă sporești chenarul în măsura slovelor va să mărești... *(pe furiș de Oana)* tocmai cînd... ai!... se micșorează... Să se ducă din el ceea ce a fost silnic coprins și abia așteaptă să izbucnească slobod... el... ai!... dar nu eu... Dacă mărești piatra, se supără cei din dreapta și cei din stînga... Acolo sunt toți deopotrivă...
OANA: Cine se supără?

ŞTEFAN: Meştere, păstrează măsura. N-am vrut un lucru uimitor, ci cumpănit. Nu-ţi dau pe mînă sufletul, ci trupul. *(Meşterul pietrar iese prin stînga.)*
OANA: Trupul?
ŞTEFAN: Cum? Să-i dau lui să-mi împodobească sufletul?
OANA: Sufletul? Dar ce om ar mai născoci cînd Dumnezeu n-a mai avut ce dărui?
ŞTEFAN: Taci... Simţ ce e durerea..

SCENA V.

ŞTEFAN, DOAMNA MARIA, îmbrăcată în alb şi OANA.

DOAMNA MARIA *(vine din dreapta)*: De mult te-ai deşteptat? M-ai păgubit într-o clipă cu ce nu mi-ar da veacurile...
ŞTEFAN: Care veacuri, buna mea Marie? Ale trecute sau ale ce vor veni? Din ale trecute ai ieşit, nu puteai perde din ceea ce n-ai învăţat. Cele viitoare? Care înţelept nu va zice cu ecleziasticul: „o sută de ani ca ziua de ieri?"... Oană... un pahar de apă... o... o... o!... Aşa-mi placi, Mario!
DOAMNA MARIA: Ce te-a durut, măria-ta?
ŞTEFAN: Pe mine? Tot... Pe mine? Nimic.
DOAMNA MARIA: Ţi-e cald?
ŞTEFAN: Nu.
DOAMNA MARIA: Ţi-e frig?
ŞTEFAN: Nu.
DOAMNA MARIA: Cum te simţi?
ŞTEFAN: Ca doi oameni care ar ieşi din acelaşi om. Unul rănit, celălalt mîndru. Mi-e milă de cel rănit, mă duc după cel mîndru...

SCENA VI

CEI DE SUS. Hatmanul ARBORE, postelnicul TOADER vin din stînga.

HATMANUL ARBORE: Ce mai faci, măria-ta?
ŞTEFAN: Ce mai face paharnicul Ulea?
HATMANUL ARBORE: El? sănătos.
ŞTEFAN: Adevărat? E mai bolnav ca mine.
POSTELNICUL TOADER: Mai mult se făcea...
ŞTEFAN: Ieri? Nu se făcea, se pregătea să facă... Umbla încet să nu-l simţă nimenea... Cum vi se pare vorba lui?
HATMANUL ARBORE: Nu i s-aude glasul. Şopteşte, nu vorbeşte.
ŞTEFAN: Şi ce şopteşte?
HATMANU ARBORE: Nimicuri.
OANA: Nimicuri?
ŞTEFAN: Dar ce şopteşte, Oană?
OANA: Ştiu, eu, măria-ta?
ŞTEFAN: Fireşte că tu nu ştii, cum e firesc să ştie portarul Sucevei...
HATMANUL ARBORE: Ce să ştiu, măria-ta?
ŞTEFAN: Luaţi seama la Ulea, la Drăgan şi la Stavăr... Bogdan ce face?
POSTELNICUL TOADER: Împotriva voinţei lui, ceea ce i-a poruncit măria-ta. Scrie lui Vladislav.
ŞTEFAN: Eu nu dau porunci domnului meu...
DOAMNA MARIA: Dar fiului tău?
ŞTEFAN: Pînă ieri, el asculta, de ieri încoa eu ascult...
POSTELNICUL TOADER: Au să vie doftorii, măria-ta.
HATMANUL ARBORE: Şi noi...
ŞTEFAN: O să s-adune ţara, şi voi slujiţi domnului, nu omului, lui Bogdan, nu lui Ştefan... Să nu se ţeasă vro urzeală...
HATMANUL ARBORE: Împotriva cui?

ŞTEFAN: Împotriva voinţei mele de cînd eram domn...

HATMANUL ARBORE: Voinţa ta, doamne? Ca apele Ceahlăului cînd se umflă primăvara. Ce zăgaz n-ar rupe? Cine să puie piepturile?

ŞTEFAN: Ulea... Drăgan... Stavăr...

HATMANUL ARBORE: Dar n-a ruginit sabia care a slujit lui Ştefan!

ŞTEFAN: Ho! domol, Arbore... domol... Vîrîţi-vă printre cei ce se adună şi spuneţi că voinţa mea e să nu curgă sîngele pe locaşul meu ohavnic[1]... *(Ies Arbore şi Toader prin stînga).*

OANA, *(lui Arbore):* Temeţi-vă de oamenii cari şoptesc.

SCENA VII

ŞTEFAN, DOAMNA MARIA, OANA, clucerul MOGHILĂ, doftorul CESENA, doftorul KLINGENSPORN şi doftorul ŞMIL cu nişte legături în mînă. Toţi intră prin dreapta.

ŞTEFAN: Sunteţi cîteşitrei? Să cunoaşte că v-aţi culcat tîrziu...

DOFTORUL ŞMIL: Şi după ce s-ar cunoaşte, măria-ta?

ŞTEFAN: Ochii traşi... o! o! o!... Şmil... parcă un zugrav ţi-ar fi încondeiat chipul... Ca un mucenic...

DOFTORUL ŞMIL: Ca un mucenic? Eu? Ca un mucenic?

CLUCERUL MOGHILĂ: La măria-ta, nu să cunoaşte.

ŞTEFAN: Nu se mai cunoaşte... Nu te gîndi la zilele d-acuşi, ci la întruchipările de mai nainte...

CLUCERUL MOGHILĂ: Totdauna, ai fost ca totdauna!

---

[1] *Ohavnic* — de veci.

ȘTEFAN: Acu, ca niciodată... Șmil, dar ce sunt fașele acelea?
DOFTORUL ȘMIL: Astea? Pentru un copil sau pentru un om mare...
ȘTEFAN: A?... Pentru un bătrîn căzut în copilărie... A?
DOFTORUL ȘMIL: Care bătrîn? Care copil?
ȘTEFAN: Ho! Șmil... uită-te bine...
DOFTORUL ȘMIL: Iacă mă uit...
ȘTEFAN: Și nu-i vezi?
DOFTORUL ȘMIL: Ce să văz?
ȘTEFAN: N-ai dormit bine, Șmil...
OANA *(nemaiputîndu-se stăpîni, cade în genuchi):* Măria-ta...
ȘTEFAN: Iacă bătrînul... Iacă și copilul... Un copil parcă ar fi al meu... parcă... *(Îi bagă mîna prin păr.)* De mătase... învolt... ca un fum cald prin care ar trece razele soarelui...
OANA: Și ce vor doftorii, măria-ta?
ȘTEFAN: Vor să te sărut... *(O sărută.)* Nu-i așa, Șmil?
DOFTORUL ȘMIL: S-o săruți? La asta mă gîndeam!
ȘTEFAN: Mario... Oană... *(oftează lung)*... ieșiți... Vă chem eu...
DOAMNA MARIA: Ah!
OANA: Cum oftă, milostivul...

SCENA VIII

ȘTEFAN, clucerul MOGHILĂ, doftorul CESENA, doftorul KLINGENSPORN, doftorul ȘMIL.

ȘTEFAN: Gata?
DOFTORUL CESENA: *Si, ilustrissime.*
DOFTORUL ȘMIL: Gata?... Aproape gata... Dacă mi-ai da voie... să stai așa... cu fața în jos...

Aşa. Şi dacă mi-ai da voie, să trec pe supt măria-ta faşa asta...

ŞTEFAN: O! ho! ho!... Dacă mi-ai da voie, ş-un laţ de gît... Glumiţi, Şmil...

DOFTORUL ŞMIL: Să glumim? E vreme de glumă? Şi cu măria-ta?

ŞTEFAN: Desfă, Şmil! Ştefan al Moldovei n-are nevoie să fie legat! *(Doftorul Kilingensporn aduce un mangal. În foc, fiare cu mînerul de lemn.)*

DOFTORUL ŞMIL: Să fie legat? Dar cînd vom trece cu para focului în sus şi în jos, ca să ardem bine... Cum să nu sară-n sus măria-ta?

ŞTEFAN: Vreau! *(Doftorul Şmil îi desface legăturile. Ştefan îşi întoarce privirile spre icoană.)* Vedeţi?... Nici o legătură... A răbdat piroanele... A ridicat ochii-n sus şi-a zis „Iartă-i pre ei, Doamne, că nu ştiu ce fac!“ Şi el a răbdat pentru alţii, şi eu să nu rabd pentru mine? *(Să închină, apoi se aşează cu faţa în jos.)*

CLUCERUL MOGHILĂ: O!

ŞTEFAN: Aide! *(Scena se petrece după perdele.)*

DOFTORUL KLINGENSPORN: Acum încleştează mînele.

ŞTEFAN *(în torturi): Otce naş ije esi na nebeseh*[1]... Tatăl nostru carele eşti în ceruri, sfinţească-se numele tău... Vie împărăţia ta... fie voia ta... precum în cer şi pre pămînt... Pîinea noastră cea spre fiinţă dă-ne-o nouă astăzi... Şi ne iartă nouă datoriile noastre, precum şi noi iertăm datornicilor noştri... Şi nu ne duce pre noi întru ispită... ci ne izbăveşte de cel viclean... Că a ta este împărăţia şi puterea...

[1] Tatăl nostru carele eşti în ceruri (slavă veche.)

și mărirea... și mărirea... și slava în veci... și puterea...

CLUCERUL MOGHILĂ: O! părintele nostru!

ȘTEFAN: ...Și ne izbăvește de cel viclean...

DOFTORUL ȘMIL: O! minunat om!

DOFTORUL CESENA: Gesù Maria!

ȘTEFAN: *(se aude ca din depărtare):* Petru Aron... la Răuseni... întinse cursă fratelui său, tatălui meu Bogdan... Și cînd îl străpunse, Bogdan îi zise... Cîine, ce-ai făcut pe fratele tău... Și cînd își dete sufletul strigă... a! a! o! o!

SCENA IX

CEI DE SUS, DOAMNA MARIA, OANA, IRINA, REVECA vin din dreapta. La intrarea din stînga, apare o clipă paharnicul ULEA și stolnicul DRĂGAN.

DOAMNA MARIA: Ștefan... ce e, Ștefane?...

OANA: Măria-ta... Ce e, măria-ta?

PAHARNICUL ULEA: Ca și mort... la lucru...

DOAMNA MARIA: E cald... *(îi pipăie mînele și le sărută.)* N-a murit...

OANA *(doftorilor):* Nu e așa că nu moare, că nu moare...

DOFTORUL ȘMIL: Nu moare... Are atîtea puteri... Așa un suflet, Doamne...

DOAMNA MARIA: Cum îi picură năduşelile pe pernă... Ce mult a suferit...

(Reveca și Irina, la iconostas, zic rugăciuni.)

DOFTORUL ȘMIL *(lui Klingensporn):* Ai ars tot?

DOFTORUL KLINGENSPORN: Tot ce era de ars.

DOFTORUL ȘMIL: Scapă... *(Doftorul Klingensporn și doftorul Cesena dau din cap.)* Ce? Nu?

DOFTORUL CESENA: *Si, signore.*

DOFTORUL ŞMIL: Cînd s-o deştepta... oleacă de vin... *(Oana se repede şi aduce vin.)* Aşa, un vin tare, să puie la inimă...
DOFTORUL KLINGENSPORN: Şi linişte, linişte... Dumnezeu va face şi minunea asta...
OANA *(turnînd vin în paharul de alabastru. îi tremură mîna)*: E Cotnar... d-ăl care-i place măriei-sale... *(S-aude tumultul în depărtare).*
DOAMNA MARIA: Tocmai acum? Mîine nu s-ar putea?
CLUCERUL MOGHILĂ: Cum? Să ieşim din cuvîntul lui?... Unde se află...
DOAMNA MARIA: Ce strigă?
CLUCERUL MOGHILĂ *(ascultă)*: Nu s-aude.
ŞTEFAN: *(în toropeală)*: Mai repede... arde... o! o! flacări...
DOFTORUL ŞMIL: Unde e paharul?
OANA: Iacătă-l!
ŞTEFAN: *(se mişcă)*: Ce foc! o! o! *(Tumultul s-aude din cînd în cînd.)*
DOAMNA MARIA: Foc nestins!
ŞTEFAN *(se întoarce, deschide ochii, se uită la toţi)*: Maria... Oana... Şmil... N-am murit?
DOAMNA MARIA: Nu... nu... *(Plînge şi-i sărută mînele.)*
ŞTEFAN: Atunci, de ce plîngeţi?
DOFTORUL ŞMIL: Măria-ta, niţel vin...
ŞTEFAN: Şmil... *(Un zîmbet dureros. Soarbe vinul.)*. Aaah! Dar ce mă arde aşa? Că bine ziceţi... Ce e focul ăsta pe lîngă focul de pe inima mea... Ia! *(S-aude tumultul mai limpede.)* Ce!... N-auz bine? Ba, auz... Ce strigă?
CLUCERUL MOGHILĂ: Aleg pe Bogdan, măria-ta.
ŞTEFAN: Î... î... î... Parcă ş-un alt nume... Nu strigă toţi la fel... Cine să trăiască? *(Se scoală pe jumătate.)* Cine să trăiască?... Ştefan? Eu?

Fiul cui?... Nepotul cui?... Moghilă, vezi ce strigă... *(Moghilă se duce la fereastră și se întoarce schimbat la față.)* Spune-mi vorba care ar ucide pe oricare altul în locul meu... Ce...?

CLUCERUL MOGHILĂ: Nedeslușit... Mă repez să aflu... *(Iese repede prin stînga.)*

DOFTORUL KLINGENSPORN: Orice mișcare...

DOFTORUL ȘMIL: E moartea!

DOAMNA MARIA: Auzi, măria-ta!

ȘTEFAN: N-auz... S-a potolit... Iar încep?... A... a... a... a!... *(S-aude glasul lui Ulea cerînd domn pe Ștefăniță.)* Dați-mi... ah!... dați-mi...

DOFTORUL ȘMIL: Ce faci... *(Toți îl înconjoară d-aproape.)*

DOFTORUL CESENA: Nu!

DOAMNA MARIA: Nu!

OANA: Ah! nu!

REVECA: Nu!

IRINA: Nu!

DOFTORUL KLINGENSPORN: A! nu!

ȘTEFAN: Toți, dușmani?... Și tu, Oană?... *(S-aude din nou strigînd pe Ștefăniță. Se ridică în picioare.)*

DOAMNA MARIA: Nu... nu te duce...

ȘTEFAN: Tu să schimbi ce-mi este scris... Oană! sabia... sabia... c-am să judec!... *(Oana îi dă sabia.)* Ștefan, nu Ștefăniță... Viu, viu, numaidecît! O! ho! ho! să se împlinească legea!... *(Ștefan pleacă repede și, șchiopătînd mai greu, iese prin stînga.)*

DOAMNA MARIA: *(tîrîndu-se în genunchi)*: Ah! nu! nu te duce! *(Să ridică în picioare și fuge la fereastră.)* A!... se duce ca un vifor... Ca un taur îndîrjit în mijlocul mieilor!...

DOFTORUL ȘMIL: S-a sfîrșit! Păcat!

DOAMNA MARIA: Ah! Doamne!

OANA: N-a picat?
DOAMNA MARIA: Da... păcătosul...
OANA: Un munte nu i-ar fi stat în faţă!
DOAMNA MARIA: Spune poporului ceva... *(S-aude: „Să trăiască Bogdan!")* Se cutremură... Se întoarce... Vine... *(Toate izbucnesc în plîns.)*

SCENA X

ŞTEFAN se opreşte pe treptele intrării, cu părul în neorînduială, tulburat, ca un halucinat. De pe sabie curge sîngele. Toţi fac cîţiva paşi spre el şi se opresc încremeniţi de durere şi de spaimă.

ŞTEFAN: O! cine vrea pe Ştefăniţă, nepotul răposatului domn al Moldovei?... Cine a zis că sunt bătrîn şi bolnav?... Pe Ulea l-am măsurat cu privirea... Murise înainte d-a-l izbi!... Picăturile astea sunt calde... În fiece ostaş e o fiară!... Iată-l... Pîndeşte călare... Calul îi tremură şi joacă... Bagă pintenii pîn' la rădăcină... Chiuie de-nfioară valea Racovăţului... Unde e mai greu, acolo cade... Un leu în mijlocul dihorilor... Zboară capetele pînă nu mai simte mîna din umăr... Cînd mă văzu, îşi coprinse faţa cu amîndouă mînele, şi eu cu amîndouă o învîrtii, şi trecu prin el ca printr-un aluat ce se dospeşte... Dumnezeu să-l ierte... Dumnezeu?... Dar cine e de vină? Io, Ştefan voievod, am suit pe Bogdan pe tron... Io, Ştefan voievod, i-am aşezat cu mîna mea coroana strămoşilor mei... El fu de faţă şi văzu ce vreau eu, şi tot sfatul, şi toată ostăşimea... Sufletu-mi nu vrea, şi ca un scos din fire se aruncă în sabia mea... Cine e de vină?... Se cutremura Moldova şi-o prăpastie se deschise... Şi cu acest sfînt oţel op[r]ii cutre-

murul și umplui prăpastia! *(S-aude: „Să trăiască domnul Bogdan!“)* Î... i... i... Da...! S-a împlinit legea! *(Scoboară treptele și aruncă sabia.)* Ți-ai împlinit menirea ca și mine! Maria... Oana... Răsuflarea... *(Cade pe brațele lor și-l duc pe scaunul cu stemă.)* Deschideți geamurile... Apă... *(Oana îi dă apă în paharul de alabastru.)*

DOAMNA MARIA *(covîrșită de durere)*: Măria-ta, să te odihnești!

ȘTEFAN: Mă voi odihni...

DOAMNA MĂRIA: Bogdan e domn... Uită tot...

ȘTEFAN: Voi uita tot... nu-mi voi aduce aminte de nimic... *(Suflă greu. Pipăie pe Maria și pe Oana.)* Să dăruiți paharul acesta Mănăstirei Putna... Nu vine...? Mai iute...

DOAMNA MARIA: Cin' să vie, măria-ta?

ȘTEFAN: Nu, doamna aceea înfășurată în negru... Ea o să vie mai degrab' decît am dori-o... Poftim... Te-am privit d-atîtea ori în față... Nu mi-e frică de tine... *(Sughiță.)* A! ei vin o dată, Bogdane, că nu pot...

(S-aude la intrare: „Să trăiască vodă Bogdan!“ Năvălesc Bogdan, hatmanul Arbore și toți ceilalți pîrcălabi și Sfatul domnesc, ostași, popor, și cad in genunchi.)

BOGDAN: A! Măria-ta!

ȘTEFAN: E... *(Sughiță.)* E... mă-ri-a-ta!.... Frig.. frig... *(Se uită la doamnă, apoi se uită lung la Oana.)* Mai bine... *(Sughiță.)* Mă... voi... odihni... *(Se întinde în șira spinării. Face cruce.)* O... o... o... Moldova... *(Îi cade capul pe pieptul Oanei.)*

(Din mulțime s-aude un gemăt lung.)

Cortina

VIFORUL

(1524—1527)

Dramă în IV acte

ȘTEFĂNIȚĂ-VODĂ
LUCA ARBORE
LOGOFĂTUL TROTUȘANU
VORNICUL CĂRĂBĂȚ
PAHARNICUL SĂCUEANU
POSTELNICUL COSMA ȘEARPE
VISTIERNICUL IEREMIA
PÎRCĂLABUL PETRICĂ
PÎRCĂLABUL CONDREA
PÎRCĂLABUL BALOȘ
SPĂTARUL HRANĂ
COMISUL TOMA CĂȚELEANU
BIVEL-LOGOFĂTUL ISAC
BIVEL-POSTELNICUL LUCA CÎRJE
BIVEL-VISTIERNICUL SIMA
CĂTĂLIN }
TOADER } copiii lui Arbore
NICHITA }
MOGÎRDICI
ȚUGULEA MOGHILĂ
DOAMNA TANA
OANA
CONTELE IRMSKY
NICULINA
UN COPIL DE CASĂ
UN UNGUR

UN VÎNĂTOR
UN ARMAȘ
Copii de casă, aprozi, vînători, bătăiași

DISTRIBUȚIA LA PREMIERĂ

26 noiembrie 1909 — Teatrul Național din București

ȘTEFĂNIȚĂ-VODĂ	*P. LICIU*
LUCA ARBORE	*C. NOTTARA*
LOGOFĂTUL TROTUȘANU	*I. LIVESCU*
VORNICUL CĂRĂBĂȚ	*I. PETRESCU*
PAHARNICUL SĂCUEANU	*I. CONSTANTINIU*
POSTELNICUL COSMA ȘEARPE	*M. VÎRGOLICI*
VISTIERNICUL IEREMIA	*V. MALCOCI*
PÎRCĂLABUL PETRICĂ	*G. ACHILLE*
PÎRCĂLABUL CONDREA	*C. BELCOT*
PÎRCĂLABUL BALOȘ	*A. BARBELIAN*
SPĂTARUL HRANĂ	*A. ATANASESCU*
COMISUL TOMA CĂȚELEANU	*G. CONSTANȚINESCU*
BIVEL-LOGOFĂTUL ISAC	*C. DUȚULESCU*
BIVEL-POSTELNICUL LUCA CÎRJE	*N. GRIGOREScU*
BIVEL-VISTIERNICUL SIMA	*AL. MIHĂLESCU*
CĂTĂLIN (copiii lui Arbore)	*Z. BÎRSAN*
TOADER (copiii lui Arbore)	*G. MIHĂESCU*
NICHITA (copiii lui Arbore)	*C. NEDELCOVICI*
MOGÎRDICI	*I. BREZEANU*
ȚUGULEA MOGHILĂ	*G. MĂRCULESCU*
DOAMNA TANA	*TINA BARBU* / *AGEPSINA MACRI*
OANA	*O. BÎRSAN*
CONTELE IRMSKY	*A. COCEA*
NICULINA	*E. ZIMNICEANU*
UN COPIL DE CASĂ	*M. MIHĂLESCU*
UN UNGUR	*GR. MĂRCULESCU*
UN VÎNĂTOR	*G. NICULESCU*
UN ARMAȘ	*GR. MĂRCULESCU*

ACTUL I

Castelul din Suceava. Un pridvor. O scară se coboară de la pridvor în ogradă. Copaci crescuţi în sălbăticie. Castelul are înfăţişare de părăsit şi ograda de părăginită. Cîteva laiţe de piatră acoperite cu muşchi şi cu iederă. Supt pridvor, un gîrlici.

SCENA I

DOAMNA TANA, OANA şi NICULINA, în balcon.

NICULINA: ... Fetele, domniţă? Stau, cum au apucat. Triste ca noaptea în iatacul lor. Ţin pe Sfînta Vineri de azi, c-ar fi rău...

DOAMNA TANA: C-ar fi rău?...

NICULINA: Evdochiţa a lui Secueanu a lucrat în ziua de Sfînta Vineri, şi i s-a stropit faţa cu pestrui galbene; iar Sîlca, a lui Isac, bogată şi frumoasă, n-a ţinut credinţele străvechi şi-a rămas nemăritată...

DOAMNA TANA: Şi-a rămas nemăritată... O fi rău?...

NICULINA: De, măria-ta...

DOAMNA TANA: O fi bine?...

NICULINA: Ştiu eu?...

DOAMNA TANA: Şi-a rămas nemăritată... Bine ar fi fost să fi lucrat şi eu la sărbătorile legate... Pestrui am...

NICULINA: A!

OANA: Ca partea de la soare a unei caise, aşa sunt obrajii tăi şi tot aşa de mirositori... Mi-aduc aminte ca acum cînd veni Ştefăniţă, prăfuit şi cu vestmintele rupte, la castelul din Hîrlău. Dăte cu ochii de mine și-mi zise: „Oană, tu te închini la soare?“ „La sfîntul soare?“ „Ei, da, la sfîntul soare. Dar nu la soarele de iarnă, care pare ca un taler spălăcit, ci la soarele de cuptor, care coace fînețile, și grîul, și roadele...“ „Cum să nu, măria-ta!“ „Iacă, ți l-am adus, pîrjolind țara Munteniei“. Şi răsăriși în prag ca o minune. Erai cum ești: 'naltă, subțire și cu cosițele ca flacăra focului. Şi țineai ochii-n jos. Şi-o lumină tremura în jurul capului. Și de un an de zile ești soarele meu ăl cald și ăl bun.

DOAMNA TANA: Şi-a rămas nemăritată...

OANA: La ce te gîndești măria-ta?

DOAMNA TANA: Iar, măria-ta?... Niculina, du-te și spune fetelor să lucreze — cine o vrea — în ziua de Sfînta Vineri...

(Niculina se închină și iese.)

SCENA II

DOAMNA TANA și OANA se coboară jos.

DOAMNA TANA: În acest castel învechit toate mi se par noi. Sălciile-l plîng și ulmii bătrîni îl cîntă. Povestește-mi, Oană, de sfîntul, că tare mi-e dor de el...

OANA: Da, cuibul vulturului, în părăsire... Cîțiva ostași, în metereze... Bine că mai poposi Ștefăniță și p-aici...

DOAMNA TANA: Cum era la trup?

OANA: Micşor, dar trezea codrii cu chiotul lui... Cînd păşea se cutremurau oţelele pe el... Parcă-l văz... Îl am în ochi, în inimă, în suflet... Îl simţ în mîini... Aşa scutura pletele albe... Aşa răsucea mustaţa... Aşa aducea paharul la gură...

DOAMNA TANA: După biruinţi...

OANA: Da, şi toată viaţa, căci toată şi pe toţi a biruit...

DOAMNA TANA: Cum avea ochii?

OANA: Ochii?... Ca solzul de peşte... Şi de se mînia, i s-aprindeau ca para... Şi fulgera cu privirile...

DOAMNA TANA: Pe tine te-a iubit, Oană...

OANA: Da, da, Dumnezeu să-l odihnească în sînul lui Abraam!... De mă gîndesc, simţ ca doi cărbuni în amîndoi obrajii... Şi i-auz sărutatul lui...

DOAMNA TANA: Te mîngîia?

OANA: O, mă alinta... Şi umbla binişor-binişor cu mine, cu mîinile lui înăsprite de mînerul paloşului şi de frîiele lui Voitiş. Odată veni, numa-n zale, şi după zale picura sînge, ne coprinse pe doamna Maria şi pe mine şi ne ridică în sus şi zise: „Mario, aşa bătrîn cum sunt, am învins, avînd d-a dreapta pe arhanghelul Mihail şi din faţă pe Domnul nostru Isus Christos"... Şi castelul a sunat de vorbele lui... Era după Cosmin...

DOAMNA TANA: După Cosmin!... Oh! ce zile mari!... Ferice de cei cari le-au apucat!... Şi mai ferice de tine că...

OANA: Înainte să-şi dea duhul mi-a mărturisit ca şi cum ar fi fost visat...

DOAMNA TANA: Şi tu ce-ai făcut?

OANA: Am plîns... am plîns...

DOAMNA TANA: De ce?

OANA: Aş fi vrut să nu mai fiu decît să-l pierz!
DOAMNA TANA: Să fie pierdut, vouă şi Moldovei?
OANA: Ce e bun de la el e, şi-a stat şi supt fratele meu Bogdan, şi stă şi supt nepotul meu...
DOAMNA TANA: Da, stă încă...
OANA: Plăieşii îl aşteaptă să vie iarăşi... O veni, n-o veni... Cine ştie?
DOAMNA TANA: Cu cine semăna?
OANA: Cu mine, bietul tata, bunul tata, sfîntul tata! Dar ş-aducea şi cu Ştefăniţă... Rotunjor în obraji, bălai, cu nasu-n sus...
DOAMNA TANA: La chip...
OANA: Statu potrivit... lat în spete...
DOAMNA TANA: La trup...
OANA: Iute la mînie...
DOAMNA TANA: La porniri!
OANA: Chibzuit, meşter şi năpraznic la războaie...
DOAMRA TANA: A, nu, nu la suflet, Oană!
OANA: E tînăr...
DOAMNA TANA: Eu nu sunt tînără?
OANA *(sărutînd pe doamna Tana)*: O! da! da! tînără şi frumoasă!
DOAMNA TANA: De un an m-a luat şi de şease luni patul meu nu mai e al nostru...
OANA: A, Tana, grijile ţării...
DOAMNA TANA: Nopţile albe!... În castelul de la Iaşi, l-am văzut pe după gît cu Vochiţa a comisului Staur. Mi-a trebuit să-l înfrunt pînă s-o izgonesc din casa domnească...
OANA: Cu vremea se cuminţeşte, Doamnă.
DOAMNA TANA: Vremea poate orice, dar nu poate schimba o pisică într-un cîine credincios... Că de cînd veni contele Irmsky, mai foc...
OANA: Contele Irmsky?... Hî...
DOAMNA TANA: Ia-i sabia şi pune-i fuste... să juri că e femeie...

OANA: Subțire in talie, să-l fringi, și gros în șolduri...

DOAMNA TANA: În șolduri?... Un spion plătit și de Sigismund și de Ştefăniță... Eh!... Dar tu, Oană, cum o duci cu Cătălin?

OANA: Slavă Domnului!

DOAMNA TANA: Bine?

OANA: Viteaz în războaie și blînd la casă... Paisprezece ani, ca ziua de ieri...

DOAMNA TANA: O! Ștefăniță! vîrtej fără înțeles!... Te-i fi coborind tu din sfîntul voievod?... Maica a Domnului, iartă-mă!... *(S-aude Ștefăniță țipînd ș-un glas potolit întrerupînd cînd și cînd.)* Auzi? Școlarul și dascălul, copilul și părintele, furia și înțelepciunea... Cine va birui?... A! și cum strigă!... La scocul morilor vuietul apelor n-ar năpădi mai vijelios... Și moara nu se bizuie pe zgomot, ci pe mișcarea orînduită a bucăților ei, și măcină... Lui ia-i urletul și nu-i mai rămîne nimic...

OANA: A, nu fi nedreaptă... Ștefăniță vorbește frumos.

DOAMNA TANA: Ce ușor e să pai cînd ești stăpîn!... De se încurcă, toți zic: „N-a vrut să spuie... Ce bine se stăpînește!“ De bate cîmpii, toți zic: „Ce sus s-a ridicat!“ De se mînie, ca fiara sălbatică, toți zic: „E ca un rîu prăvălit din munte!“ Eu avui norocul să fi fost fata lui Neagoe Basarab... Cum înșiri mărgăritarele pe un fir alb de mătase, așa curgeau vorbele lui: vorba și învățătura... Și acum nenorocul s-auz pe domnul meu ca pe Ignatie, robul meu, cînd zice „cea“ în loc de „hăis“ și „hăis“ în loc de „cea“. Boii trag zăpăcit, și carul mai mult merge prin șanț ca pe apa drumului... Vezi, Oană, cum se-ntunecă? Mîne va fi iar lumină...

Doar negura deasă de pe minţile lui Ştefăniţă nu se ridică niciodată!

OANA: Tana!

DOAMNA TANA: Nedreptatea să mi-o baţi în frunte!

OANA: Doamnă!

DOAMNA TANA: Şi nu-l descos... Ei, d-aş sta eu...

OANA: L-am crescut în braţe, doamnă... Oh! şi ce drăguţ era!... Părul îi curgea inele aurii... gura ca o răsură... ochii ca două afine... şi mînuţele lui, albe şi grase, cu gropiţe, la fitece deşt, se desfăceau ca două aripe...

DOAMNA TANA: A fost...

OANA: E lujer din vrejul cel sfînt! Mi-e nepot şi mi-e drag!

DOAMNA TANA: Ţi-e drag şi ţi-e nepot... O fi ştiind el de mătuşă-sa?

OANA: E stăpînul meu şi ce vrea va fi!

DOAMNA TANA: Da?

OANA: Da!

DOAMNA TANA: Oană!... Mi-e drag, Oană... Mi-e drag încă!... Dar să nu dea Dumnezeu să piară şi această picătură de iubire care mi-a mai rămas... *(S-aude Ştefăniţă făcînd zgomot.)* Ia! vine!

SCENA III

DOAMNA TANA, OANA, ŞTEFĂNIŢĂ ŞI ARBORE.

(Ştefăniţă vine repede în balcon şi coboară scara; după el, Arbore.)

ŞTEFĂNIŢĂ: A! nu! a! nu! nu se poate! Nu vreau să ştiu de Polonia şi de Sigismund! Mai mult preţuieşte o... ş-un tîlhar!... A! Doamna!... Nu e aşa, doamnă?

DOAMNA TANA: N-am auzit ce-am auzit...
ŞTEFĂNIŢĂ: Să mai spui o dată? Doreşti ca Polonia să fie de două ori şi Sigismund încă o dată?
DOAMNA TANA: Polonia este destul de mare aşa cum este şi Sigismund destul de puternic atît cît este. *(Arbore se pleacă şi aprobă.)*
ŞTEFĂNIŢĂ: Ce te pleci, Arbore? Arborii se pleacă numai de vijelie... Doamnă...

(Îi întinde mîna. Tana dă să i-o sărute. Ştefăniţă o retrage.)

DOAMNA TANA: Voiam să fac ce se cuvine.I.
ŞTEFĂNIŢĂ: Destul c-ai voit...
DOAMNA TANA: M-am deprins de la părinţi să fac ceea ce voiesc dacă ceea ce voiesc se cade să voiesc. *(Arbore se pleacă.)*
ŞTEFĂNIŢĂ: Ce te pleci, Arbore?... Să nu rămîi ca salcia, cu pletele în jos... Oană...

(Îi întinde mîna. Oana o sărută.)

OANA *(încet):* Neamul Muşatinilor a fost bun... De ce supăraşi pe doamna?
ŞTEFĂNIŢĂ: Eh!
UN COPIL DE CASĂ: Doamnă, la masă.
DOAMNA TANA: *(lui Ştefăniţă)* Vii?
ŞTEFĂNIŢĂ: Omul nu trăieşte numai cu mîncarea...
DOAMNA TANA: După masă, vii?
ŞTEFĂNIŢĂ: Mîine plec la vînătoare...
DOAMNA TANA: Iar singură?
ŞTEFĂNIŢĂ: *(printre dinţi):* Zi unui copil de casă să-ţi ţie de urît...
DOAMNA TANA: Doamne!
ŞTEFĂNIŢĂ: Ce?

(Doamna Tana şi Oana pleacă. Doamna Tana, cînd ajunge în pridvor, se uită lung înapoi. Ştefăniţă o priveşte cu braţele încrucişate.)

ȘTEFĂNIȚĂ: Era să fie călugăriță... Miroase a tămîie... *(Bate-n palme. Un copil de casă.)* Să vie și ceilalți boieri.

SCENA IV

ȘTEFĂNIȚĂ, LUCA ARBORE, logofătul TROTUȘANU, vornicul PETRE CĂRĂBĂȚ, paharnicul SĂCUEANU, vistiernicul IEREMIA, vistiernicul SIMA, pîrcălabul CONDREA, postelnicul COSMA ȘEARPE, bivel-logofătul ISAC, bivel-postelnicul LUCA CÎRJE, comisul CĂȚELEANU și CĂTĂLIN.

ȘTEFĂNIȚĂ: Boieri, Arbore vrea să înnoim prietenia cu Sigismund tocmai cînd mă pregăteam să intru în Podolia și Pocuția, să pîrjolesc pe una și să păstrez pe ceailaltă... Ce ziceți?... De ce tăceți?... Spuneți o vorbă!... Voi sunteți Sfatul?... Pe voi se razimă țara și domnul?...

LOGOFĂTUL TROTUȘANU: Da, măria-ta!

ȘTEFĂNIȚĂ: Pe niște muți?

VORNICUL CĂRĂBĂȚ: La cîte sfaturi am luat și eu parte domnul își spunea părerea la urmă. Părerea lui fiind hotărîtoare, dacă și-o spune, de ce-am mai vorbi?

ȘTEFĂNIȚĂ: Vornice, nu ridica capul în sus!

VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Am învățat de la Ștefan cel Mare și de la viteazul Bogdan, bunicul și părintele măriii-tale.

ȘTEFĂNIȚĂ: Căci nu pustii Moldova tătarii de Perecop decît să-i fi bătut tu!... Te-a slujit norocul și de-atunci ajunseși o nenorocire!

VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Apoi m-oi trage de la sfat, măria-ta...

ȘTEFĂNIȚĂ: Ba nu, să rămîi!... Închipuiți-vă că Sigismund mi-ar fi drag ca sarea-n ochi și Polonia ca jeraticul pe pielea goală... că eu n-aș

fi Ştefăniţă-vodă, că aş fi nedrept, zadarnic, netrebnic şi nebun... că n-aş pricepe folosul obştesc... că ţara ar fi în primejdie... că eu aş fi murit şi aş sta întins p-o năsălie şi la capul meu aţi sfătui ce e de făcut... Ei, ce-aţi plănui?... Cu cine?... Cu turcii or cu leşii?... Începeţi, şi aduceţi-vă aminte că pe unde iese vorba iese şi sufletul!

(Boierii se uită unii la alţii. Arbore face semn să înceapă comisul Căţeleanu.)

COMISUL CĂŢELEANU: De, măria-ta, eu să zic cum zice hatmanul Arbore, c-a văzut multe, a pătit multe şi-a învăţat şi mai multe.

ŞTEFĂNIŢĂ: Hî! Hî! Da!

POSTELNICUL ŞEARPE: Ştefan cel Mare bătu pe leşi în codrii Cosminului, prădă Polonia, şi iar cu Polonia încheie pace...

ŞTEFĂNIŢĂ: Şi ce-a zis bunicul meu înainte d-a muri?

POSTELNICUL ŞEARPE: Pace cu turcii, dar nu război cu Polonia.

ŞTEFĂNIŢĂ: Dar turcii vor să izbească Polonia... Cu cine?...

VISTIERNICUL SIMA: Cu nimeni la început, cu cel mai tare la urmă.

ŞTEFĂNIŢĂ: Hî! Hî! Da!

PÎRCĂLABUL CONDREA: Să grămădim oştile sub poalele codrilor de la miazănoapte, Turcii să crează că cotropim Polonia, leşii c-am veni în ajutorul lor.

ŞTEFĂNIŢĂ: Ca o fată mare între doi voinici... Oricare va birui...

VISTIERNICUL IEREMIA: Ba ca un voinic între două muieri încăierate...

ŞTEFĂNIŢĂ: Sărăcan de mine! Iacă sfatul unui bătrîn!

BIVEL LOGOFĂTUL ISAC: Măria-ta, Ieremia e ca o cobză: cum cînţi, aşa ţine bîzul.

ŞTEFĂNIŢĂ: Hî! Hî! Da!.

PAHARNICUL SĂCUEANU: Arbore încheie pacea d-acum şapte ani... Şi pe măria-ta leşii te numeau „măreţul lor prieten şi cel mai de credinţă"...

ŞTEFĂNIŢĂ: Da, da, cînd adormeam la masă, cînd nu simţeam că Oana mă punea în pat... Atunci eram strălucitul lor prieten... Ce făţărnicie!... Şi tu, Trotuşene?

LOGOFĂTUL TROTUŞEANU: Şi eu, măria-ta!

ŞTEFĂNIŢĂ: A! şi tu?

LOGOFĂTUL TROTUŞEANU: Şi eu, pentru mărirea stăpînului meu şi învoiala cu Polonia. Dacă măria-ta voieşte altfel... e slobod să facă ce vrea, ca în casa lui... dar nu cu noi... cheme alţi boieri!

(Dă să puie la picioarele lui Ştefăniţă vergeaua aurită. Ştefăniţă îl opreşte.)

ŞTEFĂNIŢĂ: Asta e puterea unui Muşatin, stăpînitor a toate? Certat de toţi? *(Rîde nervos.)* Nu-mi mai rămîne decît să împart mînăstirilor, ca la treisprezece ani, nebedernice, feloane, epitrahile[1] şi să le fac danii de prisăci, de ocine şi sate, ca să se roage egumenii, arhimandriţii şi episcopii pentru odihna sufletului meu fiind încă în viaţă şi pribegind, ca într-un pustiu, pe tronul Moldovei!... Hursinica asta de catifea s-a aprins şi arde pe mine!... Or nu mai sunt boieri, or nu mai e domn!...

---

[1] *Nebederinţă, felon, epitrahil* — veşminte bisericeşti.

(Ştefăniţă se plimbă furios. Din vreme în vreme se opreşte ş-ascultă pe Luca Arbore.)

ARBORE: Ascultă-mă, măria-ta, şi iartă-mă, că sunt bătrîn, şi nu ştiu a vorbire. Eu am îmbătrînit portar al Sucevei supt patru domni: supt Ştefan cel Sfînt, supt Bogdan, supt măria-ta, cînd erai copil, şi supt măria-ta, de cînd luaşi toate pe mînă, că de două ori te-a uns mitropolitul Teoctist cu sfîntul mir domnesc, cînd urmaşi în scaun viteazului Bogdan şi cînd împlinişi paisprezece ani. Şi Bogdan, şi măria-ta vruserăţi să mă faceţi logofăt al Moldovei. D-apoi eu, ştiind ce nu ştiu şi cîte nu ştiu, am zis, şi lui Bogdan, şi măriei-tale: „Asta nu se poate şi nu se cade, asta se cuvine lui Trotuşanu, că eu sunt un braţ ş-o sabie la porunca măriilor-voastre". Ş-am rămas pîrcălab şi portar al Sucevei, şi, fiindcă aţi binevoit, hatman după cum am fost. Ce-ar mai dori sufletul meu? Că după cum sunt, am fost şi sunt prea mult... Şi nu sunt decît o dreaptă ţărînă, şi mai sunt în petrecanie printre oameni cîtăva vreme, poate cîteva luni, şi — cine ştie! — cîteva zile... D-apoi cum să zici, măria-ta, că: au nu mai sunt boieri, au nu ma e domn?...

ŞTEFĂNIŢĂ: Da! da!

ARBORE: Apoi eu ştiu una: că numai boului i-ei dat să tragă cu capul în jos şi să rabde ale omului, fără să-şi spuie păsul, pînă' o cădea ş-o plesni, iară omul să-ndure greul cu capul în sus, şi să se plece domnului după ce-şi va spune păsul. De, măria-ta, eu nu ţiu la foloasele leşilor ş-a craiului lor, ci la folosul ţării şi a dom-

nului meu... Că d-am avea peste noi pe nebiruitul Ştefan...

ŞTEFĂNIŢĂ: V-aţi supune, că de unde nu...

ARBORE: Ei, că d-asta nu ne dăm îndărăt nici faţă de măria-ta... Ne plecăm şi iacă... *(Îşi pleacă capul.)* Şi n-avem pe bătrînul Ştefan, ci pe tînărul Ştefăniţă, iscusit, îndrăzneţ, viteaz, dar nu i-a sosit ceasul să fie ce-a fost ăl mare... Cînd n-om mai fi noi, vor asculta copiii noştri, cum ascultam şi noi de „Sabia lui Christos"... Şi să dea Maica Precista aşa să fie! *(Se închină.)*

ŞTEFĂNIŢĂ: Hî! Hî!

ARBORE: Cînd îşi dete duhul milostivul, era mare vrajbă în creştinătate, şi-a putut să grăiască, scîrbit de cîte pătimise, ceea [ce] ştim cu toţii. Acum s-au mai schimbat vremurile. Sigismund stă aşa *(încîrligă deştele arătătoare de la amîndouă mîinile)* cu nepotul său Ludovic al Ungariei; şi nici dihonia de altădată nu mai e între litvani şi leşi. Cu ungurii stăm bine de cînd Ştefan îi păli la Baia; cu turcii, un dar, un peşcheş de 2.000 de galbeni pe an, şi ne lasă-n pace. De ce să nu întărim legăturile străvechi cu Polonia? Pînă ţ-ei încăputa iar 60.000 de ostaşi, ş-ei înfiripa Moldova aşa cum fusese odinioară, să fim bine şi cu unii, şi cu alţii... Să ne strecurăm pînă-i ajunge hotărîtor unde ţi-ei pune sabia în cumpănă...

ŞTEFĂNIŢĂ: Sigismund înşelă pe tată-meu cu soră-sa şi pe mine cu fie-sa... De cîţi ani eşti?

ARBORE: *(mirat)*: Fără unu şaptezeci...

ŞTEFĂNIŢĂ: Nu m-ai înţelege cînd ţi-aş spune că Sigismund m-a rănit...

ARBORE: În locul unei ciacîre[1] fete de crai, ai o frumuseţe de doamnă din Basarabii descălecători ai Munteniei şi din cea mai veche spiţă de despoţi ai Serbiei...

ŞTEFĂNIŢĂ: Ai împlinit şaptezeci!

ARBORE: *(cam supărat):* Ş-apoi de, eşti domn... Grijile neamului mai întîi şi pe urmă micile zădărnicii...

ŞTEFĂNIŢĂ: Ai trecut de şaptezeci de ani!

ARBORE: *(emoţionat):* Erai copil cînd te luai în braţe şi te ridicai d-asupra capului şi privişi măcelul dintre moldovenii care ş-apărau ţara şi tătarii care năpusteau la jaf şi pustiire. Şi cu voinţa lui Dumnezeu, Petre Cărăbăţ birui pe tătari şi îi aruncă-n Nistru. Şi te dusei unde stase bătălia. Şi cum s-aude primăvara în ţarcuri behăitul oilor, despărţite de mieii lor, aşa se ridica jalea moldovenilor căzuţi pe locul de cinste. Şi-ţi zisei: „Măria-ta, să iubeşti pe moldoveni, şi pe boieri, şi pe răzăşi, şi pe ţărani, că dopotrivă mor pentru domnul şi ţara lor!" Şi prinseşi pe Cărăbăţ cu amîndouă mîinile pe după gît, şi-l sărutaşi, şi ziseşi, plîngînd: „Aşa să-mi ajute Dumnezeu, moş Luca!"

ŞTEFĂNIŢĂ: Ai împlinit nouăzeci de ani!

LUCA ARBORE: *(mîhnit):* D-apoi, eu ce mai am?... Voi închide ochii şi nu voi vedea durerile Moldovei!

ŞTEFĂNIŢĂ: Dar nu înţelegi, moşnege, că urăsc pe Polonia, ajunsă cuib de hoţi? Ea adăposteşte pe răzvrătiţii neamurilor, şi pe moldoveni, şi pe unguri, şi pe muscali, şi pe nemţi, şi pe italieni! În ea şi-a găsit culcuşul şi Petre al Răreşoaei, acela care pîndeşte la scaunul Mol-

[1] *Ceacir* — cu ochi de culori diferite.

dovei, acela despre care și tu mi-ai spus că ar fi os din osul lui Ștefan!...

ARBORE: Eu nu ies mărturie, dar nu mi-e dat să mint în fața lui Dumnezeu. Știu că e, dar mai știu că nu l-a vrut domn.

ȘTEFĂNIȚĂ: Urăsc pe Sigismund!

ARBORE: Iubește pe Moldova, măria-ta.

ȘTEFĂNIȚĂ: Mi-e scîrbă de Polonia!... Oh! Arbore, Arbore, de nu m-ai fi ținut în brațe... Iacă lucrul tău... Boierii stau gata să-și lepede toiegele și săbiile boieriilor lor!... Da, văz pe Luca Cîrje pregătit să se umfle în latinește în mijlocul sfatului leșesc!

LUCA CÎRJE: În numele măriei-tale, al boierilor și al Moldovei...

ȘTEFĂNIȚĂ: În numele meu să reverși minciunile în țara cea mai mincinoasă!

LOGOFĂTUL TROTUȘANU: Măria-ta...

ȘTEFĂNIȚĂ: Marele logofăt minciună...

POSTELNICUL COSMA ȘEARPE: Măria-ta...

ȘTEFĂNIȚĂ: Marele postelnic minciună...

VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Măria-ta...

ȘTEFĂNIȚĂ: Marele vornic minciună!... Tot ce mă înconjoară este o vedenie de fățărnicie și de neadevăr!... Și tu... Ce stai pitit după ta-tău? ... Ascultă...

CĂTĂLIN: Ascult, măria-ta.

ȘTEFĂNIȚĂ: Ascultă și învață cum ai să ipitropisești pe urmașul meu, pe care nu-l voi zămisli pînă ne-i fi pregătit să domnești în locul lui!... Boieri, faceți ce vreți!... A! bine c-a sosit noaptea să-mi ascunză rușinea mea!... Și dați-i lui Luca Cîrje un zăbranic negru... Ai să vorbești cernit, în numele domnului pe care-l veți înmormînta în prietenia Poloniei!... Duceți-vă... Vreau să răsuflu!... *(Boierii pleacă*

trişti. Cînd încep să intre în castel, Ştefăniţă trage sabia.) Oricît de sus stau capetele astea, mîna domnului e mai lungă!... *(Bate-n palme. Un copil de casă.)* Să vie Moghilă şi Mogîrdici...

SCENA V

ŞTEFĂNIŢĂ, ŢUGULEA MOGHILĂ şi MOGÎRDICI. Mai tîrziu, CONTELE IRMSKY şi DOAMNA TANA.

(Ştefăniţă stă p-o laiţă cu capul în mîini. Moghilă şi Mogîrdici vin binişor în pridvor şi privesc în toate părţile.)

MOGÎRDICI: Unde-o fi?
MOGHILĂ: Unde-a fost şi ieri noapte...
MOGÎRDICI: Vorba e, îl vezi?
MOGHILĂ: Nu.
MOGÎRDICI: Dacă n-o fi?
MOGHILĂ: Atunci să ştii că nu s-a născut...
MOGÎRDICI: Oare!... Te pomeneşti că-l fată acum...
MOGHILĂ: Tu să-i fii moaşe.
MOGÎRDICI: Eu?... Şi tu doftor...
MOGHILĂ: Ce-o scăpa de la moaşe e treaba doftorului...
MOGÎRDICI: Să-l trag bine de urechi... şi gura bine desfăcută... să semene cu mine...
MOGHILĂ: Urechile ca de măgar, gura pe oală... şi piciorul drept adus... să calce ca tine...
MOGÎRDICI: Şi moldovenii de l-or vede să zică: „E he! Domnul Moldovii seamănă cu moaşă-sa!" Să coborîm binişor, binişor, tu cap şi eu coadă...
MOGHILĂ: Să mergem cu coada înainte, să nu ne pomenim cu ceva la cap...
MOGÎRDICI: Oare?
MOGHILĂ: Să scăpăm capul...

MOGÎRDICI: Şi coada... Da' cine dracu a mai văzut dobitoc mergînd cu coada înainte?
MOGHILĂ: Oile sălbatice ştii tu cum fac?... Ele au buza de sus...
MOGÎRDICI: *(dînd peste nas lui Moghilă):* Asta?
MOGHILĂ: *(asemenea):* Ba asta — Au buza de sus aşa de lungă, că se revarsă pînă aici... *(Îi dă un ghiont supt bărbie.)*
MOGÎRDICI: Oare!
MOGHILĂ: Şi ca să prinză iarba, cînd pasc, umblă cu coada înainte.
ŞTEFĂNIŢĂ: *(trezindu-se din gînduri):* Ce caraghioşi turbură gîndurile lui Ştefăniţă?

(Moghilă şi Mogîrdici s-ascund după un copac. Moghilă se preface că-i e frică.)

MOGHILĂ: Mogîrdici, măria-ta!
MOGÎRDICI: Ba curat Moghilă!
ŞTEFĂNIŢĂ: Şi murdari amîndoi...
MOGÎRDICI: Haiti! e cu toane!
MOGHILĂ: Să vedem... Cum ai zis, măria-ta?
ŞTEFĂNIŢĂ: Am zis că curat şi murdar e totuna în Moldova.

(Moghilă şi Mogîrdici ies de dupe copac.)

MOGÎRDICI *(rîzînd):* Apoi, dacă e-aşa... noi ce bem?
ŞTEFĂNIŢĂ: Beţi odihna şi somnul lui Ştefăniţă!... O, Moghilă, boierii sunt nişte nesocotiţi! Vor să mă îngenuchie lui Sigismund! Şi nu fuseră aci nici pîrcălabii de - Novograd, Petrică, omul meu de nădejde, şi Baloş, nici spătarul Hrană, nici bătrînul pîrcălab de Hotin, Talabă... Singur, ca un cerb înconjurat de cîini! Dar bun e Dumnezeu! *(Trage sabia ş-o învîrteşte pe deasupra lui Moghilă şi Mogîrdici.)* Ce te fereşti, Mogîrdici?

MOGÎRDICI: Ba, o să mă bag în ea...
ŞTEFĂNIŢĂ: Aşa să tremure vitejii de la Şerbeanca şi de la Tîrgşor!
MOGÎRDICI: Dar nu prea mult, măria-ta...
ŞTEFĂNIŢĂ: De ce?
MOGÎRDICI: Că aşa tremurai eu la Şerbeanca, într-un şanţ, că eram un băietan; cînd mă pomenii cu vornicu Cărăbăţ: jiiit! cu sabia şi pac cu latul pe spinarea mea! Şi se-ntîmplă lucrul dracului, că pînă să spui o vorbă, auzii pe vornic mormăind ca un urs! „Arac de sîngele tău, moldovene!" Şi dăte pinteni calului, zîmbind. Apoi sînge era ori foc... Vorba e, ce bem?
ŞTEFĂNIŢĂ: E lună, ca ziua. Să bem, Moghilă, du-te la gîrlici şi scoate din fundul pimniţii vin de Cotnar ca untdelemnul, mai bun ca vinul de Tokai, de Huşi, ce te pişcă de limbă şi îţi dă pe nas, de Nicoreşti, ca sîngele, şi de Berheci, profir şi mai subţire ca apa.
MOGÎRDICI: Cîte-un urcior din fiecare, şi de Berheci trei. Pînă să bei măria-ta un cotnar, eu să sug trei berhece... Da... să daţi săbiile încoa... E mai bine, mai bine, că de s-o îmbăta sabia măriei-tale întîi, odată te pomeneşti cu ea ieşită din teacă... că nu te mai ascultă nici pe măria-ta...
MOGHILĂ: Aşa zic şi eu... Să le dăm, măria-ta... Să nu ne mai batem capul mîine ca să aflăm cine a început azi...
ŞTEFĂNIŢĂ: Fie...
MOGÎRDICI: Ei, ce cuminte e ş-a măriei-tale cînd n-a băut! Lucru mare!
ŞTEFĂNIŢĂ: Mă, să ţii minte un' le-ai pus...
MOGÎRDICI: Hî-Hî!... Asta e stînga ş-asta e dreapta; cum mergi înainte o apuci la dreapta, apoi

faci la stînga, ridici mîna-n sus și le agăți de creanga unui frasin; și mîine dimineață, cînd îți vine așa, nu știu cum, te întrebi care e stînga și care e dreapta; ș-o apuci la stînga, apoi faci la dreapta; ridici mîna și le iei ca dintr-un cui... Vezi că se schimbă și dreapta și stînga... Mîne dimineață nu se mai schimbă... așa rămîn, unde-ai căzut...

ȘTEFĂNIȚĂ: Masa și scaunele...

MOGÎRDICI: De unde?

ȘTEFĂNIȚĂ: De unde le-ai lăsat ieri noapte...

(Mogîrdici se încrucișează cu Moghilă, care se luptă cu urcioarele de vin.)

MOGÎRDICI: Te frămînți tu cu ele, dar au să se frămînte și ele cu tine...

MOGHILĂ: Sunt grele și-au să ne facă ușurei...

(Mogîrdici aduce masa. Pe masă un purcel, pîne și celelalte.)

ȘTEFĂNIȚĂ: Patru scaune...

MOGÎRDICI: Trei.

ȘTEFĂNIȚĂ: Patru!

MOGÎRDICI: Moghilă face cît doi, dar tot p-un scaun stă, că nu se poate cu două...

ȘTEFĂNIȚĂ: Patru pahare...

MOGÎRDICI: Trei...

ȘTEFĂNIȚĂ: Patru!

MOGHILĂ: Bea Mogîrdici cît doi, dar tot c-un pahar bea...

(După ce Moghilă și Mogîrdici au pus masa.)

ȘTEFĂNIȚĂ: Toarnă, Moghilă... Mi-e gura amară... S-a vărsat fierea-n mine....

MOGÎRDICI: Cum să nu se verse... d-atîta sfat!... Și grozav e vinul contra sfatului și-a fierii!

Parcă-ți ia cu mîna, nu altceva... Mie berheci, Moghilă. (Bea.)

ȘTEFĂNIȚĂ: Mai toarnă, Moghilă... (Bea.) Și-n paharu ăsta...

MOGÎRDICI: Ce-o mai fi ș-asta?... Mie berheheci, Moghilă. (Bea.)

ȘTEFĂNIȚĂ: Mă strîngea de cap un cerc de fer... Mă simț mai bine... Amărăciunea s-a dus...

MOGÎRDICI: Nu spuneam eu?

ȘTEFĂNIȚĂ: Mai, Moghilă... (Bea.)

MOGHILĂ: N-o lua repede, măria-ta. Nu te pune cu Cotnarul... Eu beau de Nicorești, și...

MOGÎRDICI: Oare!... Mie berhehehecí, Moghilă... (Bea.) Și mai... (Bea.) Ca apa... Mai...

MOGHILĂ: Ci ca ho! că fac scurtă la mînă!

MOGÎRDICI: Tii! S-a isprăvit! Să nu fie paharul gol!... Îmi moare soacră-mea... Tu vrei să-mi moară soacră-mea, Moghilă? (Bea.)

ȘTEFĂNIȚĂ: M-am limpezit... văz limpede...

MOGÎRDICI: Și eu m-am limpezit, dar văz turbure...

ȘTEFĂNIȚĂ: Moghilă, e pregătit de vînătoare?

MOGHILĂ: Mîine ne sculăm din zori ș-o pornim spre Ceahlău.

MOGÎRDICI: Adică mîne ne culcăm din zori ș-o pornim cu butcile spre Ceahlău.

ȘTEFĂNIȚĂ: Nicorești, Moghilă. (Bea.)

MOGÎRDICI: Un ber... Stai! (Înnumără pe dește și se clatină.) Așa... Un ber-he-he-he-he-heci, Moghilă!

ȘTEFĂNIȚĂ: Nu, nu-i turna...

MOGÎRDICI: Ș-apoi... de ce?... Cu ce-am greșit eu măriei-tale?... Mai bine ia-mi zilele!

ȘTEFĂNIȚĂ: Nu, că ești fricos ca un iepure...

MOGÎRDICI: Eu? Află, măria-ta, că Mogîrdici nu știe ce e frica!

ŞTEFĂNIŢĂ: *(surîzînd):* Aşa?... Moghilă, adu două ciomege.

MOGÎRDICI: Ascuţite?

ŞTEFĂNIŢĂ: Două ciomege... Să ne luăm ciobăneşte. Şi cîte lovituri mi-ei da, atîtea pahare vei bea.

MOGÎRDICI: Sfîntă Născătoare, ajută-mi!

(Moghilă aduce ciomege. Şi le-aleg. Le învîrtesc. Ştefăniţă se lasă să-l izbească la început. Mogîrdici se încurajează.)

ŞTEFĂNIŢĂ: Una! *(Rîde.)*

MOGÎRDICI: Berheci!

ŞTEFĂNIŢĂ: Două! *(Rîde.)*

MOGÎRDICI: Berheheci!

ŞTEFĂNIŢĂ: Trei! *(Rîde.)*

MOGÎRDICI: Ber-he-he-he-ci!...

ŞTEFĂNIŢĂ *(se pune şi-l loveşte într-una):* Berheci... Berheheci... Berhe-he-he-ci! Ber-he-he-he-he-ci!

MOGÎRDICI: Ai! Ai!

ŞTEFĂNIŢĂ: Vrei şi cotnar?... Na şi cotnar... Cot-cot-nar... Cot-cot-cot-nar...

MOGÎRDICI: Ai! ai! Apoi dă-o dracului de şagă... M-ai făcut numai vînătăi... *(Aruncă ciomagul. Lupta încetează. Ştefăniţă şi Moghilă rîd.)* Şi ce rîdeţi... D-aia nu e bună gluma cu cei mari!

ŞTEFĂNIŢĂ *(trist):* Ah! şi domnul e stăpîn pe avutul, pe cinstea şi pe viaţa tuturor!

MOGÎRDICI *(se pipăie pe spinare):* Şi pe spinarea mea ca pe vistieria ţării!

ŞTEFĂNIŢĂ: Toarnă, Moghilă... Nu, Nicoreşti..

MOGÎRDICI: Moghilă, mie un... Ce rîzi?

MOGHILĂ: *(rîde):* Zi...

MOGÎRDICI *(se clcatănă):* Iacă, nu zic!

ŞTEFĂNIŢĂ: Moghilă, fuseşi la-ntrecerea d-alaltăieri?
MOGHILĂ: Fireşte că da.
MOGÎRDICI *(împleticindu-se)*: Eu n-am... că m-am dezmeticit tîrziu... pe la jumătatea gîrliciului...
ŞTEFĂNIŢĂ: Ai văzut?
MOGHILĂ: Văzut.
ŞTEFĂNIŢĂ: Pe dăşelate l-am întrecut c-un gît de cal...
MOGÎRDICI *(bea şi vorbeşte singur)*: Un jerăgaipe gît... Cald al dracului...
MOGHILĂ: Da, şi mi se pare...
ŞTEFĂNIŢĂ: Cătălin şi-a ţinut calul...
MOGÎRDICI: Nici cu boii nu m-ai fi scos... Cald al dracului... *(Bea.)*
ŞTEFĂNIŢĂ: Dar la halca[1] pe jos? Din zece săgeţi, cinci trecui prin cerc, Cătălin nouă, ceilalţi două-trei...
MOGHILĂ: Era prea mic cercul...
ŞTEFĂNIŢĂ: Era dopotrivă la amîndoi!
MOGÎRDICI: *(bea într-una)*: Cald al dracului!... Nu ştiu ce am astăzi de mă simţ greu...
ŞTEFĂNIŢĂ: Ce-ai avut şi ieri, ş-alaltăieri, şi totdeauna... friguri cu berheci...
MOGÎRDICI *(ştergîndu-se de năduşeală)*: Îh!...Friguri.?.. Cald al dracului!... Să mă las oleacă pe dreapta cu un beeci... c-aşa mă odihnesc eu... Un bebeci, Moilă... paanice Moilă?... *(Mogîrdici se lungeşte la rădăcina unui copac ş-adoarme.)*
ŞTEFĂNIŢĂ: Şi cînd ne împărţi doamna, mie paharul de aur şi lui pe cel de argint, mă uitai în

---

[1] *Halca* — cerc de fier folosit la aruncarea din galop a suliţei (joc în mare cinste la turci).

ochii lui Cărăbăţ. Surîdea. Îi smicii paharul din mînă şi-i întinsei lui pe cel de aur. Nu vream să par copil în faţa lumii. Şi mulţimea bătu zgomotos din palme, mai mult pentru el ca pentru mine...

MOGHILĂ: Şi-ar fi fost mai stăpîn pe el ca pe cal.

ŞTEFĂNIŢĂ: A! lacom la deşertăciuni!

MOGÎRDICI *(prin somn):* Mie un be-eci... paanice Moilă... un paar...

ŞTEFĂNIŢĂ: A umplut urechile lumii c-ar fi luat c-o săgeată boldul de aur din vîrful cortului sultanului Albu...

MOGHILĂ: O întîmplare...

ŞTEFĂNIŢĂ: Mînios, încălecai calul. Intrai în jir. Pusei pinteni de ţîşni sîngele. Calul sări ş-o rupse la goană. Ţintii cercul. Aruncai săgeţile şi zburară pe d-alături. Lumea abia se ţinea să nu rîză. Să mă fi tăiat, n-ar fi curs picătură de sînge. Veni şi rîndul lui. Goni, ţinti, azvîrli. Vîjieau săgeţile. Din zece, şapte prin cerc, prin acelaşi cerc! Ah! Şi le simţii pe cîte şapte în inima mea, una după alta, una îndesînd pe ceailaltă!

MOGHILĂ: Cînd Doamna îi puse în deşt inelul cu matostat, plesnea de trufie. Să făcuse roşu ca cîrmuzul copilul din flori al lui Arbore, unchiul măriei-tale!

ŞTEFĂNIŢĂ *(bea):* Al moşneagului care iese mărturie că pribeagul Petre, lepădătura Răreşoaei, ar fi copilul bunicului meu Ştefan! *(Trînteşte paharul cu fundul de masă.)* A! poftim, măria-ta Petre, poftim... Arbore te îmbie la scaunul Moldovei!... Ah! mă strînge de gît!... Şi sunt domn al Moldovei!...

MOGÎRDICI *(tresărind):* Ce mai fu ş-asta?... *(Se întoarce cu faţa în jos.)*

ŞTEFĂNIŢĂ: Cătălin vine la vînătoare?...
MOGHILĂ: Vine...
ŞTEFĂNIŢĂ: Ei!...
MOGHILĂ: Pe Ceahlău, întunecimi, muchi, prăpăstii...
ŞTEFĂNIŢĂ: Dacă l-am pune pe buza unei... Şi singur... *(Face semnul unei rostogoliri.)*
MOGHILĂ: Şi?.
ŞTEFĂNIŢĂ: Şi...
MOGHILĂ: A! da!
MOGÎRDICI *(prin somn):* Be-beci... Moilă...

(Ştefăniţă fluie de trei ărori haiduceşte.)
(S-aude un fluierat drept răspuns. Ştefăniţă tresare.)

MOGHILĂ: Ce e asta?
ŞTEFĂNIŢĂ: Ai să vezi!... Ah! niciodată vinul n-a fost mai bun! *(Bea.)*
MOGHILĂ: Ce trosneşte?

SCENA VI

Contele IRMSKY, ŞTEFĂNIŢĂ, MOGHILĂ, MOGÎRDICI *(doarme).*

(Vine contele Irmsky.)

ŞTEFĂNIŢĂ *(trecînd înaintea contelui Irmsky):* Vino, conte, vino, te-aşteaptă scaunul gol, paharul plin şi inima mea deşartă cînd e fără tine! *(Îl sărută pe obraji, pe ochi şi-l strînge-n braţe.)* Bine?
CONTELE IRMSKY: Foarte bine cînd sunt cu măria-ta!
MOGHILĂ *(aparte):* Ciudată dragoste! Frumos băiat!

ŞTEFĂNIŢĂ: Moghilă, cunoşti pe contele Irmsky?
MOGHILĂ: Da, măria-ta, dar contele stă cam retras...
CONTELE IRMSKY: La umbra tronului, ca un oier la umbra ştejarului. *(Rîde şi se-ndeasă în Ştefăniţă.)*
ŞTEFĂNIŢĂ: Aşa, dragă, aşa... *(Se suie pe masă şi ţine pe conte pe dupe gît.)*
MOGHILĂ *(aparte)*: Ce glas subţire!
ŞTEFĂNIŢĂ *(dupe ce-i dă contelui să bea)*: Cîntă-mi oleacă...
CONTELE IRMSKY: Să cînt?... Dar ăsta cine e?
MOGÎRDICI *(prin somn)*: Be-beci...
CONTELE IRMSKY *(rîzînd)*: Cine?
ŞTEFĂNIŢĂ *(rîde)*: Un ţap... Dupe mamă, moldovean, dupe tată, armean... dupe meşteşug, beţivan... şi slugă credincioasă a domnului tău...
MOGHILĂ *(aparte)*: Ce talie! Ce şolduri! Şi ce mişcări!
ŞTEFĂNIŢĂ: Cîntă, dragă, cîntă!... Dar... nu vreau aşa gros... *(Îi face semn să se dezbrace. Contele Irmsky îi arată pe Moghilă.)* Nu, nu te teme, va fi singurul... şi e bine să ştie un om de nădejde.

(Contele Irmsky se dă dupe un copac şi într-o clipă se dezbracă de hainele de pe deasupra şi apare cu rochie cam scurtă.)

IRMA: Iată-mă!
MOGHILĂ: A! a!

(Doamna Tana vine în pridvor şi priveşte înmărmurită. De la ea se vede ce se petrece jos, de la ei, nu.)

ŞTEFĂNIŢĂ: Ah! Moghilă, ce fată fermecătoare! Un meşter din Italia n-ar săpa în marmură un

trup mai curgător... un zugrav veneţian n-ar aşterne pe pînză un chip mai dulce... *(o sărută)* nişte ochi mai pătimaşi... *(o sărută)* şi-un păr care cade în inele de aur... Oh! Irma! Aş da toată Polonia pe tine! *(O sărută.)*

IRMA: Polonia m-a dat pe mine măriei-tale... *(Îl sărută.)*

ŞTEFĂNIŢĂ: Şi am mai mult ca Polonia... *(O sărută.)*

DOAMNA TANA: Oh! *(Dispare-n castel.)*

ŞTEFĂNIŢĂ *(tresărind)*: Cine-a oftat?

MOGÎRDICI *(prin somn)*: Un be-heci, Moilă...

ACTUL II

Un luminiș pe muntele Ceahlău. Locul de pîndă al lui Ștefăniță. Printre pădurile întunecoase de brazi și de molizi se vede, spre stînga, o muchie îngustă de piatră, mărginind o prăpastie adîncă. Patru cărărui dau în luminiș, două la stînga și două la dreapta. Două se coboară într-o parte și ceailaltă a muntelui și două se ridică spre creștet. Mai mulți bușteni răsturnați și acoperiți cu ferige. Norii se ridică din păduri și se plimbă alene. Vremea, posomorîtă, amenință a ploaie.

SCENA I

LUCA ARBORE și comisul CĂȚELEANU vin pe cărarea întîia din dreapta. Comisul CĂȚELEANU, îmbrăcat în haine de vînătoare, cu tolba de săgeți și arcul, cu cuțitul la brîu și c-o toporișcă în mînă.

COMISUL CĂȚELEANU: Se-mbună domnul?

ARBORE: Nu vorbi nimic. Eu îi deșirai vicleșugul lucrului, cum e spre folosul lui ș-al țării. El fluieră și pocnește din frunză. Uneori se-ntunecă și dă din cap. Îi spusei că Luca Cîrje a plecat pregătit cum să aducă vorba ca să fie spre lauda și fala lui, el... Mă îngheață această muțenie. Dacă văzui, o luai razna prin păduri... El, copilul care mi-a rămas pe brațe, pe care l-am slujit cu credință... mă urăște!

COMISUL CĂȚELEANU: E mîhnit pe noi... Nu l-ai auzit?...

ARBORE: A! să-l fi auzit cînd eram numai cu el... A răcnit, s-a strîmbat, s-a înecat.. Abia și-a venit în fire. S-a uitat lung la mine și mi-a zis apăsînd pe fitece cuvînt: „Arbore, or te leapezi de gîndul tău, or de nu!“.. Și m-a măsurat cu ochii...

COMISUL CĂȚELEANU: Așa e el, cu toane.

ARBORE: Cum ai fost să fii, așa ești... Eu sunt în lucrul domnului ș-al țării. Ar fi o nebunie, și pentru domn și pentru țară, să ne punem bine cu turcii și rău cu leșii. N-aș vrea să ajungem ca muntenii. Pînă și Neagoe, înțeleptul, a fost nevoit să dea pe fitece an 500 de copii padișahului... *(Dîrj.)* Șoimi și iepe, cît or vrea, suflete, nu!... Ah!...

COMISUL CĂȚELEANU: Dumneata cunoști cît ținem la dumneata... Bun e Dumnezeu... Are să se îmbuneze și Ștefăniță... Să vorbim de altceva... De ce nu luași arcul și săgețile?

ARBORE: O! ho! arcul sunt astea... *(Arată mîinele.)* Săgețile sunt ăștia... *(Și-arată ochii.)* De te lasă, lasă și tu juvinele... Ei-hei! mi-a slăbit arcul, și săgețile nu se mai duc piuind...

COMISUL CĂȚELEANU: Și unde rămase?

ARBORE: La Durău. Peste un ceas încep bătăiașii... Trebuie să pice acum... Să mergem... N-aș vrea să dea ochii cu mine...

COMISUL CĂȚELEANU: Unde?

ARBORE: Unde ne-or duce picioarele...

(Se afundă pe cea dintîi cărare din stînga)

SCENA II

Logofătul TROTUŞANU, vornicul CĂRĂBĂŢ, paharnicul SĂCUEANU vistiernicul SIMA vin pe prima cărare din dreapta, îmbrăcaţi în haine de vînătoare şi armaţi ca şi CĂŢELEANU. Toporul vornicului CĂRĂBĂŢ e mai mare şi mai ager.

VISTIERNICUL SIMA: Lung drum şi greu...
VORNICUL CĂRĂBĂŢ: Mai lung şi mai greu al vieţei...
PAHARNICUL SĂCUEANU: Întunecat... nu mai răsare soarele...
VISTIERNICUL SIMA: Cerul?
PAHARNICUL SĂCUEANU: Nu, domnul.
LOGOFĂTUL TROTUŞANU: O arătare...
VISTIERNICUL SIMA: Cum, o arătare?
LOGOFĂTUL TROTUŞANU: O vedenie... Ce e rău şi ce e bine?... Nu fac rău că m-am deprins cu binele... *(Rupe o crenguţă.)* Ştii tu ceeasta?
VISTIERNICUL SIMA *(uitîndu-se lung)*: O creangă de brad.
LOGOFĂTUL TROTUŞANU: Aşa ţi s-arată...
VISTIERNICUL SIMA: Dar cum vrei să mi s-arate? Lucrurile cad supt simţurile noastre aşa cum sunt. Numai omul e făţarnic şi s-arată aşa cum nu e.
LOGOFĂTUL TROTUŞANU: O! ho! care om nu e cum s-arată? La un necaz, la o mînie, izbucneşte şi citeşti în el ca într-o carte deschisă. Nu văzuşi acum o săptămînă? N-ai înţeles? Cînd te-a măsurat cu privirile, n-ai auzit pe la urechile tale un jiiit?
VISTIERNICUL SIMA: Nu.
LOGOFĂTUL TROTUŞANU: N-ai simţit, Săcuene, cine s-apropia de gîtul tău?
PAHARNICUL SĂCUEANU: Cine s-apropia?
LOGOFĂTUL TROTUŞANU: O sabie...

PAHARNICUL SĂCUEANU: A cui?
LOGOFĂTUL TROTUŞANU: A lui!
VORNICUL CĂRĂBĂȚ: De ce ți-e scris nu scapi.
LOGOFĂTUL TROTUŞANU: Şi credința e o arătare a minții...
VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Astea-s lucruri greceşti.
LOGOFĂTUL TROTUŞANU: Blagoslovită fie țărîna dascălului Isocrat candiotul: el mi-a dat înțelesul vieții...
VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Dar tătînă-tău ce-ți dete, logofete?
LOGOFĂTUL TROTUŞANU: Arătarea vieții...
VISTIERNICUL SIMA *(ia cărarea a doua din dreapta)*: Parcă p-aici ne-a poruncit domnul să ne suim, pînă la trei gurguie ..
PAHARNICUL SĂCUEANU: La cele trei stahii...
VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Acolo bat hearele. Grozav aş vrea să năpustească un zimbru furios... cu trupul lui de bou mai şui, cu picioarele mai înalte, cu capul lunguieț, cu coarnele drepte, aduse puțin la vîrf... O! fuge ca săgeata, s-aruncă peste gîrle ca o nălucă şi se cațără pe pieptul de piatră ca zidul de drept...
LOGOFĂTUL TROTUŞANU: Ai ucis?
VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Ucis... Cu răposatul Bogdan am colindat munții noştri din muntele Iancului pînă-n munții Vrancei. Odată eram pe Bicaz. Vodă ici, eu colea. Unde ne pomenim c-o namilă zburînd că parcă ar fi avut aripi. Ar fi spart pe Bogdan de nu ferea-n lături şi nu i-aş fi înfipt toporul drept între coarne. S-a ridicat în două picioare, şi-a proptit capul în piept... Un răget... A sărit de doi stînjeni... Şi-a picat ca o pasăre năprasnică!
LOGOFĂTUL TROTUŞANU: Eu nici n-am văzut...

VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Capul lui, cum era capul de pe pecetea lui Dragoș.
LOGOFĂTUL TROTUȘANU: Mai suim mult?
VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Ca de la Durău pînă aici.
PAHARNICUL SĂCUEANU: Din coarnele lui să fac un pahar... *(Se afundă pe a doua cărare din dreapta.)*
VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Cam subțire...
PAHARNICUL SĂCUEANU: Fie...

SCENA III

Pîrcălabul CONDREA, vistiernicul IEREMIA, postelnicul ȘEARPE, CĂTĂLIN, TOADER și NICHITA vin pe întîia cărare din dreapta, îmbrăcați ca vînători.

PÎRCĂLABUL CONDREA: Aici ne-a zis să-l așteptăm.
POSTELNICUL ȘEARPE: Vine și el cu ceilalți.
VISTIERNICUL IEREMIA: Vremea e a ploaie...
POSTELNICUL ȘEARPE: Nouri se ridică din creștetele pădurilor ca sineala închisă... Ai zice că ard pădurile de brazi și de molizi... Cătăline, ați întîlnit multe sălbătăciuni?
CĂTĂLIN: O! cît lumea! Mă mir cum d-avu răbdare domnul să nu-nceapă vînătoarea de cum dădurăm în ocolul slobod al Cîmpulungului... Barim să ne fi lăsat pe noi să ne cercăm norocul...
VISTIERNICUL IEREMIA: Ca și cum nu l-ai fi cercat destul... În tătari și-n urși, în leși și-n vulpi, în turci și-n mistreți, săgețile tale se duc fermecate... Săgeata și vînatul...
TOADER: Am dat peste mîțe sălbatice.
NICHITA: Lupi și jderi...
PÎRCĂLABUL CONDREA: Apoi, voi n-ați ținut drumul drept, ați bătut razna, ca copoii.

TOADER: Sub coastele Cîmpulungului, un stol de irunci...
NICHITA: Vulpile colcăie în codrii noştri...
POSTELNICUL ŞEARPE: Porunca a fost de la domn să nu scape o săgeată. Vînătorii sunt foc. Peste o jumătate de ceas ne dezleagă. Să vedem cine o da mai cu sete...
NICHITA: Eu, nea Cosma! Am să las pe Cătălin pe jos...
CĂTĂLIN: M-ai lăsa, de nu te-ai grăbi...
POSTELNICUL ŞEARPE: Vine... Întunecat şi alb cum nu l-am văzut niciodată!
PÎRCĂLABUL CONDREA: Nu-i trece paraponul.
VISTIERNICUL IEREMIA: Băietanii ăştia să ţintească bine, ş-are să-i treacă...

(Se duc înaintea domnului şi ajută să dea dupe măgari coşurile cu mîncare şi cu vin. Domnul vine căutînd în jos şi şuierînd un cîntec bătrînesc.)

SCENA IV

ŞTEFĂNIŢĂ, cu cei de sus şi cu pîrcălabul PETRICĂ, pîrcălabul BALOŞ şi spătarul HRANĂ. Vînători şi hăitaşi.

PÎRCĂLABUL CONDREA: Bine, măria-ta?
ŞTEFĂNIŢĂ *(şuieră)*: Mai bine ca oricînd.
POSTELNICUL ŞEARPE: Cam ostenit oleacă, măria-ta... La noapte să te odihneşti zdravăn...
ŞTEFĂNIŢĂ *(şuieră)*: De-a ieşi stelele, să număr „o stea logostea“, „două stele logostele“, pîn-a crăpa de ziuă...
VISTIERNICUL IEREMIA: Ş-un vestmînt mai groscior, măria-ta...
ŞTEFĂNIŢĂ *(şuieră)*: Da, e frig cît să îngheţe vis-

tieria, şi mie nu mi-e mai frig ca acum o săptămînă, cînd era să crăp de căldură... *(Şuieră.)*
SPĂTARUL HRANĂ: Cum ne-mpărţim, măria-ta?
ŞTEFĂNIŢĂ: Pîrcălabul Condrea, postelnicul Şearpe şi vistiernicul Ieremia a să faceţi la dreapta, pe cărarea asta, şi înainte, pînă dincolo de cele trei stahii, la paltinul cu izvorul... Acolo rînduiţi-vă cum veţi socoti... A! şi flăcăii lui Arbore!.... Cătălin, tat-tău, bine?
CĂTĂLIN: Slavă Domnului... E şi el aici...
POSTELNICUL ŞEARPE: La Durău ai vorbit, măria-ta, cu el...
ŞTEFĂNIŢĂ: Ba el cu mine... Să vede că eu nu sosisem... *(Se uită spre muchia din stînga şi vorbeşte încet.)* Să-l fac să şi-o aleagă singur... Sunteţi trei voinici, tineri şi sprinteni, tustrei ţintaşi buni, cu arcurile pe dupe gît, cu cuţitele la brîu şi cu toporiştele în mîini... Care din voi e mai de nădejde?
CĂTĂLIN: Tustrei, măria-ta.
ŞTEFĂNIŢĂ: Care e mai tînăr?
NICHITA: Eu, măria-ta.
ŞTEFĂNIŢĂ: Care e mai voinic?
TOADER: Tustrei, măria-ta.
ŞTEFĂNIŢĂ: Care aruncă cu săgeata mai departe?
CĂTĂLIN: Nichita, măria-ta.
ŞTEFĂNIŢĂ: Care ucide ursul cu cuţitul fără a clipi?
CĂTĂLIN: Tustrei, măria-ta.
ŞTEFĂNIŢĂ: Care ia cu săgeata rîndunica din zbor?
CĂTĂLIN: Tustrei, măria-ta.
ŞTEFĂNIŢĂ: Care urcă muchia în dungă ca iedul sălbatec?
CĂTĂLIN: Tustrei, măria-ta.
ŞTEFĂNIŢĂ: Nu pot s-aleg... Alegeţi voi... Uitaţi-vă

colo, sus, sus, unde se sfîrşeşte zidul de brazi, unde se prelinge un nor vînăt...

TOADER: Da, vedem...

ŞTEFĂNIŢĂ: D-a lungul codrului este o fâşie de piatră...

NICHITA: Da, vedem...

ŞTEFĂNIŢĂ: Acolo bate capra neagră... Care din voi e mai stăpîn pe el însuşi să ia pînda aceea...

NICHITA: Eu, măria-ta!

TOADER: Ba, eu!

CĂTĂLIN: Luaţi seama... Muchia aceea să tot fie de doi coţi lăţime şi d-a lungul ei prăpastie dreaptă şi adîncă. Cum sunteţi voi pripiţi la izbîndă, un pas greşit, ş-aţi cădea ca o piatră într-o fîntînă... pînă jos, praf şi fărîme... Acolo e nevoie de un om încercat, a căruia inimă nu sare de curaj, ci aşteaptă fiara ca un stei de piatră. Nu e de ei, măria-ta... Mă duc eu!

NICHITA: Fireşte, iar el cînd e vorba d-o ispravă mai de seamă...

ŞTEFĂNIŢĂ *(prefăcîndu-se)*: Fie! Dar aş fi vrut să vedem pe ceilalţi ce pot...

TOADER: Cînd o să facem şi noi încercări d-astea?..

ŞTEFĂNIŢĂ *(printre dinţi)*: Mai degrab' decît nu credeţi!... *(Către Condrea, Şearpe şi Ieremia.)* Nichita şi Toader cu voi... Luaţi-o iute la picior. În curînd veţi auzi de trei ori buciumînd... *(Pleacă Condrea, Ieremia, Şearpe, Nichita şi Toader.)* Ia seama, Cătăline... Cărăruia e-aşa de întunecoasă, că parcă nu te-ai sui la lumină, ci te-ai coborî în iad... Şi să dai un chiot cînd vei ajunge... Nu-ţi zic noroc, norocul e-n braţul tău...

CĂTĂLIN: Nu mă rog de noroc...

ŞTEFĂNIŢĂ: Roagă-te!

CĂTĂLIN: Norocul meu e măria-ta, şi pentru norocul meu mă rog.

ŞTEFĂNIŢĂ: Şi pentru tine! Mai ales pentru tine! *(Cătălin s-afundă pe cărarea care suie muntele în partea stîngă.)* Vînătorii, pe aceeaşi cărare... Ştiţi locurile...

UN VÎNĂTOR: Cum să nu, măria-ta, că doar atîta slujbă am învăţat de cînd eram d-o şchioapă.

ŞTEFĂNIŢĂ: Hăitaşii p-astălaltă *(arată cărarea întîia din partea stîngă)*, care se lasă oblu... Ţineţi coasta, înşiruiţi-vă... daţi gură, sunaţi din cornuri, bateţi cu ciomegile şi cu tipsiile... *(Vînătorii şi hăitaşii pleacă. Către boierii rămaşi.)* Ah! Ce păcat că n-aţi fost! Ah! ce păcat!

PÎRCĂLABUL PETRICĂ: Cum sosi olăcerul cu cartea măriei-tale, pornirăm, zi şi noapte, la drum întins. Siretul se umflase şi luase podul umblător de la Ghertoape...

ŞTEFĂNIŢĂ: L-aş fi trecut înot!

PÎRCĂLABUL PETRICĂ: Am pierdut două zile...

ŞTEFĂNIŢĂ: Două veacuri!

PÎRCĂLABUL BALOŞ: Am pornit din Novograd cu zece cai d-ai noştri, şi am ajuns cu trei; şapte ş-au tocit potcoavele, au şchiopat şi i-am lăsat în drum...

ŞTEFĂNIŢĂ *(aprins)*: Le-aş fi turnat potcoave de argint, numai să fi sosit la vreme!... Aş fi topit coroana strămoşilor mei... Singur, singur în tot sfatul, ca o oaie înconjurată de lupi!

SPĂTARUL HRANĂ: Ei unsprezece, şi noi, trei...

ŞTEFĂNIŢĂ: Şi cu mine, treizeci şi trei!... Unu şi unu, şi nici unul cu mine... Destul am vorbit. La lucru!... Fiecare cu al lui!... Apucaţi pe

cărarea asta... *(arată cărarea din stînga care suie muntele)* pînă la o colibă de cetini... Acolo e locul vostru...

(Petrică, Baloș și Hrană se duc.)

SCENA V

ȘTEFĂNIȚĂ, MOGHILĂ, ceva mai tîrziu, un UNGUR.

ȘTEFĂNIȚĂ *(tresărind)*: Moghilă, tu ești? Aș fi vrut cîteva clipe singur... Singur sau cu tine e totuna..., A! dupe gîndul tău fuse... El și-a ales locul... *(S-aude un chiot depărtat. Ștefăniță tresare.)* Auzi?... A ajuns... Să ne uităm... Îl vezi?... Prinde cu ochii al doilea codru, pe a doua cută, acolo unde se coboară brazii verzi ca o oaste și se ridică de cealaltă parte întunecați și negri... Du-te pe linia dintre unii și alții pînă sus... Apucă pe fășia îngustă de piatră uscată... Spre vîrf... În creștetul prăpastiii ce se deschide în genunea tăiată d-a curmezișul de un nor alb ca laptele... Nu-l vezi?

MOGHILĂ: Cît un copil... Stă pe brînci... Se uită în adîncime...

ȘTEFĂNIȚĂ: El este!... A! ha! *(Rîde nervos și face semn cu mîinele, ca și cum ar prăvăli pe cineva.)* Ei, ai găsit?

MOGHILĂ: Da... un ungur.

ȘTEFĂNIȚĂ: Ei?

MOGHILĂ: Un tîlhar...

ȘTEFĂNIȚĂ *(repede)*: Toate păcatele i le iert...

MOGHILĂ: Ca mitropolitul...

ŞTEFĂNIŢĂ: Îl bag în Divan...
MOGHILĂ: Asta să n-o faci... I-am făgăduit 500 de galbeni. 250 înainte şi 250 pe urmă... şi pe urmă *(pune mîna pe cuţit)* să-i dăm să nu mai aibă nevoie de nimic şi de nimeni...
ŞTEFĂNIŢĂ: Să-l ucizi?
MOGHILĂ: Ca p-un ucigaş!
ŞTEFĂNIŢĂ: Dar eu ce fac?
MOGHILĂ: Cîrmuieşti!
ŞTEFĂNIŢĂ: Să vie încoa.
MOGHILĂ *(la cărarea întîia, din dreapta)*: Mă!...

(Apare ungurul îmbrăcat ca vînător moldovenesc.)

ŞTEFĂNIŢĂ: O! mare şi urît e!... Ca vînător?
MOGHILĂ: De s-o întîmpla să-l vază, să nu se teamă... Ştii tu cui slujeşti?
UNGURUL: Ştii...

(Ştefăniţă tresare.)

MOGHILĂ: Ş-ai să faci întocmai?
UNGURUL: Minteni fac.
ŞTEFĂNIŢĂ *(dîndu-i o pungă cu bani)*: Cum miroase a rachiu!
MOGHILĂ: Mă, vezi colo? Nu acolo... Mai la dreapta... Mai sus...
UNGURUL: Văzt...
MOGHILĂ: Tai codrii şi-i cazi drept în spinare. *(Îi face semn de rostogolire. Ungurul se duce p-a doua cărare din stînga.)*
ŞTEFĂNIŢĂ *(dupe ce a stat pe gînduri)*: Ah! ce-o fi făcînd Irma? O lăsai în cortul meu...
MOGHILĂ: Vine, îmbrăcată în haine de vînătoare... Mogîrdici după ea...

SCENA VI

ȘTEFĂNIȚĂ, MOGHILĂ, contele IRMSKY și MOGÎRDICI.

ȘTEFĂNIȚĂ: A! vii ca o turturică, ușoară, ca o lumină de vară care încălzește și deșteaptă firea posomorîtă! Aici *(întinde brațele)*, fiară care îmblînzește pe cel mai hain vînător! *(O ridică-n sus, o învîrtește ș-o sărută apăsat.)*

CONTELE IRMSKY: Atît sunt eu de fiară cît ești tu de hain. *(Îl sărută.)* Ce-ai să faci cu cuțitul?

ȘTEFĂNIȚĂ: Să... cînd te-i repezi la mine...

CONTELE IRMSKY: Atunci nu mă repez...

ȘTEFĂNIȚĂ: Mă repez eu la tine... *(O sărută.)*

MOGÎRDICI: Mă uit și nu-nțeleg! Frumos băiat?... Și m-am trezit d-o zi... Nici-o picătură...

ȘTEFĂNIȚĂ *(Pe gînduri)*: Cine-o fi oftat așa de greu?...

MOGHILĂ: În ograda de la castel?

CONTELE IRMSKY: Da, cine-o fi oftat?

MOGÎRDICI: Cînd mă muiase somnul?... Eu am oftat...

ȘTEFĂNIȚĂ: Tu? Ca un urcior spart și aruncat în gunoi...

MOGÎRDICI: Oare!... Se făcea că Moghilă îmi luase berheciul... Eu trebuie să fi oftat... Tot drumul am oftat, că mă doare furca pieptului... Pe la Iacobeni adormisem călare. Dormeam și visam vise urîte. Se făcea că-mi întinde cineva o cană...

MOGHILĂ: Cu apă...

MOGÎRDICI: Tu erai, diavole;...Și eu, dupe el... „Mă neică, numai o dată, numai o dată s-o pui la gură..." *(Ștefăniță sărută pe contele Irmsky.)* Oare!... El îmi făcea cu mîna... Eu, dupe el... *(Ștefăniță sărută pe contele Irmsky.)* Ei!

se-ngroaşe gluma!... Pînă ce-am venit în nas... Tu fuseşi, butie de Nicoreşti, că mă luaşi de ceafă...

MOGHILĂ: Ca p-o cîrpă...

MOGÎRDICI: ... şi m-aruncaşi într-o butcă... *(Ştefăniță pune pe genuchi pe contele Irmsky.)* A! dîrli-dîrli ha-ha! Cogeamite vlăjganu în brațele lui vodă!... Cum ajunsei la Hangu nici eu nu ştiu...

MOGHILĂ: Cum deschideai ochii, ca un țap: bebeheciu!... N-ai nici o măsură...

MOGÎRDICI: Ba am, cum să nu... De trei ori ca tine şi de două ori ca vodă...

ŞTEFĂNIȚĂ *(se scoală şi se uită îngrijat la muchia goală)*; Acolo, da, acolo...

CONTELE IRMSKY: Ce să fie acolo, măria-ta?

ŞTEFĂNIȚĂ: Semn de ploaie şi de vijelie!... Să-ncepem...

MOGÎRDICI *(desfăcînd coşurile)*: Să-ncepem..

ŞTEFĂNIȚĂ: Să sune buciumele...

(Moghilă se duce pe întîia cărare din dreapta şi apoi vine. Se aud buciumele.)

MOGÎRDICI: Cotnar, Nicoreşti, Odobeşti, Huşi... Berheci... O! Berheciu e ca o fată mare, aşa se rumeneşte în pahar...

(S-aud zgomotele hăitaşilor. Din cînd în cînd trosnesc codrii.)

ŞTEFĂNIȚĂ *(agitat)*: Ascultă, dragă conte, şi nu tresări! Unde ți-e arcul şi tolba? Unde, toporul? Unde, cuțitele? Să nu-ți tremure mîna... Să zboare săgețile... Să-nfigi cuțitul pînă în plăsele... O! ce fraged eşti!...

CONTELE IRMSKY: Sunt rele fiarele voastre?

ȘTEFĂNIȚĂ *(din ce în ce mai agitat):* O! nu! sunt blînde și drăgălașe! Mistrețul umblă binișor ș-are dinții ca ai tăi, mărgăritare înșirate pe un fir de argint! Cerbul s-aruncă blajin din muchie în muchie și-are leagăn de mătase în coarnele lui! Ursul e ca moșneagul lui Dumnezeu, pe cine întîlnește îl strînge în labe, să-i treacă junghiul și durerea de mijloc! Zimbrul, dupe care s-a luat pecetea Moldovei, o jucărie care te gîdelă cu coarnele lui drepte și ascuțite! O,! dulcele meu copil, nu te teme de fiare, ci de om să te temi!... *(Se uită în stînga, la muchia goală;)* Ah! acolo!...

CONTELE IRMSKY: Ce este acolo, măria-ta?

ȘTEFĂNIȚĂ: Semn de ploaie... O să plouă cu lacrămi...

CONTELE IRMSKY: A!

MOGHILĂ: Măria-ta!

MOGÎRDICI *(bea):* Ei, cum căzui eu, neiculiță!... Să-mi rup nasul, și mai multe nu...

ȘTEFĂNIȚĂ: Că omul este o fiară pe care n-a îmblînzit-o veacurile... Ascultă hăitașii și ascultă și fiarele... Care urlă mai fioros?... Ele fug și zgomotul lor este fuga deznădejdei! Ei hauie a bucurie! Ele stau retrase în codri, ei vin de la sate și orașe și le scormonesc vizuinele! Ele se apără, ei izbesc! Dumnezeu a făcut pe om prădalnic și cumplit... Iacă toporul acesta... Îl vezi ce coadă are?... Să-l învîrtesc cu mînie, și coada lui va crește, și gura lui va despica tidva fiarei care pîndește acolo!

MOGHILĂ: Măria-ta! Măria-ta!

ȘTEFĂNIȚĂ *(încet și nervos):* Nu mai ajunge!

CONTELE IRMSKY: Cine s-ajungă?

ȘTEFĂNIȚĂ: Fiara!... Și nu se mai sfîrșește?...

CONTELE IRMSKY: Ce să se sfîrșească?

ŞTEFĂNIŢĂ: Vînătoarea!
MOGÎRDICI: Ba să ţie! De ce să se sfîrşească? Abia am început. De ce-am venit la vînătoare? Să vînăm! *(Bea. Mogîrdici e cam ameţit.)*
ŞTEFĂNIŢĂ *(mai domol)*: Mulţi vînează ca tine şi se-ntorc acasă cu vînat şi cu nume...
MOGÎRDICI: Dacă au noroc... La vînătoare este aşa: să tragi şi să nemereşti... Ba nu... Să nemereşti şi să tragi! *(Bea. S-aud trosnituri care s-apropie.)* Ce să fie?
MOGHILĂ: Un cerb.
MOGÎRDICI: Oare!
ŞTEFĂNIŢĂ *(privind în gol)*: Ce, ţi-e frică?
MOGÎRDICI: Mie? Aş vrea să vie! *(Bea.)*
ŞTEFĂNIŢĂ: Ce-ai face?
MOGÎRDICI: M-aş face mort, de n-aş muri. *(Bea)*.
ŞTEFĂNIŢĂ: Moghilă, un pahar de vin... Mi-e frig...
MOGHILĂ: Cotnar?
ŞTEFĂNIŢĂ: Da... Poftim, conte, pe scaunul Moldovei... *(Îi arată un buştean.)*
CONTELE IRMSKY: O! frumoasă şi mîndră e Moldova!... Cu codrii ei de pomi roditori... Cu cîmpiile ei aurite... Cu coastele ei cu fîn de flori mirositoare...
MOGHILĂ: Oştile voastre, cînd năpădesc vara, nu-şi iau de mîncare şi se nutresc cu prune, mere şi pere... că de multe ori pier de pîntecăraie...
MOGÎDRDICI: Oare!
ŞTEFĂNIŢĂ *(privind în gol)*: Bogată, bogată şi frumoasă... Zgîrii pămîntul, şi grîul, îţi dă la bob treizeci de boabe, secara treizeci şi cinci, orzul şaizeci şi meiul peste trei sute...
CONTELE IRMSKY: Aş vrea să fiu moldovean!
MOGÎRDICI: Mă crezi? Eu aş vrea să fii moldoveancă!
ŞTEFĂNIŢĂ: De ce, Mogîrdici?

MOGÎRDICI: Toată ziulica aş ţine-o pe genuchi... Dîrli-dîrli, ha-ha... *(S-aude o trosnitură în apropiere.)* Ce să fie?

MOGHILĂ: Ursu!

ŞTEFĂNIŢĂ: Toporu!

MOGÎRDICI *(uitîndu-se în stînga)*: O! cîtă dihania! Patruzeci de mucenici... ţineţi-mă... Ah! mor! *(Cade leşinat.)*

CONTELE IRMSKY: Ce faci, măria-ta? *(Contele Irmsky cade în genuchi, tremură şi-şi acoperă faţa cu mîinile. Ursul mormăie şi s-apropie. Moghilă cu toporul în dreapta şi cu stînga ţine pe Ştefăniţă.)*

MOGHILĂ: Măria-ta, e primejdie... Primejdia e a mea!

ŞTEFĂNIŢĂ *(smucindu-se din mîna lui Moghilă)*: Fiara la fiară!... Mi-e sete de sînge!... *(Ştefăniţă învîrteşte toporul.)* S-a ridicat în două labe... A!... S-a umflat!...

(S-aude un răcnet şi-o lovitură seacă între brazi.)

MOGHILĂ *(din desiş)*: Măria-ta!

ŞTEFĂNIŢĂ *(venind cu mîna sîngerată şi galben la faţă)*: S-a isprăvit! *(Tresărind.)* Nu încă! *(Se uită spre muchie.)* Acolo... Tot acolo!... Un pahar de vin... *(Bea.)*

CONTELE IRMSKY *(tremurînd)*: A trecut ceasu-ăl rău! *(Îl mîngîie.)*

ŞTEFĂNIŢĂ: Nu încă... Va trece!

CONTELE IRMSKY: Sînge? Eşti rănit?

MOGHILĂ: Sfîşiat?

ŞTEFĂNIŢĂ: Zgîriat... nimic...

MOGHILĂ: Să te spăl...

ŞTEFĂNIŢĂ: O! să mă speli...

MOGHILĂ: Să te leg...

ŞTEFĂNIŢĂ: Leagă-mă şi nu mă spăla!

MOGÎRDICI: *(se dezmeticeşte şi se uită în stînga):* S-a sfîrşit?... Iar îl văz, iar mor! *(Cade pe spate.)*
ŞTEFĂNIŢĂ *(uitîndu-se la muchie):* O! oh! mi-ngheaţă sîngele!... Fiara pîndeşte!... S-aruncă!... *(Face semn cu mîna dreaptă, ca şi cum ar rostogoli pe cineva. S-aude un răsunet departe.)* Ah! a! a!

(Începe să rîză şi să se strîmbe epileptic.)

CONTELE IRMSKY: Ce ai, măria-ta? *(Ştefăniţă rîde nervos.)*
MOGHILĂ: I-a făcut rău lupta cu ursu... *(Ştefăniţă rîde.)*
CONTELE IRMSKY: Nu, necontenit s-a uitat într-acolo...
MOGHILĂ: Ţi s-a părut!
ŞTEFĂNIŢĂ *(ostenit):* Să mă odihnesc... *(Îi curg lacrămile.)* D-acum încolo... s-a dus... s-a dus... *(S-aşează p-un butuc.)* Vînătoarea a început... De azi, cine m-ar întrece la vînătoare?
CONTELE IRMSKY *(îl mîngîie):* Măria-ta, ai ucis o fiară...
ŞTEFĂNIŢĂ: Două!... Oleacă de...
CONTELE IRMSKY: Apă?
ŞTEFĂNIŢĂ: Vin!
MOGHILĂ *(plecîndu-se la urechea lui Ştefăniţă):* Doamne, eşti ca un copil!
ŞTEFĂNIŢĂ: Am fost!... Puiul de lup, cînd dă de sînge, lasă ţîţa lupoaicei şi e lup... Prăpastia s-a căscat... şi l-a înghiţit... şi s-a dus...
CONTELE IRMSKY: Cotnar?
MOGHILĂ: Da, cotnar.
ŞTEFĂNIŢĂ: ... S-a dus într-o clipă... Şi clipa aceasta o văz necontenit!

CONTELE IRMSKY *(dînd paharul domnului):* Ce vezi, măria-ta. *(Îl mîngîie.)*
MOGHILĂ: Nimic!
MOGÎRDICI *(se dezmeticeşte şi se ridică în şezut):* Ce face?... Voi beţi şi eu nu?
ŞTEFĂNIŢĂ: Sufletul meu ostenit pluteşte pe supt cetinii de brazi, singur, ca un cue care taie aerul şi nu i s-aude zborul!... Moghilă, un pahar...

(Se aude trosnind prin desiş.)

MOGÎRDICI: Oare! Cine să fie?
MOGHILĂ *(încet, lui Ştefăniţă):* Ungurul...
ŞTEFĂNIŢĂ: Adevărata fiară! Toporul!
MOGÎRDICI: Nu mai spune, iar mor... *(Iar cade pe spate.)*
MOGHILĂ *(trăgînd cuţitul):* Să-i dau şi rămăşiţa.
ŞTEFĂNIŢĂ *(trist):* Să nu-l înşeli...

(Moghilă s-aude prin brazii din stînga.)

MOGHILĂ: Ia-o înainte...

(S-aude un răcnet şi o cădere.)

ŞTEFĂNIŢĂ: Plătit...
CONTELE IRMSKY *(tresărind):* Ce, măria-ta?
ŞTEFĂNIŢĂ *(pe gînduri):* Şi rămăşiţa...
MOGHILĂ *(se întoarce galben ca ceara):* L-am tîrît în desiş...
CONTELE IRMSKY: Pe cine?
MOGHILĂ: Pe fiară...
MOGÎRDICI *(dezmeticindu-se şi bînd):* Vînătoare or foc... Nu poţi să bei un paar în tihnă...
ŞTEFĂNIŢĂ *(lui Moghilă):* Ai ucis ca şi mine... Ţi-a sfîşiat mîna...
MOGHILĂ: Nu, m-a stropit...

ŞTEFĂNIŢĂ: Spală-te şi nu te lega... Tu nu vezi clipa pe care o văz eu necontenit... *(Se uită drept înainte şi face cu mîna semnul rostogolirii.)*

MOGHILĂ *(încet, către contele Irmsky)*: Irma, ce te uiţi aşa?... Niţică apă, să-mi spăl cuţitul...

ŞTEFĂNIŢĂ *(uitîndu-se ţintă)*: Ochii de mi i-ai scoate, şi tot am să văz înaintea lor omul şi prăpastia...

MOGHILĂ: N-asculta, Irma... n-ai să înţelegi nimic... E cam bolnav măria-sa... Frigurile întîiului urs pe care-l ucide...

ŞTEFĂNIŢĂ *(abătut)*: Da, da, sunt cam bolnav... Să sune buciumele... Să înceteze vînătoarea...

(Moghilă iese pe cărarea întîia din partea dreaptă şi porunceşte să buciume.)

MOGÎRDICI *(deşteptat din ameţeală)*: Ce-o mai fi ş-asta?

ŞTEFĂNIŢĂ: Ziua d-apoi, cînd se vor scula morţii din morminte!

(Moghilă revine.)

MOGÎRDICI *(dă să se scoale şi nu izbuteşte)*: Să se scoale cine o putea...

(S-aud în depărtare cetele de hăitaşi şi de vînători cîntînd din amîndouă părţile.)

ŞTEFĂNIŢĂ: Şi ei au întins curse fiarelor... Fără ei n-am fi ucis... Dar ei au poftă de cîntat şi cîntă frumos... Ia! să ascultăm!... *(S-aud cîntecele. Vorbele nu se desluşesc.)* Cei cari urlau adineauri au glas de îngeri... În om e un înger ş-un demon... Mulţimea crede că îngerul stă la dreapta şi demonul la stînga... E una şi aceeaşi, pretutindeni şi totdauna: făţărnicia!

MOGHILĂ: Cu demonul cîrmuiești, cu îngerul te cîrmuiește.

ȘTEFĂNIȚĂ *(spre Irmsky)*: Vino încoa, demone!... Ce te uiți? *(Irma se uită la Mogîrdici.)* A adormit... Să se scoale cine o putea... Adu mijlocul să ți-l cuprinz, și capul, și ochii, și gura, și părul cu miros de rozmarin... Aici... așa, așa... bine.... *(Irma se așeză lîngă dînsul.)* De un an nu te-am alintat, demon de care îngerului meu i-e dor... Moghilă, sărută mîna asta... Joacă-te cu mîna ei... *(Moghilă îi sărută mîna.)* Ia seama... Pînă aici e voie... Mai departe da: peste demonul meu...

MOGHILĂ: Nu te teme... Eu nu sunt ca albinele, să-mi moi botul în orice floare...

CONTELE IRMSKY: Așa-mi place, stăpîne, cînd rîzi, cînd mă săruți, cînd ești un om ca toți oamenii...

ȘTEFĂNIȚĂ: Sunt domn... și nu mai sunt om ca toți oamenii de azi înainte...

(Încep să s-adune oamenii)

SCENA VII

Cei de sus și logofătul TROTUȘANU, vornicul CĂRĂBĂȚ, paharnicul SĂCUEANU.

MOGHILĂ *(încet, lui Ștefăniță)*: Măria-ta, boierii!

ȘTEFĂNIȚĂ: Bine... Lasă... O! ho! iaca și Trotușanu, și Cărăbăț, și Săcueanu... Acum vă întreb: ați avut noroc la vînătoare?

VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Trotușanu a săgetat un cerb de zece ani... Și ce falnic își purta coarnele cu zece ramuri...

LOGOFĂTUL TROTUȘANU: Cărăbăț a ucis cu toporul un zimbru... Vărsa văpăi din ochi... Cînd

se năpusti, zisei: „S-a sfîrşit cu Cărăbăţ!“ Şi Cărăbăţ crescu încă p-atît cît e, şi-odată făcu „he!“... Şi drept între coarne îl nemeri...

ŞTEFĂNIŢĂ: Cine ucide oameni... uşor la fiare... Săcueanu?

VORNICUL CĂRĂBĂŢ: Un ţap negru.

PAHARNICUL SĂCUEANU: Dar măria-ta?

ŞTEFĂNIŢĂ: Un urs...

CONTELE IRMSKY: O! cîtă dihania!

LOGOFĂTUL TROTUŞANU *(lui Ştefăniţă)*: Eşti rănit la mînă?

ŞTEFĂNIŢĂ: A, zgîriat... Cînd a căzut, şi-a prelins ghiarele... Veniţi să-l vedeţi...

(Se duc şi-l privesc.)

TOŢI: O! o!

(Revin în scenă)

VORNICUL CĂRĂBĂŢ *(lui Moghilă)*: Dar tu, voinice?

CONTELE IRMSKY: Şi el a ucis ceva... Ce-ai ucis?

MOGHILĂ *(încurcat)*: Eu? Nimic...

VORNICUL CĂRĂBĂŢ: Eşti plin de sînge...

MOGHILĂ: A! da! un lup!

VORNICUL CĂRĂBĂŢ: P-aici, lupi?... Nu prea sunt...

(Mogîrdici sforăie.)

ŞTEFĂNIŢĂ *(repede)*: Săcuene, ia doi vînători şi căraţi pe Mogîrdici într-un cort, dar într-un cort cu merinde şi cu vinaţuri...

(Îl iau de mîini şi de picioare şi-l duc.)

MOGÎRDICI *(ameţit)*: Binişor, Moghilă, că-mi verşi Berheciul...

(S-aude în codru comisul Căţeleanu)

COMISUL CĂȚELEANU: Mă! n-ați dat de Cătălin?... N-ați văzut pe Cătălin, mă? *(Intră în scenă într-un suflet.)* Ah! măria-ta, se vorbește că...

ȘTEFĂNIȚĂ *(tresărind și căutînd pe jos)*: Ce se vorbește? Cine vorbește?

COMISUL CĂȚELEANU: Dar nu se poate, ar fi prea mare nenorocirea și prea nedrept cerul cu bietul Arbore!... S-a răspîndit zvonul că ar fi căzut în prăpastie...

(Toți tresar.)

ȘTEFĂNIȚĂ *(uitîndu-se pieziș și pe supt gene)*: Cine?

COMISUL CĂȚELEANU: Cătălin!

VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Cătălin?

ȘTEFĂNIȚĂ: Să fi căzut?... Cătălin?... El, care sărea din stei în stei, care urca muchea ca o capră sălbatecă?... Și ziua la miaza mare?... Nu se poate...

VORNICUL CĂRĂBĂȚ *(printre vînători)*: Mă, nu știți de urma lui Cătălin?... Nici voi?... Nimeni?...

UN VÎNĂTOR: Ba mie mi-o spus Ion, și lui Ion i-o spus Dragu, și lui Dragu i-o spus a lu Maftei că s-ar fi auzit di pi muchia șeea o uruitură ca și cum s-ar fi năruit toți bolhanii. Cică ar fi dat boierul de-a berbeleacul... Apoi dă, a a hi, n-a hi...

ȘTEFĂNIȚĂ *(agitat)*: Să mai sune buciumile de adunare... Buciumați, măi!... Buciumați... Mort d-ar fi, să auză!... *(Vede pe Arbore viind.)* Șiiit!

SCENA VIII

Cei de sus şi LUCA ARBORE.

ŞTEFĂNIŢĂ: Pe unde ai fost Arbore?... Eşti bine?... N-ai auzit nimic? Adică ce s-auzi?... Eşti bine?...

ARBORE *(vesel)*: Măria-ta mă cercetează?... Oh! bunul meu domn! *(Îi ia mîna şi i-o sărută. Ştefăniţă se întoarce cu spatele la el.)* De se posomorăşte cerul, plămădeşte bogăţiile, de iese soarele, cresc bogăţiile!

ŞTEFĂNIŢĂ: De ce n-ai stat pe lîngă mine?

ARBORE: Nu voiam să turbur petrecerea măriei-tale... Am colindat codrul... După ce m-am despărţit de Căţeleanu, am numărat şiragurile de brazi... Voiam să uit...

ŞTEFĂNIŢĂ: Ce?

ARBORE: Că nu-mi răspunseşi azi-dimineaţă...

ŞTEFĂNIŢĂ: O! buciumaţi, măi... buciumaţi... mort d-ar fi...

ARBORE: Cin' să fie mort? *(Mirat.)* De ce lăsaţi capetele în jos?... S-a întîmplat ceva? Şi cui?... Nu văz pe Petrică, şi Baloş, şi Hrană... Încotro au apucat?... P-aici?... De ce nu vin?... Buciumaţi, mă, cu toţi dodată... Trotuşene, ce s-a întîmplat?... Cărăbăţ, taci şi gîfîi ca la război înainte d-a începe bătălia...

(Se uită la toţi.)

LOGOFĂTUL TROTUŞANU: Zădărnicia zădărniciilor şi toate sunt zădărnicii...

ARBORE: Nu pricep...

VORNICUL CĂRĂBĂŢ: Bine-ar fi...

ARBORE: A! a!... Nu se poate...

ŞTEFĂNIŢĂ: Ce nu se poate, Arbore?...

ARBORE *(caută cu ochii):* Bătrîn, neghiob, măria-ta... Nici pe copiii mei nu-i văz... A! nu, nu!... Ei, ca totdeauna, cei dintîi la năvală, cei din urmă la încetare... Cătălin... *(Mişcare între boieri.)* Ce vă turburaţi.?... Cătălin... *(Se uită la boieri.)* S-a luat dupe mine şi m-a întrecut, Toader dupe Cătălin, şi-o să-l întreacă. Nichita dupe Toader, şi o să le iasă în frunte... Cătălin merge fluierînd pe muchia prăpastiilor... *(Se uită la boieri.)* Toader, şi pe funie... Nichita p-o muchie de cuţit... *(Tresărind.)* În codrii noştri nu e fiară pe care să n-o răpuie, nici întunecime pe care să n-o pătrunză... Mai uşori ca fulgul şi mai tari ca oţelul... Nu e aşa, măria-ta... că i-ai văzut în Muntenia pîn'la Tîrguşor...

ŞTEFĂNIŢĂ *(se reazimă d-un brad şi-şi întoarce capul):* Da, da...

ARBORE *(simţind începutul unei temeri):* Nu-i aşa, Cărăbăţ... că... tu... i-ai învăţat meşteşugul...

VORNICUL CĂRĂBĂŢ: Da, da, voinicii tăi deschid pîrtii printre duşmani ca-n zăpada moale!... oh!...

ARBORE: A! iată o ceată care s-apropie... *(Se uită spre dreapta.)* Ce păcatele, m-au lăsat ochii! S-a oprit... Se despart... Trei au apucat întîi... Ceilalţi, cari duc ceva pe umeri, au rămas mai la urmă... E Petrică... şi Baloş... şi Hrană... *(Îndoiala-i creşte.)* Toţi, Baloş?... Petrică; toţi?...

PÎRCĂLABUL PETRICĂ: Aproape toţi...

ARBORE *(emoţionat):* Cine lipseşte?

SPĂTARUL HRANĂ: Unul, numai unul, şi parc-ar lipsi o mie! *(Hrană lăcrîmează).*

ARBORE *(îndurerat):* U! u! Toaaader! Nichiiita! U! u! *(S-aude răspunzîndu-i din codru: u!*

u!...) Mi-a înțeles glasul!... E Nichita!... Ah! sunt ei! *(Se repede la Ştefăniță.)* Crede la un bătrîn, măria-ta!

ŞTEFĂNIŢĂ *(muncit și concentrat):* Așteaptă... Nu e nimic, Arbore...

ARBORE: Crezusem... Dar nu crezusem nimic... Vin grămadă... Duc un vînat pe umeri...

ŞTEFĂNIŢĂ: Un vînat...

ARBORE: Prea vin încet... Măăă, aici sunt tătarii, porniți ca la bătălie!... E cine să-mi închiză ochii, pustiii de ochi cari se umezesc de bucurie... *(Se șterge la ochi.)* A! Nu văz pe Cătălin! Doar Toader și Nichita... Oh! bătrîn nesocotit!... Trebuie să vie mai la urmă... *(Se uită la boieri și-i vede încremeniți cu ochii în jos.)* Ce?... *(Intră Toader și Nichita și pun la pămînt o năsălie de cetini. Ştefăniță tresare și încleștează pumnii.)* A! tustrei?...

NICHITA: Da, tată, tustrei... Iacă p-al treilea... *(Izbucnește în plîns.)*

ARBORE *(cu spaimă):* Rănit?

TOADER *(plîngînd):* Mort!

ARBORE *(zdrobit de durere):* Ah! Doamne, ce ți-am făcut și ce mi-ai făcut?

ŞTEFĂNIŢĂ: Cine? Eu?

MOGHILĂ *(încet și aspru):* Ce faci?

ARBORE *(își rupe încheietorile de la gît):* Aer! aer!... E-adevărat?... Nu face nimic, Toadere! Nu face nimic, Nichita!... Nu face nimic, măria-ta!... Dumnezeu a dat, Dumnezeu a luat, fie numele Domnului *(Ştefăniță tresare)* în veci binecuvîntat!... Mie mi s-au dus brațele și ochii, măriei-tale cea mai tare platoșe de oțel și-un ostaș drept credincios... D-acum soarele va arde capul meu... pe ploaie și pe viscol nu-l

voi acoperi... pînă voi închide ochii și se va deschide pămîntul!... Adevărat c-a murit?... Şi nu plîng... Uitaţi-vă la mine, că nu plîng, că nu pot să plîng!... Împrumutaţi-mi lacrămile voastre să plîng la capul lui Cătălin al meu!... O lacrimă... numai una!... Ah! *(Cade grămadă. Boierii plîng.)*

ACTUL III

O tindă în castelul din Suceava. Laițe pe părțile laterale. În fund, două rînduri de stîlpi subțiri susținînd o friză. Stilul ogival. Dupe stîlpi se văd coridoare pierzîndu-se. Pe pereți, arme, străchini și oale, șerpare, furci, fuse și ștergare. Intrare prin fund. Alte două intrări, una în dreapta și alta în stînga. În mijloc, mai multe scaune, unul ceva mai nalt.

SCENA I

ȘTEFĂNIȚĂ și DOAMNA TANA.

Ștefăniță, într-o tunică de catifea ca vișina putredă. Pe șoldul stîng, un pumnal. Doamna Tana, îmbrăcată într-un vășmînt închis, cu guler și mînicuțe de dantelă.

DOAMNA TANA: Te-aș asculta... Făgăduiește-mi că vei izgoni pe contele Irmsky...

ȘTEFĂNIȚĂ: Nu-ți făgăduiesc...

DOAMNA TANA: Ce te leagă de el?

ȘTEFĂNIȚĂ: Nimic și multe...

DOAMNA TANA: Nu poți fără el... Dimineața, la prînz, la cină, noaptea — o! mai ales noaptea! — cu el mereu... Ș-acum mă prinz că tot la el te duceai... Nu-i ieși din vorbă... Și te lauzi cu voința!

ȘTEFĂNIȚĂ: Vorba lui nu-mi stînjinește voința mea. El nu se amestecă în trebile țării... Fac

ce cred, cred în ce fac și vreau și pot orice în Moldova!... Dacă cu ajutorul lui Dumnezeu sunt toate în țara asta, fără ajutorul lui, și numai din voința Domnului, toate se sfărîmă! Tana, nu pot să te schimb din femeie în bărbat... numai atît!

DOAMNA TANA: Nici pe conte, din bărbat în femeie...

ȘTEFĂNIȚĂ: De unde știi?... Hî... Și ce-ți pasă de contele Irmsky?

DOAMNA TANA: Mie?... Ziseși să împărtășesc din puterea ce o ai de la legi și de la datini strămoșești... Și eu atît îți cer, și nu vrei, și nu poți să vrei, căci supt domnul atotputernic e un om fără puteri care amestecă puterea cuminte și liniștită cu zvîcnirile copilărești!

ȘTEFĂNIȚĂ: Mă faci să rîz, Tana...

DOAMNA TANA: Și tu pe alții...

ȘTEFĂNIȚĂ: Pe cine?

DOAMNA TANA: Pe boieri!

ȘTEFĂNIȚĂ: Pentru mojici, boieri... pentru domn, una... *(Se uită la pumnal și se joacă cu el.)*

DOAMNA TANA: La ce te uiți?

ȘTEFĂNIȚĂ: Citesc o hotărîre...

DOAMNA TANA: Trecută or viitoare?

ȘTEFĂNIȚĂ: Ce-mi pasă de trecut!... Ce-a fost nu mai este...

DOAMNA TANA: Da, da, ce-a fost nu mai este!... Alexandru cel Bun, care a întocmit Moldova de jos și pînă sus, Ștefan cel Mare, care mișcă tocmirea lui Alexandru, însuflețind-o cu sufletul lui, biruind și întinzînd stăpînirea ei peste sate, orașe și cetăți... dorm somnul de veci în criptele mănăstirilor... Au fost, nu mai sunt... Oase, țărînă, puzderie, trecut!

ȘTEFĂNIȚĂ *(uitîndu-se la pumnal)*: Da, da...

DOAMNA TANA: La ce te uiţi?
ŞTEFĂNIŢĂ: Citesc cronica ţării... Oh! începutul a fost greu!...
DOAMNA TANA *(uitîndu-se ţintă la Ştefăniţă)*: Am auzit că bietul Cătălin pîndea p-o muchie îngustă înainte d-a se prăpădi...
ŞTEFĂNIŢĂ *(tresărind)*: Da... El şi-a fost ales locul...
DOAMNA TANA: ... că de la măria-ta se zărea la el şi de la el la măria-ta...
ŞTEFĂNIŢĂ: Aşa e...
DOAMNA TANA: Ei, cum se prăvăli în prăpastie cel mai viteaz din ostaşii ţării?
ŞTEFĂNIŢĂ: Nu ştiu...
DOAMNA TANA: Nu-l vedeai?
ŞTEFĂNIŢĂ: Ba da...
DOAMNA TANA *(ca şi cum ar rostogoli pe cineva)*: Nu l-ai văzut cînd...
ŞTEFĂNIŢĂ *(repetă semnul rostogolirii)*: Nu!
DOAMNA TANA: Păcat!
ŞTEFĂNIŢĂ: Păcat!
DOAMNA TANA: Era înaltă stînca?
ŞTEFĂNIŢĂ *(prins de vorbă, răspunde ca un copil)*: O! înaltă...
DOAMNA TANA: Era adîncă prăpastia?
ŞTEFĂNIŢĂ: O! adîncă...
DOAMNA TANA *(repede)*: Şi cum s-a prăvălit?
ŞTEFĂNIŢĂ: Aşa!
DOAMNA TANA *(izbucnind)*: Da?
ŞTEFĂNIŢĂ *(trezindu-se)*: Ce?
DOAMNA TANA: Nimic... Şi s-a găsit şi-un om ucis, îmbrăcat în haine de vînător, aproape de locul unde pîndeai măria-ta...
ŞTEFĂNIŢĂ: Se zice...
DOAMNA TANA: Un ungur, un tîlhar, şi asupra lui 250 de galbeni...

ȘTEFĂNIȚĂ: Se zice...
DOAMNA TANA: Cum se zice?... Toți boierii mi-au spus...
ȘTEFĂNIȚĂ: Ei, da, așa e!
DOAMNA TANA: De unde atîția bani la un om de teapa lui? O comoară pentru un sărman... Și cum de și-a luat comoara la vînătoare?
ȘTEFĂNIȚĂ *(pierzînd răbdarea)*: Eu știu?
DOAMNA TANA: Era ucis de curînd...
ȘTEFĂNIȚĂ: De unde știi?
DOAMNA TANA: Sîngele abia se închegase... Și măria-ta erai acolo, cu Moghilă, cu Mogîrdici și cu contele Irmsky, de peste un ceas... Cum de n-ai auzit nimic?
ȘTEFĂNIȚĂ *(izbucnind)*: Ce vrei să zici?... Că pe Cătălin l-am... *(Ca și cum ar rostogoli pe cineva.)*
DOAMNA TANA: A! nu!... bărbatul Oanii... unchiul măriei-tale... cel mai bun vînător... cel mai mîndru ostaș... căpitanul copiilor de casă... O! nu!...
ȘTEFĂNIȚĂ *(iritat)*: Atunci?... Ah! muiere!...
DOAMNA TANA: Ce-ți pasă de trecut! Ce-a fost nu mai este!
ȘTEFĂNIȚĂ *(concentrat)*: Teme-te de mînia domnului ca de urgia lui Dumnezeu!
DOAMNA TANA: Nu mă tem de domn, căci nu mă tem de om!
ȘTEFĂNIȚĂ *(scos din fire, trage pumnalul)*: Uf! Tana!... *(Tana se desface la piept.)* Să ne împăcăm Tana...
DOAMNA TANA: Contele Irmsky, peste graniță...
ȘTEFĂNIȚĂ: Niciodată, mă înțelegi?... Niciodată! *(Iese prin stînga)*.

DOAMNA TANA *(emoționată):* Cu asemenea domni se duc popoarele de rîpă! *(Ș-acoperă fața. Cade pe scaunul cel mai nalt.)*

SCENA II

DOAMNA TANA și NICULINA.

NICULINA *(intră prin fund):* Doamna plînge?... O! buna noastră doamnă!... Cine să fi fost așa de păgîn ca să-ntunece pe cea mai strălucită stea de pe cerul Moldovei?... Domniță, plîngi?... De ce?

DOAMNA TANA *(ștergîndu-se la ochi):* Mă gîndii l-al-de părinți... la Neagoe Basarab și la Despina-doamna... Cum stau lungiți în mănăstire, cu fața în sus, liniștiți, în tihnă, mi s-a părut că-i aud vorbind: „Tu dormi, Despino?" „Da, doamne! Dar tu?" „Și eu dorm lîngă tine, că mult te-am iubit"... Ș-așa, răscolind trecutul, simții că mă îneacă lacrămile binefăcătoare...

NICULINA: Auzii și pașii cuiva... Cine fuse?

DOAMNA TANA: Ștefăniță...

NICULINA: Domnul? ... A!...

DOAMNA TANA *(o privește lung):* Ce fac fetele?

NICULINA: Lucrează și vorbesc.

DOAMNA TANA: Ce vorbesc?

NICULINA: Vorbesc încet, că nu le-auzi... Cîte-odată oftează și privesc pe furiș la Oana, care toarce ș-amestecă fuioarele de in cu cele de lînă...

DOAMNA TANA: O! biata Oană!... Și de ce venişi, Niculino?

NICULINA: Mă cere taica pînă mîine...

DOAMNA TANA: Pînă mîine?... Du-te... Postelnicul Şearpe e un om întreg la minte, ştie ce face... Să nu mă uiţi, Niculino...
NICULINA: Pînă mîine?
DOAMNA TANA: Şi un' te duci?
NICULINA: La tuşa...
DOAMNA TANA: Şi cînd vei fi departe, departe, să te gîndeşti la mine...
NICULINA: Departe?... Cît ai arunca cu săgeata de două ori, atît e de la castel pînă unde mă duc...
DOAMNA TANA: Du-te şi trimete-mi pe Oana... Să te sărut... *(O sărută şi-o trec lacrămile.)*
NICULINA: O! iar?
DOAMNA TANA: Mi-adusei aminte de sor-mea Ruxandra... Eram mici şi puneam mînele cruce pe piept, şi ziceam: „Eu seamăn cu mucenica Barbura“, şi ea: „Eu seamăn cu sfînta împărăteasă Elena“. Încă o dată...
NICULINA: Da, dar să nu-ţi mai aduci aminte de nimic...

(O sărută şi pleacă. Doamna Tana se uită după ea.)

DOAMNA TANA: Ah!

SCENA III

DOMNA TANA, OANA şi mai tîrziu ŞTEFĂNIŢĂ.

Doamna Tana şade pe scaunul cel nalt. Oana intră prin fund, îmbrăcată în negru, trasă la faţă, galbenă, cu părul încărunţit, despletit, tăiat puţin şi lăsat pe spate. Oana sărută mîna doamnei şi-o aduce la frunte. Doamna o sărută de mai multe ori.

OANA: De ce ai ochii roşii?
DOAMNA TANA: De mine te-ngrijeşti?

OANA: Dar de cine? Pe cine mai am pe pămînt?
DOAMNA TANA *(trecîndu-i mîna prin păr)*: Aşa se juca prin părul tău Ştefan cel Mare...
OANA *(tresare)*: Doamnă!... Ast-noapte mi-a venit în vis, şi cu glasul lui din bătălii îmi zise: „Tu dormi, Oană? şi Cătălin plînge!" Sării în sus. Mi se bătea inima. Pusei capul pe pernă. Închisei ochii. Şi cum mă fură somnul, veni din nou — de astă dată călare — şi-mi zise: „Tu dormi, Oană, şi Cătălin doarme de veci!" Şi un urlet se puse de la miazănoapte. „Tu dormi, Oană, şi viforul care a început va răsturna clădirea ce v-am lăsat moştenire vouă şi ţării!" Mă deşteptai. Încremenisem...M-apucă fiorii cînd mă gîndesc că jumătate din viaţa noastră e somn... Dacă o mai veni?... O!...
DOAMNA TANA: Să nu mai vorbim de vise...
OANA: Nu, să nu...
DOAMNA TANA: Mi-aduc aminte că într-o zi îmi ziseşi: „Irmsky e supt în talie, să-l frîngi, şi gros în şolduri...
OANA: Aşa mi s-a părut... Am fost rea... M-a pedepsit Dumnezeu...
DOAMNA TANA: N-ai fost rea... L-am văzut chiar în noapea aceea în braţele lui Ştefăniţă... Irmsky e femeie!
OANA: A!... Maică a Domnului!... *(Se închină.)*
DOAMNA TANA: O femeie pîngărind tronul şi ţara... Ce-ai face în locul meu?
OANA: Aş ruga pe domn s-o lase...
DOAMNA TANA: Şi pe domn...
OANA: L-aş ierta şi l-aş iubi!
DOAMNA TANA: Dar cînd domnul îţi răspunde: „Niciodată!"
OANA: L-aş ierta...

DOAMNA TANA: Tu l-ai crescut, l-ai mîngîiat, i-ai făcut jucării...

OANA: Şi mă muşca de deşte... şi mă apuca de păr...

DOAMNA TANA: Muma lui murise... I-ai fost mumă...

OANA: Oh! era mic şi bălai, şi părea ca lumina candelei de la sfînta fecioară Maria... Şi cînd fratele meu, Bogdan-vodă, se oprea la leagănul lui, copilul se trăgea speriat, înnodînd braţele pe dupe gîtul meu...

DOAMNA TANA: Da... da...

OANA: Şi Bogdan se ducea şi zicea, zîmbind: „Copilul tău e răsfăţat"... Şi simţeam măruntaiele-n mine... ca şi cum l-aş fi născut eu!

DOAMNA TANA: Da, da, d-aia l-ai ierta...

OANA: Jur... că l-aş ierta şi fără asta!

DOAMNA TANA: Dar fiind soţul tău şi domnul ţării?

OANA: L-aş ierta şi l-aş iubi!

DOAMNA TANA *(cu mînie)*: Orce-ar face şi orce ţi-ar face?

OANA: E domn, e stăpîn!

DOAMNA TANA *(pe gînduri)*: E domn... e stăpîn... Ce vreme urîtă... De două zile plouă...

OANA: E bine pentru sămănăturile de toamnă...

DOAMNA TANA: Aşa fuse în ziua vînătorii...

OANA: A! mai spune-mi, că de închiz ochii şi ascult povestirea ta, simţ că mă rostogolesc şi eu cu el în negura prăpăstiii...

DOAMNA TANA: Avea ameţeli la adîncimi?

OANA: A, nu! Ar fi trecut o genune p-o suliţă moldovenească!

DOAMNA TANA: Avea obicei să bea?

OANA: Cătălin?... Pînă să bea un pahar, se ştergea de trei ori la gură...

DOAMNA TANA: Atunci?...

OANA: Nu ştiu... Aşa a fost să fie...

DOAMNA TANA: De la domn se zărea la el...
OANA *(muncită)*: Se zărea?
DOAMNA TANA: Şi nici o fiară n-a năvălit asupra lui...
OANA: Nici o fiară?
DOAMNA TANA: Îl ura cineva?
OANA *(tresărind)*: De ce mă întrebi?... Nu trecuse înaintea nimănui, ba rămăsese în urmă, cu toate că era unchiul domnului... Cine să-l fi urît?... Ah! nu!...
DOAMNA TANA: Cu toate că era spaima tătarilor... cu toate că era unchiul domnului şi feciorul lui Luca Arbore... abia ajunsese căpitanul copiilor de casă...
OANA: O fi rîvnit şi el, dar niciodată nu mi s-a plîns...
DOAMNA TANA: Şi la cîţiva paşi de domn s-a găsit un om ucis, aruncat în desiş... un ungur... un tîlhar vestit, îmbrăcat în vestminte de vînător moldovenesc...
OANA: Cine ţi-a spus?
DOAMNA TANA: Postelnicul Şearpe... Şi asupra lui 250 de galbeni...
OANA *(frămîntată)*: Cine l-a ucis nu l-a prădat... De ce l-o fi ucis?... Şi ce căta un tîlhar la vînătoarea domnească?... 250 de galbeni?... Fusese ucis înainte să sosească domnul la luminiş...
DOAMNA TANA: Nu... dupe...
OANA *(repede)*: De unde ştii?
DOAMNA TANA: S-a văzut dupe sînge...
OANA *(tresărind)*: Ah! fusese plătit!... De cine?... Şi de ce? *(Tremurînd.)* Cine era cu domnul?...
DOAMNA TANA: Mogîrdici, beat, să-l fi trîntit un copil... Irma... şi Moghilă...
OANA: El l-a plătit?... De ce?...
DOAMNA TANA: El?... Un calic... 250 de galbeni!

OANA: Aşa e... nu se poate...

DOAMNA TANA: Dar dacă lui Cătălin i-o fi dat cineva brînci în prăpastie? Tîlharul acesta i-a dat... Pe urmă l-au omorît ca să nu se afle... Era plătit, cin' l-a plătit?...

OANA *(cutremurîndu-se)*: Oh! mi-e frică! mi-e frică! Taci, Tana! Taci! *(Îşi acoperă ochii.)*

DOAMNA TANA: Cine-a mai rămas?... Lumina candelei de la preasfînta fecioară Maria!

OANA: Ştefăniţă!

DOAMNA TANA: Iartă-l şi-l iubeşte!

OANA *(plîngînd cu hohote)*: Ştefăniţă! *(Cade în braţele doamnei. Ştefăniţă, îmbrăcat în zale, se aude ţipînd înainte d-a veni.)*

ŞTEFĂNIŢĂ: I! i! i! Moghilă! Moghilă! *(Intră strigînd.)*

OANA *(se repede ca o furie spre el)*: Oh! ce roşu eşti! *(Cade în nesimţire.)*

ŞTEFĂNIŢĂ: Ce are?

DOAMNA TANA *(stăpînindu-se)*: Vedenii, de cînd pieri Cătălin...

(Ştefăniţă face semnul de rostogolire. Apoi, îi arată o scrisoare.)

ŞTEFĂNIŢĂ *(aprins)*: Îiiî... Al cui e scrisul ăsta?

DOAMNA TANA: Al... al... al lui Luca Arbore...

ŞTEFĂNIŢĂ *(rîzînd)*: O s-avem nuntă...

DOAMNA TANA: Nunta cui?

ŞTEFĂNIŢĂ: Un om bătrîn c-o mireasă tînără... *(Rîde nervos. Bate în palme. Vin doi copii de casă.)* Ei-hei! Mai iute! Luaţi pe Oana şi duceţi-o binişor în odaia ei... E tînără şi nu mai are bărbat... Are vedenii! *(Rîde nervos. Se duce la intrarea din dreapta.)* Moghilă! U! Moghilă!

(Doamna Tana, care-l priveşte cu ură, se duce.)

SCENA IV

ŞTEFĂNIŢĂ, MOGHILĂ şi MOGÎRDICI.

(Moghilă, îmbrăcat ca un căpitan de copii de casă, şi Mogîrdici, ca ajutorul lui, intră prin dreapta.)

ŞTEFĂNIŢĂ *(aprins şi repede):* Moghilă, să îndoieşti paza... De două săptămîni am schimbat armaşul... Şi am dovada aci... Ştefăniţă nu bea, nu doarme, ci cîrmuieşte... Paloşile ascuţite! Ca briciul!... Dăscurc eu iţele... Niciun fir de păr nu se mişcă fără voia şi fără ştirea mea... Dar tu... Mogîrdici?... Ca umbra de picioarele lui Moghilă...

MOGÎRDICI: De cînd sunt ajutorul lui...

ŞTEFĂNIŢĂ: Trist ajutor...

MOGÎRDICI: Ba vezi c-o să fiu vesel pe nemîncate..

ŞTEFĂNIŢĂ: A, nu-ţi dă de mîncare...

MOGÎRDICI: Ba nu-mi dă de băut... A! a înţărcat bălaia!... Eu îi cer, şi el: „Tainul!" şi tainul e d-o jumătate de oca la prînz şi d-o jumătate la cină...

MOGHILĂ: Ba d-o oca întreagă la cină.

MOGÎRDICI: Ai? ce fel de oca? Abia apropii buzele de ea, şi i-am şi suflat în fund... *(Ştefăniţă rîde ca şi cum ar plînge.)* Rîzi, măria-ta, dar să fi fost eu în locul măriei-tale, mă făceam pe mine în locul lui şi-i dam lui locul meu. ca în loc să-mi zică el; „Tainul, apşoara, slujba", să-i fi zis eu în locul lui: „Tainu, apşoara, slujba!"... Rîdeţi, c-am ajuns de plîns!.., Mă frig de sete ca prigoriile!... Boul cade-n jug dacă nu bea; calul rabdă de foame, dar de

sete, ba; şi d-aia tătarul zice: „Daţi vitelor să bea, că de mîncat găsesc ele!"... Că eu, de sunt sănătos, mi-e sete; de mă ia cu călduri, mai foc; de mi-e frig, să mă-ncălzesc; de mi-e frică, să prinz curaj... Care va să zică, să beau!... Ei, ce să beau?... Apă?... Apa mă-neacă... Rîdeţi... Dar, în ce să-neacă omul? În Moldova, în Prut, în Nistru, şi doar pe Moldova, pe Prut, pe Nistru nu curge apă?... O! mi-e sete, măria-ta, mi-e sete!

ŞTEFĂNIŢĂ: Mai rabdă, Mogîrdici, mai rabdă...

MOGÎRDICI: Cît să rabd?

ŞTEFĂNIŢĂ: Şi mie mi-e sete...

MOGÎRDICI: De ce nu bei?

ŞTEFĂNIŢĂ: Are să curgă talazuri roşii...

MOGÎRDICI: Oare?... Şi profir?...

ŞTEFĂNIŢĂ: Să se-mbete şi pruncul în mumă!

MOGÎRDICI: Da, să bea, şi el, de ce să nu bea?

ŞTEFĂNIŢĂ: Moghilă!

MOGHILĂ: Poruncă, doamne!...

ŞTEFĂNIŢĂ: E bun de ceva ăsta?

MOGHILĂ: Să bea!

ŞTEFĂNIŢĂ: Mogîrdici, lasă slujba, că nu e de tine...

MOGÎRDICI: Oare!?

ŞTEFĂNIŢĂ: Te pui chelar peste vinuri...

MOGÎRDICI: Maică luminată! *(Se închină de bucurie.)* Eu n-aş fi găsit ceva mai potrivit pentru mine... Dumnezeu să-ţi dea sănătate, că bine le cîrmuieşti...

(Ştefăniţă îi face semn să iasă. Mogîrdici iese fugind.)

ŞTEFĂNIŢĂ *(dupe ce se uită în toate părţile)*: Vezi tu, Moghilă? Am aci lumina, şi puterea, şi osînda!

(Îi arată scrisoarea fără să i-o dea.) Soarele luminează lumea pe dinafară. Acest petecel de piele e mai strălucit ca soarele... Sfredelește lumea pe dinăuntru... E dăstul să-i pui față în față... O! ho! ho! cum s-a îngălbenit, cum se șterge, cum se stinge, ca o sinie[1] scoasă din foc care s-ar răci... Mai vezi?...

MOGHILĂ *(se freacă la ochi)*: Abia zăresc...

ȘTEFĂNIȚĂ *(aiurînd, își urmărește gîndul)*: O! aprinde-te, soare, și luminează încă p-atît, și tot pe dinafară vei lumina, și tot pe jumătate! Tu pătezi coprinsul cînd reverși razele tale! Supt slaba ta putere, tot ce este și se mișcă sau stă va fi pururea tarcat: într-o parte lumină, în coalaltă umbră! În lumina ta, înșelăciunea, în umbra ta, adevărul! Și cînd nu mai ești, și lumea își pierde arătarea, atunci lumina adevărului!... Moghilă, am aci cheia cu care să descui sipetele cele, mai ascunse ale sufletului omenesc!... Am dezrobirea domnului Moldovei!... O! ho! ho!... Du-te, întărește-te, vino ș-ascultă la ușe...

MOGHILĂ: Măria-ta, dar...

ȘTEFĂNIȚĂ: Vrei să știi?... Ca muierile!... Ș-așa de gros?... Or tocmai că ești așa de gros... În a noua lună... Să nu lepezi... *(S-apucă de de cap.)* Îmi arde de nerăbdare... Ca și cum ar fi strîns într-o potcoavă... Ia!... S-aud pași... Vin boierii... Du-te și fă!

(Moghilă iese prin dreapta.)

---

[1] *Sinie* — tavă de metal pentru copt.

SCENA V

ȘTEFĂNIȚĂ, LUCA ARBORE, vornicul CĂRĂBĂȚ, pîrcălabul CONDREA, și, mai tîrziu, ceilalți boieri de divan intră prin stînga.

(Luca Arbore, îmbrăcat în negru, cu fața arsă, cu capul gol și părul în oarecare neorînduială.)

TOȚI *(plecîndu-se)*: Să trăiești, măria-ta!
ȘTEFĂNIȚĂ: Da... da... Ați dormit bine?
VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Slavă Domnului!
ȘTEFĂNIȚĂ: Ce nu-ți acoperi capul, Arbore?
ARBORE: Lasă, măria-ta, să-l ude ploile, să-l viscolească zăpada și să-l bază soarele cum l-a bătut și Dumnezeu!
ȘTEFĂNIȚĂ *(ironic)*: Faci ca țăranii cînd li se întîmplă să... *(Semnul rostogolirii.)* ... Dar o mie de capete țărănești nu plătește cît capul tău... O! da, da, capul tău are nevoie de adăpost, căci țara are nevoie de capul tău... și eu... O! mai ales eu!... Ce-aș face fără sfaturile tale?
ARBORE: Cînd binevoiești a le cere, le dau și eu cum pot...
ȘTEFĂNIȚĂ: Cînd binevoiești a mi le da, le urmez și eu cum pot...
ARBORE: Ce face Oana, măria-ta, că n-am văzut-o de două zile...
ȘTEFĂNIȚĂ: Oana?... Bine, sănătoasă... Adineaori avu vedenii... Așa îi vine de cînd... *(Face semnul rostogolirii.)*
ARBORE *(tresărind de durere)*: Ah!
VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Biata Oană, că mult îl iubea!
ȘTEFĂNIȚĂ *(surîzînd)*: Da, era voinic și chipeș om! Și Oana se gîndește într-una... Și noap-

tea se deșteaptă, și pipăie, și nu găsește pe nimeni... Și e numai de treizeci și patru de ani!

ARBORE *(mîhnit)*: E mătușa măriei-tale!

ȘTEFĂNIȚĂ: E femeie!

ARBORE: Și fata mea!

ȘTEFĂNIȚĂ *(rîzînd)*: O, Arbore, Arbore, de cînd trăiești, ai uitat... De cîți ani ești?

ARBORE: Deh! Să nu stric cheful măriei-tale...

VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Și măria-ta să nu răscolești amărăciunea lui Arbore.

POSTELNICUL CONDREA: Că e destul de mare!

ȘTEFĂNIȚĂ: Ce frumos ți-ar ședea ție, Condrea, cu barba la ceafă!... Ai încercat?

PÎRCĂLABUL CONDREA: Nu, măria-ta...

ȘTEFĂNIȚĂ: Să nu încerci... O singură dată încearcă omul... Să nu încerci... *(Intră prin stînga logofătul Trotușanu, bivel logofătul Isac, vistiernicul Ieremia, vistiernicul Sima, paharnicul Săcueanu, pîrcălabul Petrică, pîrcălabul Baloș, spătarul Hrană, comisul Cățeleanu și se închină înaintea domnului.)* Bine-ați venit și să vă întoarceți cu bine!... A, Petrică și Baloș... Hrană, bună sabia? Ascuțită?

SPĂTARUL HRANĂ: Ascuțită, măria-ta.

ȘTEFĂNIȚĂ: Și dreapta, vînjoasă?... O să am nevoie și de una, și de cealaltă...

SPĂTARUL HRANĂ: De s-o muia dreapta, am să tai cu stînga... Pilda ne-a dat-o Cărăbăț...

ȘTEFĂNIȚĂ *(tresărind)*: Nici de stînga... nici de... eu nu te-am întrebat... Baloș, la Novograd, s-adună?

PÎRCĂLABUL BALOȘ: Vin cîrduri romășcanii, par-c-ar fi cocori... În zece zile sunt gata...

ȘTEFĂNIȚĂ: Și-n Suceava vin plăieșii ca la nuntă... Nu e-așa, Arbore?

ARBORE: N-am ştiinţă... Dacă a poruncit măria-ta...

ŞTEFĂNIŢĂ *(rîzînd)*: O! bătrîneţea, Arbore... Te gîndeşti la ăl... *(semnul rostogolirii)* care s-a dus... Vezi, eu ştiu şi ce nu mi-ai spus tu... *(Arbore se pleacă.)* O! oricît de jos te-ai pleca cu voinţă, mai jos te cobori fără voinţă! *(Trotuşanu şopteşte ceva lui Arbore la ureche.)* Ce spui, cărturare?

LOGOFĂTUL TROTUŞANU: Nimic, măria-ta.

ŞTEFĂNIŢĂ: Nimicuri, cărţile tale... Postelnicul Şearpe n-a venit?

PAHARNICUL SĂCUEANU: Vine-acum... Îl lăsai cu fetişcana lui în tîrg...

ŞTEFĂNIŢĂ *(printre dinţi)*: Şearpele trece drumul... Hî!...

SCENA VI

Cei de sus, DOAMNA TANA şi OANA vin prin fund.

(Oana e nebună, cu părul în dezordine, şi peste rochia neagră, încinsă c-un curmei de tei. Doamna se încearcă s-o oprească şi nu poate. Toţi boierii privesc muţi de durere. Arbore scoate un oftat de spaimă.)

DOAMNA TANA: Oană, Oană, aici sunt boierii... Doamne, Doamne!

OANA: Nu, nu mai sunt boieri... O apă ş-un pămînt... Eu caut p-al meu şi nu-l găsesc. E drăgălaş şi micuţ...

ŞTEFĂNIŢĂ: Pe cine caută?

DOAMNA TANA: Oană, vino-ndărăt... Eu sunt... Doamna...

OANA *(privind pe dasupra lumii)*: Doamna?... E înainte... Îndărătul meu, întuneric...

ŞTEFĂNIŢĂ: Să vedem ce vrea...

ARBORE *(plîngînd)*: Oană, uită-te bine la mine... Eu sunt Arbore, părintele tău... Pe cine cauţi?... O! Doamne, Doamne! El mort şi ea nebună!

OANA: Arbore?... N-avea barbă... cu mustăţile aduse... cu părul lunguleţ... cu ochii ca doi solzi de peşte, şi cînd se încrunta, fulgera cu ei... Şi la glasul lui auiau codrii... Da! da!...

ŞTEFĂNIŢĂ *(făcînd un pas spre Oana)*: Ia-o, doamnă, numaidecît...

DOAMNA TANA: Fie-ţi milă de ea, măria-ta, n-o atinge... E blîndă ca un miel... I-a venit din senin adineauri pe cînd vorbeam...

ŞTEFĂNIŢĂ *(tresare)*: Şi ce vorbeaţi?... Mi-ai spus că are vedenii de cînd... *(Semnul rostogolirii.)*

DOAMNA TANA *(tresare)*: A avut... dar nu aşa... N-o turburaţi... Se potoleşte ea şi pleacă... *(Necontenit priveşte ţintă la Ştefăniţă.)*

OANA: Şi era drept, şi bun, şi poporul îi zicea cel Sfînt... Îşi tîra piciorul ăl drept, ba nu, p-ăl stîng... „Nimic, Mario, ce tresari?"...

(Boierii lăcrămează. Arbore plînge.)

ŞTEFĂNIŢĂ: Ca muierile!... Baloş!

OANA: „Oană, Oană, ce suflet e-n tine! E-e, e! Şi încă ce ostaş!" „Şi ce vor doftorii, măria-ta?" „Vor să te sărut, Oană!"

ARBORE *(ştergîndu-se la ochi)*: Ce vremuri!

VORNICUL CĂRĂBĂŢ: Alte vremuri!

ŞTEFĂNIŢĂ: Vreţi să fie tot alea?

VORNICUL CĂRĂBĂŢ: Să se întoarcă, măria-ta!

OANA: „...Pe Voitiş?... Iar pe Voitiş?..."

ŞTEFĂNIŢĂ: Ei, ci ca sfîrşeşte cu aiurările tale!

OANA: De ce te superi?

ŞTEFĂNIŢĂ: Hî...

OANA: Supărarea e de la diavolul... Ce Dumnezeu, visează?... A! de multe ori omul visează... ce cu gîndul n-a gîndit!... Şi eu să mă întorc numai sudori şi sînge şi să zic: „Nu mai sunt, măria-ta!" „Oană, Oană, ce suflet e în tine!" „Se vede că tat-tîn, cine-o fi fost, a fost ostaş..." „Ei, şi ce ostaş"! Nu, nu, nu e aşa!... *(Se trudeşte să-şi amintească şi, neputînd, plînge.)* „Ai înţeles, Oană?" *(Plînge.)* „Da, măria-ta!" *(Suspină.)* O! O! oh!... Îl văz. A picat pe scaun... „Mai bine"... „Na, să daţi paharul acesta Mănăstirii Putna"... *(Plînge.)* Şi s-a închinat... „O! Moldovo!"

ŞTEFĂNIŢĂ: Bine că s-a sfîrşit!

OANA: Nu, nu s-a sfîrşit... Ce să se sfîrşească?... O, Maică a Domnului... ca lumina de la candelă... Mi se îngroapă buzele în obrajii lui... Şi miroase a cuişoare... Adu la mama două!... Binişor, să nu cazi!... E tatăl tău, mamă, nu te speria...

ŞTEFĂNIŢĂ: De cine mai vorbeşte?

DOAMNA TANA: De măria-ta... cînd erai mic...

OANA: O! gropiţele de la deştele lui!... Asta-l pîndeşte... ăsta-l ochieşte... ăsta-l nemereşte... ăsta-l găteşte... O! căţelu... Ni, căţel...! Oh! cu buclele lui aurii, cu ochii ca două afine, cu buzele ca răsura, stă-n prag ca un sfînt în cercevea... *(Ştefăniţă face o mişcare de nerăbdare.)* Nu vă stric jucăriile, nu-mi turburaţi visele...

LOGOFĂTUL TROTUŞANU: Ea vede ce i se pare, şi nouă ni se pare ce vedem...

OANA: Nu-mi răpiţi mîngîierea... Ce lumini s-aducă el Sfatului vostru?... Ţara e mare şi el e mic!

ŞTEFĂNIŢĂ: E domn!

OANA: Şi s-a făcut mare... şi l-a îngropat...

ŞTEFĂNIŢĂ: Aşa crezi tu?

OANA: O! l-a înghiţit întunericul...
ŞTEFĂNIŢĂ: Nu, s-a tras la întuneric, ca să vază mai bine...
OANA: Ah! „Tu dormi, Oană, şi Cătălin plînge!"
ŞTEFĂNIŢĂ: Luaţi-o d-aici!
OANA: „Viforul care a început va răsturnà mîndria Moldovei!..."
ŞTEFĂNIŢĂ *(din ce în ce mai tare)*: Luaţi-o d-aici!
OANA: Omul e mai rău ca fiara... *(Ştefăniţă tresare.)* Scroafa-şi mănîncă purceii, copilul părinţii...
ŞTEFĂNIŢĂ: Luaţi-o d-aici, vă zic!
DOAMNA TANA: Aide, Oană, să-ţi arăt lumina de la candelă...

(Oana se duce dupe doamnă. Plecînd, îşi întoarce capul şi priveşte spăimîntată pe Ştefăniţă.)

OANA: O! ca un ucigaş!
ŞTEFĂNIŢĂ *(turburat)*: Să începem!

SCENA VII

ŞTEFĂNIŢĂ, LUCA ARBORE, logofătul TROTUŞANU, vornicul CĂRĂBĂŢ, biv-vel logofătul ISAC, paharnicul SĂCUEANU, vistiernicul IEREMIA, vistiernicul SIMA, pîrcălabul PETRICĂ, pîrcălabul BALOŞ, pîrcălabul CONDREA, spătarul HRANĂ, comisul CĂŢELEANU.

(Ştefăniţă stă cîtva pe scaunul cel mai nalt.)

ARBORE: O singură treabă aşteaptă întărirea măriei-tale...
ŞTEFĂNIŢĂ: Ba două...
ARBORE: ... aceea pe care a hotărît-o Divanul, învoiala cu Polonia...
ŞTEFĂNIŢĂ: Voi, dar nu eu! Tu, dar nu eu! Sigismund, dar nu eu!

PÎRCĂLABUL PETRICĂ: Eu, Baloş şi Hrană n-am fost aicea...

ARBORE *(cu smerenie, către Domn)*: Cînd aţi zis: faceţi ce vreţi, boieri...

ŞTEFĂNIŢĂ *(se ridică-n picioare)*: Dar nu ce vreau!

ARBORE *(liniştit)*:... potrivit vechiului obicei domnesc, nu mai era osebire între noi şi măria-ta.

ŞTEFĂNIŢĂ: Unde e scris asta?

ARBORE: Nicăieri şi pretutindeni. Mintea tuturor e mai cuprinzătoare ca a fiecăruia în parte. Ce să urmează dupe obiceiul pămîntului n-are nevoie de scris. Nu e aşa, boieri?

TOŢI: Aşa e!

ŞTEFĂNIŢĂ: Eh, mai degrabă...

ARBORE: Eu am puţine zile de trăit...

ŞTEFĂNIŢĂ *(printre dinţi)*: Puţine!

ARBORE: ... ş-aş vrea să închiz ochii, mîhnit eu, dar nu mîhnită ţara... Învoiala de negoţ cu Polonia ajungînd la sfîrşit, ne-am folosit de aceasta...

ŞTEFĂNIŢĂ: V-aţi, nu m-am!

ARBORE: ... şi-am trimes pe Luca Cîrje, cu învoirea tuturor... Nu e aşa, boieri?

TOŢI *(afară de Petrică, Baloş şi Hrană)*: Aşa e!

ŞTEFĂNIŢĂ: Cu a voastră, nu cu a mea!

ARBORE: ... ca să vorbească marelui Divan al Poloniei şi lui Sigismund şi să întărească iarăşi vechile legături, pe temeiul pe care îl cunoşti măria-ta. Sigismund a primit şi-a trimes împuternicit pe preasfinţia-sa episcopul de la Cameniţa, Laurentius Miedzileski, ca să ia iscăliturile măriei-tale şi ale Divanului...

ŞTEFĂNIŢĂ *(face cîţiva paşi repede)*: Pe cine?

ARBORE: Pe episcopul de la Cameniţa...

ŞTEFĂNIŢĂ: Ha! Şi unde e episcopul?

ARBORE: La mine.

ŞTEFĂNIŢĂ *(din ce în ce mai aprins):* Cînd a sosit?

ARBORE: Ieri pe-nserate.

ŞTEFĂNIŢĂ: Şi unde-a mas?

ARBORE: La mine.

ŞTEFĂNIŢĂ *(rîzînd nervos):* O! ho! Moghilă! Moghilă! *(Moghilă intră prin dreapta.)* Avem mosafiri, Moghilă! Trimete la Luca Arbore, să poftească pe episcopul de Cameniţa, Laurentius Miedzileski, la castel... Şi vezi, primeşte-l bine... E împuternicitul puternicului crai al Poloniei, al lui Sigismund iaghelonul, p-a cărui fată vitregă i-am cerut-o în căsătorie, şi „cel mai iubit prieten al lor" a rămas cu buza umflată, cîntînd la lună „cotoiul fără nădejde şi ciacîra nepăsătoare"... *(Mirare între boieri.)* ... Ei?... Şi de ce n-a tras la castel? *(Moghilă iese.)*

ARBORE *(liniştit):* Era plin de praf, obosit de drum şi e vechi cunoscut al meu.

ŞTEFĂNIŢĂ *(ca prin vis):* O! ho! Moghilă, nu uita că e un vechi prieten al lui Arbore!... *(Apoi tare.)* Şi l-ai scuturat bine?

ARBORE: Scuturat?

ŞTEFĂNIŢĂ *(rîzînd):* De tot ce-avea... Aş fi vrut să mă fi strecurat dupe uşe şi să fi văzut de i-ai scuturat mai mult buzunarele ca vestmintele...

(Boierii se uită miraţi unii la alţii.)

ARBORE: Eu?

ŞTEFĂNIŢĂ: Da, eu?... Şi l-ai sărutat?

ARBORE *(mirat):* Mîna, măria-ta...

ŞTEFĂNIŢĂ *(rîzînd nervos):* Am zis eu altceva?... Şi de cînd îl cunoşti?

ARBORE *(liniştit):* La bătălia de la Cosmin l-am scăpat de furia alor noştri... Era un smerit călugăr...

ŞTEFĂNIŢĂ: A! Ţi-e dator viaţa!

ARBORE *(înţindu-se puţin):* Şi de ce această amărunţită cercetare?

ŞTEFĂNIŢĂ: A! ţi se pare o cercetare?... *(Se repede la Arbore.)* Şi de ce-ai roşit?... Ai ceva de-ascuns?

ARBORE: Eu?

ŞTEFĂNIŢĂ: Ba, eu!

ARBORE: Ce ciudat e rîsul la om! Mai pot eu să mai rîz? Şi cu toate acestea, am rîs!

ŞTEFĂNIŢĂ: Ha! ha! să rîdem, Arbore!... Ha!... Ha!... Cunoşti scrisul ăsta, Trotuşene?... *(Îi întinde scrisoarea.)* Da, uiti-te bine...

LOGOFĂTUL TROTUŞANU *(tresărind şi privind spre Arbore):* N-aş şti să spui...

ŞTEFĂNIŢĂ: N-ai şti?... O! Uitaţi-vă la el, că nu ştie... *(Boierii, uimiţi, se silesc să priceapă.)* ...Dar tu, Cărăbăţ?... Uiti-te bine, bine...

VORNICUL CĂRĂBĂŢ *(tresărind):* De... şi-ar aduce cu al meu...

ŞTEFĂNIŢĂ: Cam prost scris... Cine-a scris nu e om de condei... Arbore... tu... ce zici?

ARBORE *(liniştit):* Da... Seamănă... De mine e scris.

ŞTEFĂNIŢĂ: Uiti-te bine!

ARBORE *(liniştit):* M-am uitat... E de mine... Şi ce-am scris în această carte?

ŞTEFĂNIŢĂ: Ştii leşeşte?

ARBORE: De mic copil am învăţat.

ŞTEFĂNIŢĂ: Citeşte sus!

ARBORE *(cu aceeaşi nepăsare, după ce şopteşte, încet, să nu s-auză, cîteva cuvinte leşeşti):* „Eu, portarul Sucevei şi hatmanul Moldovei, cu închinăciune viu la picioarele lui"... *(Se schimbă la faţă şi se opreşte.)*

ŞTEFĂNIŢĂ *(izbucnind):* Citeşte!

ARBORE *(muind glasul):* ... „lui Petru-voievod, feciorul lui Ştefan cel Mare"... *(Ridicînd glasul.)* ...E scrisul meu şi n-am scris-o eu! *(Boierii, încremeniţi, privesc în pămînt.)*

ŞTEFĂNIŢĂ *(rîde şi se strîmbă.)* A! ha! ha!... Veţi vedea de ce dă îndărăt portarul Sucevei!... A! ha!... Ast-noapte — două ceasuri după miezul nopţei — caru ăl mare mai avea trei suliţe pînă să apuie — un om călare, c-o bundă lungă, ieşi repede din Suceava, ţiind drumul Sniatinului. Cîţiva aprozi se-ntorceau, din întîmplare, în cetate. Se încrucişează cu el. „Cine e?" Nu răspunde şi pune pinteni calului. Aprozii trag cîteva săgeţi. Calul cade. Cade şi călăreţul. Se încinge o luptă. Omul e lungit şi-şi dă sufletul. Îl scotocesc şi găsesc cartea aceasta!... A! ha!... Iacă cuprinsul ei: „Eu, portarul Sucevei şi hatmanul Moldovei, cu închinăciune viu la picioarele lui Petru-voievod, feciorul lui Ştefan cel Mare, şi să ştii că mi-a adus ştiri episcopul de pregătirile tale, şi tare m-am bucurat, că ţara e scîrbită de Ştefăniţă, şi ars aşteaptă năvălirea măriei-tale, şi cu credinţă nestrămutată rămîi de veci plecat rob, Luca Arbore". A! ha! Aţi înţeles?... Iacă de ce Arbore a ţinut să slujească lui Sigismund şi să mă umilească pe mine... Eu sunt Ştefăniţă, şi voievod? Petru!... Judecaţi!

BIV-VEL LOGOFĂTUL ISAC *(cu glasul tremurînd)*: Bătrîn la bătrîn... Jură, Arbore, cum e adevărul!

(Arbore stă liniştit.)

VISTIERNICUL SIMA: Scoate-ne din îndoială... Jură!

(Arbore stă liniştit.)

PÎRCĂLABUL CONDREA: Pe *Evanghelie*, în faţa Maichii Domnului, jură că nu e adevărat!

(Arbore stă liniştit.)

LOGOFĂTUL TROTUŞANU: Şaptezeci de ani cu credinţă... Pui mîna în foc...

ŞTEFĂNIŢĂ *(aprins)*: Că Arbore e vinovat!

PAHARNICUL SĂCUEANU: Pui capul...

ŞTEFĂNIŢĂ: Că Arbore e dovedit!... Moghilă! *(Moghilă intră repede.)* Doar n-ai rădăcini ca vrejul!... Popa ăla e aici?

MOGHILĂ: Episcopul?

ŞTEFĂNIŢĂ: Popa!

MOGHILĂ: Aci, măria-ta.

ŞTEFĂNIŢĂ: În cătuşe şi-n temniţă! *(Moghilă iese repede. Mişcare între boieri.)* Vorbeşte, Arbore!.. De ce taci?

ARBORE: Aştept să vă liniştiţi.

ŞTEFĂNIŢĂ: Cine? Eu?

ARBORE: Domnul şi Divanul!

ŞTEFĂNIŢĂ: Aştepţi să... *(Se îneacă.)*

ARBORE: Cînd se năpustesc vînturile, nu s-aude om pe om... Şi mînia n-are urechi... Uitaţi-vă la mine. Părul mi-a albit de mult şi mi-a rămas cîteva viţioane, ochii m-au lăsat, mîinile îmi tremură şi glasul s-a uscat... O casă părăsită în care nu se mai aud cîntece de bucu-

rie, ci, din vreme-n vreme, se lasă cîte-o pasăre ostenită, își spune jalea și dorul, și se duce, lăsînd în urma ei zidurile ruinate și ierburile crescute pe ziduri... Așa am ajuns... C-am slujit supt trei domni, și sufletul meu n-a fost deschis lăcomiii... Sima și Ieremia știu că mi-a fost pe mînă vistieria, și am rămas cu ce-am avut înainte d-a fi hatman și portar al Sucevei... Și sufletul meu n-a fost deschis zădărniciilor... Mărturisiți voi, cu care în războaie am împărțit rănile și în pace grijile țării, dacă am trecut înaintea cuiva...

TOȚI *(mișcați)*: Așa e!

ȘTEFĂNIȚĂ: Înaintea Domnului!

ARBORE *(cu tărie)*: Totdeauna... cînd a fost în primejdie!... *(Scade glasul.)* Uitați-vă la mine... Ștefan, fala neamului, mort! Bogdan, înainte de vreme, mort! Nevasta, moartă! Frații, morți, Nor-mea, nebună! Cătălin, mort! Ce-am ajuns? Umbră rătăcitoare printre crucile unei mănăstiri, cînd la capul uneia, cînd la capul alteia... Izvor de lacrimi, care va seca în curînd! *(Din ce în ce mai vioi.)* Mi-ar mai arde mie de uneltiri și de răsturnări? Și pe cine să răstorn? Pe Ștefăniță — mă iartă, măria-ta — pe care l-am crescut de mic copil, pe care-l încălzeam la sînul meu bătrîn de cîte ori îi era frig, pe care-l luam pe șeaua calului și adormea în brațele mele cînd ne apuca noaptea la drum în fruntea ostașilor țărei, căruia îi povesteam bătăliile bunicului și, cînd făcea ochii sperioși, îi ziceam: „Ca el să ajungi, dragul moșului!“ Și cu cine aș sta eu la împărechiere? Cu Petru pribeagul?... D-ar fi așa, ce ușor mi-ar fi fost să-ți sucesc gîtul — mă iartă, măria-ta —

cînd Bogdan murise și rămăseși singur și plăpînd supt paza și apărarea mea!...

(Boierii fac semne de aprobare.)

ȘTEFĂNIȚĂ *(furios):* Ai vrut să domnești!

ARBORE: Aș fi putut și n-am vrut! Te-am uns domn și ai fost domn, dovadă că nu împliniseși unsprezece ani și-ai întărit dania pe care Cosma Șearpe o făcuse Mănăstirii Neamțului... Nu-i așa, boieri?

TOȚI: Da! Da!

ȘTEFĂNIȚĂ: Cum e, Hrană? Cum e, Baloș? Cum e, Petrică? Spuneți voi!

PÎRCĂLABUL BALOȘ: De, măria-ta, cum să fie? Ai fost fără să fii, dar nici Arbore n-a fost...

ȘTEFĂNIȚĂ *(îi dă cu tifla):* Na! Na!

ARBORE: Nu-mi apăr bătrînețea și zilele amărîte, ci obrazul și cinstea!... Scrisul din carte seamănă cu scrisul meu, dar nu cu sufletul meu! Dușmani s-au adunat mulți, c-am fost drept și neînduplecat...

ȘTEFĂNIȚĂ: Și ce vrei să zici?

ARBORE: Că măria-ta, fără să știi, ai căzut în cursa ce mi s-a întins mie, și-o iei de bună...

ȘTEFĂNIȚĂ: Aseară pică episcopul, ast-noapte se prinse cartea... Cum s-o plăsmuiască cineva așa de repede?

ARBORE: De două săptămîni se știa de sosirea episcopului...

ȘTEFĂNIȚĂ *(furia-i crește):* Dar a fost moarte de om...

ARBORE: Să-l vedem...

ȘTEFĂNIȚĂ: L-am văzut eu!

ARBORE: Cine e? Să-l vedem, și eu, și boierii...

ȘTEFĂNIȚĂ: Nu trebuie!

(Murmure între boieri. Se trag la o parte Petrică, Baloș și Hrană.)

ARBORE: Zici că omul a fost ucis de... aprozi...

ȘTEFĂNIȚĂ: Zic!

ARBORE: Să-i vedem, cine sunt?...

ȘTEFĂNIȚĂ: Și de te-ai uita la ei, i-ai schimba din aprozi în hatmani?

(Boierii încep să protesteze.)

PAHARNICUL SĂCUEANU: Și de ce să nu-i vedem, măria-ta?

ȘTEFĂNIȚĂ *(încolțit)*: Fiindcă nu vreau!

VISTIERNICUL IEREMIA: Atunci, cum să cercetăm pîra ce i s-aduce?

ȘTEFĂNIȚĂ: Am cercetat-o eu!

VISTIERNICUL SIMA: Cum să-l judecăm?

ȘTEFĂNIȚĂ: L-am judecat eu!

VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Și dupe care lege?

ȘTEFĂNIȚĂ *(izbucnind de mînie)*: Legea sunt eu!

ARBORE *(tresare)*: A! Ura n-are lege!... Oh!... Ura!... *(Se uită cumplit la Ștefăniță.)* Ura, pe care am crescut-o, am ocrotit-o, am gătit-o, am ținut-o de mînă...

BIV-VEL LOGĂFĂTUL ISAC: Arbore!

ARBORE: ...am scăldat-o, am șters-o, am culcat-o, am mîngîiat-o...

LOGOFĂTUL TROTUȘANU: Arbore! Arbore!

ARBORE: ...am pus-o pe tron, am povățuit-o, i-am arătat calea binelui... ura, care s-a făcut puternică... ura care-mi pîndește din senin amărîtele mele zile... ura, aceasta... *(Îl îneacă plînsul.)*

LOGOFĂTUL CĂRĂBĂȚ *(mișcat)*: Tu plîngi, Arbore?

ARBORE: ...ura aceasta fără păreche a răpus și pe Cătălin!... Acum le văz... N-am vreme să vă spui!... Cine pîndește a mai pîndit!

(Boierii rămîn încremeniți.)

ȘTEFĂNIȚĂ: Pe Cătălin? *(Fără să vrea, face semnul rostogolirii.)*

ARBORE: O! da! da! pe Cătălin!... *(Îi repetă mișcarea. Dupe o pauză și cu bunătatea tristă a unui bătrîn care se duce.)* Na, Trotușene, inelul pe care-l țiu de la Ștefan cel Sfînt... Na, Isac, cruciulița pe care-am purtat-o de cînd eram mic... Na, Cățelene, cartea aceasta de rugăciuni... Na, Ieremia, iconița... Na, Sima, mătăniile... Na, Condrea, cuțitul... Na, Săcuene, punga aceasta... Na, Cărăbăț... *(Se caută și nu mai găsește nimic.)* Și pentru tine nu mi-a mai rămas nimic... nimic... decît un sărutat!... O! nu mă plîng pe mine, care mă duc, ci pe Cătălin, care s-a dus, și pe voi, care rămîneți!... Fiara a dat de sînge!

(Boierii plîng.)

ȘTEFĂNIȚĂ *(cu ură)*: U! *(Se strîmbă.)* Moghilă! *(Moghilă intră.)* Ia-i sabia!

(Moghilă vine repede spre Arbore.)

ARBORE *(cu mîndrie)*: Tu?... Niciodată n-a căzut din mîna mea! *(Trage sabia. Ștefăniță face doi pași înapoi. Baloș, Petrică și Hrană se pun în dreptul lui.)* M-aș omorî...

ȘTEFĂNIȚĂ *(alb de mînie)*: Omoară-te!

ARBORE *(aruncînd sabia jos)*: A, nu! Vreau să fii ucigașul bătrînului care te-a crescut!...

ȘTEFĂNIȚĂ: Ești osîndit...

TOȚI BOIERII: Ce faci, măria-ta?

ȘTEFĂNIȚĂ: ...la moarte!

VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Fără judecată?

ȘTEFĂNIȚĂ: Cine a zis?

VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Eu!

ȘTEFĂNIȚĂ: Tu?
VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Și fără vină?
ȘTEFĂNIȚĂ: Cine-a zis?
VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Eu!
ȘTEFĂNIȚĂ: Eh!... Haide! *(Face semn să plece Arbore.)*
ARBORE: S-aveți grije de copiii mei...
ȘTEFĂNIȚĂ *(sălbatic și fioros):* A! copiii?... Le port eu de grije!
ARBORE: Oh!... *(Iese plîngînd.)*

(Toți boierii scot un oftat adinc.)

ACTUL IV

O sală de arme cu tavanul de lemn şi cu grinzi mari. O friză cu arabescuri şi în mijloc cu portretul lui Dragoş. La peretele din fund, tronul lui Ştefan cel Mare, acoperit cu o perdea de mătase veche. În apropiere de tron, o masă întinsă. Paharul domnesc, în formă de pîlnie înaltă şi subţire, e de aur. În stînga, o fereastră ogivală, care se deschide şi dă asupra pieţei din mijlocul castelului. În fund, în stînga, o intrare largă, care dă într-un coridor. În partea dreaptă, un leagăn aurit, în care se vede o păpuşe blondă. La un cap al leagănului atîrnă jucării, mătănii, farmece şi păpuşele.
O intrare în dreapta.

SCENA I

Pîrcălabul PETRICĂ, pîrcălabul BALOŞ şi spătarul HRANĂ, în vestminte de război.

PÎRCĂLABUL PETRICĂ: Să fi fost vinovat?
SPĂTARUL HRANĂ: Care i-ar fi fost foloasele?
PÎRCĂLABUL BALOŞ: Dar domnul ce-a folosit să taie în neştire pe epitropul lui?
SPĂTARUL HRANĂ: Mi-e frică să mă întreb.
PÎRCĂLABUL PETRICĂ: Arbore ţinea în ruptul capului la unirea cu Polonia, şi Ştefăniţă, la unirea cu turcii.
SPĂTARUL HRANĂ: Cum, unirea cu turcii?... La 4.000 de turci, cari se întorceau încărcaţi cu

pradă din Polonia, nu le aţinu calea şi-i zdrobi pînă la unul?... Şi nu trimese plocon lui Sigismund steaguri, arme, şaluri şi vestmintele lui Iucbar-paşa, ucis în bătălie?

PÎRCĂLABUL PETRICĂ: Da, împreună cu o scrisoare plină de ocări...

PÎRCĂLABUL BALOŞ: Nu e limpede... Cu turcii, pe care-i bate, împotriva Poloniei, pe care o lasă în pace... Daruri şi ocări lui Sigismund... Ieri aruncă în temniţă pe Laurentius, pe temei că urzea cu Arbore năvălirea lui Petru, şi azi îi dă drumul... Nu e limpede...

SPĂTARUL HRANĂ: Cine-a văzut pe aprozii cari i-au adus cartea?

PÎRCĂLABUL PETRICĂ: Nimeni, pentru că nu sunt, dupe cum nu e, nici mort, nici viu, omul la care s-ar fi găsit acea carte...

SPĂTARUL HRANĂ: Arbore nevinovat şi ucis... Arbore avea dreptate: cine pîndeşte a mai pîndit...

PÎRCĂLABUL BALOŞ: Pe Toader şi pe Nichita i-a închis...

PÎRCĂLABUL PETRICĂ: I-a închis?

SPĂTARUL HRANĂ: O! săracii flăcăi! *(Face cu mîna ca şi cum ar tăia două capete.)* Unde sunt ceilalţi boieri?

PÎRCĂLABUL PETRICĂ: În casa lui Arbore, se sfătuiesc.

SPĂTARUL HRANĂ: Ce poate sfatul contra săbiii?

PÎRCĂLABUL BALOŞ: Unde ne ducem?

PÎRCĂLABUL PETRICĂ: Unde-o vrea Domnul...

SPĂTARUL HRANĂ: Dar vrea?

PÎRCĂLABUL PETRICĂ: O... *(Mişcare de îndoială.)* Sîiît!

SCENA II

ȘTEFĂNIȚĂ, pîrcălabul PETRICĂ, pîrcălabul BALOȘ, spătarul HRANĂ.

(Ștefăniță, îmbrăcat în zale, răsuflind agitat, se plimbă de colo pînă colo.)

ȘTEFĂNIȚĂ: Așa să pață cei cari se ridică din puzderie și se scutură în ochii stăpînului! *(Se repede la un pahar și gustă.)* Am încercat. Nici unul nu e bun pînă n-oi isprăvi... Mai am ceva treabă... Uriașii s-au luat la întrecere cu zeii păgînilor... și știți ce-au pătimit... Asta e vina și păcatu... Moghilă... Moghilă!...

PÎRCĂLABUL PETRICĂ: Nu s-a întors...

ȘTEFĂNIȚĂ: Unde e?

PÎRCĂLABUL PETRICĂ: Unde l-ai trimis, măria-ta.

ȘTEFĂNIȚĂ: A, da! Să întărească strejile la intrările și ieșirile orașului... Dar boierii n-au venit?

PÎRCĂLABUL BALOȘ: Nu, măria-ta...

ȘTEFĂNIȚĂ: Să vie degrab!... Unde sunt?

SPĂTARUL HRANĂ: Acasă la Arbore...

ȘTEFĂNIȚĂ *(turburat)*: O! Arbore...! S-a mutat... Or fi avînd ei loc unde s-a mutat el?... De ce nu vin? Or vrea să le trimeț pe mutul... care vorbește să-l înțeleagă toți? *(Dă cu tăișul palmei în jos.)* Du-te, spătare, și spune-le că Ștefăniță îi așteaptă cu masa întinsă... că mi-e sete... de cotnar!

SPĂTARUL HRANĂ: Mă duc, măria-ta... *(Iese repede prin dreapta.)*

ȘTEFĂNIȚĂ: Ai venit? *(S-aude gălăgie în piață.)* S-au adunat calicii tîrgului!

PÎRCĂLABUL PETRICĂ: S-au adunat, măria-ta..

ŞTEFĂNIŢĂ: Vor să petreacă, ca ieri...
PÎRCĂLABUL BALOŞ *(trist)*: Să petreacă, măria-ta...
ŞTEFĂNIŢĂ *(deschide fereastra din stînga)*: Aş vrea să fiu or ce sunt, or unealta care... *(Taie cu mîna.)* Voi n-aţi vrea?
PÎRCĂLABUL PETRICĂ: Una nu se cuvine... cealaltă... *(Se închină.)*
ŞTEFĂNIŢĂ *(rîzînd nervos)*: O! o! vă e frică!
PÎRCĂLABUL BALOŞ: De Dumnezeu, măria-ta!
ŞTEFĂNIŢĂ: Va să zică, de n-aş avea pe mutul care... Tu n-ai vrea să fii... nici tu?... *(Doamna Tana intră repede prin fund, îmbrăcată în negru, cu părul despletit, cu ochii roşii şi cu mătănii negre în mînă. S-aude zgomotul din piaţa castelului.)* Ei, iar Doamna!

SCENA III

Cei de dus şi DOAMNA TANA, mai tîrziu spătarul BRANĂ ŞI MOGHILĂ.

DOAMNA TANA: Îndurare, doamne!
ŞTEFĂNIŢĂ: Ce vrei?
DOAMNA TANA: Să-ţi scap numele de ocară, sufletul de osîndă şi domnia de nelegiuire!
ŞTEFĂNIŢĂ: Şi pentru cine te rogi aşa că, de n-ar fi vinovaţi, i-ai învinovăţi rugîndu-te?
DOAMNA TANA: Pentru Toader şi Nichita... Auzi?... Mulţimea se adună...
ŞTEFĂNIŢĂ: Să petreacă!
DOAMNA TANA: Ascultă... *(S-aude: „Iertare! Iertare!")* Cer iertare măriei-tale! Nu vor sînge nevinovat!
ŞTEFĂNIŢĂ: Am tăiat un cap scorpiii... mai are trei... ba nu, două... Şi tu vrei să bag sabia în teacă?

DOAMNA TANA: Ce-au stricat ei?
ȘTEFĂNIȚĂ: Că s-au născut!... Ce strică puii leoaicei din Eghipet? Că sunt începuturi de lei... Ucide-i pînă nu se fac lei!
DOAMNA TANA: Preotul...
ȘTEFĂNIȚĂ: Popa!
DOAMNA TANA: ...care i-a spovedit a ieșit cu lacrămile-n ochi și mi-a zis: „Roagă-te... să-i ierte, doamnă!" Ostașii care îi păzesc mi-au zis: „Roagă-te să-i ierte, doamnă!" Și fetele...
ȘTEFĂNIȚĂ: Fetele!
DOAMNA TANA: ...mi-au dat în genunchi și mi-au zis: „Domnul e milostiv... să-i ierte, doamnă!"...
ȘTEFĂNIȚĂ: Pe popă am să-l raz... la fitece ostaș o sută de vergele... și fetelor tale... le arde de măritat...
DOAMNA TANA: În numele maicii care te-a născut...
ȘTEFĂNIȚĂ: N-am cunoscut-o!
DOAMNA TANA: În numele tatălui tău...
ȘTEFĂNIȚĂ: Nu l-am cunoscut!
DOAMNA TANA: În numele bunicului tău cel sfînt..
ȘTEFĂNIȚĂ *(se repede la fereastră)*: Oh! și abia se mișcă!
DOAMNA TANA: În numele Mușatinilor, și pentru iertarea păcatelor lor...
ȘTEFĂNIȚĂ: Domnii n-au păcate...
DOAMNA TANA *(cade în genunchi)*: În numele cerului... și-al lacrămilor mele...
ȘTEFĂNIȚĂ: De s-ar sui și-ar trece peste capul lui Dragoș, n-aș călca hotărîrea mea!
DOAMNA TANA *(se scoală plîngînd)*: Nu e nici soț, nici părinte... O! voi, care aveți copii *(către boieri)* și-i sărutați, și vă sărută, și le închinați căpătîiul cînd se culcă, și vi se bate inima cînd răsar prin somn, și vă crește inima cînd vă

zice „tată"... voi trebuie să-mi înțelegeți durerea... vouă trebuie să vă fie milă...

ȘTEFĂNIȚĂ *(se uită pe fereastră)*: Mai iute! Mai iute!

DOAMNA TANA: ...rugați-vă pentru ei!

PÎRCĂLABUL PETRICĂ: Doamne...

PÎRCĂLABUL BALOȘ *(dînd în genunchi)*: Doamne...

ȘTEFĂNIȚĂ: Sus!... Nu fi muiere!... Petrică, tu să fii portar al Sucevei și hatman al Moldovei, și tu Baloș, logofăt, în locul lui Trotușanu... *(Se uită pe fereastră.)* Mai iute!

DOAMNA TANA: De piatră d-ai fi fost, te-ai fi muiat! O! osîndit al întunericului!

(S-aud strigăte de: „Iertare! iertare!")

ȘTEFĂNIȚĂ *(se uită pe fereastră, face semn, s-aude o lovitură surdă)*: Unu! *(Se strîmbă.)*

DOAMNA TANA *(se clatină)*: Oh! hainu!

(Strigăte de: „Iertare!" Ștefăniță face semn. S-aude a doua lovitură surdă.)

ȘTEFĂNIȚĂ: Doi!... S-a isprăvit! *(Se strîmbă.)*

DOAMNA TANA: O! Ești plin de sînge, Ștefăniță! *(Se clatină și cade pe-un scaun.)*

ȘTEFĂNIȚĂ *(lui Baloș)*: Du-o d-aici!

(Baloș, vrea să ia în brațe pe Doamna, care se deșteaptă.)

DOAMNA TANA: Cine e?... Dumneata, Baloș?... Crezui c-ar fi... O! mulțumim! Mă duc eu... *(Din fundul sălei se uită înapoi.)* Oh! Oh! *(Iese.)*

ȘTEFĂNIȚĂ *(stă p-un scaun și-și ia capul în mîini)*: Tana nu mă înțelege... Ostenit... De două nopți n-am închis ochii... Mi-e sete...

HATMANUL PETRICĂ *(îi toarnă vin în pahar):* Poftim, doamne, o picătură de vin...

ȘTEFĂNIȚĂ *(aduce paharul la gură și gustă):* Nu pot să beau... E coclit... Baloș, gustă...

LOGOFĂTUL BALOȘ: Nu, măria-ta, e bun...

ȘTEFĂNIȚĂ *(iar gustă):* Amar... Petrică, gustă...

HATMANUL PETRICĂ: Nu, măria-ta... bun...

ȘTEFĂNIȚĂ: Mi-e sete și nu pot să beau... *(Se scutură, ca și cum ar da la o parte niște fire lungi.)* Pare-aș inota într-un iaz cu brădiș... Cînd mă voi curăța de aceste ierburi cari se agață de mine și mă trag la fund?

LOGOFĂTUL BALOȘ *(cu ochii în jos):* Destul, măria-ta!

ȘTEFĂNIȚĂ *(trezindu-se din gînduri):* Ce, destul?

LOGOFĂTUL BALOȘ: Nițică odihnă...

ȘTEFĂNIȚĂ: Ce, destul?

LOGOFĂTUL BALOȘ: Crede-mă, măria-ta, destule capete...

ȘTEFĂNIȚĂ: Ștefan cel Mare așa a făcut înainte d-a domni...

LOGOFĂTUL BALOȘ: Dar nu cînd a domnit...

ȘTEFĂNIȚĂ: Fiindcă a domnit... Și eu vreau să domnesc!

LOGOFĂTUL BALOȘ: Dupe ce-a biruit pe Aron, a iertat pe toți de moartea tatălui său Bogdan...

ȘTEFĂNIȚĂ: Aș ierta pe toți d-ar fi de moartea tatălui meu Bogdan... dar e vorba de mine!

LOGOFĂTUL BALOȘ: Mă iartă... dar pînă cînd?

ȘTEFĂNIȚĂ: Pînă oi avea un Sfat care s-asculte, iar nu să poruncească! *(Baloș și Petrică se privesc îngrijați. Spătarul Hrană și Moghilă, schimbați la față, vin repede prin dreapta.)* Singuri? Ce fac boierii? Nu vin? Nu le-ați spus că-i aștept... Ce v-ați schimbat la față?...

SPĂTARUL HRANĂ: Boierii sunt acasă la Arbore...
ŞTEFĂNIŢĂ: *(tresărind):* Toţi?... Ci spune, Hrană, că eşti spătar!... Moghilă!...
MOGHILĂ: Numai Isac şi Trotuşanu...
ŞTEFĂNIŢĂ: Încotro?... Ce drum au apucat?
MOGHILĂ: Trotuşanu nu se ştie...
ŞTEFĂNIŢĂ: Să se ştie!
MOGHILĂ: Isac, spre Roman....
ŞTEFĂNIŢĂ: O roată de călăraşi dupe Isac... Un' l-o apuca să-l taie... E judecat şi osîndit!... Pe el şi pe biv-vel logofătul Ivaşcu de la Roman... Ştiu eu de ce!... Ceilalţi nu vin?
SPĂTARUL HRANĂ: În curte la Arbore, zărvăie lumea... Şi ei se sfătuiesc...
ŞTEFĂNIŢĂ: Sfatul e unde e domnul!... Nu vor să vie?
SPĂTARUL HRANĂ: *(luîndu-şi curaj):* Nu!
ŞTEFĂNIŢĂ: O! o! *(Rîde îndîrjit.)* Şi Baloş zicea că e de ajuns?... De ajuns e, logofete Baloş?... Răzvrătiţii!... O! ho! ho! Toţi Arbori?... La pămînt codrul şi să-mpădurim din nou!... Moghilă, ostaşi destui?
MOGHILĂ: Destui şi buni, afară de 500, cari au lăsat armele jos şi cer să le dăm pe Toader şi Nichită...
ŞTEFĂNIŢĂ: Şi ce fac sutaşii lor?
MOGHILĂ: Ce fac şi ei...
ŞTEFĂNIŢĂ: O! o! pilda rea se-ntinde, să dăm noi pe cea bună!... Coiful, sabia şi calul! Să lase puntea castelului... Mă duc eu la boieri! *(Petrică i-aduce sabia. Dă să ia sabia.)* Nu asta... P-a lui Ştefan cel Mare!
HATMANUL PETRICĂ: *(încearcă sabia lui Ştefan cel Mare):* E cam ruginită, măria-ta...

ȘTEFĂNIȚĂ: Peste-un ceas, ca nouă.... Cum ieșise din mîinile genovezilor și cum era în mîna lui Ștefan cel Mare! Calul, gata?
MOGHILĂ: Gata, măria-ta.
ȘTEFĂNIȚĂ: Are aripi?... Nu? Nu face nimic, am eu pinteni!

(Ies prin dreapta. S-aude tropotul calului.)

SCENA IV

OANA și DOAMNA TANA.

(Oana vine prin fund, cu cearcăne împrejurul ochilor, cu furca-n brîu. Cum apare, se repede la leagăn.)

OANA: O! te-ai deșteptat!.... Ce mumă rea! *(Șade lîngă leagăn.)* Iacă-mă... Nu mai plînge... *(S-apleacă pe leagăn.)* Cu ochii închiși... I-e somn... Adormi, Ștefăniță... *(Daină leagănul.)* ...Suceava vine, din munți înalți, încărcată cu basme... Pe care să ți-l spui? Pe-l cu Muma-Pădurii?... A, nu, că e de frică, și visezi urît, și plîngi prin somn, și-ai să fii rău cînd te-i deștepta... Mai bine pe Ileana Cosînzeana cu cosițe de aur... A, nu mănîncă pe copii... Îi iubește, că ei nu i-a dat Dumnezeu... A adormit.... *(Apare Tana în fund.)* Vîntul nu adie... Nu se mișcă o frunză... În toate să te duci, în odaia asta să nu intri... A-lu-lu...
DOAMNA TANA: *(vrea să se ducă spre masă tîrîtă de o dorință crîncenă, dar vede pe Oana și se sperie):* O! ea e fericită! Toată ziua toarce și ululuie leagănul de cînd i-am dat păpușa... S-a întors și s-a oprit la acum optsprezece ani... De multe ori n-aude, și te face să crezi că nici nu

vede... Dac-ar vedea ce se petrece aici... Oh!...

OANA: Sîît... Să nu se deștepte.... Abia adormi...

DOAMNA TANA: Oană, mă auzi?

OANA: Da.

DOAMNA TANA: Oană, mă vezi?

OANA: Da.

DOAMNA TANA: Cine sunt eu?

OANA: Tu?... Tu?... O roabă bună, bună s-o pui la rană...

DOAMNA TANA: Ştii tu ce e asta, Oană?

(Îi arată o sticluță mică și subțire.)

OANA: O, o pasăre... Ce frumos cîntă... Şi tu ești frumoasă ca înțelepciunea...

(S-aude un tumult depărtat.)

DOAMNA TANA: Ce-o fi uietul ăsta?

OANA: Vîntul se umflă... De nu l-ar deștepta... Vino, soamne, de-l adoarme şi tu, peşte, de îl creşte...

DOAMNA TANA: O! nu vezi și n-auzi, Oană! Tu ai ochi, și nu vezi picăturile astea gălbui... Ai urechi, şi n-auzi că episcopul Laurentius mi-a dat sticluța asta și mi-a spus că în ea stă mîntuirea ta, ș-a mea, ș-a Moldovei... Nu mai vreau să mai fiu doamnă, și ca să nu mai fiu trebuie să nu fie! Ş-aş avea nevoie să spui cuiva, și n-am cui... Tu-mi rămăseși, și te perdui și pe tine... Moldova e pustie! *(Se duce repede la masă şi ia paharul de aur al lui Ştefăniță. Scoate sticluța.)* Îmi tremură mîna? Oh! mi se cutremură sufletul! Nu pot... Ş-am jurat înaintea iconostasului... Ah!... Oană, ce faci, Oană?... *(Se duce repede spre Oana.)*

OANA: Mai încet, că doarme...

DOAMNA TANA: Cine doarme...

OANA: Ce, nu știi?... Ștefăniță.
DOAMNA TANA: O s-adoarmă!
OANA: Îți spui că doarme... Ia privește-l.... Ca lumina de la candela Preasfintei Fecioare! Și cum își mișcă buzele! Visează că suge.... Vezi cum așează mîinile pe ugerul plin, și apasă, și mulge.... A! s-a oprit și rîde... Visează că manca se joacă cu el și îi face așa... *(Suge buzele și țiuie.)*
DOAMNA TANA: L-ai văzut tu așa de mic?... Și nu l-ai sugrumat?
OANA: De ce?
DOAMNA TANA: Să vezi cum îi șade cu limba scoasă și cu ochii ieșiți...
OANA *(se-nfioară și arată păpușa)*: Lui?
DOAMNA TANA: Nu, ăluilalt...
OANA: A!... Ăluilalt poți să-i faci ce-i vrea...
DOAMNA TANA: În ea a murit cel adevărat, și nu mai e decît ce-a fost. Pentru mine, ce-a fost n-a fost niciodată, și ce e n-are să mai fie!... Să mergem, Oană....

(S-aude tumultul crescînd.)

OANA: Unde?
DOAMNA TANA: În ietacul nostru...
OANA: Dacă se deșteaptă?... N-a dormit toată noaptea...
DOAMNA TANA: Are să vie Ștefăniță necăjit și rău...
OANA: Ștefăniță? Doarme... Și e bun ca soarele de toamnă tîrzie...

(Tumultul se apropie. S-aud glasuri de oameni.)

DOAMNA TANA: Se bat? Doamne, îndură-te de țara aceasta!... Vine!... *(Iese repede prin fund.)*

SCENA V

ȘTEFĂNIȚĂ, BALOȘ și OANA.

(Ștefăniță vine însoțit de o mulțime de copii de casă, care se opresc la ușea din dreapta. E plin de sînge pe mîna stîngă și pe piept. Oana privește peste lume și daină leagănul; uneori își reazimă capul în mîini și se uită drept înainte.)

ȘTEFĂNIȚĂ: O! cîinii, se bat pe viață și pe moarte... Dați-mi sabia mea! *(Baloș se repede să-i aducă o sabie și-o pune pe masă.)* Asta nu-și cunoaște stăpînul! De trei ori m-am opintit s-o trag, și n-a vrut să iasă!... Va ieși ea, mai spăimîntătoare ca-n mîna bătrînului Ștefan!

LOGOFĂTUL BALOȘ: Să te leg la mînă, măria-ta!... A! și la piept...

ȘTEFĂNIȚĂ *(arătînd sîngele)*: Ăsta e d-al meu, ăsta e d-al lor... Dă un ștergar de la masa pe care am întins-o de ieri și nu pot să mănînc... În curînd voi mînca cu poftă... Înnumără picăturile... De fitece picătură de la mine, un cap să cază... pînă voi podi curtea castelului cu capete boierești! *(Baloș îl leagă.)* Greu... să te bați cu sabia altuia!... De ce n-a ieșit?...

LOGOFĂTUL BALOȘ: Petrică avea dreptate... e ruginită...

ȘTEFĂNIȚĂ: Mai bine n-aș fi luat-o... Cînd vrusei s-o scot auzii: „Să știți că nu iese!“ Mă uitai într-acolo... Și mulțimea de ostași, și furia cu care porniseră la luptă, și țipetele care s-amestecau păreau o mare cu talazuri înfuriate! N-aveam pe cine pune ochii. Mă încercai a doua oară. A doua oară auzii: „Să știți că nu iese!“ Mă uitai... nimic... Aceleași talazuri care se împing și se încalecă... A treia oară auzii lim-

pede „N-a ieşit!"... Atunci strigai: „Moghilă, o sabie!"... Cum de-auzeam şoaptele în vuietul mai crîncen ca al mării?...

LOGOFĂTUL BALOŞ: Păreri, măria-ta...

ŞTEFĂNIŢĂ: Cum păreri?... Ştiam unde sunt, ce fac, ce vreau, unde mă duc, de unde viu, şi auzeam venind, de departe şi d-aproape: „Să ştiţi că nu iese!" A! şi n-a ieşit!

LOGOFĂTUL BALOŞ: De multe ori se desprind, din vuietul mării, fire de sunete care prind înţelesuri...

ŞTEFĂNIŢĂ: Aci înţelesul prevestea faptele... Ia-o, du-o departe, să n-o mai văz... Mîine despart ce e al lui de ce e al meu...

LOGOFĂTUL BALOŞ *(sfios):* Iar pică, măria-ta...

ŞTEFĂNIŢĂ: Atît mai bine! Se vor înmulţi capetele cari vor cădea... Înnumără-le... Da, da, atît mai rău! Voi face un munte, ca Ceahlăul de gros şi de înalt, din capetele boiereşti! Ah! ci leagă-mă mai strîns de nu vrei să vie numărul şi la al tău!... Ce, te-ai speriat?

LOGOFĂTUL BALOŞ: Nu, dar destul, măria-ta!

ŞTEFĂNIŢĂ: Cum... să-i iert?

LOGOFĂTUL BALOŞ: Să-i birui şi să-i ierţi!

(Tumultul se apropie.)

OANA: Zi vîntului să tacă şi valurilor să se potolească...

ŞTEFĂNIŢĂ: Oana?... *(Tumultul s-apropie.)* Ia!... Să-i iert?... Aş fi nedrept cu ceilalţi... şi cu Oana... *(Oanei.)* Aci ţi-ai adus pe Ştefăniţă al tău?

OANA: Ce-ţi pasă?...

(Tumultul creşte.)

ŞTEFĂNIŢĂ: Daţi-mi sabia!...
OANA: Împotriva domnului tău?

(Baloş îl încinge cu sabia.)

ŞTEFĂNIŢĂ: Vrei să zici... *(Lui Baloş.)* Ce tremuri aşa?... Împotriva mea însumi... Un alt coif... Ăsta mă strînge ca un cerc de fer...
OANA: Şi Bogdan nu mai vine... E dus departe... iii... unde se varsă Nistru-n mare...
ŞTEFĂNIŢĂ *(încercînd sabia)*: Asta iese... Să mergem, Baloş.
LOGOFĂTUL BALOŞ: Fereşte-te de Cărăbăţ... Lovitura lui e ca a cornului de taur... Pe doi i-a despicat pînă-n şezut... Şi din curtea lui Arbore a făcut o cetate...
ŞTEFĂNIŢĂ: De unde au adunat atîta lume?...

(S-aud zgomote apropiate.)

LOGOFĂTUL BALOŞ: Ia!
ŞTEFĂNIŢĂ: Baloş, calul!

(Se reped la ieşirea din dreapta.)

SCENA VI

ŞTEFĂNIŢĂ, BALOŞ, OANA şi MOGHILĂ.

(Moghilă îi întîmpină, rănit, plin de praf, cu hainele rupte şi cu sabia scoasă.)

MOGHILĂ: Nu te duce, doamne...
ŞTEFĂNIŢĂ:: *(spăimîntat)*: De ce?
MOGHILĂ: Vin şi ei!
ŞTEFĂNIŢĂ: Vin?... *(Trage sabia.)*
MOGHILĂ: I-aducem...
ŞTEFĂNIŢĂ: Pînă s-aud cu ce trebuia să începi, mi-a ieşit sufletul!

MOGHILĂ *(răsuflînd repede)*: Abia te făcuşi nevăzut şi strigai copiilor de casă: „Cînd s-o întoarce, să se întoarcă la biruinţă!" Ş-un ţipăt lung scoaseră ostaşii, că clocotea văzduhul. Şi nu se mai cunoştea învăluiţi de învăluitori. Unul singur se vedea în tot acest alai al morţii: Cărăbăţ! Cu amîndouă mîinele învîrtind paloşul, pe care izbea, la pămînt. Se traseră în curte. Noi, într-o clipă, pe ziduri. Spătarul Hrană strigă: „Oameni buni, degeaba atîta sînge! Duceţi-vă iertaţi, pe la casa cui vă are!" Şi se făcură roată, fitecine cu ce avea în mînă, ca şi cum ar fi fost ostaşi, şi ieşiră prin fund, şi se duseră uitîndu-se îndărăt, pînă nu se mai văzură pe dupe o cută de deal. Apoi spătarul Hrană le zise boierilor: „Domnul e milostiv"...

ŞTEFĂNIŢĂ: O! o! da ce milostiv!

MOGHILĂ: „...supuneţi-vă şi daţi armele." Ei se uitară între dînşii, se sfătuiră din privire, clătinară din cap, ridicară din umeri, adică: „ce-o fi să fie". Şi-şi întinseră săbiile pline de sînge. Doar Cărăbăţ izbi cu a sa de cîteva ori treptele de piatră — şi la fitece lovitură sărea scînteî — pînă ş-o rupse în două. Şi aruncînd bucata cu mînerul, zise: „Na! ia-o şi ia-mă!" Dar iată-i, vin înşiruiţi, cu sîngele dîră, cu vestmintele rupte, cu capul în jos...

ŞTEFĂNIŢĂ: Jos de tot!

MOGHILĂ: Întîi e comisul Toma Căţeleanu, tîrînd piciorul dupe el, apoi vistiernicul Ieremia, cu sîngele pe faţă, paharnicul Săcueanu, cu dreapta zdrelită...

ŞTEFĂNIŢĂ: A! Moghilă, te fac clucer!

MOGHILĂ: ...pîrcălabul Condrea adus de mijloc, biv-vel vistiernicul Sima cu umărul stîng deschis, şi vornicul Cărăbăţ teafăr, că nimeni nu

s-a apropiat de el fără să se ducă pe lumea ceailaltă...

ȘTEFĂNIȚĂ: A! Moghilă, te fac comis! De mi-ai fi adus și pe logofătul Trotușanu, te-aș fi făcut vistiernic...

MOGHILĂ: I-am dat de urmă...

ȘTEFĂNIȚĂ: De urmă, dar nu de el...

MOGHILĂ: A trecut în Pocuția...

ȘTEFĂNIȚĂ: Oh! Polonia... han de tîlhari... pusă în mijlocul lumii ca într-un codru! De s-ar scula Ungaria, împărăția Moscului, chanii tătarilor, padișahul cu toată tăria lui, muntenii și moldovenii, ș-ar porni oștile să potopească puterea leșească, m-aș face piuă să încalece Soliman, aș adăpa caii chanilor, aș duce sabia țarului, aș ține să se spele craiul Ungariei, m-aș închina cumnatului meu Radu și-aș arunca coroana Mușatinilor de pe capul meu pe capul lui Mogîrdici!... O! Polonia! Polonia!... *(Se îneacă.)*

OANA: C-a zis broasca Maichii Domnului: „De ce plîngi, că eu am avut nouă, și pe toți i-a călcat carul"... Și-a zis Maica Domnului broaștii: „Cînd ei muri să nu te-mputi"...

SCENA VII

ȘTEFĂNIȚĂ, BALOȘ, MOGHILĂ, OANA, HRANĂ, PETRICĂ, CĂȚELEANU, IEREMIA, SĂCUEANU, CONDREA, SIMA și CĂRĂBĂȚ.

PÎRCĂLABUL PETRICĂ: Iată, măria-ta, boierii pocăiți îți cer iertare...

VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Tu zici!

ȘTEFĂNIȚĂ: Dar tu?

VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Că scris a fost să-ncapă moștenirea lui Ștefan cel Mare pe mîna nevrednicului...

(Mișcare între boieri.)

ȘTEFĂNIȚĂ *(se repede cu sabia scoasă)*: A!
LOGOFĂTUL BALOȘ *(reținîndu-l)*: Măria-ta...
ȘTEFĂNIȚĂ: Vroiam să-i întorc cuvîntul de unde ieșise!... O! răzvrătiților!
VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Nu ne-am răzvrătit, ne-ai răzvrătit!
PAHARNICUL SĂCUEANU: Ne-ai răzvrătit judecînd singur în locul Divanului...
VISTIERNICUL SIMA: Judecînd fără de lege...
PÎRCĂLABUL CONDREA: Osîndind fără dovadă...
VISTIERNICUL IEREMIA: Pe Luca Arbore, cu care te vei întîlni în ziua judecății d-apoi...
COMISUL CĂȚELEANU: Și pe copiii lui, pentru care se răsculă lumea din Suceava...
VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Pe toți copiii lui! *(Ștefăniță face semnul rostogolirii.)* Da, da, pe Cătălin... Așa, așa l-ai rostogolit din vîrful muntelui în prăpastie...
ȘTEFĂNIȚĂ *(furios)*: Minți!
VORNICUL CĂRĂBĂȚ: ...ucizînd pe Arbore de două ori, o dată cînd ai ucis pe fiu-său, a doua oară cînd ai scornit vicleșugul cu cartea, o dată că ți-a fost părinte cînd erai mic, a doua oară că ți-a pus coaroana pe cap, lăsîndu-ți moștenirea strămoșilor tăi neclintită, lacom de slava cu care ar fi dorit să te vază încununat!
ȘTEFĂNIȚĂ: Minți!
VORNICUL CĂRĂBĂȚ: O! ce fățărnicie!
PAHARNICUL SĂCUEANU: Pe Cătălin îl urai pentru că strălucea printre viteji, pe Arbore pentru

duhul lui cumpănit, dospit în pămîntul Moldovei și răsărit spre mîntuirea ei!
ȘTEFĂNIȚĂ: Minți!
VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Pe Cătălin îl osîndiși cînd Doamna îi dete inelul în uralele mulțimii, pe Arbore cînd birui la sfat și trimise pe Luca Cîrje să reînnoiască pacea cu Polonia!
ȘTEFĂNIȚĂ: Moghilă, să vie armașul!
OANA: Și mormîntul e groapă și jitnița e groapă... într-unul se-ngroapă stîrvul, în cealaltă bogățiile...

(Armașul intră prin stînga în haine roșii și purtînd pe umeri o sabie lungă.)

VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Ce-ar zice biata Oană cînd și-ar veni în minți și-ar vedea naintea ochilor?
ȘTEFĂNIȚĂ: Moghilă, mutul e odihnit?
MOGHILĂ: Odihnit.
ȘTEFĂNIȚĂ: A mîncat bine? A băut bine?
MOGHILĂ: Crez, măria-ta.
ȘTEFĂNIȚĂ: Nu ți-a spus?
MOGHILĂ: Cum să-mi spuie?
ȘTEFĂNIȚĂ: Da, bine zici... Toporul nu vorbește!
OANA: Zi mutului să vorbească și slăbănogului să umble... O! Ce frumos doarme cu mîinile supt căpătîi... Nu, nu deșteptați pe Ștefăniță!
VISTIERNICUL SIMA: Doarme!
COMISUL CĂȚELEANU: Visează!
VISTIERNICUL IEREMIA: Un vis urît!
PÎRCĂLABUL CONDREA: Visul de pe urmă!
ȘTEFĂNIȚĂ: Hrană!... zi mutului să-și ascuță toporul și să puie tăietor un buștean de stejar destul de tare... pentru șase inși... Ce? nu te miști?...

SPĂTARUL HRANĂ *(ca şi cum s-ar spăla pe mîini):* Mă supui, Doamne, poruncii măriei-tale, cum s-ar supune un ostaş să tragă în fratele lui...
ŞTEFĂNIŢĂ: Cu cine eşti frate?
SPĂTARUL HRANĂ: Frate-n Christos...
ŞTEFĂNIŢĂ: A! bine... bine... Fă-ţi datoria... *(Hrană iese prin fund.)* A!, boieri, a venit şi rîndul domnului...
VORNICUL CĂRĂBĂŢ: N-a venit... Va veni dupe-al nostru...
ŞTEFĂNIŢĂ *(înfuriat):* E rîndul domnului să vă judece...
PAHARNICUL SĂCUEANU: Întîi ne osîndeşte ş-apoi ne judecă!
ŞTEFĂNIŢĂ: Dac-aţi fi venit pocăiţi de fărădelegea făptuită, răsculînd norodul împotriva domnului, poate că mila măriei-mele...
VORNICUL CĂRĂBĂŢ: Unde să fie mila?... Rugina stă pe fier, scoarţa pe copaci, lumina-n soare, apa-n rîuri şi-n mări, şi mila-n suflete! Mila măriei-tale unde-ar fi? În suflet?... Ai abur, n-ai suflet!
ŞTEFĂNIŢĂ: *(către Hrană, care intră):* Degrab', degrab', Hrană! Nesocotiţii aceştia au trăit prea mult! Fiecare din clipele lor sunt ani din viaţa mea! Nici popă, nici grijanie, nimic, *(se strîmbă epileptic)* nimic...
VORNICUL CĂRĂBĂŢ: Nimic din voia ta, ca să se împlinească ce este scris...
ŞTEFĂNIŢĂ: Ei, şi ce este scris?
VORNICUL CĂRĂBĂŢ: Să murim de mînă de ucigaş, ca şi Cătălin, ca şi Arbore, ca şi Toader, ca şi Nichita, ca toţi care te-apropie ş-au sufletul curat!
ŞTEFĂNIŢĂ: A! a! ah! *(Se repede cu sabia spre Cărăbăţ şi se opreşte la sosirea Doamnei Tana.)*

SCENA VIII

Cei de sus, DOAMNA TANA.

DOAMNA TANA: Nu te întreb ce faci! Te văz, îi văz și știu!
ȘTEFĂNIȚĂ: Dar tu ce faci?
DOAMNA TANA: Scap din tine ce mai e de scăpat!... Împărtășania e o taină a bisericii în care omul — domn d-ar fi — nu se-amestecă. Ea e de la Al-de-Sus la ăi de jos! Orcît de nalt ar fi scaunul și orcît de sus ar sta coroana, pe dasupra lor stă Treimea cea de-o ființă și nedespărțită! Grijania se dă oricărui osîndit la moarte! Bizantinii se ucideau, mama pe fiu, fiul pe tată, soția pe soț, tatăl pe fiu, fiica pe mumă, dar nicicînd nu se răpuneau fără sfînta împărtășanie. Și Ivan al Moscovei avea un popă lîngă el, ca nu cumva să ucidă fără să grijească! Și tu, fiul fiului lui Ștefan cel Sfînt, vrei să ucizi, călcînd peste cea mai mare taină a bisericii creștine?...
ȘTEFĂNIȚĂ: Petrică, du-te și vezi, popa e-aci?

(Hatmanul Petrică iese prin fund.)

DOAMNA TANA: O! Moldovo, ce zile ai ajuns! Cinstea și slava ta, Arbore și Cărăbăț, uciși, ca niște tîlhari, din porunca întunericului!
ȘTEFĂNIȚĂ: A domnului, muiere!
DOAMNA TANA: *(ca ieșită din fire):* Vifor năprasnic, care învăluie cuprinsul, și prinde pe călător, și trece peste el, și-l acoperă... care prinde oștile și trece peste ele, și le-acoperă... care prinde noroadele, și trece peste ele și le-acoperă...
HATMANUL PETRICĂ *(venind):* Nu e, măria-ta.
ȘTEFĂNIȚĂ: Dar unde e?

HATMANUL PETRICĂ: S-a dat afund...
DOAMNA TANA *(rugîndu-se):* Așteaptă pînă mîine, măria-ta... Să te mai gîndești...
ȘTEFĂNIȚĂ: Pîn' la sfîrșitul lumii?... Nu, nu, m-am gîndit... Și fără popă!... *(Trece mîna pe frunte.)* Ah!...
DOAMNA TANA: O! O!
VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Vă mulțumim, doamnă! Dumnezeu să vă trimeată harurile lui cerești și să vă dea destule puteri ca să vedeți ce veți vedea!... Măria-ta, ești puternic...
ȘTEFĂNIȚĂ: Sunt!
VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Ești ca Samson, orb și pe mîna filistenilor, cînd a luat în brațe stîlpii pe care sta bolta casii...
ȘTEFĂNIȚĂ: E! Sunt!
VORNICUL CĂRĂBĂȚ: ...și ca un uriaș, scuturîndu-se, a clătit stîlpii din loc, și-a năruit bolta, și-a pierit și el cu ceilalți supt ruine... Stîlpii suntem noi...
ȘTEFĂNIȚĂ *(rîzînd nervos):* A! a! voi sunteți stîlpii?
VORNICUL CĂRĂBĂȚ: ...bolta e Moldova... Și pe ruinele supt care vei pieri, altul mai vrednic se va ridica...
ȘTEFĂNIȚĂ: A! ha! Petru! Ho! ho!
VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Și Petru, că e os din osul lui Ștefan cel Mare!
ȘTEFĂNIȚĂ: *(furios):* Ia-i, armaș! Ia-i! Lovitura și capul!... Să-i toci ca pe cîlți!... Pe Cărăbăț întîi... Ba nu, pe el la urmă, să vază cum se dau d-a rostogolul capetele celorlalți!
OANA: Auzit-ați că s-a zis, celor de demult, să nu ucizi... iară eu zic vouă că cine va ucide vinovat va fi judecății...

ȘTEFĂNIȚĂ *(luîndu-și capul în mîini):* Eh! o nebună!

(Se-ntoarce spre Oana. Doamna Tana se duce la Cărăbăț și-l sărută plîngînd.)

VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Nu face nimic, doamnă!
ȘTEFĂNIȚĂ: Mai iute, că mi-e sete...

(Cei osîndiți pornesc.)

VORNICUL CĂRĂBĂȚ: Însetat vei fi și setea ta nu se va potoli!
ȘTEFĂNIȚĂ: Zău!... Eh!...

(S-aud zgomote jos. Ștefăniță se duce la fereastra din stînga. Se șterge de nădușeală pe frunte. Privește. Face semne. Se strîmbă epileptic și face spumă la gură. Se razimă cu capul de fereastră. S-aud cinci lovituri surde.)

DOAMNA TANA *(spăimîntată):* O! săracii!
ȘTEFĂNIȚĂ *(alb ca varul):* Mutul a ostenit?... Nu mai vrea? *(Face semn. S-aude și a șasea lovitură.)* Oh!... în sfîrșit, slobod!
DOAMNA TANA *(îngrozită):* Ce-ai făcut, Ștefăniță?
ȘTEFĂNIȚĂ: M-am făcut domn! *(Se uită pe fereastră. Scoate o pungă. O aruncă pe fereastră.)* Să fie a ta... da... da... a mutului. Păcat că nu vorbește!

(În timpul acesta Petrică, Baloș și Hrană privesc în pămînt și le curg lacrimile. Oana și-a luat capul în mîini, se uită înainte și tresare. Doamnei Tana îi trece o lumină pe față și, cu o bucurie groaznică, se repede la masa Domnului, îi ia paharul, toarnă otrava și-l umple cu vin.)

DOAMNA TANA: Supune-te, carne... îți poruncește sufletul *(Se întoarce spre domn.)* Doamne, să bem!...
ȘTEFĂNIȚĂ *(tresărind)*: Tu, să bei?
DOAMNA TANA *(tot timpul prefăcîndu-se)*: Să uităm!... Ce-a fost nu mai este!
ȘTEFĂNIȚĂ: Un pahar, doamnei... Ia p-al meu!
DOAMNA TANA *(bînd repede)*: Am apucat să beau...
ȘTEFĂNIȚĂ *(bea)*: Cam amar!
DOAMNA TANA *(c-o lumină de bucurie)*: A!... Ți s-a părut!
ȘTEFĂNIȚĂ *(scuturîndu-se)*: Ș-un miros...
DOAMNA TANA: A fost trezit...
ȘTEFĂNIȚĂ: Proaspăt... *(Îi toarnă și bea.)*
DOAMNA TANA: S-a dus, Maică a Domnului!
ȘTEFĂNIȚĂ: Cine s-a dus?
DOAMNA TANA: Și Sima, și Săcueanu, și Ieremia, și Cățeleanu, și Condrea, și Cărăbăț, și Arbore, și Nichita, și Toader, și Cătălin... *(Rîde.)*
ȘTEFĂNIȚĂ: Și de ce rîzi?
DOAMNA TANA: Nu sunt obișnuită să beau... Vinul ăsta te face să uiți... Și erau ca șase berbeci cu capetele tăiate...
ȘTEFĂNIȚĂ: Bea și uită!
OANA: ...Fericiți cei săraci cu duhul că a lor este împărăția cerurilor... *(Se uită la meseni. Parcă ar vrea să gonească ceva din minte.)*... Capul de cuc uscat de șapte ani, spălat în șapte ape neîncepute, purtat în sîn de șapte fete mari, e bun la somn, că-ți dă somn fără vise...
ȘTEFĂNIȚĂ *(îmbucînd și bînd)*: Două zile mi s-a părut amar...
DOAMNA TANA: Acum e bun... nu e așa?... *(Rîde.)*
ȘTEFĂNIȚĂ: Da, da... De ce rîzi?
DOAMNA TANA: Mă uit la Baloș... cîtă gura! o! cîtă gura!...

LOGOFĂTUL BALOȘ Ca să beau, Domniță...
ȘTEFĂNIȚĂ: Vinul e minunat! *(Bea.)*
DOAMNA TANA: Mă uit la Hrană...
SPĂTARUL HRANĂ *(cutremurîndu-se)*: Văz pe Cărăbăț, măria-ta...
ȘTEFĂNIȚĂ: A! și e spătar!
SPĂTARUL HRANĂ *(își șterge o lacrimă)*: Nu sunt nimic...
DOAMNA TANA: Moghilă, semeni pe dinafară cu tat-tău... Așa mi s-a spus... Urechile cam prea mari, dar încolo... Tat-tău a fost un om de treabă... și tu, de treburi...
MOGHILĂ: De treaba la care mă pune...
DOAMNA TANA: O! ho! și la care te pui ca să te puie...
ȘTEFĂNIȚĂ *(se șterge de nădușeală)*: Cotnarul... la un cap de femeie...
DOAMNA TANA: Vinul preface pe oricine... Mai întîi vă face urîți... oh! urîți de tot... gurile largi... privirile tăiate, apoi... nu! nu! vă face frumoși... vă luminează... vă întinerește... vă umflă părul... mai hazlii... mai sprinteni...
ȘTEFĂNIȚĂ *(înflăcărat)*: Vino în brațele mele, Tana! Ce frumoasă ești! *(O sărută.)*
OANA: Cine?... Tana?... *(Se frămîntă și recade în nebunia ei.)*
DOAMNA TANA: Iuda n-ar fi sărutat...
ȘTEFĂNIȚĂ: Știu, știu de ce zici așa... Moghilă, să dai peste graniță pe Irma... *(Moghilă tresare.)*
DOAMNA TANA: Pe cine?
ȘTEFĂNIȚĂ: Pe contele Irmsky...
DOAMNA TANA: Prea tîrziu...
ȘTEFĂNIȚĂ: A?
DOAMNA TANA: Am vrut să zic prea devreme... La noapte...

ȘTEFĂNIȚĂ *(își scoate coiful și-l întinde)*: Turnați în el... Să bem în sănătatea doamnei... *(Moghilă îi umple coiful.)* Bea, doamnă, să uităm grijile...

DOAMNA TANA *(gustînd)*: Parc-aș fi sorbit din capul lui Ștefăniță...

ȘTEFĂNIȚĂ *(Bea zdravăn.)* A! bun!... La rînd, boieri...

DOAMNA TANA: Cum preface vinul bun îndeopotrivă sufletele oamenilor!

OANA *(în luptă cu ea însăși)*: Nu judecați, și nu veți fi judecați... Iertați și vi se va ierta... Tana?... Doamna Tana?... Și casa lui Ștefan o cîrciumă? *(Recade.)* Vino, soamne, de-l adoarme...

ȘTEFĂNIȚĂ: Biata Oană! Mă trec lacrămile...

DOAMNA TANA: Să le văz!... A! ai băut prea mult... În curînd te vei trezi!...

ȘTEFĂNIȚĂ: Ce? Nu-ți plac așa?

DOAMNA TANA: Ba da...

ȘTEFĂNIȚĂ: Ce puțini suntem!... O nebună, trei fricoși, un om, doamna și domnul lor...

DOAMNA TANA: Cîți ai lăsat, măria-ta! Să vie și Arbore, și Sima, și Ieremia și Cărăbăț...

ȘTEFĂNIȚĂ: Ei, cu ei trecutul... și trecutul a trecut de mult...

DOAMNA TANA: Să vie și Toader, și Nichita, și Cătălin...

ȘTEFĂNIȚĂ: Să vie cei cari au să ia locul paharnicului, al pîrcălabilor, al comisului... Unde sunt?

SPĂTARUL HRANĂ: Au fugit...

DOAMNA TANA: Au fugit, și bătrîni și tineri, ca puii de potîrniche cînd trece uleul...

ȘTEFĂNIȚĂ *(amețit)*: Au fugit de bine... O! ce proști!... Baloș, să vestești țării că domnul a... a...

DOAMNA TANA: ...a tăiat Sfatul...

ȘTEFĂNIȚĂ: ...e-a dat afară din el pe cei răzvrătiți... că vrea pace cu boierii... Și să nu uiți să scrii cele întîmplate și lui Sigismund, și lui Soliman, și lui Radu...

LOGOFĂTUL BALOȘ *(trist)*: Voi scri, măria-ta...

ȘTEFĂNIȚĂ: Să-nvețe și ei cum să se poarte cu cei vicleni! *(Exaltat.)* A! pămînt fericit al Moldovei, ți-a fost dat să vezi în scaunul tău bătrîn un domn tînăr, falnic, blînd și-ndurător...

DOAMNA TANA: O! blînd și-ndurător!

ȘTEFĂNIȚĂ *(a cărui exaltare crește)*: Cu mine, tăria și viața, nădejdea și lumina! Cu mine, mîndria și biruința! Cu mine, neamul va străluci ca soarele la namiezi!

OANA *(a cărei limpezime durează ceva mai mult)*: O! Doamna Tana!... Da, da!... *(Recade.)* Că va da jos din scaun pe cei mîndri și va ridica pe cei umiliți...

ȘTEFĂNIȚĂ: La o parte... că trece oastea lui Ștefăniță-vodă! Șiruri lungi de călăreți viteji, cu steagurile desfășurate, își reped caii cari sforăie, mîncîndu-și zăbalele... Și copiii de casă, și piota[1], și gloata își scutură pletele pe grumaji, și se duc la încăierare, la moarte și la biruință cum s-ar duce la horă și la nuntă!... Aci a frînt pe unguri... aci a risipit pe tătari... aci a rupt pe leși... aci a îngenuchiat pe munteni... aci a topit pe turci... Cronicari, turnați seu în văpaițele voastre, și scriți faptele mărețe ale domnului care a fost mai bun ca Alexandru cel Bun, mai cu minte ca Mircea cel Bătrîn și mai viteaz ca Ștefan cel Mare! *(Exaltarea și beția cresc.)* Am despărțit întunericul de

[1] *Piotă*, *pihotă* — infanterie, pedestrime.

lumină!... Ce vă uitați așa?... Dați-mi paharul plin... cu el plin mă voi sui în scaunul bunicului meu!... La o parte... pînza aceasta prăfuită... pe care n-a mai ridicat-o nimeni... *(Dă într-o parte perdeaua de mătase care acoperă tronul. Dasupra tronului, portretul lui Ștefan cel Mare, lucrat în mozaic venețian.)* Și tu *(spre Ștefan)*, ce te uiți așa la mine?... Te-ncrunți?... De ce pălești?... Ce spun buzele tale, care se mișcă ca și cum ar vrea să-mi aducă închinăciune? *(S-așează în scaun, ridică paharul.)* Și ce sunt bătăliile tale?... Ce este Chilia, Socii, Baia, Lipnic, Cătlăbugii, Scheia, Lențești, Cosminul, Racova... jucării... Ah!... *(Dă un țipăt. Se scoală de pe tron; se schimbă la față; devine negru; paharul îi cade din mînă.)*

OANA *(venindu-și în fire, nu poate să vorbească)*: O! o!

LOGOFĂTUL BALOȘ *(speriat)*: Ce este, măria-ta?

SPĂTARUL HRANĂ: Ce ai, măria-ta?

LOGOFĂTUL PETRICĂ: Adu mîna, măria-ta!

MOGHILĂ: Binișor, măria-ta! *(Îl dau jos de pe scaun și-l susțin.)*

DOAMNA TANA: N-are nimic... Dați-i vin... Vorbea așa de frumos!

ȘTEFĂNIȚĂ *(cletănîndu-se)*: O arsură... Nimic... *(Se întoarce spre Ștefan. Se strîmbă epileptic.)* O! ți-e necaz! Turnați vin... *(Îi ridică paharul și i-l umple.)* Sabia ta n-a vrut să iasă... Cine-mi zicea: „N-are să iasă... n-a ieșit?"... A! voi despărți ce e al tău de ce e al meu...

DOAMNA TANA: Și Moldova cui o lași?... Nu e-a lui?

ȘTEFĂNIȚĂ: Moldova e-a mea!... Voi despărți chipul tău de scaunul acesta... Scaunul e-al

meu! Să-l scoață!... Ah!... *(Îi cade paharul din mînă, se strîmbă epileptic.)*

DOAMNA TANA: A băut prea mult... Vorbește, măria-ta! Vorbește!

ȘTEFĂNIȚĂ: A trecut... Să-l scoață cu dalta și cu ciocanul... Mîine să nu-l mai văz... *(Dă un răcnet năbușit.)*

OANA: A! a!

DOAMNA TANA: N-ai să-l mai vezi!

OANA: A! a!

ȘTEFĂNIȚĂ: Mi se taie picioarele... Țineți-mă!... Mă arde!... O! Cărăbăț!... *(Se apără cu mîna.)* Arbore... Cătălin... *(Încearcă să facă semnul rostogolirii și nu poate.)*

OANA: A! a!

ȘTEFĂNIȚĂ: Se-ntunecă?... E noapte?...

DOAMNA TANA: Nu, e ziuă și lumină!

ȘTEFĂNIȚĂ: Mă arde... Nu mai văz... Otravă... Doftorul...

DOAMNA TANA: N-are ce să-ți mai facă!

OANA *(apropiindu-se de Ștefăniță)*: A! a!

ȘTEFĂNIȚĂ: Întuneric... Întuneric... *(Se întinde în capul oaselor și-și dă sufletul. Boierii îl susțin.)*

LOGOFĂTUL BALOȘ *(spăimîntat)*: Cine l-a otrăvit?

DOAMNA TANA: Eu... am scăpat Moldova!

OANA *(îl privește și lacrămile îi curg)*: Nu deșteptați pe Ștefăniță!

(Doamna Tana și Oana se îmbrățișează și plîng.)

Cortina

LUCEAFĂRUL

Dramă în V acte

PETRU RAREŞ
LOGOFĂTUL BALOŞ
VORNICUL GROZA
PÎRCĂLABUL MIHU, în urmă hatman
PÎRCĂLABUL MATIAŞ
POSTELNICUL ALBOTĂ
PÎRCĂLABUL LICIU
SPĂTARUL ŞANDRU
BIV-VEL LOGOFĂTUL TROTUŞAN
PAN[1] CRASNAŞ
PAN COSMA
CHELARUL HÎREA
MOGÎRDICI
SANDOMIR
CORBEA
CREMENE
DOFTORUL ŞMIL
I-IUL OSTAŞ
AL II-LEA OSTAŞ
AL III-LEA OSTAŞ
AL IV-LEA OSTAŞ
UN COPIL DE CASĂ
O ISCOADĂ

---

[1] *Pan* — titlu dat odinioară marilor boieri polonezi, utilizat uneori şi în Moldova.

ANDREA
ANTONIO
I-IUL PESCAR
AL II-LEA PESCAR
AL III-LEA PESCAR
AL IV-LEA PESCAR
AL V-LEA PESCAR
ELENA DOAMNA
OANA
GENUNEA
NASTASIA
DOLCA
Boieri, ostași etc.

DISTRIBUȚIA LA PREMIERĂ:

9 decembrie 1910 — Teatrul Național din București

PETRU RAREȘ	*C NOTTARA*
LOGOFĂTUL BALOȘ	*V. LEONESCU*
VORNICUL GROZA	*I. PETRESCU*
PÎRCĂLABUL MIHU, în urmă hatman	*G. ACHILLE*
PÎRCĂLABUL MATIAȘ	*A. BARBELIAN*
POSTELNICUL ALBOTĂ	*N. GRIGORESCU*
PÎRCĂLABUL LICIU	*Z. BÎRSAN*
SPĂTARUL ȘANDRU	*A. ATANASESCU*
BIVVEL LOGOFĂTUL TROTUȘAN	*I. LIVESCU*
PAN CRASNAȘ	*A. BULANDRA*
PAN COSMA	*M.T. COSMIN*
CHELARUL HÎREA	*A. MIHALESCU*
MOGÎRDICI	*I. BREZEANU*
SANDOMIR	*C. DUȚULESCU*
CORBEA	*N. SOREANU*
CREMENE	*C. NEDELCOVICI*
DOFTORUL ȘMIL	*P. LICIU*

I-IUL OSTAȘ	*M. VÎRGOLICI*
AL II-LEA OSTAȘ	*C. NEDELCOVICI*
AL III-LEA OSTAȘ	*G. CONSTANTINESCU*
AL IV-LEA OSTAȘ	*N. SĂVULESCU*
UN COPIL DE CASĂ	*P. IANCOVESCU*
O ISCOADĂ	*V. MALCOCI*
ANDREA	*ALMULY*
ANTONIO	*NICULESCU*
I-IUL PESCAR	*G. CONSTANTINESCU*
AL II-LEA PESCAR	*M. VÎRGOLICI*
AL III-LEA PESCAR	*I. GEORGIAN*
AL IV-LEA PESCAR	*V. MALCOCI*
AL V-LEA PESCAR	*P. IANCOVESCU*
ELENA DOAMNA	*EL. MIHĂILESCU*
OANA	*O. BÎRSAN*
GENUNEA	*TINA BARBU* *AGEPSINA MACRI*
NASTASIA	*AL. LINIVER*
DOLCA	*E. CIUCURESCU*

ACTUL I

Zidurile crenălate ale castelului din Suceava. La mijloc, un turn mai înalt. Pe supt turn, o poartă de zăbrele groase de fier prin care se vede curtea castelului. În dreptul porții, o punte, lăsată peste șanțul cu apă, se sprijină pe două lanțuri groase. Pe dinăuntru, de-a lungul zidurilor, un brîu de scînduri pe cari se plimbă ostași de pază. La apus, luceafărul argintiu.

SCENA I

MOGÎRDICI, CORBEA, SANDOMIR și CREMENE, pe brîul de scînduri cu sarici lățoase, cu arcuri și cu suliți. Mogîrdici, cu vestminte de război pe supt sarică, cam cu chef, stă jos pe brîu și cu capul pe zid.

(Ceilalți nu se văd încă.)

MOGÎRDICI *(în partea stîngă a porții)*: Afurisită za... Numai curea și oțele... Aș fi înghețat de n-aș fi luat sarica... Vinul ține de cald... dar, ploscă mică, vin bun și foale găurite... dă... *(S-apropie încet, din partea opusă, Corbea, Sandomir și Cremene.)*

SANDOMIR: Cine-i acolooo?

MOGÎRDICI *(tresărind)*: Cine să fie?

CREMENE *(întinde arcul)*: Cin' e-acoloo... că dau...

MOGÎRDICI: Cremene, să nu dai, că te fac iască... Mă... *(Se pitulă și se ridică.)* Eu sunt... Ce, ești nebun?... Nu sunt eu mai mare, mă?

CREMENE *(abia ţinîndu-şi rîsul):* Dupe coif, aşa ar fi, dar nu dupe ce este supt coif. Nu te uita la za, ci la zidurile Sucevii... Zidurile Sucevii stau în picioare fiindcă şi noi stăm în picioare... Zaoa ta umblă pe două cărări...

MOGÎRDICI: Nu mai spune... va să zică, ea e de vină... Bîr! frig al dracului!

(Corbea, Sandomir şi Cremene trec de cealaltă parte, la Mogîrdici.)

CREMENE: Cum o duci cu veghea, bădiţă Mogîrdici?

MOGÎRDICI: Mi-e frig, mi-e foame, şi foamea ca foamea, dar mi-e sete...

CREMENE: Bădiţă Mogîrdici, dormişi ceva?

MOGÎRDICI: Cine? Eu? Şăguieşti?... Am umblat, am învîrtit lancea, am întins arcul, am...

SANDOMIR: ... mîngîiat plosca...

MOGÎRDICI: Ei, da, de ce nu?

SANDOMIR: ...Mă lăsai într-o rînă...

MOGÎRDICI: Hî-hî!

SANDOMIR: ...şi, ca omul... închisei ochii, să văd cum îmi şade...

MOGÎRDICI: Hî-hî!

SANDOMIR: Stelele, reci ca-n nopţile de primăvară... Mă uit la ele, ele se uită la mine...

MOGÎRDICI: Tocmai!

SANDOMIR: Pînă mă fură o dulce aromeală...

MOGÎRDICI *(rîzînd):* A, a, aşa e!

SANDOMIR *(repede):* Şi paza?

MOGÎRDICI: Ce? ce?... Nu e adevărat... Zisei eu c-am adormit?... Tu ziseşi!

SANDOMIR *(strînge de mînă pe Mogîrdici):* Oh, ce mai sutaş!

MOGÎRDICI: Au!... Adică de ce nu te rogi tu, Sandomir neică, de moş-tău Groza să mă lase

chelar, cum porunci Ștefăniță două zile înainte d-a muri?
SANDOMIR: De moș Groza? Un' te poți apropia...
CORBEA: E ostaș în toată legea!
MOGÎRDICI: E, vorbi și mutu!... „E ostaș în toată legea!"... E, Sandomire, Sandomire, dacă ai vrea tu, ai zice tătînă-tău, logofătului Baloș, să mă lase ce apucasem să fiu... Fiecare cu ale lui. El cu condeiul și cu paloșul, eu cu cheile și cu boloboacele, el cu Divanul și cu oștile, eu cu gîrliciul și cu tîlvul[1]... Dracul mă puse să nu mă dăzbrac de za și să n-arunc coiful și sabia asta? Na... cap sec și bețiv fudul... Și chelar, și înzăoat... pînă m-apucă vremea logofătului Baloș și-a pîrcălabului Groza... A! și grozav mi-e de silă de meseria de ostaș! N-aș tăia un pui de găină să mă tai!... Ce rîdeți?... Vouă vă vine ușor... Sandomir, nalt ca un stejar, Cremene, lat în spete cît trei, și Corbea, scuipat ostaș, negru, tăcut, ca o stîncă... Eu? Un burduf pe două picioare! Și ce picioare... șontîc... șontîc...
CREMENE: Ei, cum trăiși tu cu Ștefăniță, cu acea vijelie care răsturnă tot într-o clipă?
MOGÎRDICI: Mai mult răsturnat...
SANDOMIR: N-avea ce răsturna...
MOGÎRDICI: Turna, turnam, pînă cădeam... Și-mi plăcea, și de frică...
CREMERE: De frica cui?
MOGÎRDICI: A lui!
SANDOMIR: Era fioros?

---

[1] *Tîlv* — fructul unei plante numită tigvă sau chiar tîlv, întrebuințat la scoaterea prin aspirare a vinului din butoi; unealtă de forma unei pîlnii cu țeavă lungă, folosită în același scop.

MOGÎRDICI: Frumos și încruntat; micșor, și părea ca un munte: vesel și trist; viteaz, și plîngea ca un copil; mîndru, și se juca cu mine ca mîța cu șoricelul. Or nu se născuse deplin, or născut deplin, să-l fi luat din iele... Cine știe?... „Mai rabdă, Mogîrdici... mai rabdă, și mie mi-e sete''.. Parcă-l auz... Ș-a treia zi căzu capul lui Arbore, ș-al lui Toader, ș-al lui Nichită, ș-al lui Cățeleanu, ș-al lui Ieremia, ș-al lui Săcueanu, ș-al lui Condrea, ș-al lui Sima, ș-al lui Cărăbăț... Eram beat mort cînd începu urgia. Cînd trînti întîiul topor, sării din somn. Auzii glasul mulțimii care se ruga de domn. La al doilea, mă trezii d-a binele. Ieșii din gîrlici, alergai și văzui!... *(Ș-acoperă fața.)* Oh! sunt clipe de la Dumnezeu cînd ai vrea mai bine să fii orb decît să vezi!... *(Dă cu tăișul mîinei.)* Eh!... Eh!... Eh!... Capul lui Cărăbăț să rostogoli bolborosind... Slava Moldovei îl blestema! Și bătrînul Arbore, portarul Sucevii, care-i fuse ca un părinte!... Eh! *(Dă cu tăișul palmei.)*... N-aș vrea să fiu nici pîrcălab, nici hatman, nici vornic, nici logofăt, nici domn!... Dar doamna Tana... Oh! Ce frumusețe și ce nenorocire!... Să zice...

SANDOMIR: Ce să zice?

MOGÎRDICI: Că ea l-ar fi otrăvit...

SANDOMIR: Ș-a plecat nejudecată?

MOGÎRDICI: Întreabă pe tat-tău, Baloș, că el ține locul domnului...

CREMENE: Și unde-a plecat?

MOGÎRDICI: În Muntenia. Era munteancă, fată a lui Neagoe Basarab. A sărutat pe jupînesele și fetele curții și s-a suit în olac. Femeile plîngeau. „Un' te duci, domniță?“ „La călugărie“. Ș-a sărutat pe sor-ta Genunea, ș-a umplut-o

de lacrimi, ș-a ieșit pe poarta asta, și s-a dus la vale, și s-a pierdut în neguri.

CORBEA *(șoptește)*: Genunea!

MOGÎRDICI: Ce ziseși?

CORBEA: Nimic.

SANDOMIR: Cocoșii au început să cînte, și luceafărul să se stingă.

CREMENE: E steaua care să stinge cea de pe urmă. Uitați-vă... ca și cum ar clipi.

CORBEA: Mîine iar răsare, ș-apoi iar răsare, și-n veci va răsări.

SANDOMIR: Mult o s-o ducem noi fără domn?

MOGÎRDICI: N-ar vrea tat-tău să fie?

SANDOMIR: Na!

MOGÎRDICI: Ba, zău c-ar fi bine. Om bun și drept... Că pe tine — cît e el de mare — și te pune de veghe ca pe orice copil de casă... S-ar duce vestea de Bubuig-vodă...

CREMENE: Ori Grozea...

SANDOMIR: Trebuie să fii viță domnească...

MOGÎRDICI: Poi, Toader Baloș să zice c-ar fi boier vechi, vechi, de vro trei sute de ani și mai bine, și că s-ar fi trăgînd, dupe spiță, din franțuji, și mai de dincolo...

CORBEA: De hotărît, îmbătrînesc copil de casă! Pe cine păzim noi? Ce păzim noi?

CREMENE: Castelul din Suceava...

SANDOMIR: Și Suceava...

CREMENE: Și țara...

CORBEA: Eh! boierii să ceartă pe cin' s-aleagă... Vorbe... vorbe... Eu să strîng calul în scări, și să mă duc, și să mă-ntorc viu sau să mă sfîrtece dușmanii, și să mă ia în copitele cailor!

(Se aude un auit. Toți tresar.)

MOGÎRDICI *(speriat)*: Cine să fie?
SANDOMIR: E glasul lui Groza...
MOGÎRDICI: Haiti! Fiecare la locul lui!

(Corbea, Sandomir și Cremene se scoboară și trec în dreapta porții. Se duc. Se fac nevăzuți.)

SCENA II

MOGÎRDICI

MOGÎRDICI *(singur, își așează coiful, ia sulița și se uită dincotro a venit uietul)*: Cine-i acolooo?... Aici, Mogîrdici!... Sunt caraulă... Nu răspunzi?... Nu?... *(Dîrdîie.)* Mi-e frig... ba și frică... Nu s-aude nimeni... Să mă las p-o parte... *(Nu se mai vede.)* Cine-i acolooo?... Dă lozinca... Vorbește... Ori numai să urli... ca potăile la lună?... D-ar fi fost logofătul Baloș, l-ar fi luat gura pe dinainte ș-ar fi strigat: bu-bu-buuu!... Neamul bubuiugilor!... Sandomir al lui Bubuiug... Frumos nume... Ce mi-e Mogîrdici, ce mi-e Bubuiug. *(Ridică capul.)* Un foșnet?... S-apropie?... Mi s-a părut... *(Nu se mai vede.)* Așa... *(Cîntă o melopee veche.)* Du, du, du, du... Du, du, du, du...

(În vremea aceasta s-apropie un om ostenit, înfășurat într-un veșmînt gros și lung pînă-n pămînt. Trece puntea, pune mîna pe toarta porții și bate de cîteva ori într-o bucată de fier. Răsunetul se pierde departe.)

SCENA III

PETRU RAREŞ şi MOGÎRDICI.

MOGÎRDICI *(sare în sus şi se uită peste Rareş)*: Cine-i acolo?... Nu răspunzi?... Să nu dai, că mă mişc... adică să nu te mişti, că dau... *(Tremurînd.)* Născătoare, o fi, or n-o fi?... Dacă n-ar fi fost, n-ar fi bătut... dacă e, de ce tace?... Ce vrea?... Ce vrei, mă omule?...

PETRU RAREŞ: Om bun...

MOGÎRDICI *(îl vede)*: Bunul să-ţi cază la inimă... Om bŭn sunt şi eu... Adică bun-bun, da... hî... hî!... Şi cum te cheamă, mă omule?

PETRU RAREŞ: Petru...

MOGÎRDICI: Petru... Petru... Petru mă cheamă şi pe mine... Eu spui policra: sutaşul Petru Mogîrdici, fost ajutor al căpitanului copiilor de casă, fost chelar al măriei-sale vodă, luatul din văzduh... Că numai pe vite le cheamă fără policră: Miercana, Dumana, Lăbuş... Hoţul!

PETRU RAREŞ: Petru Rareş Majearul[1]...

MOGÎRDICI: Cum-cum?

PETRU RAREŞ: Petru...

MOGÎRDICI: P-al treilea nu l-am înţeles.

PETRU RAREŞ: Majearul...

MOGÎRDICI: Mă-ga... Aşa... Nu cunosc... Eu auzisem altfel... Că nu puteam crede...

PETRU RAREŞ: Deschide-mi, şi Sfîntul Petru să-ţi deschiză porţile raiului...

MOGÎRDICI: A! asta de loc... alilalte cît mai tîrziu.

PETRU RAREŞ: Sunt rupt de oboseală...

MOGÎRDICI: Eu te-am rupt? De m-ai rupe-n bucăţi, ş-asta n-o fac.

---

[1] *Majear, măjer* — pescar, negustor sau cărăuş de peşte.

PETRU RAREȘ: D-aș fi un cîine spart de mistreț, te-ai îndura.

MOGÎRDICI: Spart-nespart, așa ne-au poruncit logofătul ăl mare, Toader Baloș Bubuiug, și Groza, ăl mai mare peste oști, că pînă n-ar spune lozinca să nu deschidem... Și eu nu ți-o spui, spune-o tu, și dau porțile de perete...

PETRU RAREȘ: ... L-am cunoscut pe Toader... Era pisar pe vremea lui Ștefan cel Mare, sfîntul meu părinte...

MOGÎRDICI: Cum-cum?

PETRU RAREȘ: ...L-am cunoscut pe Groza... Era copil de casă... Douăzeci și trei de ani am petrecut printre străini, mai mult închis ca slobod... De cîte ori n-am tras zăvorul ista, de cîte ori n-am pus mîna pe toarta asta și de cîte ori n-am izbit așa... *(Bate în poartă. Mogîrdici să sperie.)* O! pămînt sfînt al țărei mele! *(Se închină și sărută pămîntul.)* Te moaie de lacrămile astea mai nainte d-a te dospi cu sîngele meu!

MOGÎRDICI: Ai!?... E cam nebun... *(Tare.)* Ascultă!

PETRU RAREȘ: Ascult.

MOGÎRDICI: Ai ceva arme la dumneata, să nu dăm de vrun beteșug... Ia apropie-te, și... să nu te miști, că dau... *(Ridică arcul.)* Nu prea mult... Să văz... Scutură dulama... *(Se pleacă după zid.)*

PETRU RAREȘ: Cum vrei să vezi de te pleci dupe zid?

MOGÎRDICI: Asta e treaba mea... Vreau să te văz fără să mă vezi... Uu! Corbea! Cremene! Sandomir!

(Corbea, Cremene și Sandomir vin repede.)

SCENA IV

PETRU RAREȘ, MOGÎRDICI, CORBEA, CREMENE și SANDOMIR.

MOGÎRDICI: Bine că venirăți... Un nebun... Sănchină, sărută pămîntul... Ce-o fi vrînd? Nu știu...

SANDOMIR: Ce vrei, străine?

PETRU RAREȘ: Vreau ce vrea Moldova și Dumnezeu!

MOGÎRDICI: Nu vă spusei eu?... Dar ce vrea Dumnezeu și ce vrea Moldova?

PETRU RAREȘ: Dumnezeu vrea legea și Moldova pe Ștefan cel Mare!

MOGÎRDICI: E, Ștefan e țărînă...

PETRU RAREȘ: Cel ce-a pierit trăiește încă, cel ce trăiește va pieri iar și din el va răsări iarăși...

SANDOMIR: Ce glas! Îți merge la inimă...

CREMENE: Parc-ar fi cu minte... dar, nu pricep...

PETRU RAREȘ: În curînd vei pricepe... Chemați pe Baloș și pe Groza... Aci, dinaintea castelului, să judece și să aleagă.

(Corbea face semn lui Cremene ca să-i cheme.)

MOGÎRDICI: Ce-o fi vrînd?

CORBEA: N-a spus?

MOGÎRDICI: Ce-a spus?

CORBEA: Mult...

MOGÎRDICI: Ai priceput?

CORBEA: Priceput..

MOGÎRDICI: Tot?

CORBEA: Cît e dat omului să priceapă: că e un om, Mogîrdici.

MOGÎRDICI: Eu de loc.

PETRU RAREȘ: Ascultă, Mogîrdici... căci Mogîrdici te cheamă.

MOGÎRDICI: Doar n-a să mă cheme Ma-jea-rul!

PETRU RAREȘ: ...ție ți-am spus ceea ce ei nu știu, și parc-aș fi suflat vorbele mele într-o jitniță[1] au pe gîrliciul pivniții de subt pridvorul castelului...

MOGÎRDICI *(rîzînd):* Da, cunosc!

PETRU RAREȘ: De e cineva om, îl cunosc nu dupe chipul lui...

MOGÎRDICI: Dar dupe ce?

PETRU RAREȘ: ...ci după sufletul lui...

MOGÎRDICI: *(rîzînd):* Eu n-am suflet?

PETRU RAREȘ: Ba ai, dar e întunecat...

MOGÎRDICI *(rîzînd, dă sarica jos și arată la cap):* Ei, nu vă spusei eu?

PETRU RAREȘ: O! poți să pai și mai înzăoat... Sub platoșa ta, d-ar fi și de cincizeci de oca, stă un suflet bun și moleșit...

MOGÎRDICI: Ai?

PETRU RAREȘ: ...iar nu suflet bun, dar tare, cum se cuvine unui ostaș. Și cin' și-a bătut joc de tine c-un coif de vicleim și c-o za parc-ar fi de rîmlean? Ei, d-ar purta-o un om din Rîm de acum cincisprezece sute de ani... Dar o porți tu, Mogîrdici...

MOGÎRDICI: Mi se pare că m-a luat la vale...

PETRU RAREȘ: E un mare meșteșug să îmbraci pe un om cu vestminte omenești și să nu paie om...

MOGÎRDICI *(supărat):* Poi te-aș pofti să vii și mîine... să-ți dăschiz...

PETRU RAREȘ: Mîine se va vedea dacă astăzi n-ai fost paiață. Un fier mîncat de rugină îl arunci în foc și-n apă și s-alege ceva... Nasul tău prea e roșu și prea ți-e frică de sulița pe care o ții în mînă...

---

[1] *Jitniță* — magazie de grîne, hambar.

MOGÎRDICI *(vrea să-l împungă cu sulița)*: Uite... Uite...
CORBEA *(dîndu-i peste suliță)*: Il cunoști?
MOGÎRDICI: Nu.
CORBEA: Atunci?
MOGÎRDICI: Dar vrei să-mi fie prieten? Ei, ce are, mă rog, nasul meu?... Cam roșu, ca un măr domnesc, din pricina soarelui. Uite-acolo, da' ce, ți-am cerut pe fiică-ta or pe sor-ta de nevastă?
PETRU RAREȘ: Fată n-am, soră... o fi trăind?
MOGÎRDICI: Ai or n-ai?
PETRU RAREȘ: O mai fi trăind?
MOGÎRDICI *(rîzînd)*: De s-a născut și n-a ieșit cu picioarele înainte, trăiește... Să n-ai nici o grijă...
PETRU RAREȘ: A!... Nu, nu să cade să mă supăr de-o închipuire de om...
MOGÎRDICI *(rîzînd)*: Închipuit, eu?
PETRU RAREȘ: Închipuit? nu; închipuire? da.
MOGÎRDICI *(rîzînd)*: Ei, nu vă spusei eu?

(S-aude o mișcare.)

CORBEA: Sît!... Logofătul Baloș, cu mersul lui de neam ales, și Groza, cu părul roșcat ca focul, cu barba alburie... cît e de gros și calcă a lup flămînd...

SCENA V

Logofătul BALOȘ, pîrcălabul GROZA, CREMENE, PETRU RAREȘ, CORBEA, MOGÎRDICI și SANDOMIR.

MOGÎRDICI *(de sus)*: Nu deschide, stăpîne...
SANDOMIR: Ziua, singur, fără arme... nu poate fi decît un om bun...

(Corbea, Mogîrdici, Sandomir se dau jos. Poarta se ridică și apar în pragul punței logofătul Baloș cu toți ceilalți. Petru Rareș își descoperă capul și să pleacă înaintea lor.)

LOGOFĂTUL BALOȘ: *(dupe ce măsoară din ochi pe Petru Rareș):* Şi de un' te-a suflat vîntul?... De te-aduce vro judecată, s-o facem. De aduci vro ştire, s-o ascultăm. De te mînă vrun gînd rău... n-ai nemerit-o... Ce vrei, străine? Spune pe şleau.

PETRU RAREȘ: Străin am fost pe Vosfor, supt cerul, pe apa şi pe pămîntul cel mai blagoslovit de Dumnezeu. Străin și închis am fost în cele șapte turnuri gălbui de lîngă marea albastră ca peruzeaua. Fugar și huiduit, am trecut munții de pe la mijlocul Turciii. De multe ori am înfundat ocnițele cetăților Semendria, Haliciu, Buciaciu, Camenița și Cerni-Ostrov. Am împlinit 43 de ani, şi mai mult de jumătate din viața mea, m-a supus Atotțiitorul la toate încercările, și m-a bătut cu toate nenorocirile, și m-a rănit cu toate suferințele. Pe Iov nu crez să-l fi chinuit mai mult, căci în sufletul meu simț toate plăgile de pe trupul lui Iov. Şi Iov nu s-a îndoit de mila Celui-de-Sus... Şi eu am crezut neclintit în tăria lui vecinică...

PÎRCĂLABUL GROZA *(către Baloș):* Bine grăiește!

PETRU RAREŞ: Mă iartă, boierule...

PÎRCĂLABUL GROZA: Vorbeşte...

PETRU RAREŞ *(către Baloş):* ...dar, dupe cîte-am îndurat, îmi tăiași curajul de la început...

LOGĂFĂTUL BALOȘ: Ce ți-am zis eu?

PETRU RAREȘ: Că sunt străin!

LOGOFĂTUL BALOȘ: Străin... de Suceava...

PETRU RAREȘ: De castelul aista? De m-ați lega la ochi, pe dibuite v-aș duce și v-aș spune unde a fost cămara de odihnă a lui Ștefan cel Mare, unde iatacul doamnei Maria, unde al armelor, unde paraclisul cu iconostasul la care îngenuchea cel care n-a îngenuncheat înaintea nimărui... M-au cunoscut trecătorile, drumurile, munții cărunți, apele limpezi și codrii albăstrii ai Moldovei... adică le-am cunoscut pe toate în zilele grele și zilele de slavă... Și tocmai aici să fiu străin? Aici, unde-am crescut, unde am încălecat caii domnești, fără șea, fără frîu, cu mîna înfiptă în coama lor, gonind ca o stafie supt privirile arhanghelului pe care-l văz orunde-mi întorc ochii, pe care-l auz orunde mi-ațintesc urechea, pe care-l simț pretutindenea, în mine și afară din mine!

PÎRCĂLABUL GROZA *(mișcat)*: În el? Cine să fie ăsta?

LOGOFĂTUL BALOȘ: Ei, cine ești?

PETRU RAREȘ: Petru-voievod! *(Toți tresar.)*

LOGOFĂTUL BALOȘ: Petru Pribeagul?

PETRU RAREȘ: Am pribegit douăzeci și doi de ani, dar nu sunt Petru Pribeagul, ci Petru Rareș, fiul Rareșoaii, ș-al... *(Se închină.)*

PÎRCĂLABUL GROZA: Ș-al?

PETRU RAREȘ: Și-al lui Ștefan cel Sfînt!

LOGOFĂTUL BALOȘ *(emoționat)*: Tu?

PETRU RAREȘ: Eu, Baloș! Știu că ești logofătul Toader Baloș, te-am cunoscut acum 30 de ani, erai diac[1] al treilea. Într-o zi, scriai un sinet[2] de danie și cerneala să întinse

[1] *Diac* — scriitor de cancelarie, grămătic

[2] *Sinet* — act, document.

la un mislete[1], și pătași pielea de vițel. Logofătul Tăut azvîrli cu călimările și-ți rupse urechea. *(Baloș, fără să vrea, să pipăie la urechea stîngă.)* Mă-nvîrteam pe lîngă tine. (Îmi ziceai: *„Petru cucuietu"*). Cînd sîngele începu să picure pe obrazul tău, eu începui să plîng și sărutai pulpana bătrînului Tăut, și-i zisei: „Eu sunt de vină, pan logofete!" Mă luă de chică, mă răsuci și mă dete afară. Peste-o săptămînă te duceai la pîrcălăbia Novogradului, neputînd răbda rușinea d-a fi lovit pe nedrept de marele logofăt... Dar... mă uit... mă uit... și nu te mai cunosc...

LOGOFĂTUL BALOȘ: Eu... nu te cunosc... Îmi spui întîmplări adevărate, dar, tocmai fiindcă sunt adevărate, cîți nu le-or fi știind?

PETRU RAREȘ: Mă cunosc clucerul Moghilă, pîrcălabul Grumază, vornicul Jurj și cîți alții, cărora le săream pe genuchi și le petreceam deștile răschirate prin păr și prin barbă...

PÎRCĂLABUL BALOȘ: O! e de mult... I-a coperit pămîntul! Morții nu pot a vorbire despre noi, noi putem să vorbim despre ei...

PÎRCĂLABUL GROZA: Eu aș ști p-un Petru, cam ca tine de nalt, frumos băietan — nu zic, frumos ești și tu — cu mustăcioara subțire — tu ai barbă înspicată și mustăți negre și lungi — alb și rumen la față — tu ești prăjit de soare — subțire și sprinten — tu ești pietros și voinic. Vremea a prefăcut boierimea și țara. Și tu — de vei fi ăla — n-ai scăpat neatins. Din mîndrețea de copil te văz bărbat zdravăn — dacă ai fi ăla. Ar trebui să se ridice măria-

---

[1] *Mislete* — denumirea slavonă a literei *m* din alfabetul cirilic.

sa de la Putna şi să mărturisească că tu eşti Petru al Răreşoaii ş-al... *(Se închină.)* Altfel, nu glumim! Cu dovezile ce dăduşi... ai umplea ţara de sămînţa lui Ştefan cel Mare!... Corbea, Sandomir, Cremene, să... *(Face semn să-l ia.)*

PETRU RAREŞ: Numai în castelul din Suceava nu fusesem închis...

MOGÎRDICI *(rîzînd)*: A, e bine la noi! Umbră... cît lumea! Dormi şi habar n-ai de e ziuă, de e noapte... Guzgani... cîţi pofteşti... cenuşii, şi mari, şi lacomi... Trei tătari, scoşi de la răcoare, unul n-avea nas, altul urechi, şi-al treilea... la o mînă cu trei deşte şi la un picior cu două... E, ai dracului guzgani...

PETRU RAREŞ: Să vă dau şi alte dovezi...

LOGOFĂTUL BALOŞ: Da, căci, din ce-ai spus ar trebui să dovedeşti dovezile tale... Cremene, cheamă şi pe ceilalţi din castel. *(Cremene se duce.)*

PETRU RAREŞ: Da, să vie toţi, să scoatem lumina de supt obroc.

MOGÎRDICI: S-o scoatem... de ce săn-o scoatem?... Dacă o vrea să iasă... Nu vă spuneam eu?

CORBEA: Nu te-amtesteca!

MOGÎRDICI: De ce să nu m-amestec?... Boierii au dreptate... Un pîrlit aflâ din auzite c-ar fi gol scaunul Moldovei, şi ţop şi el... „Eu sunt Petru, copilul Răreşoaii şi-al lui"... Doamne, iartă-mă! *(Se închină.)*

(Vin boierii, pan Trotuşanu, pan Mihul, pan Liciu, pan Şandru, pan Matiaş, pan Crasneş, pan Cosma, pan Albotă, chelarul Hîrea şi Cremene.)

LOGOFĂTUL BALOŞ: Boieri, care din voi cunoaşte pe drumeţul acesta?... Să mărturisească.

ALBOTĂ: Chipeş om, dar nu-l cunosc.
CRASNEŞ: Să-l vedem... Nu-l cunosc.
TROTUŞANU: Mai degrab' aş cunoaşte ce este decît cine este, cît face decît cine l-a făcut. Ar fi ostaş, aşa s-ar crede dupe uitătură. Ochii lui joacă, ne măsoară şi ne coprinde; mîna dreaptă are bătături, semn c-a tras paloşul de multe ori în viaţă, şi-o ţine dezlipită de trup, ca şi cum ar fi gata de trîntă dreaptă.
MATIAŞ: Şi ce vrea, logofete Baloş?
LOGOFĂTUL BALOŞ: Zice c-ar fi Petru...
TOŢI: Care Petru?
LOGOFĂTUL BALOŞ: Al Răreşoaii... ş-al *(Se închină.)*
TOŢI: Ei!.. Să dovedească!
MOGÎRDICI: Boieri dumneavoastră, de mine dete cu ochii întîi şi întîi... şi mi-a spus alte alea... că „cel ce-a pierit trăieşte încă"... Dacă a pierit, cum de trăieşte, dacă trăieşte, cum d-a pierit? Asta e vorbă? Şi şi-a făcut cruce, şi s-a plecat, şi-a sărutat pămîntul.. . E cam...

(Petru Rareş priveşte apăsat pe Mogîrdici, care începe să se clatine şi să dea îndărăt.)

PETRU RAREŞ: Nu mă cunoaşteţi, nu vă cunosc. Ne vom cunoaşte. De o lună am părăsit Polonia. Am lăsat la graniţele ei patru mii de călăreţi pe care craiul Poloniei mi-i pusese la poruncă, să mă arunc asupra Moldovei şi să mă sui în scaunul ei. Nu am vrut. Cine domneşte în silnicie nu e domn. Şi-am zis călăreţilor, gata de pradă, că „nu trebuie". Într-un suflet trecui Prutul. Să zice că cocorii se îmbată de bucurie, ca de vin, cînd se întorc primăvara şi-şi găsesc cuibul. D-aş putea să sorb aerul Moldovei cu patima cu care-l sorbii

la întîia zi, dupe douăzeci și doi de ani de pribegie, suflarea mea v-ar arde și ați simți din cine mă trag și ce dreptăți înfățișez eu vouă! Deh, să las inima. Inimă fără cap, corabie fără cîrmă... Ajunsei la Hîrlău. Văzui pe bătrîna mea maică. Crezui c-aș fi omorît-o strîngînd-o în brațele mele. Îmi dete o *Vivlie* și îmi zise: „Aci zice despre tine tată-tău!" Iacă *Vivlia. (Scoate o carte de supt dulamă.)* Și iacă ce se glăsuiește la fața a doua de la evanghelia lui Marcu: „La a cincisprezecea zi a lunei lui avgust 6992, Maria a născut un copil care se va chema Petru. Și acest fecior să se știe că este din Maria și din Ștefan-voievod. Scris-am eu, Luca Arbore, portarul Sucevei." Iscălit: „Io, Ștefan-voievod". Cunoașteți scrisul lui Luca Arbore și al voievodului vostru... Ei, socotiți... *(Dă cartea în mîna logofătului Baloș. Boierii se grămădesc.)*

LOGOFĂTUL BALOȘ: Da... da... parc-ar fi...

PÎRCĂLABUL GROZA *(emoționat)*: Da, al lui... Slovele cletănate...

LOGOFĂTUL BALOȘ *(lui Groza)*: Cum îți tremură mîna...

PÎRCĂLABUL GROZA: Îmi tremură... nu știu de ce...

PÎRCĂLABUL LICIU: Am colea un sinet de împărțeală, de la Milostivul. S-apropiem iscăliturile. Așa... așa... același mers... aceeași aruncătură... aidoma... Doar că-n carte s-a iscălit mai neted și-n sinet mai tremurat. A fost mai tînăr... era mai bătrîn...

TROTUȘANU: Scrisul lui Arbore îl cunoașteți?

MIHUL: De ce? N-ar fi destul iscălitura domnului?

ȘANDRU: De ce?

COSMA: Cum e asta?

TROTUŞANU: Nu pricepeţi? Una de alta se ţin: scrisul şi iscălitura. Dacă altcineva a izvodit scrisul lui Luca, atunci şi iscălitura domnului e mincinoasă. Nu credeţi ochilor, care mai totdauna vă înşeală, ci minţii, care numai cîteodată se înşală.

PETRU RAREŞ: Aşa e, are dreptate boierul.

(Mişcare între boieri.)

TROTUŞANU: Eu, în vremea din urmă, cunoscui scrisul lui Arbore. Slovele lui, ca stîrcii... De... prea e bine scris... Deşi e cam de mult... leat 6992... Să fi scris el?... N-aş şti ce să zic... Altfel... Dumnezeu să-l ierte, că Ştefăniţă îi ticluise o carte către Petru-vodă... *(Priveşte spre Petru.)* Să fi jurat că e de el... Şi să mă iertaţi... Să zicem că scrisul ar fi al lui Luca Arbore şi iscălitura a lui Ştefan-voievod... A cui e *Vivlia* asta?

PETRU RAREŞ: A Mariei a fost, acum e a mea.

TROTUŞANU: A fost a cuiva şi acum e a altcuiva... Punga asta e a mea, dar punga asta am putut s-o fur...

PETRU RAREŞ *(tresărind)*: Eu să fur?

TROTUŞANU: Nu te supăra...

MOGÎRDICI: O! domol, ia-o domol...

TROTUŞANU: ...că supărarea dovedeşte cînd că e aşa, cînd că nu e aşa. Unii se supără cu dreptate, alţii cu strîmbătate... Cum am putea să hotărîm de mînia dumitale fără să te cunoaştem?

PETRU RAREŞ *(cutremurîndu-se)*: Va să zică, am furat-o... o!

TROTUŞANU: Nu... nu... Şi nu zic că „nu" să împotriveşte lui „da"... Ai adus o carte. În carte, un sinet. În sinet, un scris, şi dupe scris o

iscălitură. Iscălitura seamănă cu a voievodului Ştefan. Scrisul, pe fiinţă de adevăr, nu-l cunoaşte nici unul c-ar fi al portarului Arbore. Atunci cum vrei să credem că iscălitura ar fi adevărată?... Şi, în sfîrşit... cîţi ar fi... luat *Vivlia* asta de la Răreşoaia ar fi copiii lui Ştefan cel Mare?

PETRU RAREŞ *(emoţionat):* A! izgonit de Bogdan, prigonit de Ştefăniţă, şi cînd nu e nimeni pe scaunul Moldovii, necrezut de nimeni şi urgisit de toţi!

(Se aude un fîşîit uşor.)

LOGOFĂTUL BALOŞ: Ce e, Corbea?

CORBEA: Vin jupînesele.

MOGÎRDICI: Ca nişte hulubaşi domneşti care-şi părăsesc cuiburile calde, aşa merg de tihnit şi de molcom...

PETRU RAREŞ *(tresare):* A, trăieşte Oana?

LOGOFĂTUL BALOŞ: Trăieşte, biata Oană...

PETRU RAREŞ: Biata?... De ce?

LOGOFĂTUL BALOŞ: De multe... de multe... că-ţi îngheaţă inima...

(Vin şi se aşază împrejurul logofătului Baloş. Oana, Nastasia, Genunea şi Dolca.)

PETRU RAREŞ *(după ce le priveşte pe toate):* Care e Oana?

CREMENE: N-o cunoaşte? A!

MOGÎRDICI: De un' s-o cunoască? Ce, a mai văzut-o?

(Boierii privesc cu deosebite înţelesuri. Trotuşanu face un gest de îndoială.)

PETRU RAREŞ *(emoţionat):* Cine e Oana?

OANA *(liniştită):* Eu sunt.

PETRU RAREŞ *(înmărmurit)*: Tu eşti?... Ah!...
OANA: Ce vrea străinul acesta?
PETRU RAREŞ: De la toţi „străin“ m-a mîhnit, de la tine mă năbuşe! Bine ar fi fost să fi fost surd în clipa în care deschiseşi buzele! Nu mă judeca dupe chip. Văz cum nenorocirile au săpat urme adînci şi-ntr-al tău... Cînd mă gîndesc... O! dar nu-ţi spune nimic glasul meu?
OANA *(mirată)*: Nu!
PETRU RAREŞ: Nu-ţi aduci aminte...
OANA: Nu te cunosc!
PETRU RAREŞ: A! staţi, boieri!... Aţi auzit că Ştefan însemna pe copii... cel puţin pe cei făcuţi cu Răreşoaia, biată maică-mea...
OANA *(mirată)*: El... Petru Rareş?... Î...
PETRU RAREŞ *(dă dulama jos şi rămîne într-o armură. Se descheie şi îşi arată spata dreaptă)*: Priviţi... Iacă semnul că sunt al lui Ştefan-voievod...
LOGOFĂTUL BALAŞ: Văz un cerc... dar, ştiu eu...
PÎRCĂLABUL GROZA: Cercul cu care însemna... mă iartă... vitele domneşti, ca să nu se amestece cu alte herghelii...
MOGÎRDICI: Şi cu cirezile de boi...
PETRU RAREŞ *(lui Mogîrdici)*: Tu... *(Mogîrdici se dă afund în mulţime.)*
TROTUŞANU: Semnul acesta a putut fi făcut acum 40 de ani, dar şi acum 10 ani. Şi-apoi ce copil, d-al lui Ştefan cel Mare, aţi aflat — cum zice dumnealui — însemnat cu fierul roşu la naştere?
OANA: Pe mine m-a înfierat, dar nu pe spata dreaptă, ci pe umărul stîng, şi nu c-un cerc, ci c-un luceafăr.
TROTUŞANU: Ce deosebire!

LOGOFĂTUL BALOȘ *(către femei):* Ce ziceți și dumneavoastră?
NASTASIA: Cum ar pătrunde mintea noastră unde nu pătrunde a dumneavoastră? Să dovedească că e copilul Răreșoaii și-al lui... Eu sunt femeie, și cînd vreau ceva, pot, dacă dreptatea e de partea mea. Ce crezi, Dolca, că într-una îndrugi că văduvia Moldovei se va sfîrși...
DOLCA: Ce să crez?
LOGOFĂTUL BALOȘ *(lui Rareș):* O biată bătrînă-bătrînă, de pe vremea domnului... Ghicește ce va fi...
DOLCA: Nu ghicesc, maică, ci ce va fi cîteodată mi se arată. Așa mi s-arată și drumul domnului p-o lumină, că nu e nici noapte, nici zi... Cînd sosi străinul?
MOGÎRDICI: Veni așa, nechemat de nimeni... Adevărat că nu te-am chemat eu?... Luceafărul dimineței să stingea, că n-aș fi putut citi, cu toate că n-am învățat să citesc. Și-mi era frig, și-mi era somn, și-mi era sete...

(Groza îi face semn să tacă.)

DOLCA: Că va veni, va veni... dar c-a picat...
GENUNEA *(în extaz):* A picat! a picat!... Aseară visai că vodă intră-n castel fără de veste... și azi... iată-l!...
TROTUȘANU: E! închipuiri de copil...
LOGOFĂTUL BALOȘ *(surîzînd):* Un plod răsfățat... Cin' să se uite în gura ei?... Nunea, nu mai spune prostii...
GENUNEA: Tată, așa era... Cum îl văz... Nu mă credeți?... Bine...
PETRU RAREȘ *(care tot timpul s-a gîndit, tresare):* Înainte d-a vă părăsi...

PÎRCĂLABUL GROZA: Greu să ne părăseşti! Or vei fi domn, or vei fi dat judecăţii ca înşelător de domnie!

PETRU RAREŞ *(scoate un pumnal)*: Înainte d-a vă părăsi...

PÎRCĂLABUL GROZA: Ei, aia poţi s-o faci...

PETRU RAREŞ: ...am să vă spui un basm pe care nimeni nu-l ştie...

MOGÎRDICI: Uite, uite, iar l-a apucat... iar sărută pămîntul...

(Petru Rareş se uită ţintă la Mogîrdici. Mogîrdici dispare.)

PETRU RAREŞ: A fost odată un chezar, bun ca pîinea caldă, Viteaz cît nu-i sta cetate înainte, bătrîn că n-a murit decît cînd a vrut, şi cu credinţă în Dumnezeu, că lumea îi zicea cel Sfînt. Pe lîngă el se pripăşiseră o fată şi-un băiat. Şi fata era mai mică, şi băiatul mai mare. Şi amîndoi crescură sub privirile lui ca două flori sub razele soarelui. Şi nu ştia unul de altul al cui e şi din ce neam s-ar trage. Şi crescură în neştiinţă. Fetii îi zicea Sulcina şi băiatului Drumeş. Chezarul îi iubea ca pe ochii din cap. Şi Sulcina era bălaie, cu părul galben ca spicul copt şi rotunjit pe spate... Ca al dumitale...

GENUNEA *(îl priveşte în extaz)*: Da? ca al meu?

PETRU RAREŞ: ...că parcă ar fi fost băiat... ca dumneata...

GENUNEA: Aşa sunt eu? Îmi pare bine...

PETRU RAREŞ: Şi abia împlinise pe la Florii 14 anişori... şi Drumeş 21... chezarul era bolnav. Într-o zi, ce-i abătu, să cotropească un ţinut ce zicea că e a lui, şi era al lui, într-adevăr. Chezarul plecă şi-l luă cu dînsul şi pe Drumeş.

Şi Drumeş să bătu ca un zmeu, că iubea pe chezar, şi pasămite şi pe fata cu părul galben ca spicul copt. Şi se întoarse chezarul biruitor dar şi mai bolnav. Într-o zi, Drumeş ieşi din întîmplare pe un cerdac descoperit... cum ar fi acela unde lucrau fetele domniţei Maria...

OANA: De unde ştie omul acesta cerdacul castelului?

PETRU RAREŞ: ... şi văzu pe Sulcina, care se ducea repede pe lîngă o fîntînă de piatră, ca aceea din ograda castelului vostru...

OANA *(tresărind)*: De unde ştie aşa de bine ce este-n castelul pe care nu l-a văzut niciodată?

PETRU RAREŞ: ... Şi Drumeş opri pe Sulcina. „Ce fugi, Sulcino?“ „Nu, Drumeş“. „De ce-ţi sunt ochii roşii? Ai plîns?“ „Nu“. „Ba da, ochii tăi sunt turburi“... „Ce ochi să rămîie senini cînd ai bunului chezar ard!“...

OANA *(agitată)*: Dar nu era nimeni acolo!

PETRU RAREŞ: „Olecuţă de odihnă, şi să-ntremează zmeul bătrîn, şi să face bine“... „Bine? Bine să-i dea Dumnezeu! Bine!“ „Şi ţie, Sulcino“. „Şi dumitale, Drumeş.“

OANA *(în prada emoţiei)*: O! Maică a Domnului, iar înnebunesc ca pe vremea lui Ştefăniţă!... Treci la sfîrşit... Cum s-a sfîrşit? *(Mişcare între boieri.)*

PETRU RAREŞ: La sfîrşit?... Chezarul, bolnav rău, sta întins într-un iatac, cum ar fi acela de aici... din stînga... în mijloc, te sui p-o scară, faci la dreapta, deschizi o uşe şi cobori trei trepte...

LOGOFĂTUL BALOŞ: De unde ştii ce n-ai văzut? *(Mirare între boieri.)*

PETRU RAREȘ: Chezarul era numai cu Sulcina. Ș-odată veni, ca scos din fire, Drumeș. „Doamne, m-a dus iubirea ca vîntul și m-a întors grija ca gîndul." Venea de la maică-sa, trimis de chezar. Și chezarul se ridică într-o rînă și-i zise cu un glas plin de înțeles. „Tot?" „Tot, măria-ta!"... „Sulcino, să mă iubești ca p-un frate!" Și ea: „Cum ți-am spus, Drumeș"... „Ca p-un frate bun, din aceeași mamă și din același"... „Cum?" „Din aceeași mamă"... „Da, frate!" Și se îmbrățișară, și plînseră. Și bătrînul chezar îi blagoslovi...

OANA *(izbucnește)*: O! vino încoa, fratele meu ăl bun de mamă și de tată!

(Petru Rareș și Oana plîng și se îmbrățișează.)

PRCĂLABUL GROZA: Fratele ei?

LOGOFĂTUL BALOȘ: Voievodul nostru!

TROTUȘANU: Os din osul lui Ștefan cel Mare! *(Toți îngenuche.)*

PETRU RAREȘ *(Oanei)*: Nu, nu mai plînge... Toate au sfîrșit... Viața noastră, ca și durerile tale! *(Boierilor.)* Sculați! Mai bine vreau să văz p-un bărbat mort decît în genuchi! Stați drepți și voi sta drept, și cu dreptate voi cîrmui Moldova! *(Să uită la Mogîrdici, care tremură.)* Și tu, gură rea... *(Îi face semn să se apropie.)*

MOGÎRDICI *(dă în genuchi)*: Om bun, măria-ta...

PETRU RAREȘ: Om bun sunt și eu...

MOGÎRDICI *(spăimîntat)*: Așa m-a făcut mama...

PETRU RAREȘ: Mă-ta te-a făcut om, ca pe toți oamenii, și tu te-ai făcut neom... Nu vorbesc cu necaz... De azi ai să încaleci calul...

MOGÎRDICI *(cu teroare):* Mai bine taie-mă, măria-ta...

PETRU RAREȘ: Te voi lega p-un cal, și-n cea dintîi bătălie, și-n cel dintîi rînd, vei fi și tu...

MOGÎRDICI *(cade jos):* Îh!

PETRU RAREȘ: Să te taie dușmanii, or să te-ntorci om... Boieri, avem de lucru... Să lucrăm!

ACTUL II

Tabără de partea stîngă a rîului Suceava. Cortul lui Petru Rareș în față, mai în fund, acela al lui Groza. Se pierd în depărtare corturile ostașilor, avînd în vîrfurile lor deosebitele steaguri ale boierilor. Să vede orașul Suceava. Întrare în dreapta, în stînga și în fund. Cîțiva copaci...

SCENA I

MOGÎRDICI și SANDOMIR.

(La o mescioară, Mogîrdici se-nceearcă să facă o scrisoare. Pe obrazul sting are cicatricea unei tăieturi adinci.)

MOGÎRDICI *(cu figura luminată)*: Așa... ba nu..: Am sărit o slovă... Care dracului de slovă?... Sandomir, tu ești cărturar, am scris bine „Dî-a-gî-ă Mă-i-ie, că sî-î-t be-i-ne și îți schi-i-u ca-să af-af că-m... că-m... ult aîș da casă af-af..."

SANDOMIR *(rîzînd)*: Cui scrii?

MOGÎRDICI *(serios)*: Ei!... Pe la Brașov, lîngă Feldioara...

SANDOMIR: Ei, cui, ei?

MOGÎRDICI: Ei... drăguței mele... E, și de ce nu?... Ce rîzi? Ce rîzi?... Nasul meu nu mai e vînăt ca orșavul de prune...

SANDOMIR *(rîzînd)*: E frumoasă?

MOGÎRDICI: Cum să nu?... Cam groscioară, cam otova, că nu ai ști unde i-ar fi mijlocul... Mîinile, ca țurloaiele mele... Și obrajii rumeni și tari, să spargi nuci cu cărămida... E zidită din plin și ai ce săruta... Și bună, bună, ca smîntîna... Eu îi ziceam „hai!“ ea „hai!“... Of! mi-e dragă, Sandomir dragă!... Să fie trei ani de cînd n-am văzut-o, mititica!...

SANDOMIR: E romancă?

MOGÎRDICI: Da săsoaică? Doamne, iartă-mă!... Din Săcele... Am lăsat-o la un sas cu anul... Ce rîzi? Cînd vornicul Groza își trase oștile, eu îi zisei: „Mă duc, Marie!“ și mă înecară lacrămile. Și ea: „D-apoi oi umbla sănătos“. Și mă privi blînd ca un vițel... Ce rîzi?... Că n-o fi ca boieroaicele voastre... să le faci mototol, ca p-un ștergar, și să-l bagi în sîn! Mă crezi?... Eu n-o puteam ridica de jos... Că sus ar fi rămas de nu s-ar fi pus ea jos... U! u! bat-o focu și norocu!

SANDOMIR *(rîzînd)*: Și e cu anu?

MOGÎRDICI: Ai?... Cu anu, firește... n-o să fie cu ziua!

SCENA II

MOGÎRDICI, SANDOMIR, CORBEA și CREMENE.

CREMENE: A, ce mai faci, Mogîrdici?... Sandomir? Să fie patru ani de cînd nu v-am văzut... Cum o duci cu băuturica?

MOGÎRDICI: Slavă Domnului... adevărat Domnului... Ne-am lăsat și eu de ea, și ea de mine...

CREMENE: Cine-ar fi zis?...

MOGÎRDICI: Vodă a zis... Și ce vrea vodă aia e!... Că mă luă și mă dete pe mîna a trei pui de

zmei... Pîine, brînză, apă și cal.. Și trei săptămîni mă goniră legat de cal. În ziua întîia, maică, măiculița mea, crezui că murisem... A doua zi, murisem și înviasem... Și după trei săptămîni, ușurel ca o pană...

CREMENE: Mare minune!...

SANDOMIR: Dintr-un bleau[1] să stoarcă aur! *(Corbea surîde.)*

MOGÎRDICI: Ce, mă mutule, nu este așa?

CORBEA: De n-ar fi fost vodă cum e, tu ai fi fost cum erai...

MOGÎRDICI: Bine, călare, călare... O pornirăm în secuime. Pe mine mă puse în streajea întîia cu cercetașii, să vestim care pe unde e... Copoi alergînd de colo-colo, pe dîmburi, prin mocirle, prin stufișuri... Pămîntul mi se părea ca-n palmă..: Dădui de dușmani, închisei ochii. Mă repezii, fără să vreau, cu vro douăzeci de voinici, ca într-o ocnă. Îi spărserăm. A doua oară ținui ochii deschiși cît putui. Și „hea“ ei, „hea“ și eu. Îi risipirăm... Azi așa, mîine așa, pînă mă deprinsei cu moartea și începui să trăiesc. Pe noi, moldovenii, ne-a fost așezat Dumnezeu așa, că, de voim să trăim, să învățăm să murim... La rînd... fiecare... Că, de-ți vine rîndul, zvîrli mîinile într-o parte, pui capul la pămînt, și pace... Ia să vă spui eu una... N-o să credeți... De frică, îndrăznesc... În fitece noapte, îmi zic: „Mîine am să mor!“ „Ei și dacă ăi muri, ce?“

CORBEA: Așa te vreau, Mogîrdici!

MOGÎRDICI *(ca și cum ar juca)*: He-he-he!

CREMENE: Nu pricep așa prefacere.

---

[1] *Bleau* — tinichea; tablă de fier cu care se îmbracă la capete osia carului.

MOGÎRDICI: Ce nu pricepi tu?... De mult n-ai văzut pe vodă Rareş!... Cînd se uită, măsoară. Face semn unuia să iasă. Ţinteşte ochii ca păcura. Şi zice: „Viaţa ta, ca şi a mea dopotrivă. De ce ţi-e frică?... Să nu mergi de voi rămînea la urmă"... Şi-şi ţine cuvîntul... Ei, mă flăcăi, mă, ce [e] lumea asta? Au un muşuroi de furnici, au un cîrd de şoimi. Dupe cum e vodă, e şi ţara! Că nu e ţară ticăloasă nicăieri. Ci domn, crai, chezar, ticăloşi. Eu, beţivul de pe vremea lui Ştefăniţă, ajunsei miaşul cu scările de fier supt Petru-vodă...

CREMENE: Da' cin' te-a sărutat pe obraz?

MOGÎRDICI: La Feldioara, un cavaler, turnat în fer, c-o sabie dreaptă şi grea... Şi m-am repezit, lac de sînge, pe el... că auzii pe vornicul Groza... „Snopeşte-l, Mogîrdici, snopeşte-l!" Ah! vornicul Groza e şi mare! Dar să-l vezi la mînie! Ca un uriaş să năpusteşte! Dupe ce fărîmarăm oastea craiului Ferdinand, am zăcut la Feldioara ca la două săptămîni.. că de nu zăceam n-aş fi dat peste Maria...

SANDOMIR *(rîzînd)*: A! îi ticluieşte cărţi...

CREMENE: Ştii să scrii?

MOGÎRDICI: E, e... ceac-pac... nu ca logofătul Toader!

CREMENE: Mie nu mi-a intrat în cap...

SANDOMIR: Dacă nu iubeşti...

CORBEA *(pe gînduri)*: Şi dacă ai iubi?

SANDOMIR: Ce nu face omul cînd iubeşte! Omul deştept e mai deştept, nărodul e mai nărod. Omul deştept... nu ştie carte? Să pomeneşte într-o bună zi scriind. Nărodul merge pe calea bătută? Să pomeneşte dînd în gropi...

SANDOMIR: Ei, pe la voi cum fuse, Cremene?

CREMENE: Cum să fie? Ca pe la tătari... I-am bătut? S-au dus în pustiuri. Ne-au bătut? Am tulit-o înapoi. Și iar i-am bătut, și iar ne-a bătut, și iar i-am bătut, pînă au căzut la pace... Și-am intrat la dragoste c-o tătarcă...

MOGÎRDICI: Ptiu! Spurcatule!

CREMENE: Nu cum crezi tu... O fetișcană măruntă, subțirică, cu nițel păr bălai, cu ochii mici-mici, pornind de la tîmple în jos. Șase luni a rîs fără să-mi dau seama de ce. Cînd fu să plecăm, eu o sărutai...

MOGÎRDICI: Și eu am sărutat pe Maria... zău așa!

CREMENE: ...și ea-mi zise: „Tu, moldavska... he, he... *(semn că se duce)* și tu"... *(Semn că nu se mai întoarce.)* Și începu să plîngă, să plîngă...

MOGÎRDICI: Maria n-a plîns... De ce n-a fi plîns? *(Rîsete.)*

CREMENE: O luarăm înapoi. Ea, biniișor, se aținu de oblîncu șelei, și merse, și oftă, ca la două ceasuri. Scoase din sîn o turtă albă, mi-o dăte și-mi făcu semn... „Moldavska... îm... îm"... O sărutai. Închise ochii și mă sărută. O lăsai în drum și pornii. Mă uitai îndărăt. Ea, acolo. Tîrziu, întorsei capul. Ea, ca o mogîldeață, acolo. Pînă n-o mai văzui... Și așa!... Dar tu, Corbeo, cum făcurăți la Obertin?

(Mogîrdici se uită să nu vie Petru Rareș.)

CORBEA: La Obertin ne bătu Dumnezeu, nu leșii. Că s-arătă pe cer o stea cu coadă, cu coada încotro vine Moldova și cu capul luminos încotro cade Polonia. Și Tarnovski, hatmanul leșilor, plăti bocitoare să căineze p-ai noștri că vor fi bătuți... Cum află Petru-vodă, le trase vergele la spate și le luă la goană. Dădu bătă-

lia şi pierdurăm... Eu căzusem... A treia zi mă deşteptă o nălucă blîndă, blîndă...o!

SANDOMIR: Aşa a fost să fie.

CREMENE: Da' ce e cu năluca ceea, Corbeo?

CORBEA: Nu ştiu.

SANDOMIR: Era frumoasă?

CORBEA: Da.

MOGÎRDICI: Era bălaie?

CORBEA: Da.

SANDOMIR: O iubeşti?

CORBEA: Î...

SANDOMIR: Ai mai văzut-o?

CORBEA: Da.

CREMENE: I-ai vorbit?

CORBEA: Nu.

MOGÎRDICI: Ba eu, s-o văz p-a mea, toată ziulica i-aş vorbi. I-aş zice: „Hai!" Şi mi-ar răspunde: „Hai!" *(Sandomir şi Cremene rîd.)* Ce rîdeţi?

CREMENE: Şi ce faceţi în tabără?

SANDOMIR: Muncim.

MOGÎRDICI: Ne trudim ciolanele să nu să deprindă cu lenea. *(În stînga se aude zgomot.)* Vine! *(Cîteşpatru şed drepţi.)*

SCENA III

PETRU RAREŞ, logofătul BALOŞ, vistiernicul MATIAŞ, spătarul ŞANDRU, doctorul ŞMIL şi cei de mai sus.

(Petru Rareş, cu braţul drept înfăşurat, şi dupe el vin boierii.)

PETRU RAREŞ *(îşi scoate coiful. Se vede o şuviţă de păr alb)*: Bine, Corbea? *(Corbea tace şi dă din cap. Rareş surîde.)* Bine, Sandomir?

SANDOMIR: Să trăiești, măria-ta!

PETRU RAREȘ: *(necontenit gesticulează cu mîna a rănită):* Semeni cu tat-tău. Da, da, ai cu cine semăna.

LOGOFĂTUL BALOȘ: Începe și el... ce să facă?

PETRU RAREȘ: La luptă pui capul în piept și te duci, și-n urma ta, ceata, și-ncotro s-aude „bu-bu-bu", acolo ești și tu și ceata ta. Tocmai ca tat-tău. Neamul Bubuiugilor... Mogîrdici, bine? Mai... *(Semn că trage la măsea.)*

MOGÎRDICI *(rușinat și sfios):* A! nu, măria-ta!

PETRU RAREȘ *(lui Cremene):* A!... Tu cine ești?... Î... Miașul Cremene... De patru ani nu te-am văzut... Ba, da... v-ați purtat bine... Mai ales două cete de țărani... V-ați coborît prin Bugeag? Ați vînat cai sălbatici?

CREMENE: Vînat, măria-ta.

PETRU RAREȘ: Ce-ați ucis mai mult?

CREMENE: Armăsari, măria-ta.

PETRU RAREȘ: Așa e... Ca și oamenii, armăsarii trec în fața primejdiii, și cu copitele lor, de trei ori ca copita calului nostru, bat tina pe loc, în ploaia săgeților, pînă să nomolesc și-i prind tătarii cu arcanele.

CREMENE: Și-i mănîncă la chefuri mari...

PETRU RAREȘ: A, da, să zice că au carne dulce, și tătarii au carne spurcată... *(Îl bate pe umăr.)* Bine... Bine... O! dacă toți ostașii mei ar fi ca voi... aș lua Buda, și-n locul steagului verde cu cornul de lună pe turnurile ei ar fîlfîi prapurul Moldovei!

LOGOFĂTUL BALOȘ: Au să fie, că au de unde învăța.

ȘMIL: Dacă-mi dai voie... Nu tot cu mînul ăl rănit... Încă cinci-șase zile... doar n-a fi foc...

PETRU RAREŞ: Te-am adus din Crîm ca să... De ce venişi trei zile dupe... O! Săraca Maria, doamna tinereţelor mele chinuite!... Să uit... Să mă gîndesc la Elena Despotovna... Şi nu pot să uit...

VISTIERNICUL MATIAŞ: Dacă omul şi-ar aduce aminte de toate în fitece clipă, pe lume n-ar mai fi decît spînzuraţi şi nebuni...

PETRU RAREŞ: Da, da... Te-am adus din Crîm să-mi fii slugă, şi tu mi-eşti stăpîn, Şmil...

ŞMIL: Cine slujeşte e stăpînul adevărat. Sluga face ce vrea sau ce poate. Stăpînul primeşte, că n-are încotro. Va să zică, el suferă ca să-l slujească altul în loc să se slujească singur. Care va să zică, stăpînul e slugă şi sluga, stăpîn... Şi dacă ţi-e slugă Martin şi Neacşu, de ce n-aş fi eu stăpîn pe mîna care te doare? Cînd te slujesc acolo unde te doare, măria-ta te supui... Cine e stăpîn şi cine e sluga?

PETRU RAREŞ: Tu, Şmil... glumind strecori adevărurile...

SPĂTARUL ŞANDRU: Dar cînd măria-sa porunceşte să-ţi... *(Semn că-i taie capul.)* Cine e stăpîn şi cine e slugă?

ŞMIL *(rîde)*: Măria-sa e slugă, căci binevoieşte a-mi lua de pe umeri ceea ce nu-mi face trebuinţă. *(Sever.)* Nu cu aia, nu cu aia... Măria-ta... Am să ţi-o leg de gît...

PETRU RAREŞ *(surîzînd)*: Şmil, aşa vorbeai cu părintele meu, Ştefan cel Mare?

ŞMIL: A!... Ştefan?... Ştefan era bătrîn şi eu tînăr... Măria-ta eşti tînăr...

PETRU RAREŞ: O! tînăr!

ŞMIL: ... şi eu butrîn. Pe vremea lui Ştefan, de m-ar fi tăiat, mi-ar fi părut rău. Pe vremea măriei-tale... aş scăpa d-o belea. Pe Ştefan nu-l cău-

tam eu, ci mai mult el pe mine. O singură dată a ţipat, cînd l-am ars la picior, şi atunci a avut tăria să se prefacă că spune cum a ţipat tatăl său Bogdan, ucis la Răuseni... Măria-ta gemi uneori...

PETRU RAREŞ: Gem, dar rabd.

ŞMIL: Rabzi, dar gemi.

PETRU RAREŞ: A... acela era un sfînt!

ŞMIL: Care stăpînea durerea.

PETRU RAREŞ: Şi eu sunt un om...

ŞMIL: Luptînd cu durerea... *(Lui Baloş.)* Grozav seamănă cu taică-său!

PETRU RAREŞ: O! Şmil!, Şmil...

ŞMIL: Iar cu aia?... Dumnezeu a făcut pe om cumpănit, că de l-ai tăia în două, ce ar fi într-o parte ar fi şi-n ceailaltă. Doi ochi, două urechi, două picioare, două mîini. De se îmbolnăveşte un ochi, vezi cu celălalt, de se bolnăveşte un picior, apeşi mai mult pe celălalt, şi de surzeşti d-o ureche, auzi cu ceailaltă... Măria-ta faci ca un surd de o ureche, care ş-ar pleca urechea a surdă ca să auză şoaptele...

PETRU RAREŞ *(zîmbind)*: Ei, cum e asta, Şmil?

ŞMIL: Cum să fie? Mai mişcă şi cu stînga, nu tot cu dreapta... Crezi că Dumnezeu ţi-a atîrnat pe stînga degeaba?

PETRU RAREŞ: Copiii, doftorii şi femeile, stăpînii noştri... Cîţi suntem, Corbea?

CORBEA: Trei...

PETRU RAREŞ: Şi cu cinci ai lui Cremene, fac?

CORBEA: Trei şi cinci...

PETRU RAREŞ: Trei mii cinci sute... Zgîrcit la vorbe, adevărat ostaş... Lucrează flăcăii?... Nu puneţi buştenii groşi... Să treacă Suceava cum or putea... Şi călăreţii de cîte trei ori pe zi...

MOGÎRDICI: Cît e timpul bun...
PETRU RAREŞ: Cît e apa mare... Baloş... *(Întinde mîna stîngă.)*
LOGOFĂTUL BALOŞ: Iacă-le, măria-ta.

(Îi dă patru pergamente cu patru peceţi roşii.)

PETRU RAREŞ: Corbea... Sunt patru sineturi pe cari le dau la patru cete de ţărani, boierindu-i pentru purtarea lor cea falnică. Viteji au fost, viteji-i fac. Ceata lui Pistriţu, a lui Fuior, a lui Stîncă şi-a lui Buză-Lată. Îi pui în stăpînire ohavnică asupra moşiilor şi pustiurilor ce le grăiesc la fitece sinet pentru fitece ceată. D-aci înainte să fie oameni slobozi, ei şi urmaşii lor. Mîine vor primi postav de vestminte, cai domneşti, frîuri şi şei cu scări de fier. Duceţi-vă, adunaţi-i şi citiţi-le... Şmil... *(Îi face semn să iasă.)*

(Vin din dreapta vornicul Groza, Trotuşanu şi pîrcălabul Liciu.)

SCENA IV

PETRU RAREŞ, logofătul BALOŞ, vistiernicul MATIAŞ, spătarul ŞANDRU, vornicul GROZA, TROTUŞANU şi pîrcălabul LICIU.

PETRU RAREŞ: Venirăţi... Vine şi doamna?
PÎRCĂLABUL LICIU: Da, măria-ta.
PETRU RAREŞ: Turcu a plecat?
VORNICUL GROZA: Plecă, măria-ta.
PETRU RAREŞ: Să se ducă... Turci, lacomi, nu se mai satură. Şi nu vor dar, ci vor...
LOGOFĂTUL BALOŞ: Haraciul pe patru ani...
PETRU RAREŞ: Cum?

LOGOFĂTUL BALOȘ: Merge p-al cincilea de cînd...
PETRU RAREȘ: Meargă și p-al zecelea... peșcheș, da... dar, haraci, plată de supus... nu!
LOGOFĂTUL BALOȘ: Haraci ne cer...
PETRU RAREȘ: Nici peșcheș!... Am cheltuit destul cu Ungaria, cu Polonia și cu tătarii... O! de ce nu se unește creștinătatea supt chezarul Carol și nu pornește ca un potop să prididească puterile lui Soliman și să azvîrle pe necredincioși dincolo de mările frumoase și grecești! Bani, bani, pentru sultan, pentru vizir, pentru pașale... O țară de vîndut... și le cumpără pe toate! Banii ne trebuie să plătim joldul ostașilor, să clădim locașe pentru iertarea păcatelor noastre și pentru cei ce vor veni după noi, ca să ne cinstească știindu-ne cine-am fost... Împodobește Voronețul, zidește din pajiște Pobrata, biserica Sfîntului Dumitru din Suceava, biserica Uspeniei din Baia, Sfînta Parascheva din Tîrgu-Frumos, biserica din Hîrlău, Mănăstirea Secul din Munții Neamțului, dă ce-i trebuie bisericei piscupale din Vad... Banii să isprăvesc... Și d-aș avea, n-aș da turcului măcar de l-aș vedea cu ochii scurși!
VORNICUL GROZA *(trage sabia)*: Să-i dăm...
SPĂTARUL ȘANDRU: Pînă n-o mai putea!
PETRU RAREȘ: O, dacă obștea creștinilor s-ar aduna într-un sobor, i-aș spune eu cîte păcate are și de ce-și bate joc de ea fiara din Țarigrad...
PÎRCĂLABUL LICIU: Aș sluji cu dragă inimă cu steagul nemțesc, spaniol or franțuzesc, pe dasupra prapurului nostru...
TROTUȘANU: Visuri...
PETRU RAREȘ: Cine nu visează nu vede. Cine nu vede nu se apără. Cine nu se apără piere... Și

pentru cei sortiți pieirei nu ne răcim gura degeaba...

TROTUȘANU: Viața este un vis...

PETRU RAREȘ: Vis... cînd se sfîrșește viața... Dar ce lăsăm dupe noi urmașilor noștri e și-un fapt, și-un drept, și-o putere de-a trăi... Moștenitorii noștri nu ne vor măsura viața dupe bucuriile ei, ci dupe jertfele pe care le-am făcut știind că ne jertfim pentru bucuriile lor... Eu m-am suit pe Ceahlău și-am făcut ochii roată, și-am plîns ascultînd, ca în vis, jalea aceluiași neam risipit la trei coroane deosebite... În Ardeal să lasă pe trei văi — a Someșului, a Mureșului și-a Oltului — moldoveni sadea... M-am tras pe munte-n jos și-am privit pe trecătoarea Oituzului ca pe-o fereastră și-am visat! Și-am biruit la Feldioara, la Brașau, la Cetatea-de-Baltă, la Ciceiu, la Rodna, la Unguraș, la Bistrița, oștile craiului Ferdinand și-ale chezarului Carol. Am stăpînit Ardealul, și n-am ieșit din el decît amenințat de bunul meu prieten Ianăș Zapolia... eh!... că să plînge turcului.. ah! turcu!... de nu mă voi întoarce acasă la mine. Nu vă uitați c-am fost cînd cu Ferdinand, cînd cu Zapolia, întîi cu Ferdinand, apoi cu Zapolia, și iar cu Ferdinand, și iar cu Zapolia... Am înșelat ca să nu fiu înșelat! Mi-e totuna au cu Zapolia, au cu Ferdinand. Numai să deprind pe moldoveni să se plimbe d-a cindea muntelui ca la ei acasă!... Că ar fi vro primejdie d-ar fi Ferdinand pe scaunul Ungariei, fiind fratele chezarului care împărățește peste atîtea limbi și neamuri?... Năluciri!... Să ne apropiem noi de chezar, să-i scurtăm din drum,

luînd Ardealul!... O! eu am visat! Să viseze și urmașii mei!

VISTIERNICUL MATIAȘ: Ai făptuit... Ferdinand îți întărește stăpînirea Bistriței, a Rodnei, a Ciceiului, a Ungurașului, a Cetății-de-Baltă, cu satele lor dimprejur.

PETRU RAREȘ: Am adăogat la visele marelui Ștefan și visul meu! Am moștenit Ciceiul și Cetatea-de-Baltă, am crescut moștenirea cu Rodna, cu Ungurașul și cu Bistrița... Ah! Șmil, Șmil, vindecă-mi mîna, că am de lucru cu leșii... Pocuția, cea cu 300 de sate și 50 de tîrguri, e-a noastră!... Ah! *(Se plimbă agitat.)*

TROTUȘANU: Norod mic, vise mari...

VORNICUL GROZA: Șiit! Taci!

PETRU RAREȘ *(tresare)*: Mic ești tu! Moldova nu e mică!... Neamul care să crede mic se micșorează!... În lume nu poți trăi cerșind, căci nu e loc de pomană pentru cerșetori!

TROTUȘANU: Să se împlinească rîndurile... prea au pierit mulți...

PETRU RAREȘ: Să nu numărați și să nu vă numărați! E cin' să numere!... Uf!... Duceți-vă și rînduiți, c-au să pice copiii lui Gritti... *(Boierii ies prin stînga.)* Eeee, Trotușanu e mîhnit... nu e slujbă pentru el!... Și mai sunt și alți boieri... hî!...

SCENA V

PETRU RAREȘ, GENUNEA și mai tîrziu ȘMIL.

GENUNEA *(intră prin dreapta, bate din picioare și-i pune mînele la ochi)*: Te-am speriat?

PETRU RAREȘ: Oh, mi-a sărit inima!

GENUNEA: Cine sunt eu?

PETRU RAREŞ: Tu?... Baba Dolca.
GENUNEA: Nu.
PETRU RAREŞ: Oana...
GENUNEA: Nu... Are să vie.
PETRU RAREŞ: Despotovna!
GENUNEA: Nu...
PETRU RAREŞ: Ei, cin' să fie... cin' să fie?...
GENUNEA: Nu ghiceşti?
PETRU RAREŞ *(rîzînd)*: Dacă te-ascunzi...
GENUNEA *(îşi ia mînele de la ochi)*: Eu sunt, măria-ta!
PETRU RAREŞ: Tu?... Tu eşti o pasăre măiastră care iei grijile şi dai bucuriile.
GENUNEA: Eu?... O! ho! ho! *(Sare repede la Rareş şi dă să-i ia mîna.)* A, nu p-asta... că mi-a zis Şmil p-astălaltă... *(Îi sărută mîna. Rareş o sărută pe obraz. Genunea îl sărută repede pe obraz.)*
PETRU RAREŞ: A?... Ce-ai făcut?
GENUNEA: N-am făcut bine, măria-ta?
PETRU RAREŞ: Aşa face numai doamna Elena...
GENUNEA: Aşa face numai doamna Elena... Şi de ce face numai Despotovna?
PETRU RAREŞ: Fiindcă m-am cununat cu ea, Nunea. cu tine...
GENUNEA: Da, cu mine nu te-ai cununat...
PETRU RAREŞ: A! nu mai începe... Te spui tătînă-tău să te-astîmpere, că eşti neastîmpărată.
GENUNEA: O, i-am spus tatii de mult...
PETRU RAREŞ: Ei, şi ce ţi-a zis?
GENUNEA: M-a certat... Mi-a spus că măria-ta eşti mare şi eu sunt mică, că eşti stăpîn şi eu sunt roabă, că eşti bărbat şi eu fată...
PETRU RAREŞ: Ei, şi tu ce-ai zis?
GENUNEA: Ce să zic? nimic... Toate le ştiam fără să mi le fi spus nimeni...

PETRU RAREŞ: Ascultă, Nunea!... Cum venişi înaintea celorlalte?
GENUNEA: Călare...
PETRU RAREŞ: Călare?... Voiniceşte?
GENUNEA: Da... voiniceşte...
PETRU RAREŞ: Am să te fac miaş de viteji, ca pe Sandomir...
GENUNEA: Ah! ce bine-mi pare!... Tata mi-a făgăduit că mîine mă face viteaz, şi pururea mîine e azi, şi nu mai vine mîine, şi mereu aşa... El rîde şi mie-mi vine să plîng... Vreau, măria-ta, cu măria-ta la război!
PETRU RAREŞ: La război?... O! războiul e crîncen şi tu eşti fragedă. La război e urlet, şi nînchezat de cai, şi ţipete de oameni, şi lacrămi, şi sînge, că doi munţi de s-ar izbi în capete, n-ar fi aşa de cumplit...
GENUNEA: Te văz orunde întorc ochii... Şi de-i închiz te văz şi mai bine... Cînd mă culc, zic în gînd: „Doamne, dă domnului nostru biruinţă asupra duşmanilor noştri, viaţă nesfîrşită şi fericire... neturburată cu Elena Despotovna, doamna noastră!"
PETRU RAREŞ: Da, da, neturburată...
GENUNEA: Şi mi-apari şi mai frumos, şi mai viteaz...
PETRU RAREŞ: Nunea, tu ştii ce simţi?
GENUNEA: Eu, ce simţ?
PETRU RAREŞ: Tu ştii ce vrei?
GENUNEA: Nimic, să te privesc...
PETRU RAREŞ: Du-te, Nunea, du-te... Or nu. *(O ia de mîini şi să uită drept în dreptul ochilor ei.)* Tu ştii că am doamnă?...
GENUNEA: Da...
PETRU RAREŞ: ... că am copii?...

GENUNEA: Da...
PETRU RAREŞ: ... că sunt... priveşte bine... că sunt bătrîn...
GENUNEA: A, nú...
PETRU RAREŞ: ... că tu eşti fata celui mai credincios şi celui mai mare din sfetnicii mei?...
GENUNEA: Da...
PETRU RAREŞ: ... că tu eşti fecioară...
GENUNEA: Da... da...
PETRU RAREŞ: Ei, atunci, ce vrei?
GENUNEA: Să te văz biruind cum biruişi d-atîtea ori...
PETRU RAREŞ: Sunt ostaş... dar sunt domn!... Vino încoa, Nunea, să te sărut... *(O sărută în creştet şi-şi lasă capul pe capul ei.)* Dumnezeu mi-a primit rugăciunea mea pornită din inimă curată... Mi-a gonit patima care se ivise pe furiş... şi-n sufletul meu a revărsat pace şi linişte! *(O sărută din nou.)* M-ai înţeles, Nunea?
GENUNEA: Da, măria-ta, da!
PETRU RAREŞ: E, ai să mergi la război...
GENUNEA: Cu măria-ta...
PETRU RAREŞ: Cu mine... Roagă-te de Şmil să-mi îndrepte mîna... şi gata...
GENUNEA: Unde e Şmil?... Şmil!... *(Şmil vine prin dreapta.)*
ŞMIL: Cine mă cheamă?... D-ta, Nunea?
GENUNEA: Mîna domnului la loc, degrab', să sufli şi să-i treacă...
ŞMIL *(surîzînd)*: Sufli în foc cînd să stinge, şi focul s-aprinde degrab'... Mîna domnului nu s-aprinde... ea trebuie să se prinză încet, încetişor... Dumneata ştii să ţeşi pînză?
GENUNEA: Da, ştiu...

ȘMIL: Ce-ai gîndi de mine cînd ți-aș aduce tort în jurubițe și ți-aș zice: „Nunea, pînă mîine să fie cămașa gata?"
GENUNEA: Să urzesc, să pui pe sul, să țes, să nălbesc, să croiesc, să cos... Aș gîndi că ești nebun...
ȘMIL: Că sunt nebun?... Iu nu gîndesc așa de dumneata. Iu am răbdare și aștept să urzească, să țeasă, să nălbească -rana domnului. Și peste șase zile... cînd cămașa va fi gata... voi sufla și-i va trece într-o clipă...
GENUNEA: Cine țese rana domnului?
ȘMIL: Eu știu? Poate Al-de-Sus... Știu că țese și pînza e gata mai curînd sau mai tîrziu... Ca la femei... Una vrednică, alta leneșe... Una în două săptămîni n-are ce-alege... alteia, două luni... și-i mai trebuie încă două...
PETRU RAREȘ: Ai înțeles, Nunea?
GENUNEA: Rana... pînza... Nimic...
ȘMIL: Da' ce trebuie?... Tînără ești, frumoasă ești, cuminte, nu știu... Ce-i trebuie?... Ce-i trebuie ei nu e treaba mea... și treaba mea nu-i trebuie ei...
PETRU RAREȘ: Șmil...
ȘMIL: Iacă, ascult...
PETRU RAREȘ: Ce-ai face tu dacă o păsărică ar zbura din colivia vecinului în brațele tale?
ȘMIL: D-ar fi frumoasă, i-aș smulge cîteva pene... și aș duce-o iar în colivia vecinului.
PETRU RAREȘ: Și dacă ar veni iarăși?
ȘMIL *(rîzînd)*: Ar veni iarăși?... Las' să vie... Dacă-i place...
GENUNEA: A, nu, șase zile... prea mult.
PETRU RAREȘ: E, și dacă păsărica n-ar pricepe ce vorbim...

ȘMIL: N-ar pricepe ea... *(Se uită la Genunea. Ridică din umeri.)*
PETRU RAREȘ: Și dacă vecinul ți-ar fi prietenul cel mai bun... și tu domnul țării?...
ȘMIL: Iu... *(se uită la Genunea)* i-aș zice: Genunea...
GENUNEA: Ce e, Șmil?
ȘMIL *(o dă la o parte)*: Iu i-aș zice așa... Vin să te sărut, și aș săruta-o cum sărutați voi pe Maica Domnului...
GENUNEA: Pe mine?
PETRU RAREȘ: Așa am făcut și eu cu ea...
GENUNEA: Cu mine?
PETRU RAREȘ: Da, cu tine! *(O îmbrățișează. Apar din dreapta Elena-doamna, Oana, Nastasia,, Dolca, hatmanul Mihu, Crasneș și Cosma. Petru Rareș o lasă repede pe Genunea.)* Deși n-aș fi avut de ce...
ȘMIL: Norii pătează cerul pentru cei de jos...

SCENA VI

PETRU RAREȘ, GENUNEA, ȘMIL, ELENA-DOAMNA, OANA, NASTASIA, DOLCA, hatmanul MIHU, CRASNEȘ, COSMA și mai pe urmă CORBEA.

OANA *(să repede la domn și-i sărută mîna)*: A, fratele meu ăl bun și domnul nostru ăl mare, cînd te uiți tu la mine, mi-aduc aminte că tu și cu mine suntem din aceeași mumă și din același tată; tu zămislit dupe o biruință și eu înainte d-a birui... Și de aceea ieșiși tu băiat și eu fată. Frumoasele tale plete, cum le-au încăruntit grijele țării...
ELENA-DOAMNA: Doamne, *(îi sărută mîna, o sărută pe obraji)*, îmi lăsai copiii jucîndu-se d-a ostașii... Iliușcă trînti pe Ștefănel și Ștefănel voi

să muşte pe Iliuşcă... Îl oprii: „Nu, mamă, că nu e la război". Şi el, cu lacrimile-n ochi: „Să nu afle tata!" O! Despotovna, părăsişi astfel pe copii pentru asemenea sărutări... Ce fericită eşti!

GENUNEA: Ce fericită eşti!

ELENA-DOAMNA: Nu-i aşa, Nunea?

PETRU RAREŞ: Şi Dolca de ce s-a ţinut dupe voi ca un cîine bătrîn şi credincios?

ELENA-DOAMNA: De azi-dimineaţă, ne-a zis, aci mie, aci Oanei, aci Nastasiei: „Să mă duceţi la domn, c-am să-i vorbesc". Şi ea, care nu mai vede, vorbeşte de vedenii.

NASTASIA: Nu vede şi-a început să nu mai auză.

PETRU RAREŞ: Bunico, vino-ncoa.

DOLCA *(tremurînd)*: Parcă auz glasul lui...

PETRU RAREŞ: Nu într-acolo, bunică... Aci... Aşa...

DOLCA *(tremurînd)*: Să sărut mîna lui Petru, fiul lui Ştefan, nepotul lui Alexandru, ctitorii Moldovei...

PETRU RAREŞ: Nu... nu aşa, bunico...

DOLCA *(îi pipăie mîna rănită)*: Inelul cu pecetea... mîna...

PETRU RAREŞ: A, bunico, mă doare...

DOLCA: Eu ţi-am pricinuit durerea?

ŞMIL: Tu nu mai eşti pricină nici de dureri, nici de bucurii...

DOLCA: Ce-ai zis, măria-ta?

PETRU RAREŞ: Ce te-aduce, bunico?

DOLCA *(tremurînd)*: Azi-noapte — cum piroteam cu cojoaca în spinare — odată se făcu lumină, şi-un înger pică din cer, şi-mi zise: „Spune domnului să nu-i taie, să nu-i spînzure, să nu-i tragă în ţeapă, să nu-i otrăvească, să nu-i înece". Şi mi-a zis: „Spune domnului să se

strîngă de pe drumuri, ca să nu se-ntoarcă şi biruitor şi biruit". Şi pieri şi îngerul şi lumina... E poruncă de la cel care porunceşte celor văzute şi nevăzute, şi ţine pămîntul pe ape, şi nu i-ar fi întru nimic să-l sufle ca p-un gunoi din palmă... Să m-asculţi, maică, că nu m-asculţi pe mine!

COSMA: Cam greu ce vrei dumneata, mătuşe...

CRASNEŞ: Să nu se întoarcă biruitor şi biruit...

(Elena-doamna şi Nastasia se închină.)

PETRU RAREŞ *(pe gînduri)*: Ce vă închinaţi? Credeţi ce spune bătrîna?

ELENA-DOAMNA: A, nu, măria-ta, dar vorbele ei...

NASTASIA: Şi cum stă!

DOLCA *(cu ochii spre cer)*: I-am spus... I-am spus...

(Elena-doamna se vîră în Petru Rareş. Genunea îl ia de pulpana veştmîntului.)

ŞMIL: Urmele unei case prădate de tîlhari... La început nu-i cunoaştem şi ne jucăm cu ei, pe urmă le facem cunoştinţă şi ne plac, şi-i chemăm, şi vin... apoi se-nmulţesc şi stau pe capul nostru, şi încep să ne fure, şi în cele din urmă ne jefuiesc...

ELENA-DOAMNA: Cine, Şmil?

ŞMIL: Tîlharii...

ELENA-DOAMNA: Care tîlhari?

ŞMIL: Ăi care-ţi plac şi dumitale... şi-mi sunt cam grei mie... Ăi care te fac pe dumneata aşa de frumoasă şi pe mine aşa de urît... Anii, măria-ta... anii, care i-au prădat auzul, mirosul şi minţile!

PETRU RAREŞ *(pe gînduri, caută)*: Să nu-i tai, să nu-i spînzur... Ţi... *(Să duce la o peşteră. Pri-*

veşte. Să gîndeşte.) A! să vie Corbea!... Bunico, ce-ai visat se va izbîndi...

DOLCA *(tremurînd):* N-am visat, am văzut... Şi ce văz, de cînd nu mai văz, se împlineşte...

(Intră Corbea şi, zărind pe Genunea, încremeneşte.)

PETRU RAREŞ: Corbea, ai vrun ostaş zidar?... Unde te uiţi?...

CORBEA: Cum, măria-ta?

PETRU RAREŞ *(răstit):* E vrun ostaş zidar?

CORBEA: Nu, măria-ta, nici un ostaş nu e zidar... Sunt mai mulţi care au fost zidari şi sunt ostaşi... Unul a zidit la meterezele Ciceiului din porunca vlădichii de la Vad... dar vlădica de la Vad a luat pe Vlad din Ciceu şi l-a pus ostaş...

PETRU RAREŞ *(zîmbind):* Să te ferească Dumnezeu de mutul care vorbeşte!... Ei, mă omule, ai un ostaş — fie şi Vlad al vlădichii de la Vad — care să zidească această bortă?

CORBEA: Am!

PETRU RAREŞ: Să vie încoa, cu mistrie, cu pietre şi cu moloz...

(Corbea iese repede prin dreapta. Vin şi ceilalţi boieri.)

SCENA VII

Cei de sus şi logofătul BALOŞ, vornicul GROZA, vistiernicul MATIAŞ, ANDREA, ANTONIO, un călău şi mai mulţi iunaci.

LOGOFĂTUL BALOŞ: S-apropie, măria-ta...

VISTIERNICUL MATIAŞ: Să văd... şi n-au să se mai vază!

ELENA-DOAMNA: Vin talienii?

GENUNEA: Vin?

OANA *(din mulțime):* Nu li se vede fața, cernită ca și sufletele lor... Orice-au făcut, Dumnezeu să le ierte păcatele!
ȘMIL: Nu să poate, măria-ta, fără să-i judeci...
PETRU RAREȘ: Cum, să-i osîndesc fără judecată?
ȘMIL: Și dacă nu i-ai osîndi?
PETRU RAREȘ: Mă osîndesc ei pe mine!
VORNICUL GROZA: Sabia a căzut. Și ei, venind încoa, sunt ca niște osîndiți care ar merge cu capetele în mîini la înmormîntarea lor...
PETRU RAREȘ: Să plece călăul! *(Călăul se duce.)*
VORNICUL GROZA: De ce?
ȘMIL: Să se ducă la dracu, să-i ceară capul pe tipsie...

(Intră cei doi fii ai lui Gritti, Andrea și Antonio, legați cu mîinele la spate și cu zăbranice negre lăsate pe fețe. Dupe ei, un zidar, cu mistria, ciocanul și găleata cu moloz. Doi ostași i-aduc pietre. Mogîrdici comandă alaiul. Un ungur duce pe o tavă capul lui Gritti, acoperit cu un ștergar. Să opresc. Ungurul pune jos capul lui Gritti. Din mulțime s-aude un oftat.)

PETRU RAREȘ *(dezvelește capul lui Gritti):* E capul lui Gritti...
MAI MULȚI: A! al lui Gritti?
PETRU RAREȘ: ... ocîrmuitorul turcesc al Ungariei... D-ar fi fost capul lui plin de minte ca buzunarile lui de bani, ar fi rîs și azi, ș-ar fi povestit, cu strălucirea lui ușoară, întîmplările din serai și plimbările de pe Vosfor și de pe mările furioase și schimbătoare la față! Și d-ar putea să miște buzele, cum curge din șipot apa nesfîrșită, așa ar năvăli minciunile cu înfățișarea adevărului! *(Ungurul îi dă o scrisoare.)* De

la Zapolia? S-o citim... „Îți trimeț capul, plin de deşertăciuni, al lui Gritti"...

ŞMIL: Nu ştiu dacă a fost vrodată mai deşert ca acum!

PETRU RAREŞ: Cînd a urmărit ca, din cămătar venețian, să-şi puie pe cap coroana lui Matiaş Corvin... *(Citeşte.)* „Îți trimit capul, plin de deşertăciuni, al lui Gritti; fă şi tu copiilor lui ce-am făcut eu tatălui lor"...

ELENA-DOAMNA *(cu milă)*: Păcat! Sunt tineri!

GENUNEA: Nalți şi subțiri!

OANA: Ca două făclii stinse sau care se vor stinge!

PETRU RAREŞ *(se uită la femei, apoi citeşte)*: ...„A căzut capul aceluia care vroia să fie craiul Ungariei; să cază şi capetele acelora cari au voit să fie"...

OANA: Ce să fie?

PETRU RAREŞ: Să vă spuie Matiaş!

VISTIERNICUL MATIAŞ: Am aci scrisul vlădichii de Lund, împuternicitul chezarului Carol. *(Scoate scrisoarea.)* În ea glăsuieşte chezarul *(Citeşte)*... „Băgați de seamă că Poarta urmăreşte să puie crai Ungariei pe sluga sa Gritti şi pe copiii lui voievozi"...

ELENA-DOAMNA: Unde?

VISTIERNICUL MATIAŞ *(citeşte)*:... „Pe Andrea în Muntenia şi pe Antonio în Moldova"...

TOȚI: A! a!

LOGOFĂTUL BALOŞ: Să vie călăul!

VORNICUL GROZA: Călăul sunt eu!

PETRU RAREŞ: Nu, nici sabie, nici braț moldovenesc... Luați-le fearele... Andrea, Antonio, intrați aici... *(Le arată peştera.)* Dați-le două cuțite... Meştere zidar, astupă intrarea...

ANDREA: Ah! *Dio mio!*[1]
ANTONIO: *Madonna mia, aiutaci*[2] *(Se coboară în peşteră.)*
PETRU RAREŞ: Şi de vi se va urî cu viaţa, orcînd puteţi muri... Şi spuneţi Dolchii că nu i-am tăiat, nu i-am spînzurat, nu i-am tras în ţeapă, nu i-am otrăvit şi nu i-am înecat..

(Toţi pleacă capul. Zidarul lucrează).

---

[1] Dumnezeul meu! (It.).
[2] Sfîntă Fecioară, ajută-ne! (It.).

ACTUL III

O dumbravă de stejari aproape de vărsarea Cirimușului în Prut. În faţă, o rarişte. Un cort. În depărtare se văd malurile Prutului. Trunchi de copaci răsturnaţi.

SCENA I

GENUNEA, UN OSTAŞ rănit, CORBEA, mai tîrziu, ŞMIL.

GENUNEA *(c-o carte de rugăciuni)*: Dau să mă rog şi-mi alunecă ochii pe rînduri... Gîndul, la mîinele lui aspre care mîngîie aşa de potolit... O, Doamne, îndură-te, apără şi păzește pe domnul ţării...

UN OSTAŞ *(rănit, vine din stînga)*: Olecuţă de vin...

GENUNEA: Îndată... *(Îi dă ulcica.)* Te doare?

OSTAŞUL: Nu mă doare... Mă ia cu sfîrşeală de la lingurea... Mulţumim...

(Se duce, Corbea vine din dreapta.)

GENUNEA: A! Corbea... Iar dumneata?

CORBEA *(răsuflă repede)*: Iar...

GENUNEA: Cauţi pe domn?

CORBEA: Nu... nu pe domn...

GENUNEA: Pe vornic?

CORBEA: Nici pe vornic...

GENUNEA: Pe tata?
CORBEA: Nici pe logofătul Baloș...
GENUNEA: Ei, pe cine cauți?
CORBEA: Caut pe cineva... M-a trimes...
GENUNEA: Cin' te-a trimis?
CORBEA: Am uitat cine m-a trimes...
GENUNEA *(surîzînd)*: Sufli ca un cal dupe ce-a ridicat la deal o povară...
CORBEA: Da, suflu, mai greu ca armăsarul care mă duse-n spinare.
GENUNEA: Stai... *(I-arată un copac.)* Să-ți dau nițel vin...
CORBEA: Mulțumim, stau...
GENUNEA: Poftim, bea...
CORBEA *(aduce oala la gură)*: Am băut, mulțumim...
GENUNEA: Ai venit repede?
CORBEA: Foarte repede...
GENUNEA: De departe?
CORBEA: O, de departe...
GENUNEA: Dincotro?
CORBEA: Din colo... ba nu, de la apus... nici de la apus...
GENUNEA *(surîzînd)*: Ăi fi venind de undeva...
CORBEA: Mi-am uitat ca pămîntul... Să mă odihnesc... Mi-a luat Dumnezeu mințile...
GENUNEA *(pune mîna pe mîna lui)*: Ce căldură ai!
CORBEA: Da, am căldură...
GENUNEA: Și cum ți să bate inima!
CORBEA: Da, îmi bate...
GENUNEA: Să te fi certat domnul?
CORBEA: Niciodată nu m-a certat domnul...
GENUNEA: Parcă ieșiși din bătălie...
CORBEA: În bătălie n-am inimă...
GENUNEA: Ei, ce ți s-a întîmplat?
CORBEA: O, nimic...

GENUNEA *(privindu-l lung)*: Corbeo, şi alaltăieri nu ştiai de unde vii şi ţi să bătea inima...
CORBEA: Alaltăieri?... Am venit încet... şi deodată o trudă din senin...
GENUNEA: Alaltăieri... bine... Dar azi?.. Fiindcă venişi repede şi de departe?!
CORBEA: Să vede... Stai, Nunea!... De ce nu stai?
GENUNEA: Dumneata eşti ostenit, eu nu sunt ostenită...
CORBEA: Stai... fiindcă... nu eşti ostenită...
GENUNEA *(surîzînd)*: Mai departe or mai aproape?
CORBEA: Unde vrei, Nunea...
GENUNEA: Ciudat!... Dumitale ţi-e frică de război?
CORBEA: Mie?... O, nu!
GENUNEA: Dar îţi place?
CORBEA: Nu ştiu... De-i place domnului, îmi place şi mie...
GENUNEA: Atunci... povesteşte-mi cum te-ai bătut la Feldioara.
CORBEA: M-am bătut cum se bate...
GENUNEA: Spune-mi peste cîţi ostaşi erai, cum i-ai dus, cum ai luat prapurul crăiesc, cum ai fost rănit, unde, cine te-a îngrijit... aşa...
CORBEA: Să fi avut ca la o sută. Eu mergeam înainte şi ei după mine, pînă am ajuns la ăl cu prapurul. L-am pălit şi i-am luat prapurul. Vornicul Groza mi-a zis: „Ce faci, Corbeo?" „Ce să fac?"... M-a înşfăcat şi... nu mai ştiu... M-am pomenit într-un cort oblojit la genunchiu stîng, la umărul drept şi la cap... Şi m-a îngrijit Dumnezeu... Nu ştiu să povestesc...
GENUNEA *(rîzînd)*: Spune-mi un basm...
CORBEA: Basmul e ce s-a întîmplat altora, şi eu nu ştiu să înşir ce mi s-a întîmplat mie...
GENUNEA *(rîzînd)*: Nu ştii nici unul?

CORBEA: Ba... aş şti unul...
GENUNEA: E, spune-mi-l...
CORBEA: Aş şti unul... c-o fată frumoasă, frumoasă, de îngheţau apele, şi c-un băiat nalt şi urît...
GENUNEA: Dacă era nalt, nu era urît...
CORBEA: ... care să bătea cu zmeii şi cu săcuii...
GENUNEA *(rîzînd)*: Cu cine?
CORBEA: ... cu zmeii şi cu... Muma-Pădurii... şi-i biruia...
GENUNEA: A, dacă se bătea şi-i bătea nu era urît...
CORBEA: ... căci iubea pe fata frumoasă-frumoasă... şi ea nu-l iubea...
GENUNEA: Ce proastă!
CORBEA: ... şi nici nu aflase că băiatul o iubea...
GENUNEA: Ce neroadă!
CORBEA: ... şi băiatul nu-i spunea...
GENUNEA: Ce prost!
CORBEA: ... că-i era frică...
GENUNEA: O! ce nerod!
CORBEA: ... pînă a murit mai mult vrînd ca nevrînd..
GENUNEA: Săracul!
CORBEA: Şi fata, aflînd de cîte se petrecuseră, a plîns... a plîns... Şi-atît.
GENUNEA: Săraca! Şi de ce-i era lui frică să-i spuie?
CORBEA: Vezi că ea era de neam şi el un biet ţăran ajuns dupe multe şi multe...
GENUNEA: Şi dacă era ţăran? Era viteaz, nu era de rînd.
CORBEA: Şi-avea mîinile aspre şi pîrlite, şi-ale ei erau albe şi rumene...
GENUNEA: Ş-ale domnului sunt aspre... şi sunt aşa de bune, că toată ziua le-aş săruta...
CORBEA *(tresărind)*: Şi el bănuia că ea iubea pe altul...
GENUNEA: Cum iubea pe altul?

CORBEA: Cum să iubeşte...
GENUNEA: Cine-i spusese?
CORBEA: Nimeni... Simţise el...
GENUNEA: Şi ea era iubită de ăl pe care-l iubea?
CORBEA: Nu ştiu...
GENUNEA: Ce tristă poveste!
CORBEA: Dacă nu ştiu alta mai veselă... Te rog, dă-mi olecuţă de vin...

(Genunea să duce să-i aducă. Corbea se uită dupe ea.)

GENUNEA: Poftim, Corbea... Nu bei?.
CORBEA: Nu... nu mi-e sete...
GENUNEA: Zizeşi că...
CORBEA *(emoţionat)*: Mi s-a părut... Se va sfîrşi curînd...
GENUNEA: Ce să se sfîrşească?
CORBEA: Povestea mea...
GENUNEA: Nu s-a sfîrşit?
CORBEA: Nu încă... Mai e...
GENUNEA: N-a pierit el? Nu l-a plîns ea? Ce mai e?

(S-aude zgomot. Vine Mogîrdici şi Sandomir.)

SCENA II

GENUNEA, CORBEA, SANDOMIR şi MOGÎRDICI. Mai tîrziu, ŞMIL.

(Mogîrdici şi Sandomir vin din partea stingă. Se opresc puţin şi privesc la Genunea şi Corbea. Mogîrdici e cu o cicatrice proaspătă.)

MOGÎRDICI *(lui Sandomir)*: Frumoasă de pică, o icoană... Sărutăm dreapta...
SANDOMIR: Şi p-a stîngă...
MOGÎRDICI: P-amîndouă...
GENUNEA: Dincotro?

MOGÎRDICI: D-aci, de lîngă dumbravă... *(Lui Corbea.)* Şi tu ce te plimbi aşa?
CORBEA: Aşa mă plimb eu...
MOGÎRDICI: Eu de ce nu mă plimb?
GENUNEA *(rîzînd)*: Apoi dumneata eşti...
MOGÎRDICI: Sunt... de ce să nu fiu? Ce te uiţi aşa?... Nu-mi şade bine?... Cam răzbuzată crestătura asta... Că mi-a zis doftorul Şmil: „Nu pune muna, că nu eşti cupil. A! o să te faci urît ca dracu!“ „Ei, parc-ar fi obrazul lui vodă!“ zic eu. „Şi dacă n-o să fie... nu e al dumitale?“ „Şi dacă e al meu, ce?“ zic eu. Că Maria mi-a spus: „No, că nu face gnignica, că borbatul să nu hie mai slut ca Ducă-se-n pustii“. *(Sandomir şi Genunea rîd.)* Şi Maria e ţeapănă, şi grasă, e dintr-o „slană“, cum zice ea.
GENUNEA *(rîzînd)*: Cine e Maria?
MOGÎRDICI *(arătînd pe Sandomir)*: Să-ţi spuie el, că el ştie...
SANDOMIR *(rîzînd)*: Iubita lui...
GENUNEA: Aşaaa... aşa, bădiţă Mogîrdici?
MOGÎRDICI: Ba vezi că nu... Dacă m-a ales ea pe mine! Ca un mal... Din ea ai tăia şi-ai face patru ca dumneata...
GENUNEA *(rîzînd)*: Ş-o iubeşti?
MOGÎRDICI: Cum să nu?... S-ar putea?... Şi anul ăsta i-am scris... Maria, lîngă Feldioara, la Zierer sasul, cu anul băgată...
GENUNEA *(rîde)*: Şi de cînd n-ai văzut-o?
MOGÎRDICI: Merge p-al şaptelea...
GENUNEA *(rîzînd)*: De şapte ani?... Şi-ţi scrie?
MOGÎRDICI: Niciodată!
GENUNEA *(rîzînd)*: S-o fi măritat?
MOGÎRDICI: Treaba ei...
GENUNEA *(rîzînd)*: O fi murit?
MOGÎRDICI: Dumnezeu s-o ierte!

GENUNEA *(rîzînd)*: Atunci, cum o iubești?

MOGÎRDICI: Iacă, iacă, iacă... Ce rîzi? Ce e de rîs?... Iacă bine... De cîte ori îmi cade cîte-o puică în palmă, eu mă gîndesc la Maria și mi să pare...

CORBEA *(aspru)*: Mogîrdici!

MOGÎRDICI: Ei, asta e! Genunea a venit cu noi ș-a noastră e... S-a deprins ea, că multe a auzit...

GENUNEA: Și rugăciuni, și sudălmi...

MOGÎRDICI *(scoate un petec de piele)*: Sandomir, ia uită-te tu... bine-oi fi scris?

SANDOMIR: „Dagă Maie, tot gasă ești, să nu te mai ingași". *(Rîde.)* Lipsesc toate rîțele[1]...

MOGÎRDICI: Iacă... Iacă... Și ce rîdeți?... *(Genunei.)* Eu rîz de rîța dumitale?... Ia citește, Corbea... or tu nu știi să citești?

CORBEA: Am învățat și eu...

SANDOMIR: De cînd?

MOGÎRDICI: De cînd iubește... Corbea... e bălaie, smeadă sau roșcovană? Vădană sau fată mare?

CORBEA: Te ții de fleacuri... om bătrîn...

MOGÎRDICI: Eu, bătrîn?... Acum să văz pe Maria, și grozav aș întineri!... Nu te supăra, Corbeo, că viața ostașului ce e? Ca fulgul pe apă, ca frunzele codrului... Vine toamna... rînduri-rînduri se scutură... Și ne vine rîndul și nouă.. De n-am șăgui, ne-am alege cu zile pustii și-am închide ochii fără pic de mîngîiere... Adu mîna... Tu ești trist... Nu știu ce ai... Te-ai schimbat... Înainte nu vorbeai și erai vesel... Acum vorbești și suferi...

CORBEA *(trist, îi dă mîna)*: Să ne iertăm, Mogîrdici...

---

[1] *Rîță* — denumirea slavonă a literei *r* din alfabetul cirilic.

MOGÎRDICI: Să ne iertăm? De ce să ne iertăm?
GENUNEA: De ce să vă iertaţi?... I-ai făcut ceva? Ţi-a făcut ceva?
CORBEA: Iubirea e tăria oştirii...
SANDOMIR: Are dreptate.... Eu iubesc pe vitejii mei şi mă bat voios, ostaşii mei pe mine şi mă scot din nevoi...
MOGÎRDICI: Vodă nu fu p-aici?
GENUNEA *(îngrijată)*: De ieri s-a dus cu nişte izvoade şi n-a mai venit...
MOGÎRDICI: Scoate izvoade? Pregăteşte nunta!
CORBEA *(tresărind)*: Unde mi-s minţile... Pe domn căutam... *(Iese repede prin stînga.)*
GENUNEA: Ciudat... bietul Corbea!
SANDOMIR: Ca şi cum n-ar fi în minţile lui...
GENUNEA: Şi mi-a spus o poveste tristă, tristă... Un băiat care iubea pe o fată, şi nu-i spunea, şi-i era frică... Povestea nu era tristă, el era trist... De v-aş spune-o, aţi rîde...
MOGÎRDICI: Eu bănuiesc c-ar fi...
GENUNEA: Ce bănuieşti, Mogîrdici?
MOGÎRDICI: Dumneata mă întrebi?
GENUNEA *(pe gînduri)*: De ce nu?
MOGÎRDICI: Să mă încredinţez eu şi-ţi spui...
GENUNEA: Să te încredinţezi?... Nu s-a sfîrşit povestea lui?... Ah! tristă fu povestea pe care mi-o spuse.

(S-aude zgomot. Şmil intră prin dreapta. Genunea îi iese înainte.)

MOGÎRDICI: Mă Sandomir...Corbea iubeşte pe sor-ta!
SANDOMIR: Oare?... Aşa să fie?
GENUNEA: Şmil...
ŞMIL: Nunea...
GENUNEA: Ai mulţi?

ŞMIL: De la hărţa din urmă vro douăzeci... Eu nu ştiu ce le fac, că li se închid rănile ca şi cum ai cîrpi o rochie ruptă...

GENUNEA: Să te sărut, Şmil...

ŞMIL: Şi de ce să mă săruţi? Iu sunt bătrîn... Iu să te sărut pe dumneata...

GENUNEA: Că-i îngrijeşti bine... *(Îl sărută.)*

ŞMIL: Intră fără să se vaiete... Unul cu mîna ruptă, altul cu falca zdrelită... Şi ies fluierînd... P-un biet... cum îi zice... aşa... iunac, l-au adus leorcă de sînge... coastele rupte... măruntaiele borşite... Şi n-a scos un oftat... L-am îngrijit — nu zic bine, nu zic rău — cît am putut, cît am ştiut... N-a vrut Dumnezeu... Ieri noapte mi-a zis: „Şezi la capul meu ş-aprinde o iască“. Am aprins. A mişcat buzele ca şi cum s-ar ruga... S-a închinat ca voi... A întors capul... A răsuflat adînc... Şi şi-a dat sufletul... O! viteji sunt moldovenii cum n-am mai văzut!... Şi Mogîrdici a fost pe la mine... o! ho! ho!

MOGÎRDICI *(imitînd pe Şmil)*: Şi Mogîrdici a fost pe la mine...

ŞMIL: Al dracului ca cupilul lui tat-său...

MOGÎRDICI: Ca cupilul lui tat-său...

ŞMIL: Cum mă mişcam de lîngă el, el cu muna haţ! *(Să ciupeşte de obraz.)*

MOGÎRDICI: El cu muna haţ!

ŞMIL: Parcă-l mînca ceva... Pînă s-a făcut ca un drac!

MOGÎRDICI: Taci! că-mi aminteşti de Maria!

ŞMIL: Ce Marie?

MOGÎRDICI: Ce, nu ştii?... Braşoveanca, de... lîngă Feldioara... la Zierer sasu... băgată cu anu...

ŞMIL: Bagă-te tu la dracu cu anu, nu cu luna...

SANDOMIR *(rîzînd)*: Nu te supăra, Şmil...

GENUNEA *(rîzînd):* Aşa e Mogîrdici, vesel şi nebun...

ŞMIL: El s-a făcut mai urît ca dracu... Nu mă pot uita la el!

MOGÎRDICI *(să repede şi ia pe Şmil în braţe):* Şmilică, neică...

ŞMIL: Lasă-mă, lasă-mă... Să nu spui la cineva că te-am îngrijit iu...

MOGÎRDICI: Dar ce am, bre omule?

ŞMIL: Dar ce n-ai?... Cu barba ca un ţap, cu părul necisălat, cu ochii ca de broscoi şi cu obrajii rupţi... Ai, ai, ţi-e mai mare mila de sufletul lui dac-o fi avînd suflet...

GENUNEA: O, Şmil, Şmil...

ŞMIL: Lasă-l, Nunea, că nu m-ascultă... Să nu te mai bulnăveşti... Să te duci dracului de pomană, scărnăghia dracului!... Aşa bulnav nu-mi trebuie!

MOGÎRDICI: Dacă mă răneşte, mă?

ŞMIL: Şi tot la obrazu ăla... Înţoarce tu şi p-ălălalt, c-aşia scrie la voi la evanghelie... Î... urît eşti!... Păcat că nu mai am făşii curate...

GENUNEA: Făşii curate?... Stai... *(Se duce şi caută în cort.)*

(Mogîrdici ia pe Şmil de barbă.)

MOGÎRDICI: Şmil .. Şmilică...

ŞMIL: Că d-astea eşti un nebun bun...

GENUNEA *(vine cu albituri în mîni):* Şmil... mai am două cămăşi curate... Sunt de in... Le dăruiesc răniţilor tăi...

ŞMIL: Cum să poate? Dumitale nu-ţi trebuie? Şi cum să le fac?

GENUNEA *(rupîndu-le):* Aşa!

ŞMIL *(emoţionat):* O! Doamne, Doamne, işi dă şi cămaşa de pe ea ca să aline durerile moldove-

nilor! Sfîntă țară în care cresc bărbați așa de viteji și femei așa de bune! *(Șmil ia cămășile, o sărută pe frunte și să duce prin dreapta. S-aude buciumul.)*

GENUNEA: Vine domnul!

SCENA III

PETRU RAREȘ, logofătul BALOȘ, vornicul GROZA, vistiernicul MATIAȘ, pîrcălabul LICIU, GENUNEA, MOGÎRDICI și SANDOMIR.

PETRU RAREȘ *(îmbrăcat în zale)*: Genunea, credeai că nu mai viu? *(O sărută.)*

GENUNEA: Mai degrab' aș crede că nu m-am născut decît să crez că luceafărul dimineței apune și nu mai răsare, că domnul Moldovei să duce și nu se mai întoarce!

PETRU RAREȘ: Baloș, tu visași cînd zămislîși pe copilul ista, și-ți întrecuși visul cu ființa ce făptuiși... Păcat că n-a fost băiat și-ar fi fost mai păcat să nu fie femeie!

LOGOFĂTUL BALOȘ: ...Bat-o s-o bată de copilă. Ei îi plac neodihna, frămîntările și războiul..

PETRU RAREȘ *(către Mogîrdici)*: Dar tu?... Mă-ă! Ce te-ai schimbat?

MOGÎRDICI: Așa pai eu, mai frumos, de două zile, măria-ta.

PETRU RAREȘ *(surîzînd)*: Cîți ai?

MOGÎRDICI: 700 fără 5. Unul și unul. Mă duc, se duc, biruim sau vecinica pomenire...

PETRU RAREȘ *(făcîndu-le semn să iasă)*: Mogîrdici, Sandomir, fiți gata, cu mîna pe frîie, cu picioarele în scări... *(Se duc prin dreapta.)* Nici o știre de la hatmanul Mihu?

VORNICUL GROZA: Nimic... S-a dat afund...

PETRU RAREŞ *(îngrijat)*: Cu 10.000 de oameni?... Ce să fie?... A, nimic... Boieri, cînd credeţi că ne vom izbi cu leşii?... Genunea, stai, du-te, cum vrei...

GENUNEA: Ascult nu numai de vorba, ci şi de glasul măriei-tale... *(Iese prin stînga.)*

PETRU RAREŞ: E, cînd?

LOGOFĂTUL BALOŞ: Mîine, poimîine...

VORNICUL GROZA: Sabia gata, am şters-o de sîngele d-acum două săptămîni...

VISTIERNICUL MATIAŞ: După izvoadele măriei-tale, ce chibzuieşti?

PETRU RAREŞ: Eu am întocmit izvodul, dar bătălia n-atîrnă de buzduganul meu.

VISTIERNICUL MATIAŞ: N-aş crede că cercetaşii măriei-tale să nu-ţi fi adus veşti pe care noi nu le cunoaştem...

PETRU RAREŞ: Ieri ieşii din tabără, cu noaptea-n cap, şi mă întorsei pe dîra pe care am tras-o de la Obertin... eh!... încoa. Luai pe Corbea. Întîlnii un sat. Ardea. Nici un om. Trecui cîmpia cu bălării cît cînepa. Al doilea sat. Cenuşe rece. Nici un om. Urmele noastre le suflase vîntul. Satele pîrjolite arătau pe unde trecuserăm. Mă oprii. Corbea descălecă. Urechea la pămînt. „Parcă-mi slomneşte[1]." Şi scutură din cap. Descălecai şi ascultai şi eu. Nimic. Mă uitai la Corbea. Un surîs de pe altă lume. „Măria-ta, ţi-aduc ştiri de te întorci înapoi." „Bine". Dispăru ca o săgeată. Mă întorsei. Îl aşteptai, dincoace de Prut, toată noaptea. Împiedicai calul. Mă pusei pe brînci. Şi dus a fost... Privii la stele pînă-mi căzu ploapele şi adormii... Azi-dimineaţă mă deşteptai. Mă

[1] *A slomni* — a începe să priceapă.

uitai, nimic. Mă închinai pentru sufletul lui Corbea... Pinteni calului... Măsurai încă o dată cîmpul unde ar fi să stea bătălia... Ei, cînd ne vom bate?

VORNICUL GROZA: Cînd poruncești, măria-ta!

PETRU RAREȘ: Chiar acum!... Nu e un ceas de cînd veni Corbea...

VORNICUL GROZA: A venit? O! săracu!

PETRU RAREȘ: Nu credeam ochilor. „Corbea?" „Da, măria-ta, și leșii s-apropie, sunt la o poștă d-aici"..„ Cîți să fie?" „Ca la șapte mii." „Toți călări?" „Toți în fier și pe cai mari." „Pușcași au?" „Nu". „Să-i momim... Pe cin' să trimeț c-o momeală bună?" „Pe mine!" „Tu? Ostenit și galben... nu se poate!" „Sunt roșu și se poate!" Vorbi răstit. Mă uitai lung. „Crede-mă, măria-ta, să poate!" De data asta, rugător. „Bine! Ia 500 de călăreți sprinteni, ieși înaintea leșilor și momește-i. Înaintezi cu gîndul de fugă; nu te-apropii prea mult, să nu te învăluie; te desfășuri și te strîngi; o iei îndărăt și iar te-ntorci... Ș-așa i-aduci pîn' la povîrnișul văii și îți dai drumul pe supt perdeaua pădurei." „Am înțeles." Și se făcu nevăzut.

VORNICUL GROZA: O! Sireacu!

PETRU RAREȘ: La stînga, pădurea de stejari; la dreapta, rosătură, bahnă[1], mocirlă, stufiș, baltă; în fund, pădurice și mărăciniș, dese ca tîrnul[2]... Aci, piota cu arcurile... Cîți avem?

VORNICUL GROZA: O mie cinci sute.

PETRU RAREȘ: Numeri și pe morți...

VORNICUL GROZA: Am împlinit golurile...

PETRU RAREȘ: Da?

---

[1] *Bahnă* — mlaștină, smîrc.
[2] *Tîrn* — mătură de mărăcini sau de nuiele de mesteacăn.

VORNICUL GROZA: Vezi bine!

PETRU RAREȘ: Vitejii, cu caii de frîu, să se strecoare prin pădurea de stejari pîn' la culmea dealului care coboară oblu. Acolo s-aștepte pe leșii cari vor da devale; să încalece și să cază în coasta și în spatele lor. Asta e treabă de om, și viclean, și viteaz, și hotărît. Ce gîndim cu răceală să făptuiască cu căldură... Ce credeți?

VORNICUL GROZA: Logofătul Baloș e și viteaz, și hotărît.

LOGOFĂTUL BALOȘ: Ba, vornicul Groza. Cred oștașii în el mai mult decît în mine. Să poruncească, eu mă supui. Voi chibzuiți, eu mă bat. Voi praștie, eu piatră.

PETRU RAREȘ: Biine!... Groza, ia p-ai lui Sandomir, p-ai lui Cremene, p-ai lui Burlă și p-ai Spînului, 1.800 de viteji. Tu să pai mai mult decît să fii și să nu fii decît în clipa hotărîtoare. Pîrcălabul Liciu să rînduiască arcașii în pădurice, și să plouă săgețile, dar...

PÎRCĂLABUL LICIU: Ca ploaia de la munte... Să răpăie și să se oprească, și iar să răpăie, și iar să se oprească...

PETRU RAREȘ: Așa, bătrîne, așa, tătucă, așa...

LOGOFĂTUL BALOȘ: Rămîn ai lui Mogîrdici.

PETRU RAREȘ: Și eu ce să fac?

LOGOFĂTUL BALOȘ: Ai chibzuit... să stai departe...

VORNICUL GROZA: Eu și cu Baloș le cădem în spate și-i vînturăm la vale, între pădure și bahnă, și-i ducem pînă la fund. Aci Liciu îi improașcă cu săgețile. Vor căuta scăpare. Rosătura de oi le stă deschisă. Vor năpădi cu caii lor greoi în bahnă, în mocirlă, în stuhărai, în baltă...

PETRU RAREȘ: Leșii ar putea să mai facă două învîrtituri: una spre pădure — la dreapta lor cum vin — alta împotriva ta...

VORNICUL GROZA: În pădure sunt topiți... Liciu...
PÎRCĂLABUL LICIU: Scot arcașii din crîng, învîrtindu-i ca o poartă care s-ar închide... Arcurile jos... Mîna pe toporiști... Ei călări, abia strecurîndu-se prin pădure, noi, pe jos, după copaci, alergînd, lovind, în coaste, în spate...
PETRU RAREȘ: *(lui Groza)*: Să nu se-ntoarcă împotriva ta...
VORNICUL GROZA: Nu se poate!
PETRU RAREȘ: Lupii, încolțiți, năpustesc asupra vînătorilor...
VORNICUL GROZA: Nu se poate!
PETRU RAREȘ: Să zicem că s-ar putea.
VORNICUL GROZA: Nu zic!
PETRU RAREȘ: Bagă de seamă, Groza, bagă de seamă!
VORNICUL GROZA: Pornit, și prin ziduri! Îi sparg și-i risipesc, în pădure sau în bahnă!
VISTIERNICUL MATIAȘ *(supărat)*: Bine, voi bine, dar eu?
PETRU RAREȘ: Tu, Mogîrdici, să rămîneți... rămîi și eu!... *(Către Baloș și Groza.)* Și să dați chiote. Chiotul aprinde închipuirea; omul pare mai mare, oamenii par mai mulți, sporește crezul și dă biruință!
LOGOFĂTUL BALOȘ *(trage sabia)*: Bu-bu-bu...
PETRU RAREȘ: Acum să jurăm *(toți trag săbiile și le încrucișează)* pe apă, pe pîine, pe soare și pe sfînta Troiță că vom lupta, nu ca boierii Moldovei, ci ca fiarele Libanului!
TOȚI: Jurăm!
PETRU RAREȘ: Un ceas de cînd se duse Corbea... Matiaș, să vie Mogîrdici... *(Matiaș iese prin stînga.)* Voi... *(Se duc prin dreapta.)*
LOGOFĂTUL BALOȘ *(dintre copaci)*: Bu-bu-buuu!

PETRU RAREȘ: O! neamul Bubuiugilor... Căci n-are Moldova boieri numai ca tine și țărani numai ca Corbea!

SCENA IV

PETRU RAREȘ, GENUNEA, mai în urmă, ȘMIL și MOGÎRDICI.

GENUNEA *(vine repede din dreapta)*: Doamne...
PETRU RAREȘ *(o sărută)*: Ce sunt măririle și slava alăturea de farmecile tale? Amăgiri... deșertăciuni...
GENUNEA: O, doamne!
PETRU RAREȘ *(dus pe gînduri)*: Și cînd mă gîndesc că d-atîtea ori am strîns în brațele mele această comoară, mîinele mele nu s-au poleit? Nu s-a scuturat nimic din podoaba ta asupra bărbăției mele?... Așa ar gîndi, avîndu-te aici, orice tînăr... eu sunt ostaș și domn!... Groza să strecoară prin pădure... Cine ți-a dăruit ochii și luminile care picură, încotro se duc, două rotocoale mai senine ca cerul și mai albastre ca floarea inului?
GENUNEA: O, bată-i focul de ochi...
PETRU RAREȘ *(pe gînduri)*: Liciu împînzește crîngul...
GENUNEA: Ce zici, măria-ta?
PETRU RAREȘ: Zic că tu ești cel mai frumos copil din lume, și d-ai avea aripi, ai zbura în văzduh!... Vin ai?
GENUNEA *(repede)*: Să-ți dau?
PETRU RAREȘ: Corbea, încăierîndu-se, apropie încăierarea...
GENUNEA: Cum?

PETRU RAREȘ: Zic să dai răniților, să prinză la inimă...

GENUNEA *(cu bărdaca în mînă)*: Am dat la cîți au venit... Bea...

PETRU RAREȘ: Ferește-te să nu-ți sorb și mîna... *(Bea.)* Sandomir, nu așa de repede...

GENUNEA: *(uitîndu-se împrejur)*: Sandomir?... Nu-l văz pe Sandomir...

PETRU RAREȘ: Și-ar trebui ca ochii tăi să pătrunză codrii și zidurile... frumusețea lor să netezească calea și mîngîierea lor s-apropie totul... Mai degrab', Matiaș!

GENUNEA: Ce ai, măria-ta? Vorbești și te gîndești...

PETRU RAREȘ: Să vorbesc pe negîndite?

GENUNEA: Vreau să zic că te fură gîndurile...

PETRU RAREȘ: Mă gîndesc că omul nu știe cînd îi vine ceasul... N-auzi un ropot de cai?

GENUNEA *(cu frică)*: Nu... nu auz...

PETRU RAREȘ: O mișună prin pădure, și crengi rupte, și frunze călcate?

GENUNEA: *(ascultă)*: De loc...

PETRU RAREȘ: Pune urechea la pămînt... sau nu... Obrajii tăi s-ar coborî mai jos ca tălpile mele, și Dumnezeu a pus obrajii tăi mai presus de scaunul pe care stau eu... *(Tresărind.)* Nu-i vezi?

GENUNEA *(înfricoșată)*: O! măria-ta, ce ai?

PETRU RAREȘ: Ostenit... Ast-noapte n-am dormit...

GENUNEA *(îi sărută mîna și i-o mîngîie)*: Culcă-te oleacă, măria-ta...

PETRU RAREȘ: Să mă culc?... Tocmai cînd norodul îmi strigă: „Sus, că ești domn!“...

GENUNEA *(o trec lăcrămile)*: Aș vrea... dar nu mai vreau nimic...

PETRU RAREŞ: Ba să vrei ceva: să biruim! *(Genunea tresare. Mogîrdici vine din dreapta.)* Ai venit?
MOGÎRDICI: *(concentrat):* Am...
PETRU RAREŞ: Caii, odihniţi?
MOGÎRDICI: Mîncaţi, odihniţi, înşeoaţi.
PETRU RAREŞ: Poruncă să încalece...
MOGÎRDICI: Poruncit.
PETRU RAREŞ: Caii mei...
MOGÎRDICI: Pregătiţi...
PETRU RAREŞ: Să-i aducă.
MOGÎRDICI: Adus.
PETRU RAREŞ: Patru?
MOGÎRDICI: Patru.
PETRU RAREŞ: Să te ţii gata, să pornim...
GENUNEA *(chinuită de griji):* Unde, Mogîrdici?
MOGÎRDICI *(uitîndu-se repede la domn):* La nuntă.
GENUNEA: Ce nuntă?
MOGÎRDICI: A mea!
GENUNEA *(supărată):* Altădată spuneai, glumeai, acum: patru? Patru!... Ai? Am!... Şi faţa cruntă...
PETRU RAREŞ: Ca la nunta lui...
MOGÎRDICI: Mă cunună vodă!
GENUNEA: De ce aşa de scurţi şi de repezi la cuvînt?
MOGÎRDICI: Mă grăbesc, ca la nuntă, n-am vreme...
PETRU RAREŞ: Pleacă şi să m-aştepţi.
MOGÎRDICI: Cu bine, măria-ta!
PETRU RAREŞ: Să dea Dumnezeu!
MOGÎRDICI: Amin! *(Se duce repede prin dreapta.)*
GENUNEA: O! doamne, crezi că sunt copil?

(Şmil vine din stînga.)

PETRU RAREŞ: Şmil, nu prea ai de lucru...

ŞMIL: Dacă împărăţeşti şi peste lei şi peste miei... Sănătoşi? lei!... Răniţi? miei!... Îi leg? Iar zmei... Unul nu mai e în cortul de adăpost... De ce s-au grăbit?
PETRU RAREŞ: Ca la nuntă... Cunun pe Mogîrdici...
ŞMIL *(rîzînd)*: O, frumos ginere... n-am ce zice...
PETRU RAREŞ: O, viteaz soldat!
ŞMIL: Să nu-şi sperie mireasa...
PETRU RAREŞ: O ia cu binişorul... De nu?... Repede, în goana calului. Şi să face frumos, că o mie de oameni întorc capul dupe el! De zece ori am chefuit la nunta lui Mogîrdici!
ŞMIL: Ce spui?... D-atîtea ori s-a însurat?
GENUNEA: Şi se-nsoară şi Mogîrdici, şi Cremene, şi Sandomir, şi Baloş...
ŞMIL: O!
GENUNEA: ...şi vornicul Groza, şi vistiernicul Matiaş...
ŞMIL: Alei!
GENUNEA: ...şi pîrcălabul Liciu...
ŞMIL: Şi moşneagul cela?
GENUNEA: ...şi măria-sa Petru-vodă...
ŞMIL *(rîzînd)*: Oameni însuraţi şi bătrîni... Încai la voi, n-o să se ştie care să fie socru, ginerele or tatăl? Sandomir şi logofătul Baloş! Ei, şi dacă s-ar zăpăci miresele? Are să intre fata la tata şi mama la băiat... A, se pricep ele mai bine... Să duc amîndouă la Sandomir... *(Încet Genunii.)* La ce ascultă?
GENUNEA: Să înceapă lăutarii...
ŞMIL: Ei, nu zice fleacuri, Nunea... Ce vorbeşti aşa, fără să rîzi?
PETRU RAREŞ: Ascultaţi...
ŞMIL: Iacă, ascult...
PETRU RAREŞ: N-auziţi nimic?

GENUNEA: Nimic...
PETRU RAREŞ: Un vuiet ca de mare răscolită... Oh! d-ar izbuti Corbea...
GENUNEA: Corbea?
PETRU RAREŞ: ...să-i vîre ca-ntr-o albie...
GENUNEA *(pe gînduri)*: Povestea nu s-a sfîrşit?
PETRU RAREŞ: ...l-aş face spătar...
GENUNEA *(inspirată)*: Va izbuti, măria-ta!... Povestea nu s-a isprăvit!
PETRU RAREŞ: Ah!... Pocuţia este a mea!
ŞMIL: Nu eşti, măria-ta, Petru-vodă... şi dumneata Nunea, fata lui Baloş?... Eu nu vă înţeleg!
PETRU RAREŞ: Ia!... O răpăială!
GENUNEA: Da, da...
ŞMIL: E vîntul, măria-ta!
PETRU RAREŞ: Ce vînt?...
ŞMIL *(la o parte)*: Şi fata şi vodă, să juri că n-ar fi în minţile lor... Doi nebuni... La asta nu mă pricep...
GENUNEA: S-ar auzi şi glasuri...
PETRU RAREŞ: Nu încă...
ŞMIL: Aude şi glasuri... dar cînd o auzi şi măria-sa?
PETRU RAREŞ: *(pune urechea la pămînt)*: Ascultă, Nunea!
GENUNEA *(pune urechea la pămînt)*: Ascult!
ŞMIL: E, vorbiţi, ca oamenii.
PETRU RAREŞ: Ai auzit?
GENUNEA: Auzit!
PETRU RAREŞ: Strigătile alor noştri au început...
ŞMIL: Vîntul, măria-ta, clatină codrul...
PETRU RAREŞ: O, Şmil, un copil pricepu, şi pe tine nu te taie capul!... Ce vînt? Nu vezi? Copacii, ca de piatră...

ŞMIL: Ce să fie?... Să fie bătălie?... Ai lui Mogîrdici nu se mişcă... Şi nu-i auz: „Alelei!... Doină! Doină!"

GENUNEA *(tresărind):* A! Sabia, măria-ta!

PETRU RAREŞ: Prea devreme!

ŞMIL *(auzind zgomotul bătăliii în depărtare):* O! ce neghiob, Şmil, ce neghiob...! Mai limpede ce vorbeau ei, şi iu să nu-i pricep! *(Speriat.)* Ia sabia, măria-ta, de ce stai!

PETRU RAREŞ: Ca să birui! *(Se închină. Genunea se închină şi ea. Şmil, privindu-i cu spaimă, se ia dupe ei, începe crucea, şi se opreşte.)* Nunca, sabia!

GENUNEA *(se repede în cort şi-i aduce sabia lui Ştefan ce l Mare):* Sabia lui Hristos!

PETRU RAREŞ *(ia sabia şi o trage afară):* O! d-ar preţui ea în mîna mea tînără încă cît preţuia în mîna lui de bătrîn, ar fi destul s-o arăt, şi biruinţa să plutească asupra ostaşilor noştri!... Ce mormăi, Şmil?

ŞMIL: Ca norocul să nu se despartă de prapurul Moldovii şi glasul măriei-tale să sune ca tubele care dărîmară zidurile Ierihonului!

PETRU RAREŞ: Nunea, coiful! *(Îi dă coiful.)* Oţel mort, vei scînteia de mînie ca să străluceşti de bucurie! *(Genunea dă să sărute pe Rareş.)* N-am vreme! Ah! de ce Dumnezeu nu făcu pe om ca sufletul din el! Vă las, mă duc, zbor! *(Iese repede prin dreapta şi se aude strigînd.)* E! Mogîrdici! Mogîrdici!

MOGÎRDICI: *(s-aude şi nu se vede):* Aici!

PETRU RAREŞ: Calul!

MOGÎRDICI: Pe Ţinteş?

PETRU RAREŞ: Fă-te vijelie, Ţinteş, şi haiti!

SCENA V

GENUNEA, ŞMIL, doi ostaşi răniţi, un moment, PETRU RAREŞ.

(S-aude ţipete topite într-un vaiet. Cît durează această scenă, durează şi ropotul bătăliii.)

GENUNEA *(ascultînd)*: Pămîntul de s-ar despica, n-ar geme aşa de crîncen!

ŞMIL: De n-ar nemeri şi p-aici!

GENUNEA: Ţi-e frică?

ŞMIL: Frică? De mine, nu... de dumneata, da...

GENUNEA *(scoate un pumnal)*: De mine? Sunt pregătită...

ŞMIL: Nu te juca, că taie...

GENUNEA: Dac-ar tăia numai, ar fi o jucărie...

ŞMIL: Ei, ce vorbeşti aşa?... Are să biruie domnul...

GENUNEA: S-a întărit urletul... „Bu-bu-bu!" Ai tatii!... Şi vaiete... Şi vaiete...

ŞMIL: Nu mai asculta, Nunea... Ce-o fi să fie... Omul, care îşi închipuie feţele primejdiei, trece de mai multe ori prin aceeaşi primejdie.

GENUNEA *(ascultînd)*: A! şi „Doină, doină"... sunt ai domnului! *(Cade în genuchi şi se roagă.)*

ŞMIL: Aşa mai bine... Mă simt supt aripa unui cheruvim...

GENUNEA: O, apără şi izbăveşte, Doamne, pe domnul Moldovii!

ŞMIL: Pe Baloş, nu? Pe Sandomir, nu?

GENUNEA: Şi pe Sandomir, că e mîndru şi mi-e frate, şi pe Baloş, că e stîlp d-al ţării şi mi-e tată...

ŞMIL: Pe cine ai vrea tu să apere mai întîi?...

GENUNEA *(să gîndeşte şi oftează)*: Pe domn!

ŞMIL: Cum să nu-l apere cînd are astfel de ţară!

GENUNEA *(ascultînd)*: A! ce clocotește așa... Auzi?...

ȘMIL: Aș vrea să fiu surd... să fiu iarba pe care o calci în picioare... să nu mă fi născut sau să fi murit demult!

GENUNEA *(cu emoție și entuziasm)*: E domnul în mijlocul lor!... Îl văz!... Ah! îl văz, Șmil! *(Își acoperă ochii.)* Ca o urgie ce potopește lumea înaintea ei!

ȘMIL: Ce trosnește așa?

GENUNEA: Ți s-a părut...

ȘMIL *(tremurînd)*: Stai, Genunea... Cine-i acolo?... *(Genunea trage pumnalul. Intră un ostaș rănit.)* Ce cauți?... Ce vrei?... A! ești d-ai noștri, ești moldovean...

ÎNTÎIUL OSTAȘ: O picătură de apă...

GENUNEA *(c-o ulcică)*: Oleacă vin... Bea... Ei, ce e? Spune!

ÎNTÎIUL OSTAȘ: Iacă-oi spune... Sînge și măcel...

GENUNEA: Pe domn l-ai văzut?

ÎNTÎIUL OSTAȘ: Cum să-l văz?... Ca un fulger... Cine să-l vază?

GENUNEA: E, ce mai e?

ÎNTÎIUL OSTAȘ: N-am spus?

ȘMIL: Ce se petrece, mă omule? Biruim noi or leșii?

ÎNTÎIUL OSTAȘ: Ei, pe dracu, leșii...

ȘMIL: Dar tu n-ai văzut nimic?

ÎNTÎIUL OSTAȘ: Ce să văz?... Am văzut cînd am dărîmat de pe cal pe trei leși... p-al patrulea, care m-a doborît, nu l-am văzut... Ș-apoi m-au sărit caii și s-a mutat bătălia mai departe... Atîta...

(S-aude din nou trosnind.)

ŞMIL *(tresărind)*: Genunea!
GENUNEA: Şmil!
ÎNTÎIUL OSTAŞ: N-aveţi teamă... Nu năpustesc leşii... cine să-i lase?

(Intră un al doilea ostaş rănit.)

AL DOILEA OSTAŞ: Olecuţă de apă... Mă frig de sete...
GENUNEA *(îi întinde ulcica)*: Vin... Să prinzi puteri...
AL DOILEA OSTAŞ: Puteri am... mîna dreaptă n-o mai simţ din umăr...
GENUNEA: Ei ce, e?
AL DOILEA OSTAŞ: Ce să fie?... Iacă, snopim pe leşi...
GENUNEA: Pe domn l-ai văzut?
AL DOILEA OSTAŞ: Văzut. Dacă am fi toţi ca el, numai Moldove ar fi pe lume...
GENUNEA: Cum e?
AL DOILEA OSTAŞ: Sănătos l-am lăsat...
GENUNEA: Spune ceva, flăcăule!
AL DOILEA OSTAŞ: Iacă-oi spune... Dupe ce duserăm pe leşi cu momeala, pînă pe fruntea tăpşanului, de unde începe o vale oablă, ferirăm la dreapta... Leşii năpustiţi dădură la vale... Rotocolirăm cu ai vornicului Groza, şi ceata noastră o luă înainte cu miaşul nostru. Îl cunoaşteţi?... Cine să nu-l cunoască?... Ţipa ca un armăsar care ninchează...
GENUNEA: Cine e căpitanul vostru?
AL DOILEA OSTAŞ: Cin' să fie... Corbea!
GENUNEA: Corbea? Povestea nu s-a sfîrşit!... Abia a început şi se va sfîrşi cu bine!... Îi voi da eu curaj celui mai viteaz dintre copiii neamului!
ŞMIL *(celui dintîi ostaş)*: Să te leg?
ÎNTÎIUL OSTAŞ: Parcă mă doare?...

ŞMIL: Pe voi nu vă doare niciodată...
ÎNTÎIUL OSTAŞ: Pe copii, ce, pe noi?
ŞMIL: Nu vrei să-ţi treacă?
ÎNTÎIUL OSTAŞ: Cum nu... N-auzi că e de lucru?
GENUNEA *(către al doilea ostaş):* Şi pe urmă?
AL DOILEA OSTAŞ: Pe urmă, mă pomenii cu una zdravănă, că nu mai văzui înaintea ochilor... Calul se învîrti supt mine şi căzu mototol la pămînt... Ei s-au dus ca austrul care sună pădurile pe rînd... Şi nemerii la dumneavoastră...
ŞMIL: Îi ascult şi nu văz bătălia...
AL DOILEA OSTAŞ: Vedem unde ne batem... Ce să vedem?
GENUNEA *(cu nerăbdare):* Zici c-ai văzut pe domn...
AL DOILEA OSTAŞ: Da... El trecu ca un duh, şi dupe el ostaşii ca o haită de lupi... Pînă să-l văz, se făcu nevăzut...
ŞMIL: Adu mîna...
AL DOILEA OSTAŞ: La ce?
ŞMIL: Să ţi-o leg...
AL DOILEA OSTAŞ: Nu pot s-o ridic...
ŞMIL: De durere?
AL DOILEA OSTAŞ: N-o mai simţ... Altfel, aş sta eu aici?
ŞMIL: Să ţi-o văz...
AL DOILEA OSTAŞ: Ce să vezi? Un ciolan mort... D-o vrea Dumnezeu, să-ndreaptă ea şi-aşa... Mă duc să privesc dacă nu mai pot...
ÎNTÎIUL OSTAŞ: Mă verişcane, oi găsi eu vrun cal, mă?
AL DOILEA OSTAŞ: Cum să nu... Mai mulţi oameni morţi ca gloabele... Prinde şi tu unul...

(Ostaşii ies prin stînga.)

ŞMIL: Unde vă duceţi? Ce, sunteţi nebuni?
GENUNEA *(speriată):* Ce urlă aşa?
ŞMIL: Bătălia...
GENUNEA: Nu, Şmil, nu... N-auzi?
ŞMIL *(spăimîntat):* Da!... Ce să fie?
GENUNEA: Un glas de om, ca de uriaş! *(Se aude Rareş mugind. Apare în stînga plin de sînge.)* Ah! Domnul! *(Face cîţiva paşi şi se opreşte de spaimă.)*
PETRU RAREŞ: Mai bine mîna decît calul!... Ce staţi?... Un moşneag şi-o fată tînără!... D-aţi avea suflet, n-aţi privi la domn ca la un cîine!...
GENUNEA *(cu spaimă):* P-aici te-ai dus cu Mogîrdici...
ŞMIL *(înlemnit):* P-aici sunt caii domneşti...
PETRU RAREŞ *(ca scos din fire):* Calul!... Te fac bucăţi, şi stîrvul, corbilor! *(Dispare la dreapta. S-aude Petru Rareş şi nu se mai vede. Genunea şi Şmil revin.)*
GENUNEA: Oh! cum era la faţă!
ŞMIL: Cum era?
GENUNEA: Roşu-vînăt...
ŞMIL: L-ai văzut?
GENUNEA: Da... Şi ce glas!
ŞMIL: Iu l-am înţeles, dar nu l-am auzit!
GENUNEA: Mi se bate inima...
ŞMIL: A mea nu mai bate...
GENUNEA: Dădu de cai, înhăţă unul, încălecă, mugi şi... nevăzut...
ŞMIL: N-am văzut, n-am auzit, nu ştiu... A venit, s-a dus... ca visele grozave...
GENUNEA: Nu ne mai cunoştea...
ŞMIL: Ce să cunoască!... Numai c-un gînd, cu unul singur, numai c-o voinţă, cu una singură... În el pierise lumea, numai biruinţa trăia!

GENUNEA *(ascultă)*: Trosnesc loviturile ca crăcile uscate supt picioarele mistreților... O! și mare părea!
ȘMIL: El? Cum trebuie să fie la măcel!
GENUNEA: Și ce puteri năprasnice!
ȘMIL: Cînd a zis „Te fac bucăți", eu m-am văzut... Capul la răsărit, mîinile la apus și picioarele la dracu! *(Tresare și se strînge în Genunea.)* Iar cineva...
GENUNEA: În goană... Să nu se fi întîmplat ceva domnului!
ȘMIL: Ce să i se întîmple?
GENUNEA: Mai întrebi?
ȘMIL: Așa e... Dar nu crez... Cine să-l apropie?
GENUNEA: Zi: Doamne ferește!
ȘMIL: Și dacă oi zice, ce?
(*Vine un soldat greu rănit. Se clatină.*)
GENUNEA: Ce e? Vorbește!... Nițel vin... *(Ostașul scutură din cap.)*
ȘMIL: Ce ai? Unde ești lovit?
GENUNEA: Ce s-a întîmplat... căci s-a întîmplat ceva de pe înfățișarea ta...
OSTAȘUL *(se clatină)*: Am învins! *(Cade și moare.)*
GENUNEA *(cu lacrămile în ochi)*: Ai învins! *(Se pleacă și-l sărută.)*
ȘMIL: Toți cîți mor înving și sufletul lor scapă de chinul vieții!

(S-aude buciume în depărtare. Vuietul bătăliii descrește, se stinge. S-aud buciume în apropiere. Vin din stînga Petru Rareș, vornicul Groza, logofătul Baloș, pîrcălabul Liciu, vistiernicul Matiaș cu veștmintele rupte și pline de sînge. Dupe ei, Mogîrdici și Sandomir duc pe targă pe Corbea. Viteji, voinici și iunaci.)

SCENA VI

PETRU RAREȘ, logofătul BALOȘ, vornicul GROZA, pîrcălabul LICIU, vistiernicul MATIAȘ, GENUNEA, ȘMIL, MOGÎRDICI, SANDOMIR și CORBEA, întins pe o targă de frunze.

PETRU RAREȘ: Cu voia lui Dumnezeu, cu norocul nostru și cu ostașii mei, am biruit! În numele Tatălui, ș-al Fiului ș-al Sfîntului Duh, amin! *(Se închină toți.)* Am biruit noi, cari trăim, cei răniți și mai ales cei care au murit, fie-le țărîna ușoară orunde ar dormi!

VORNICUL GROZA *(închinîndu-se)*: În numele Tatălui, ș-al Fiului, ș-al Sfîntului Duh, amin!

PETRU RAREȘ: Și de vor fi avînd copii, pe copii d-a dreptul viteji îi fac, că de pe urma părinților sunt să stea în scări de fier și de pe urma faptelor lor se vor înălța la cinul dregătoriilor obștești și se vor boieri, că de vor pieri ei, și mai sus să salte pe urmașii lor... Și pururea țara să se primenească întru puterile ei de viață!

PÎRCĂLABUL LICIU *(se închină)*: Numele Tatălui, ș-al Fiului, ș-al Sfîntului Duh, amin!

PETRU RAREȘ: Mi-am răcorit sufletul meu ars la Obertin... Pocuția este a mea... Și pe dasupra drepturilor noastre am pus a treia oară pecetea domniei mele, muiată în sîngele boierilor leșești!... Zac peste o mie în valea Cirimușului, înecați în baltă de două ori p-atît, și ce mai prisosește... prinși și risipiți... Cei cari vor ajunge în Polonia vor avea de povestit: mînia olahului[1] și vitejia ostașilor lui!... V-ați purtat ca niște voievozi... Și tu, Groza, și tu, Baloș, și tu, Liciu, și tu, Matiaș...

[1] *Olah* — valah.

VISTIERNICUL MATIAŞ: Noi nu ştim de ce ne-am minuna mai mult în faţa domnului nostru... De chibzuiala cu care a întocmit bătălia, au de măreţia cu care a făptuit biruinţa? Fie ca numele voievodului Petru să-l pomenească lumea pîn' la sfîrşitul veacurilor! Numele Tatălui, şi-al Fiului, ş-al Sfîntului Duh, amin!

(Intră Mogîrdici şi Sandomir, ducînd pe targă pe Corbea, care zace întins.)

PETRU RAREŞ: A! îl uitasem... pe cel mai viteaz dintre noi toţi!

MOGÎRDICI: I-am adus, măria-ta... Cremene mort şi Corbea luptîndu-se cu moartea!

GENUNEA: Corbea! *(Îşi face drum spre el şi începe să plîngă.)*

PETRU RAREŞ: Corbea, Corbea!... Şmil!

ŞMIL: Aici, doamne!

PETRU RAREŞ: Vistieria mea... dacă scapi pe Corbea!... A doua oară intrasem în vultoare. Un zid de leşi mi se făcu înainte; să-i rup cu calul, cu neputinţă; izbesc; sar scînteie; cad, alţii le iau locul, şi eu stau pe loc; mă înfruntă; mă încolţesc... Crezui că pămîntul se crapă şi mă înghite de viu!... Cînd auzii un vîjîit. Corbea trecu şi-i sparse... În zadar îl strigai. Ca şi cum ar fi căutat moartea, care fugea de el, se izbi într-un buluc de duşmani... Şi-l văzui cu ochii mei căzînd de pe cal ca un turn... O! atunci spulberai pe leşi... Prea tîrziu... Corbea zăcea cu faţa în sus...

GENUNEA *(zdrobită de durere):* Ca şi cum ar fi căutat moartea, doamne? *(Se aruncă pe Corbea. Îi ia capul binişor în mîini.)* Nu! o! nu... povestea nu s-a sfîrşit... mai e... mai e... şi mai frumoasă!...

LOGOFĂTUL BALOȘ: Bietul flăcău!

SANDOMIR: Tată... iubea pe Genunea!

LOGOFĂTUL BALOȘ: A! *(Îi cade capul pe umărul lui Sandomir.)*

GENUNEA *(plîngînd)*: De ce nu mi-ai spus?... O! țăran viteaz!... Înaintea ta îngenuche fata de boier!... Mai e... o! mai e poveste și d-aci înainte...

CORBEA *(se deșteaptă o clipă)*: Nunea!... Măria-ta!... Iertați-mă...

PETRU RAREȘ: Șmil, să-ți văz știința!

ȘMIL: Știința mea se pleacă în fața morții!

CORBEA *(c-o răsuflare grea)*: De ce plîngi, Nunea?... Nu mi-e greu să mor... Am biruit!... Și mîinile tale sunt așa de bune!... O! Poveste... poveste... Ooo! *(Închide ochii și moare.)*

GENUNEA: Eu l-am omorît, fără să vreau, fără să știu!... Și povestea s-a încheiat!... *(Cade asupra lui Corbea.)*

VISTIERNICUL MATIAȘ: O iscoadă, măria-ta.

PETRU RAREȘ: Să vie încoa. *(Intră iscoada.)* Cine te-a trimes?... Ce vrei?... Să ne sporești bucuria c-am biruit or durerea c-am pierdut pe cel mai viteaz dintre noi?...

ISCOADA: Hatmanul Mihu s-a întors în Suceava...

PETRU RAREȘ: De ce?

ISCOADA: ...vin turcii!

TOȚI *(tresărind)*: Turcii?

PETRU RAREȘ: Să vie!... o-ho-ho-ho!

ACTUL IV

O sală a castelului din Suceava îmbrăcată în stejar vechi. Tavanul, cu grinzi groase. Policioare de jur împrejur cu lucruri din ţară, din Italia, din Persia şi din Arabia. O masă mare şi scaune în formă de strană. Cele trebuincioase de scris. În mijlocul sălei spînzură un policandru cu lumînări groase de ceară, încondeiate cu verde şi cu roşu. Pe pereţi, portretele voievozilor Petru Muşat, Alexandru cel Bun, Ştefan cel Mare şi Bogdan. Intrare în dreapta şi în fund.

SCENA I

OANA, GENUNEA şi ŞMIL.

OANA: De două zile vorbeşte puţin şi aspru...

ŞMIL: Puţine are el pe cap al lui? Oamenii vorbesc multe cînd n-au nimic de spus.

GENUNEA: De mă vede, surîde trist. M-apucă de mîini, clatină din cap. „Eh-hei, Nunea, Nunea... Du-te, Nunea... Am treabă."

ŞMIL: Şi dacă are treabă? Vrei să zică: „Vino-ncoa, Nunea, că am treabă"?

OANA: Turcii au să cază negură asupra ţării...

GENUNEA: Nu e asta... Cînd a mai fost aşa de posomorît înainte de război? Şi să plimbă şi tace... Şi nimeni nu ştie ce se petrece în el...

ŞMIL: O! ho-ho! tu ştii ce se petrece într-un bondar?
GENUNEA: Nu.
ŞMIL: Ş-ai vrea să ştii ce se petrece în capul domnului? Adică cum, să fie domnul mai puţin ca un bondar?
OANA: Bolnav?... Mănîncă ca şi mai nainte... Şi rănile i s-au închis... Nici nu erau adînci...
ŞMIL: ...Rănile nu-i erau adînci? Dar cît vreai să fie?... Şmil, tu nu eşti doftor, Oana e doftor!
OANA: A, nu, Şmil, nu... Ast-noapte, tîrziu, l-am auzit strigînd. Am sărit în vîrful picioarelor. M-am strecurat pe ceardacul de lîngă odaia lui de culcare. Am ascultat. L-am auzit: „Nu, nu, nu se poate!“ Ce nu se poate?... Nu ştiu...
GENUNEA: Să nu se coacă ceva?
ŞMIL: Ce să se coacă? Un bostan?
GENUNEA: Ei, Şmil... Unii boieri...
OANA: Boieri?
GENUNEA: Bănuiesc...
ŞMIL: Şi ce să vrea boierii?
GENUNEA: Nu ştiu...
ŞMIL: Nu ştii care boieri... nu ştii ce vòr... Atunci ce ştii?
OANA: Erai pe Cirimuş... Ce-a făcut dupe biruinţă?
GENUNEA: Vorbi boierilor ca din carte. Mulţumi lui Dumnezeu. Înălţă pe ostaşi în cinuri. Şi cînd aduse pe Corbea... *(o îneacă emoţia)* pe pat de ramuri... O! Corbea, Corbea, căci n-ai trăit!
ŞMIL: Săracul Corbea... ca un stejar verde lovit de trăsnet!
OANA: De ce lăcrămezi, Genunea?
GENUNEA: Ce viteaz a pierdut Moldova!
ŞMIL: Şi dumneata, Nunea, şi dumneata...

OANA: Ei, ce-a zis pe urmă?
GENUNEA: Cine?
OANA: Domnul...
GENUNEA *(pierdută în amintiri):* Domnul?... A da... Vise stinse d-a pururea!... Şi-a dat suflетul, lumea se învălui în neguri...
ŞMIL: Ah! mi-e milă de Nunea...
OANA: Ce spui?
GENUNEA *(tresărind):* Că soarele scînteia şi că domnul, auzind că vin turcii, a răcnit şi s-a pus pe rîs, şi-a pornit spre Suceava... Şi nu mai e nici pe departe din ce era...
ŞMIL: Adevărat, ca grîul frumos care tînjeşte de ploaie!
GENUNEA: Eu am descusut pe tata...
ŞMIL: În loc să-l coasă, ea-l descoase... Şi să mai ai un copil aşa urît, aşa c-un păr, aşa c-o faţă... Logofătul Baloş n-avea ce ciopli cînd te-a făcut pe tine...
GENUNEA: M-am rugat... M-am făcut că plîng... şi tata... În zadar. „Nunea, Nunea, tu vrei să-mi calc cuvîntul?" „Dat, domnului?" „Da". „Atuncea, nu!"

SCENA II

OANA, GENUNEA, ŞMIL şi PETRU RAREŞ, la urmă SANDOMIR.

PETRU RAREŞ *(se opreşte în uşa din fund şi vorbeşte cu Despotovna):* Eleno, nu fi copil... Nu mă face să vorbesc degeaba... N-am nimic...
OANA: Nimic!
PETRU RAREŞ: Pregăteşte de plecare... Tu, copiii şi Şmil...
ŞMIL: Eu? Să plec? Unde?

PETRU RAREȘ: Pînă la amiază să porniți la Ciceu...
ȘMIL: La Ciceu?... Fie și la Ciceu...
GENUNEA: El rămîne?... Nu e primejdie...
PETRU RAREȘ *(vine spre grupul din față)*: A!... Și voi?... Ce faci, Oană?
OANA: Vorbeam cu Genunea...
PETRU RAREȘ *(pe gînduri)*: Vorbeai... Și ce vorbeai?
GENUNEA: Povesteam bătălia de la Cirimuș...
PETRU RAREȘ: Adevărat, Șmil?
ȘMIL: Aproape adevărat...
PETRU RAREȘ *(Genunei)*: Numai atît?
GENUNEA: Atît...
PETRU RAREȘ: Adevărat, Șmil?
ȘMIL: Să ne închipuim c-ar fi adevărat...
GENUNEA: Și veni vorba de Corbea...
PETRU RAREȘ: A! Corbea mi-ar fi fost de folos... Și mie, și ție...
GENUNEA: Mie?
PETRU RAREȘ: Amîndurora... Și n-ați mai vorbit altceva?
GENUNEA *(cu îndrăzneală)*: Ba da, măria-ta... Eu întrebam pe Oana și Oana pe mine că ce-i fi avînd măria-ta de te-ai schimbat?... Nu mai ești cum erai...
ȘMIL: Ei, adevărat!
PETRU RAREȘ: Hî... Și cum eram cînd eram?
GENUNEA: Voios, și de cîte ori ne întîlneai...
PETRU RAREȘ: ...De cîte ori vă întîlneam...
GENUNEA: ..ne...
PETRU RAREȘ: Ei, spune!
GENUNEA: ...ne sărutai...
PETRU RAREȘ: O, să vă sărut și-acum... Na, iacă... *(Le sărută.)* Ești mulțumită?
ȘMIL: De ce nu?
GENUNEA: Nu!

ȘMIL *(surîzînd)*: Da' ce să-ți facă?
GENUNEA: Altădată...
PETRU RAREȘ: A fost ca niciodată... Și va fi iar ca totdeauna... *(O sărută de mai multe ori.)* O, dar tu te-ai făcut mare... *(Surîzînd.)*
ȘMIL *(rîzînd)*: Și ce-are a face?
PETRU RAREȘ: Și eu îmbătrînesc...
ȘMIL: Dar ce, vrei să mori de tînăr?
PETRU RAREȘ: Vezi, Oană, ce copil rău și alintat? *(Le ia de mînă.)* D-aș ști că-mi micșorez grijile, vi le-aș spune, dar știu că le-aș spori, mîhnindu-vă și pe voi... Lucruri trecătoare... Să treacă... și iar voi fi cum am fost...
ȘMIL: Ei, acum v-a lămurit domnul!
OANA: Facă-se voia ta, frate!
GENUNEA: Eu mă rog luceafărului de dimineață să vie iarăși, și luceafărul m-ascultă, și mîne cînd s-o crăpa de ziuă va scînteia iar la apus ca cel mai frumos diamant al cerului...
ȘMIL: Ca din psalmi vorbește!
PETRU RAREȘ: A, nu se poate!

(Oana, tresare, aducîndu-și aminte de vorbele din somn ale lui Petru Rareș.)

GENUNEA: Ce să nu se poată, măria-ta?
PETRU RAREȘ: Pod peste mare și scară la Dumnezeu...
ȘMIL: E, ai aflat?
PETRU RAREȘ *(pe gînduri)*: Duceți-vă... *(Ies prin dreapta.)*
PETRU RAREȘ: Șmil, tu crezi în Dumnezeu?
ȘMIL: Cum să nu crez?
PETRU RAREȘ: Și-n răsplata ce va veni?
ȘMIL: Astă?... Nu știu ce să zic... Să fie așa!...
PETRU RAREȘ: Nu te sfii, Șmil...
ȘMIL: Iacă, nu m-oi sfii...

PETRU RAREŞ: Crezi tu că Dumnezeu ar răbda nepedepsite pe slugile necredincioase stăpînului lor?
ŞMIL: Necredincioase?... Ş-apoi de ce să nu le pedepsească stăpînul lor? Vreai să se facă Dumnezeu sluga stăpînului lor?
PETRU RAREŞ: Pe lumea cealaltă, Şmil...
ŞMIL: Dacă pe lumea asta stăpînul le ceartă cu bățul, ce are să facă Dumnezeu pe lumea cealaltă? Cineva îți scoate un ochi, îi scoți și tu un ochi. Dumnezeu să-i scoață și p-ălălalt? Să rămîie orb? Ar fi nedrept și rău. Ar fi cum sunt oamenii. Şi eu îl crez dreptatea însăși, bunătatea însăși, izvorul milostiv al tutulor harurilor de pe pămînt!
PETRU RAREŞ: Dar dacă sluga necredincioasă scapă nepedepsită de mîna stăpînului?
ŞMIL: Dumnezeu are să zică stăpînului: „Pentru ce n-ai pedepsit-o la vreme?... Iu am altă treabă."
PETRU RAREŞ: Da, Şmil, da! Stăpînul e vinovat că n-a deschis ochii la vreme... Sunt bolnav, Şmil, bolnav...
ŞMIL *(îl pipăie)*: Bolnav? Şi pentru ce nu mi-ai spus?... Ce ai?
PETRU RAREŞ: Nu acolo!
ŞMIL: Bine, bine, știu iu...
PETRU RAREŞ: Să te văz...
ŞMIL *(surîzînd)*: N-ai nimic!
PETRU RAREŞ: Sufletul mi-e bolnav, Şmil.
ŞMIL: Astă?... Doftorul Baloş, doftorul Groza, cu paloşele lor... Iu n-am ce să fac sufletului... *(Intră Sandomir prin fund.)*
SANDOMIR: Măria-ta... *(Îi dă o carte.)*
PETRU RAREŞ: De la logofătul Baloş? *(Citeşte.)* Turcii au trecut Dunărea...

ŞMIL: A!

PETRU RAREŞ: ...Ieşii aproape să năvălească... muntenii, şi ei... O! mai sunteţi? Vă încap moşia Moldovii!

ŞMIL *(speriat)*: Da' un' să încapă?... Măria-ta, ai zis să plec?

PETRU RAREŞ: Cu doamna la Ciceu...

ŞMIL *(înfricoşat)*: Oriunde...

(Domnul îi face semn să iasă. Şmil iese prin dreapta. În timpul acesta intră Mogîrdici prin fund, prăfuit şi abia răsuflînd.)

SCENA III

PETRU RAREŞ şi MOGÎRDICI.

PETRU RAREŞ: Ai aflat?

MOGÎRDICI: Aflat, Măria-ta.

PETRU RAREŞ: Eh...

MOGÎRDICI: Mă repezii la Miroslăveşti. Acolo am dăscusut nişte ţigani. Cu cîteva smochine şi cu cîţiva zloţi, tot. Crasneş nu e bolnav şi n-a fost bolnav...

PETRU RAREŞ: A! Şi n-a fost bolnav?...

MOGÎRDICI: Două zile dupe ce s-a întors cu oastea hatmanului Mihu, a plecat înfăşurat în mai multe bunzi la Miroslăveşti, făcîndu-se că e bolnav...

PETRU RAREŞ: Făcîndu-se bolnav...

MOGÎRDICI: Acolo a picat şi pan Cosma, şi amîndoi au tulit-o spre Novograd, ducînd dupe ei mai mulţi boieri de ţară...

PETRU RAREŞ: Mai mulţi boieri?

MOGÎRDICI: Şi au dat devale...

PETRU RAREŞ: Crasneş, Cosma, prietenii Mihului, adună boieri de ţară şi pornesc... drept la Dunăre!

MOGÎRDICI: La Dunăre? Ferească Dumnezeu!
PETRU RAREȘ: Trec Dunărea la Obliciţa şi cad cu frunţile-n tină înaintea padişahului Soliman!
MOGÎRDICI: Atunci, pe cine vînd?
PETRU RAREȘ: Pe mine!
MOGÎRDICI: Pe... măria-ta?... O!
PETRU RAREȘ: Pe Ştefan cel Mare, pe Alexandru cel Bun, pe Petru Muşat, pe Bogdan, descălecătorul de ţară, pe tine, pe viteji, pe iunaci, pe voinici, pe morţi şi pe vii, pe cei cari sunt ţărînă la Bistriţa, oase la Putna, şi pe cei cari vor închide ochii la Pobrata, şi pe urmaşii mei, şi-ai lui Groza, şi-ai lui Baloş, şi-ai lui Matiaş, ş-ai lui Liciu, ş-ai Danciului, şi pe tot neamul care se închină întru Hristos ca buni şi drepţi credincioşi creştini!
MOGÎRDICI *(dă-n genuchi)*: Iartă-mă, doamne...
PETRU RAREȘ: De ce?
MOGÎRDICI: Asta nu se poate!
PETRU RAREȘ: A! de cîte ori n-am zis eu ca şi tine!...
MOGÎRDICI *(se ridică în picioare)*: Atunci... s-alerg să le dau de urmă...
PETRU RAREȘ: Le-am dat de urmă înainte ca s-o facă!... Mogîrdici, nimic, nimărui... Cîţi ostaşi ai?
MOGÎRDICI: Două sute...
PETRU RAREȘ: Puţini!
MOGÎRDICI: Puţini, da' buni! Porunceşte-le să moară şi...
PETRU RAREȘ: Le poruncesc să trăiască!... Tu cu Sandomir fiţi p-aci... Cînd se va strînge Sfatul, închideţi porţile şi trageţi zăvoarele...
MOGÎRDICI: Să trăieşti, măria-ta... *(Dă să iasă prin fund.)*
PETRU RAREȘ: Ştiu eu?

MOGÎRDICI *(se-ntoarce):* Iată, colea, ce vorbă! *(Îi sărută mîna.)* Crasneş şi Cosma sunt doi, douăzeci, şi noi suntem ca puzderia, şi creştem ca codrii, şi ne umflăm ca apele... Zi să-vie ţara, şi va dudui muntele de plăieşi, şi se va clăti valea de joseni[1]... spovediţi, împărtăşiţi, pregătiţi să dea ortul popii împrejurul măriei-tale!

PETRU RAREŞ: Bine, Mogîrdici, bine... E, acum du-te şi fă ce ţi-am spus. *(Mogîrdici iese prin fund.)* O, norod bun, supus şi viteaz! De n-ar fi şi n-ar fi fost unii boieri închipuiţi, şi pizmaşi, şi vînzători, am fi fost una, o apă şi-un pămînt, toţi cîţi ne coborîm de la Rîm, de o parte şi de alta a muntelui, din pustele Ungariei şi pînă în talazurile mării!... Ah!... visurile mele!...

(Intră prin fund Baloş, Matiaş şi Liciu.)

SCENA IV

PETRU RAREŞ, logofătul BALOŞ, vistiernicul MATIAŞ, pîrcălabul LICIU şi, mai tîrziu, chelarul HÎREA.

PETRU RAREŞ: E, lăsaţi focului plecăciunile... Ce e?

LOGOFĂTUL BALOŞ: Crasneş...

PETRU RAREŞ: Ştiu... Crasneş şi Cosma şi cu mai mulţi boieri de ţară se duc... Unde?

LOGOFĂTUL BALOŞ: S-apropie de Novograd...

PETRU RAREŞ: E?

LOGOFĂTUL BALOŞ: Nu ştiu...

---

[1] *Josean* — locuitor al Ţării de Jos, după vechea împărţire administrativă a Moldovei.

PETRU RAREȘ *(c-un rîs nervos)*: O! ho! ho! Lăsați-i, boieri, lăsați-i să se ducă... Lui Soliman îi plac hoiturile...

VISTIERNICUL MATIAȘ: Lui Soliman?

PÎRCĂLABUL LICIU: Dar, hatmanul Mihu mi-a...

PETRU RAREȘ: Hatmanul Mihu?... A fost harnic, viteaz, dar e zgîrcit și are avere. Zgîrcitul a fost, nu mai e om. E scos din omenire. Nici o nădejde să nu pui pe el. Hatmanul Mihu a fost strîngător, s-a făcut apucător și-a ajuns zgîrcit. Păcatul a fost mușiță, mușița a trecut în vierme și viermele s-a prefăcut în gîză... Ascultați-mă, hatmanul Mihu știe de urma lui Crasneș și-a lui Cosma... Veți vedea... Și nu zic c-ar fi au n-ar fi... vro apropiere... între retragerea lui Mihu, fără porunca mea, și fuga lui Crasneș și-a lui Cosma... Vom vedea...

(Intră repede prin fund chelarul Hîrea.)

CHELARUL HÎREA *(emoționat)*: Măria-ta...

PETRU RAREȘ: Vorbește... ce ai?

CHELARUL HÎREA *(suflînd des)*: Am pregătit rădvanul...

PETRU RAREȘ: Ei bine, și d-aia intrași ca un vînt?

CHELARUL HÎREA: Nu, măria-ta... da, măria-ta...

PETRU RAREȘ: Nu, da... ce e cu tine?

CHELARUL HÎREA: Ce să fie...

PETRU RAREȘ: Doamna e bine?

CHELARUL HÎREA: Sănătoasă...

PETRU RAREȘ: Coconii, bine?

CHELARUL HÎREA: Sănătoși...

PETRU RAREȘ: E șagă de nebun șaga ta, Hîrea!... Mă vezi aci cu boierii...

CHELARUL HÎREA: Îi văz, măria-ta... Și nu credeam c-au să fie...

PETRU RAREŞ: Şi dacă sunt?
CHELARUL HÎREA: Aş fi dorit să nu fie...
PETRU RAREŞ *(pierzînd răbdarea):* Ci spune odată ce-ai de spus!
CHELARUL HÎREA *(şi mai emoţionat):* Spui, măria-ta!
PETRU RAREŞ: Ei, începi...
CHELARUL HÎREA: Să încep, măria-ta...
PETRU RAREŞ *(pune mîna pe sabie):* Începi sau...
CHELARUL HÎREA: Da, da, da... la... la... la ureche, măria-ta...
PETRU RAREŞ *(surîzînd nervos):* Hî!... Mă iertaţi, boieri...
LOGOFĂTUL BALOŞ: Doamne, să ne tragem noi...
PETRU RAREŞ: Nu, staţi... E...
CHELARUL HÎREA *(îi tremură mîinele):* Nu îndrăznesc...
PETRU RAREŞ: Îndrăzneşte! *(Hîrea îi spune ceva la ureche.)* Cum-cum?...Cine?... El?... Şi ce-a zis?... L-ai văzut... Tu?... Pe el?
CHELARUL HÎREA: Da, măria-ta!
PETRU RAREŞ: Şi l-ai auzit tu?
CHELARUL HÎREA: Cu urechile mele!
PETRU RAREŞ *(revoltat, trage sabia):* Oh! cîinele!

(Boierii, speriaţi, se reped la domn.)

LOGOFĂTUL BALOŞ: Ce e, măria-ta?
PETRU RAREŞ *(stăpînindu-se):* Eh!... nimicuri!... Hîrea... *(Îi face semn să iasă.)* Să vorbesc doamnei... Să mergem... Să mă îmbrac... În odăjdii să cuvine să chibzuim soarta ţării...

(Ies repede prin dreapta.)

SCENA V

Hatmanul MIHU, pan TROTUȘANU, postelnicul ALBOTĂ, spătarul ȘANDRU și mai mulți boieri din Sfat vin din fund. Vorbesc încet.

TROTUȘANU *(după ce se uită în toate părțile)*: Nu e nimeni.
POSTELNICUL ALBOTĂ: Am venit prea devreme.
HATMANUL MIHU: A, nu!
SPĂTARUL ȘANDRU: Și, inimă, boieri...
HATMANUL MIHU: Cine s-o ia mai întîi?
POSTELNICUL ALBOTĂ: Dumneata... *(Arată p-un boier. Boierul tace.)* Dumneata... *(Arată p-un al doilea. Boierul tace.)* Ei, dar cine?
TROTUȘANU: Să-i vorbim verde... Eu n-am de ce mă teme... N-am nici o dregătorie... Sunt în Sfat, dar sfatul meu nu-l ascultă... Din nenorocire, azi l-o asculta, nu l-o asculta... va trebui să se supuie...
POSTELNICUL ALBOTĂ: Și leșii, și tătarii, și muntenii, și turcii...
HATMANUL MIHU: Ce să facem împotriva tutulor?
POSTELNICUL ALBOTĂ: Ce-am jurat cu mîna pe *Evanghelie*...
SPĂTARUL ȘANDRU: Țara e-n primejdie de nu ne vom împotrivi...
TROTUȘANU: Chiar domnului!
HATMANUL MIHU: Împotriva tuturor ar fi o nebunie! Ș-am îmbătrînit și eu... Cu cît se înmulțesc anii, cu atît ai mai puțin... eh!... De la început „Bună ziua, măria-ta"... Numai atît...
TOȚI: Da, da!

(Se aude domnul venind din dreapta.)

SCENA VI

PETRU RAREȘ, Logofătul BALOȘ, hatmanul MIHU, pîrcălabul LICIU, vistiernicul MATIAȘ, postelnicul ALBOTĂ, spătarul ȘANDRU, ceilalți boieri de sfat, și, mai în urmă, vornicul GROZA și un copil de casă. Împrejurul lui PETRU RAREȘ stau logofătul BALOȘ, pîrcălabul LICIU și vistiernicul MATIAȘ.

TOȚI *(unii zic: „Bună ziua“, alții: „Să trăiești, măria-ta“):* Bună ziua, măria-ta! Să trăiești, măria-ta!

PETRU RAREȘ *(concentrat):* Bună?... Bună să vă fie inima... și toate inimile bune să trăiască... Am zis să trăiți cu toții, căci am zis să trăiască toate inimile bune... *(Se uită la ei. Caută cu ochii.)* Ah, ce păcat că nu sunteți...

HATMANUL MIHU: Prea puțini lipsesc, măria-ta...

PETRU RAREȘ: Azi, cînd trebuie să luăm o hotărîre... hotărîrea... căci una este!... Tocmai azi nu văz pe Crasneș... nici pe Cosma... De Crasneș aveam nevoie... Unde e?

SPĂTARUL ȘANDRU: E bolnav, măria-ta.

PETRU RAREȘ: Unde e, am întrebat, n-am întrebat ce are...

POSTELNICUL ALBOTĂ: La moșia sa, la Miroslăvești...

PETRU RAREȘ: Departe d-aici?

HATMANUL MIHU: Ca la două-trei zile de drum, de nu s-or fi desfundat drumurile...

PETRU RAREȘ: Și ce are?

SPĂTARUL ȘANDRU: Lingoare, măria-ta.

PETRU RAREȘ: L-ai văzut tu?

SPĂTARUL ȘANDRU: Nu, mi-a spus postelnicul Albotă.

PETRU RAREȘ *(lui Albotă):* L-ai văzut dumneata?

POSTELNICUL ALBOTĂ: Nu, mi-a spus hatmanul Mihu.

PETRU RAREȘ *(zîmbind)*: A!... Și dumitale, hatmane Mihu, ți-a spus logofătul Trotușanu...

TROTUȘANU: Ba eu, nu, măria-ta... Nu l-am văzut...

HATMANUL MIHU: Eu l-am văzut... Era cu trei dulame de urs în spinare și dîrdîia...

PETRU RAREȘ: De ce s-a dus? Doftorul Șmil l-ar fi căutat...

HATMANUL MIHU: Nu crede în doftori...

PETRU RAREȘ: Nu s-a mai cătat cu Șmil?

VISTIERNICUL MATIAȘ: Ș-acum două luni...

(Grupul boierilor de lîngă Rareș se privesc între ei și-și exprimă indignarea contra hatmanului Mihu.)

HATMANUL MIHU *(încurcat)*: Așa mi-a spus, că ar fi avînd la moșie o babă meșteriță...

PETRU RAREȘ: N-ar fi bine să-i trimeț pe doftorul Șmil?

HATMANUL MIHU *(tresărind)*: De... cu drumurile astea... trei-patru nopți prin păduri... și Șmil... fricos...

PETRU RAREȘ: Șmil fricos?... Nu-u-u!... Nu e fricos omul de treabă... Și Șmil e un om de treabă... Fricos e omul care ascunde... *(Se oprește și-l privește.)* Și Șmil n-ascunde decît ceea ce nu știe... Nu, nu, să-i trimeț pe Șmil... *(Bate-n palme. Mihu se schimbă la față. Vine din fund un copil de casă.)*

COPILUL DE CASĂ: Porunciți!

PETRU RAREȘ: Te-am chemat... ca să te-ntorci înapoi... *(Copilul de casă vrea să iasă.)* A, cine ți-a făcut ție vestmintele astea?

COPILUL DE CASĂ: Croitorii leși...

PETRU RAREŞ: Îmi spusese alde Ivan că strînge în spate...
COPILUL DE CASĂ: Ba nu, îmi vin bine, măria-ta...
PETRU RAREŞ: E... *(Îi face semn să iasă.)* Hatmane... *(hatmanul tresare)* te-ai sfătuit cu el?
HATMANUL MIHU *(încurcat)*: Sfătuit?... Nu... Am vorbit...
PETRU RAREŞ: Va să zică, nu moare...
HATMANUL MIHU: Nu...
PETRU RAREŞ: Păcat!... Adică ar fi fost păcat... Eu-am auzit... Cine mi-a spus, cine mi-a spus... că apa de Dunăre se dă la lungoare? *(Priveşte ţintă la hatmanul Mihu, care se îngălbeneşte.)*
HATMANUL MIHU: De Dunăre...? N-am auzit...
PETRU RAREŞ: Ei, ai auzit, ai auzit... de Dunăre... O! şi turcii tocmai cînd e bolnav Crasneş năvălesc! *(Se deschide uşa din fund şi nu intră nimeni.)* Poftim! Uşa se deschide fără s-o deschiză cineva!?... O veste bună va intra pe uşa ceea... *(Matiaş o închide.)* E! să hotărîm! D-aţi fi copii, v-aş ascunde primejdia. Turcii, fără să-i îndîrjim, vin dîrji. Muntenii şi tătarii pornesc din porunca sultanului. Leşii şi litvanii sunt la trei zile de Hotin. Ungurii nu-mi răspund. Ţarul, din fundul Moscovei, îmi îndrugă cuvinte de dragoste cînd mi-ar arde de puterea lui. De la miazănoapte, miazăzi, răsărit şi apus, ameninţaţi cu cotropirea. Ce să facem? O! mai trăiţi vremile bătrîne şi zilele de slavă de la Baia şi de la Podul Nalt, fiţi moldoveni neaoşi, şi vorbiţi!
SPĂTARUL ŞANDRU: Adevărat... că turcii sunt 150.000, măria-ta?
PETRU RAREŞ: Adevărat...
SPĂTARUL ŞANDRU: Că Soliman însuşi a pornit năvălirea?

PETRU RAREŞ: Adevărat!
SPĂTARUL ŞANDRU: Că leşii şi litvanii ar fi vro 50.000?
PETRU RAREŞ: Adevărat!
SPĂTARUL ŞANDRU: Că muntenii au 10.000?
PETRU RAREŞ: Adevărat!
SPĂTARUL ŞANDRU: Că tătarii ar fi vro 40.000?
PETRU RAREŞ: Adevărat!
SPĂTARUL ŞANDRU: Şi nouă, ajutor de nicăieri?
PETRU RAREŞ: Adevărat!
SPĂTARUL ŞANDRU: Atunci...
PETRU RAREŞ: Atunci?
SPĂTARUL ŞANDRU: ?...
PETRU RAREŞ *(cu energie):* Bine, spătare!
HATMANUL MIHU: Încotro am face faţă, spatele şi coastele noastre ar fi deschise muntenilor, tătarilor şi leşilor, or tătarilor, turcilor şi muntenilor... Încotro ne-am întoarce, peirea!... Şi cu cîtă oaste?
PETRU RAREŞ: Cu cîtă ai mai lăsat, hatmane!
HATMANUL MIHU: Eu?
PÎRCĂLABUL LICIU: Da, da!
HATMANUL MIHU *(lui Liciu):* Bătrîn neputincios!
PÎRCĂLABUL LICIU *(trage sabia):* Eşti mai tînăr cu zece ani, am douăzeci de răni mai mult...
PETRU RAREŞ: Liciu!... Ţi!... Cînd sabia vorbeşte, încetează Sfatul... Ţi!... *(Liciu se dă la o parte supărat.)*
HATMANUL MIHU: Ş-apoi cine nu vede că ne vor strica ţara, că copiii şi nevestele noastre vor fi robite, că moşiile noastre vor fi arse...
LOGOFĂTUL BALOŞ: Să arză!
PETRU RAREŞ: E!... Ţi!... E!
HATMANUL MIHU: ... şi averea strînsă risipită!
PETRU RAREŞ: E, atunci?
HATMANUL MIHU: ?...

PETRU RAREŞ *(cu energie)*: Bine, hatmane!

TROTUŞANU: Mai bine n-am fi fost decît am fi, măria-ta. Nefiind, am fi tina ce călcăm în picioare, sau aburul ce se pierde în văzduh, or întunericul care învăluie lumea... N-am simţi, n-am vrea, n-am suferi, în nimicul care să întinde printre lucrurile închipuite...

PETRU RAREŞ *(cu nerăbdare)*: Ei, lasă sofiile[1] aistea... Ai fi un om de treabă de nu te-ar fi stricat învăţăturile greceşti...

TROTUŞANU *(atins)*: Prea bine... Hî... Ţara e mică, măria-ta, şi din codrul boierilor n-a mai rămas decît cîţiva seminceri. Supt semineeri se ridică codrul, dar stejarii sunt mărunţi, că abia dau, şi sunt cosiţi de războaie... Ţara e săracă... Ţara e sărăcită!...

PETRU RAREŞ *(concentrat)*: Am înţeles...

TROTUŞANU: Că d-ai vrea să ridici...

PETRU RAREŞ: Bine, bine, n-aş ridica...

VISTIERNICUL MATIAŞ *(către Baloş)*: Ce Dumnezeu, toţi la fel?

LOGOFĂTUL BALOŞ: Toţi!

POSTELNICUL ALBOTĂ: Eu, măria-ta... de mi-ai cere capul...

PETRU RAREŞ: N-am ce face cu el!

POSTELNICUL ALBOTĂ: ... de mi-ai cere averea...

PETRU RAREŞ: N-am ce face cu ea!

POSTELNICUL ALBOTĂ: ... de mi-ai cere cinstea...

PETRU RAREŞ: Jertfa aceasta n-am cerut-o nimănui...

POSTELNICUL ALBOTĂ: ... ţi le-aş da... dar de mi-ai cere viaţa, averea şi cinstea ţării... nuţi le-aş da, măria-ta, că nu sunt ale mele...

---

[1] *Sófie* — aici cu sensul de sofisticărie (argumentare falsă, cu aparenţă de adevăr).

PETRU RAREȘ: Bine, bine, postelnice!
LOGOFĂTUL BALOȘ: Oh! ca și ceilalți!
PETRU RAREȘ: A!... să mă iertați, fețe de boieri de sfat... pînă acum mi-ați mărturisit frica voastră...
HATMANUL MIHU: Frica?
PETRU RAREȘ: Da, frica!... Dar părerea voastră, nu...
HATMANUL MIHU: Să închinăm țara pînă o trece vijelia!
PÎRCĂLABUL LICIU: A!
PETRU RAREȘ: Și cui s-o închinăm?... Și la turci, și la leși, și la tătari, și la munteni?... O! Moldovo, frunte și genuchi să ai, ca să te tîrască boierii la picioarele tuturor tîlharilor care te jefuiesc! *(Intră Groza, cu vestmintele prăfuite pe ușa din fund.)* Groza! Nu v-am spus eu! Vestea bună!
VORNICUL GROZA *(privește sfatul și pe domn)*: Ce e asta, măria-ta?
PETRU RAREȘ: Veste bună! Te cunosc dupe față...
VORNICUL GROZA: D-ar fi a voastră ca a mea...
PETRU RAREȘ: Spune, Groza, dar mai repede...
VORNICUL GROZA: Tătarii ardeau satele d-a lungul Nistrului și erau gata să s-arunce asupra Moldovii. Într-o noapte căzui în spatele lor cu 6.000 de ostași. Cîți dormeau, acolo au adormit de veci. Cîți povesteau, acolo și-a sfîrșit povestea. Arsei corturile. Pe robi i-am strîns supt Soroca și i-am pornit încoa... Am primit poruncă de la măria-ta să viu și-am venit... Ei, măria-voastră, ce faceți? Mă uit... fețele schimbate... Hatmanul Mihu parc-ar pîndi un dușman, așa mi-aruncă căutăturile...
PETRU RAREȘ *(prefăcîndu-se)*: Boierii vor să ne batem și cu turcii, și cu leșii, și cu litvanii...

VORNICUL GROZA: Şi nu vrei, măria-ta?... Pe moaşe-mea... că nu mi-a tăiat urechile, cînd mă născui, să nu fi auzit ce auzii!

LOGOFĂTUL BALOŞ: O! Groza, Groza!

VORNICUL GROZA *(îşi ia sabia cu mîhnire)*: Şi-o mai port la brîu?... Ţine-o, măria-ta, mi-ai dat-o cînd m-ai făcut vornic, ţi-o întorc cînd nu mai sunt nimic! Şi să mi-o pui lîng-a bătrînului Ştefan, aşa cum e, udă de sîngele tătarilor, însemnată cu sîngele leşilor, a saşilor, a nemţilor şi a secuilor! *(O aruncă.)*

VISTIERNICUL MATIAŞ: Ce faci, Groza?

VORNICUL GROZA: Mă duc la călugărie, poate-oi afla de ce pe prapurul Moldovii stă sfîntul Gheorghe, căci nu mai ştiu!

PÎRCĂLABUL LICIU: Aşteaptă, Groza!

VORNICUL GROZA: O! şi măria-ta eşti vesel?... Vai! nu mai am domn!... Mă iartă, măria-ta, mă înăbuş aici!

PETRU RAREŞ: Dar sunt... 150.000 de turci!

VORNICUL GROZA: Cin'-i numără?... Ş-am să mor de o sută cincizeci de mii de ori? O! cu cine vorbesc? Tu eşti Petru al Răreşoaii, fiul drept al lui Ştefan cel Mare şi voievodul Moldovei?

LOGOFĂTUL BALOŞ: O! Groza!

VORNICUL GROZA *(biruit de durere)*: Vă cer iertare! Fie-vă milă de mine, un biet ostaş, un biet năuc, ajuns la vreme de bătrîneţe pe gura copiilor şi de rîsul lumii!... De cînd sunt n-am plîns! *(Plînge.)* Lăsaţi-mă să plîng... uiu-iu... păcatele mele, măiculiţă!

LOGOFĂTUL BALOŞ *(mustrător, către Petru Rareş)*: Măria-ta...

PETRU RAREŞ: Ei, boieri, ce ziceţi?... Şi ce-aţi zice dacă i-aş spune adevărul?

VORNICUL GROZA: Adevărul?... Care adevăr?

PETRU RAREŞ *(scîrbit, arătînd spre grupul Mihului)*: Boierilor le e frică, nu domnului!

VORNICUL GROZA: Ce e?... Na! *(Le dă cu tifla.)* Am pentru cine muri, am cu cine trăi! *(Îmbrățișează pe Petru Rareş.)*

PETRU RAREŞ: E, apropiați-vă şi ascultați. Să judecăm. Cu cine să ne batem?... Pe tătari i-a zdrobit Groza...

HATMANUL MIHU: Tătarii se vor face la loc.

VORNICUL GROZA *(cu mînie)*: Ce?

PETRU RAREŞ: Ți!... Groza!... Să zicem că da, dar le trebuie vreme. Va să zică, deocamdată, linişte la răsărit. Cu leşii merge altfel. Sunt la porunca lui Tarnovski. Îl cunosc, mă cunoaşte. M-a bătut o dată, l-am bătut de trei ori. Vrem pacea şi unul, şi altul. Şi pacea pe care ne-o dă Tarnovski este aceea a lui Ştefan cel Mare. Nu ne umileşte. Va să zică, la miazănoapte, linişte. Secuii vor sta cuminte. Ştiu ce-au pătimit de la mine şi din mîinile lui Groza.

VORNICUL GROZA: Că n-am îmbătrînit destul! Mai e ceva vîrtute în oasele astea!

PETRU RAREŞ: Va să zică, şi la apus, peste munte, linişte. Muntenii se vor învîrti pe la Crăciuna, se vor face că vin în ajutorul turcilor de teama sultanului. Am scris voievodului Radu. El nu uită că s-a suit în scaun cu sprijinul meu şi că turcii vor sta ce vor sta şi se vor întoarce îndărăt, iar Moldova va sta pe loc, prietenă au duşmană Munteniei. Şi Radu mi-a răspuns ca unui frate mai mare. Va să zică, la miazăzi nu e decît puterea padişahului.

TROTUŞANU: 150.000... he-he!

PETRU RAREŞ: Turcii au nevoie de o lună şi jumătate pînă s-ajungă aici! Drumuri grele, necu-

noscute, ape, păduri ca peria... În vremea asta, noi n-am putea strînge 40.000 de ostaşi călări pe cai mici şi iuţi?

HATMANUL MIHU: Nu, nu putem, măria-ta.

PÎRCĂLABUL LICIU: Şi de ce nu?

HATMANUL MIHU: A sărăcit ţara.

VORNICUL GROZA: Şi te-ai îmbogăţit tu!

PETRU RAREŞ: Ei, ţî, Groza!... Am fi avut 15.000 şi nu ne-am fi îngrijit decît de rămăşiţă dacă hatmanul Mihu n-ar fi trimis pe ostaşi pe la casele lor...

HATMANUL MIHU: De nu s-ar fi dus fără voia mea...

VORNICUL GROZA: Şi tu eşti hatman?

HATMANUL MIHU: Sunt! Şi pe Ştefan l-au părăsit ostaşii în ajunul bătăliii de la Războieni!

PETRU RAREŞ: Bine, 40.000, nu, dar 30.000? Dar 20.000?

HATMANUL MIHU: Şi ce să facem cu 20.000?

VORNICUL GROZA: Să murim pentru ţară, lege şi Domn!

PETRU RAREŞ: Douăzeci de mii de ostaşi hotărîţi va da Moldova la chemarea Domnului ei! Vom aprinde focurile, vom trage clopotele, vom trimite pe vătămani cu porunca şi pe pristavi să strige că Petru e la ananghie... şi ţara, căreia i-am pus judeţi cinstiţi, va fi dreaptă cu soarta ei şi-a alesului ei. Din 20.000 de ostaşi, rup eu 7.000 şi mă cobor ca vîntul unde au bulucit turcii. Îi chinuiesc, nu-i las să doarmă, nici să mănînce, nici să se roage. Năvălind ca la bătălie şi înturnîndu-ne ca de spaimă; făcîndu-ne nevăzuţi şi ieşind la miezul nopţii ca stafiile; în inima lor şi-n inima codrului; nicăieri şi pretutindenea... Aşa să-i tîrăsc pînă la munte, flămînzi şi nedormiţi! Voi arde

satele pe unde au să se verse; voi trage oamenii în sus; voi otrăvi fîntînele; voi pustii şi nu voi lăsa în urmă decît pe bătrînii şireţi care să le rătăcească căile. O! cunosc ţara ca-n palmă, cu drumurile, cu ascunzătorile, cu întunecimele, cu văgăunile, cu apele, cu pămînturile tari şi cu fîneţile ce-acoperă pămînturile care înghit pe călăreţi, şi pe puşcaşi, şi pe cărăuşi, cu poverile lor! Eram mic cînd mă luă Ştefan cel Mare în desaga de la oblîncul şeii şi-mi zise: „Bagă de seamă, băiete, bagă de seamă, c-ai să fii ostaş... şi cu ce vezi vei birui, nu numai cu ce vei fi“. Şi şuiera cîntece vechi şi rîdea, şi codrii sunau de hohotul lui... Nu ştiam că mi-era tată cînd mă învăţa să cunosc pămîntul din care ieşim cu toţii!

VORNICUL GROZA: Vom apăra moşia urmaşilor noştri!

VISTIERNICUL MATIAŞ: C-aşa zice vodă!

PÎRCĂLABUL LICIU: Şi vorbele lui, ca picăturile de ceară de la picioarele Preacuratei!

PETRU RAREŞ: Voi mă veţi aştepta în Cetatea Neamţului cu 13.000 de suflete. Viu, ne unim, şi în sus. Lăsăm la dreapta Războieni, şi pe apa Pipirigului în sus, spre Dolea, pînă unde se închide valea. Dărîmăm copacii şi ridicăm o cetate. Aci se vor înfunda turcii aduşi de hărtaşii noştri. Şi ne vom izbi cu ei, care nu-şi vor desfăşura oastea din pricina locului. De nu vor lua cetatea, vor fi biruiţi, de vor lua-o, cîţi din noi vom scăpa ne vom sui la munte şi vom coborî în albia Bistriţei. Vom sta pitulaţi, la pîndă, hoţeşte, şi ne vom arăta iarăşi cînd ei se vor scurge. Îi vom lovi pe furiş, îi vom repezi în bahne şi-n iazuri, îi vom înghe-

sui la Dunăre, şi-o vor trece mai degrab' la-ntors decît la năvălire... *(Emoţionat.)* Aşa să ne ajute Dumnezeu, Mîntuitorul, ca să scăpăm ţara de furnicaiul păgînilor!

(Baloş, Groza, Matiaş şi Liciu, care în tot timpul aprobă pe domn, se închină. Ceilalţi boieri stau în cumpănă.)

HATMANUL MIHU: Dar nu încăputăm nici 20.000, măria-ta.

PETRU RAREŞ *(emoţiunea creşte)*: Cum?... Atît să se fi sleit puterile Moldovei sau să fi săcătuit vlaga din voi? Cenuşe să fie amintirile vechii slăviri? Nu vă trageţi din Ştibor, din Cînde, din Dobrul, din Gangur, din Gotcă, din Dajbog, din Oană, din Gherman, din Boldur, din Arbore şi din Cărăbăţ năprasnicul? Sufletul lor să fi pierit înainte d-a muri şi să nu fi trecut nimic urmaşilor lor? Şi cu ei să se fi înmormîntat credinţa şi mîndria, aceste puteri pe cari se sprijină neamurile cari vor să trăiască?... A! nu vă închipuiţi că turcii vor cruţa hoiturile plecate în ţărînă! Vor trece peste voi cum trec tătarii peste bălăriile pustiului! Vă vor robi, pe voi şi copiii voştri, şi cu femeile voastre vor împodobi haremurile de la Stambul! Vor arde casele voastre, vor dărîma cetăţile şi vor preface în geamii bisericile creştineşti în cari s-au închinat părinţii, moşii şi strămoşii voştri!... De vă e teamă... vă voi arăta eu ce uşor e să mori în rîndurile vitejilor!... D-aveţi altă socoteală... alta!... întoarce-vă-ţi, pînă mai e vreme, şi vă voi primi cu dragostea cu care domnul nostru Isus Hristos a primit oile cele rătăcite... Şi ce voiţi să fac eu?

HATMANUL MIHU *(abia îndrăznind)*: Ce vom face şi noi...

PETRU RAREŞ *(izbucneşte)*: Oh! a murit, a murit Petru Rareş!... Şi el n-a fost fratele lui Bogdan, n-a fost fiul lui Ştefan cel Mare, n-a fost strănepotul lui Alexandru cel Bun, nici urmaşul Muşatinilor! V-a minţit, v-a înşelat, şi voi, ca nişte copii, aţi crezut în basmele pe care vi le-a spus el...

VORNICUL GROZA: Măria-ta!

LOGOFĂTUL BALOŞ: Măria-ta!

PETRU RAREŞ: Aduceţi coroana cea cu cinci ramuri a Moldovei şi puneţi-o pe capul hatmanului Mihu, şi cu ea în cap să cază la picioarele padişahului!... O! căci vă cunosc aşa de tîrziu! *(Pune mîna pe sabie.)* Un zgîrcit, un arbănaş, un muieratic, o minte goală plină de întunericimi greceşti, un îngîmfat, un beţiv, un netot, un prost... o ceată de nimic... Unii fricoşi... şi-alţii... vînzători!

VORNICUL GROZA *(trage sabia)*: Vînzători?

PETRU RAREŞ: Ascultaţi!... Tu, hatmane, ai zis că Crasneş a plecat bolnav la moşie, că i-ai vorbit... Aşa e? Aşa e?...

HATMANUL MIHU *(plecînd capul)*: Da...

PETRU RAREŞ: E, Crasneş a plecat tiptil din Suceava, mai sănătos ca mine şi ca voi... Tu, hatmane, n-ai voit să trimeţ pe doftor la el la moşie... Aşa e... Aşa e? *(Pune mîna pe sabie.)*

HATMANUL MIHU *(umilit)*: Da...

PETRU RAREŞ: Ştiţi de ce?... Fiindcă nu e la moşie!

VORNICUL GROZA: Dar unde e?

PETRU RAREŞ: La Soliman, să i se închine!

(Baloș, Groza, Matiaș, Liciu și Trotușanu scot un „a! „a! de scîrbă.)

PETRU RAREȘ: Ascultați, în sfîrșit... Hatmanul m-a părăsit pe cînd mă băteam cu leșii; s-a întors la Suceava; a stricat oastea peste care-l pusesem; a spăimîntat-o și i-a dat drumul, păstrînd abia 2.000 din 10.000 de viteji și de voinici. Și astăzi a mai risipit încă 1.000, rămîind numai c-o mie supt zidurile castelului, toți credincioși și jurați să fie ai lui... *(Mihu vrea să tăgăduiască.)* Nu e așa?... Nu e așa?... Chelarul Hîrea te-a auzit punînd la cale cele ce-ai făptuit... *(Îl apucă mînia.)* Și pămîntul nu se cască, să te înghiță de viu? *(Petru Rareș trage sabia, o învîrtește pe dasupra lui Mihu, și-l izbește la ureche. Mihu tresare și pune mîna unde l-a izbit. Sîngele-i curge.)*

MAI MULȚI BOIERI *(spăimîntați)*: A! a!

PETRU RAREȘ: Cu sabia lui Ștefan cel Mare l-am crestat la ureche ca să se cunoască că nu e din neamul moldovenesc!... Ah! prieteni credincioși... Moldova piere cu zile, căci boierii nu vor nici să biruiască, nici să fie biruiți!

ACTUL V

Munţi înalţi, precipiţii[1] rupte; stînci rostogolite; nu e nici o cărare; masivul din faţă, pe alte masivuri. În fund se vede cerul albastru şi limpede, tăiat de ascuţişurile munţilor.

SCENA I

OANA, GENUNEA, HÎREA, pe masivul din faţă; spre dreapta, PETRU RAREŞ, dormind pe o stîncă c-un sucman supt căpătîi, cu sabia pe piept, cu opinci în picioare şi cu o pălărie de plăieş aruncată într-o parte.

GENUNEA: Doarme...
OANA: Somnul drepţilor...
HÎREA: Ş-al prigoniţilor.
GENUNEA: De patru nopţi n-a închis ochii...
HÎREA: De patru nopţi n-a închis ochii?
GENUNEA: De cîte ori zicea: „Aici odihnim, ne-au pierdut copoii urma", ne aşezam jos, rupţi de oboseală, şi adormeam. Eu visam. Şi cînd visurile să încruntau, mă deşteptam... Unde e castelul? Unde e Corbea? Unde e domnul? Cine a suflat şi i-a risipit?... Vedeam pe domn şi simţeam soarta neînduplecată şi pedeapsa noastră cumplită. Şi lacrămile-mi curgeau binişor, că de m-apuca suspinele, le sugrumam

[1] *Precipiţiu* — abis, prăpastie.

și le înghițeam în mine. Și de amărăciunea lor, sufletul meu să otrăvea și uitam, o clipă, pe cine plîng și de ce plîng... Dar un glas ars mă trezea din această toropeală... „Plîngi, Nunea?“ Tăceam. Și iarăși: „Poți să plîngi? Eu nu pot“. Întindeam mîna, și el mi-o lua în mîinile lui. „Adormi, doamne!“ „Dacă aș putea... Să nu deșteptăm pe ceilalți“. Nu mai zicea nimic. În întunericul nopții două văpăi se stingeau și s-aprindeau pînă se albea luceafărul dimineții și s-afunda în răvărsatul zorilor...

OANA: Ființă nefericită, ș-aș fi putut să fiu cea mai fericită!... Fata lui Ștefan cel Mare, fără să știu; cînd aflai, apuse soarele Moldovei... Sora lui Petru Rareș, fără să știu; cînd aflai, îl înghiți surghiunul și străinătatea... Dădaca nepotului meu; cînd ajunse mare, ucise pe soțul meu... Dupe o viață întreagă, Petru se întoarse... Îi puseră coroana pe cap și-l suiră în scaun. Și acum, iată-l, flămînd, însetat, izgonit și întins pe peatră... Ah! spuneți-mi, cît aș fi fost de fericită și cît sunt de nefericită?

HÎREA: De care să-mi fie mai milă? De Oana, care suferă de lovituri adevărate, sau de Genunea, care îndură pe cele închipuite, ca și cum ar fi adevărate? De Oana, care a albit în dureri, sau de Genunea, care abia a început durerile?

GENUNEA: De Oana mai mult, căci multe a suferit...

OANA: De Nunea mai mult, căci multe are să sufere...

GENUNEA: Eu sunt tînără și pot răbda...

OANA: Eu sunt albă, nu mai am puteri, și-n curînd voi închide ochii... Eu sunt la sfîrșitul și tu la începutul necazurilor...

HÎREA: Duhul răzvrătirei, ca o molimă, de la boieri, la țărani. Că zise domnul: „V-ați săturat de mine, oameni buni? Să găsim altul mai norocos,

dar nu vă lăsaţi să vă biruie, stînd cu mîinile în sîn." Şi prostimea, înteţită de cei de sus, răspunse: „Ci ca ho! că nu ne mai batem!"...

GENUNEA *(arătînd pe Petru Rareş)*: Să învîrti. Să nu-l trezim. Uitaţi-vă la el... Mîinile julite... cucuie pe frunte... opincile sparte... În locul coroanei cu cinci ramuri, o pălărie de plăieş cît roata carului, în locul buzduganului domnesc, o ramură de fag cioplită din bardă... Doar sabia... pe care să puie o mînă tremurătoare. .. şi în care încleşta pumnul lui de oţel d-odinioară... Cum şi-o strînge la pept... o odihneşte pe sufletul lui de viteaz!... Nu mai plînge, Oană...

OANA: Ştiu că nu-mi folosesc lacrămile... Aceasta am învăţat-o de demult...

GENUNEA: Şi eu o învăţ acuma şi parcă aş fi ştiut-o de cînd lumea...

HÎREA: Or că ţi-i plînge pe cea dintîi durere, or că ţi-i plînge pe cea din urmă, lacrămile sunt dopotrivă de amari, de nu sunt prefăcute... Să nu se deştepte domnul...

GENUNEA: Odihna îi face bine...

HÎREA: Un om care s-a odihnit pe scaunul domniei nicăieri nu mai găseşte odihnă, ci pretutindeni puteri noi să-şi plîngă norocul...

OANA: Eu nu blestem pe cei răi...

HÎREA: Dumneata eşti bună, doamnă...

GENUNEA: Şi cu ce s-alege din bunătatea ei?

OANA: Taci, Nunea, nu mînia pe Dumnezeu...

GENUNEA: Şi ce mi-ar mai face mînia lui?

OANA: Să nu dea Dumnezeu cît poate răbda omul...

GENUNEA: Mai mult n-aş mai răbda...

HÎREA: Şi ce-ai face, Nunea?

GENUNEA: Ştiu eu?...

OANA: Ea nu ştie şi e un mare bine... O! d-ar şti

omul de mai nainte cîte i se va întîmpla, omenirea s-ar stinge...

GENUNEA: Pentru doi mi-aş fi pus viaţa... Unul mă iubea pe ascuns, pe altul îl iubesc pe faţă... Unul mi-a mărturisit înainte d-a muri — şi n-am putut să-l scap — ş-o parte din inima mea mi-am îngropat-o alături... Pe celălalt îl iubeam ca o roabă în strălucira lui de sfînt, şi ca o roabă, fără puteri, îl privesc odihnindu-se pe stîncă, ca un vultur căzut din lumina văzduhului... Eu am fost pripită... La mine durerea n-aşteaptă vechimea... *(Şi-acoperă faţa.)*

OANA: Mititica! Şi încotro logofătul Baloş şi Mogîrdici?

HÎREA: Se lăsară pe coastă la vale, cu ciutura, s-aducă apă de la un şipot ce ţîşneşte din munte...

GENUNEA: Hîrea..., vezi, nu vin?...

(Hîrea se duce pe coasta din stînga.)

HÎREA: Iacă... vin... Logofătul Baloş înainte şi după el Mogîrdici, apăsînd pe piciorul stîng şi ridicînd din umărul drept, parc-ar da brînci cuiva...

OANA: Mogîrdici?... Minunat suflet!

GENUNEA: Şi vesel totdeauna...

HÎREA: E, de cîte ori nu plînge pe ascuns... Şi te face să zîmbeşti şi-atunci. „Ce, plîngi, Mogîrdici"? — „Ba vezi că nu!" „De ce"? „Mă întrebi de ce? N-am de ce? Mai bine mă omora Ştefăniţă cînd mi-era frică de moarte decît să nu mor cînd mi-e frică să trăiesc... De ce nu mă strînse de gît Maria cu mîinile ei ca buturile de porc!... Aş fi închis ochii... şi eah! *(scoate limba)* şi n-ajungeam să jelesc pe bunătat' de domn prin văgăunile săcuieşti"...

GENUNEA: Om de credinţă şi credincios...

SCENA II

OANA, GENUNEA, HÎREA, logofătul BALOȘ și MOGÎRDICI.

MOGÎRDICI: Sosirăm și noi... Eu cu căușul gol și marele logofăt cu ciutura plină...

LOGOFĂTUL BALOȘ: Pînă i-am luat-o din mînă... A trebuit să-i spui că eu sunt logofătul Baloș și el Mogîrdici...

MOGÎRDICI: Miașul Mogîrdici, stăpîne... Și d-a veni iar domnul de colo... maică, maică!

LOGOFĂTUL BALOȘ: Ar fi vărsat-o pîn-aici...

MOGÎRDICI: De ce?

LOGOFĂTUL BALOȘ: De... Și el abia-și tîrăște piciorul...

MOGÎRDICI: Și care ostaș se ținea dupe mine?

LOGOFĂTUL BALOȘ: Da, da, dar pe cal...

MOGÎRDICI: Este!... Î... că mă făcu mama într-o doară... Doarme domnul?... Să doarmă... îi face bine... Că de mă făcea mama de plin, întreceam și pe Groza... Ea, ca femeie, s-a zgîrcit d-un crac... Doarme domnul?... Las' să doarmă... A mai dormit domnul cu capul pe piatră, dar cînd se deștepta se simțea domn... Să nu se deștepte... *(Să dezbracă d-o haină.)* Ia să șezi dumneata, jupîneasă Oană, pe sucmanul ăsta... că de odinești oleacă, îmi trece și mie...

OANA: Mulțumim, Mogîrdici...

MOGÎRDICI *(se dezbracă și de a doua haină și rămîne în cămașe):* Și dumneata, Nunea moșului, p-astălaltă...

GENUNEA: Mulțumim, Mogîrdici, nu... Dumneata să rămîi în cămașe?

MOGÎRDICI: De cîte ori n-am rămas eu și fără cămașe... și-mi era bine!... Șezi, te rog, că-mi ia cu

mîna... Aşa... Uite, Nunea, cînd ne prinde din senin aceeaşi peişte, ne facem mai buni, mai deopotrivă, ca nişte fraţi, şi ajutorul oricui ne micşorează necazul...

GENUNEA *(arătînd lîngă ea):* Şi dumneata colea...

MOGÎRDICI: Acolo, Nunea, acolo?

GENUNEA *(îi arată poala):* Şi să pui capul aici...

MOGÎRDICI: Eu să pui capul acolo?

GENUNEA: Nu ne simţim ca nişte fraţi?

MOGÎRDICI *(surîde şi se uită la Baloş):* De...

LOGOFĂTUL BALOŞ: De ce nu?

MOGÎRDICI: Vrei să rămîi într-o ureche?

HÎREA: Te întorci şi p-ailaltă...

MOGÎRDICI: Aşa... să nu mai auz de nici una... Ce să facem? Să zicem că glumim şi noi...

OANA: Da, Mogîrdici, da...

MOGÎRDICI: Că de s-o deştepta domnul ca ieri... ne trimete la urma noastră... Şi frigurile nu-l mai lasă...

GENUNEA: Ieri n-a dormit.. şi de patru zile în şir...

MOGÎRDICI: Nu închidea ochii, Nunea?

GENUNEA: Ba da... ca să dormim noi...

MOGÎRDICI: Şi eu, care dormeam dus... Să cunoaşte ţăranul...

OANA: Ţăran, boier, un suflet este...

MOGÎRDICI: Dacă n-ai abur ca cîinele de Mihu...

OANA: Dumnezeu să-i ierte păcatele...

MOGÎRDICI: Dumnezeu să facă una ca asta?... He, d-a veni iar domn... ăla de colea... Adu-l, Doamne... Să mă văz iar călare... şi de l-aş ierta... să fiu eu Mihu şi el Mogîrdici.

(Petru Rareş, se-nvîrteşte şi scoate un gemăt.)

OANA: Ia!

(Sar în picioare şi se apropie de Rareş.)

GENUNEA: Visează... Aşa striga pe Cirimuş...
OANA: Omul de fapte cu visele s-a ales... Înainte, ce visa deştept i se izbîndea, acum, ce visează în somn doar în somn să i se izbîndească...
LOGOFĂTUL BALOŞ: Se scutură...
HÎREA: Se deşteaptă...
MOGÎRDICI: Haiti!
PETRU RAREŞ *(se deşteaptă şi se uită în toate părţile)*: Unde sunt?
MOGÎRDICI: Stăpîne...
PETRU RAREŞ: Eu, stăpîn?... O, nu mai stăpînesc nimic!... Ştiu unde sunt... Repede se-ntoarce faţa visului, de te prigoneşte urgia cerească!... Ce puţin dură arătările închipuirei ca şi domnia mea...Mi-e sete... o sete care nu se potoleşte...
OANA: Poftim, frate, căuşul cu apă proaspătă.
PETRU RAREŞ *(făcîndu-se că glumeşte)*: Nu tu, Oană, paharnicul Mogîrdici...
MOGÎRDICI: Mă făcuşi paharnic?... *(Aparte.)* S-a odihnit... Să vedem... Ţine, doamne, potirul săpat în argint, cu o mireasă adormită şi c-un drac de copilaş şiret săgetînd-o, pe care ţi-l trimese Ferdinand, craiul Ungariei şi fratele chezarului Carol...
PETRU RAREŞ *(ia căuşul şi soarbe)*: Apă rece, vorbe calde, inimă bună... Stai, Baloş...
LOGOFĂTUL BALOŞ: Să stau, măria-ta.
PETRU RAREŞ *(supărat)*: Hî, măria-ta!... Nunea, ce frumoasă eşti!
NUNEA: Aş, zici măria-ta...
PETRU RAREŞ: Şi tu?
GENUNEA: Ce, măria-ta?
PETRU RAREŞ: Ce urîtă eşti, Nunea!
GENUNEA: Dacă, şi sunt roaba măriei-tale!

PETRU RAREŞ: Nu mai sunt robi de cînd m-am dezrobit de domnie...
MOGÎRDICI: Iar se-ncurcă iţele... Să m-amestec... Dormişi olecuţă...
PETRU RAREŞ: Dormii şi-mi pare rău că n-am adormit...
MOGÎRDICI: Hî-hî...cum nu? *(Încet.)* Ce uitătură are, şi ce glas, ca şi cum ar ieşi dintr-o peşteră... Mă zăpăceşte... *(Tare)* Cerul fără pic de nori...
PETRU RAREŞ: Eu fără pic de putere şi tu fără pic de minte...
HÎREA: Cu Mogîrdici ai dreptate, cu măria-ta...
PETRU RAREŞ: Măria-ta, Hîreo!
LOEGFĂTUL BALOŞ *(lui Hîrea):* Dă-te la o parte...
OANA: Mai odihneşte-te, frate... Drum lung şi greu...
MOGÎRDICI: Şi opincile, sparte... De două zile mă rog să le schimbe cu ale mele...
PETRU RAREŞ: De mi le-ai da fără să le scoţi din picioare, bine...
MOGÎRDICI: Să ţi le dau cu picioarele...
PETRU RAREŞ: Şi mîinile, şi capul... Să fiu Mogîrdici sadea... N-aş mai avea vedenii... Ce striga bătrîna Dolca cînd părăsii castelul?
LOGOFĂTUL BALOŞ: Nu ştiu, măria-ta.
MOGÎRDICI: O vraişte, că nu se mai auzea nimic... Eu, călare, cu sabia scoasă... „Loc, loc, dobitoacelor, că trece vodă“...
PETRU RAREŞ: Că fuge vodă... ah!
GENUNEA: Cînd trecui pe lîngă ea, striga, ca scoasă din fire...
PETRU RAREŞ: E, e...
GENUNEA:... „N-am să mor pînă nu s-o întoarce... Îl scapă pescarii, că e d-ai lor“...
PETRU RAREŞ: *(repede):* Să îngrijiţi de Dolca... Să n-o doară nimic!

MOGÎRDICI: N-ai grijă , măria-ta... Ce s-o mai doară?
PETRU RAREŞ: N-a zis ea, acum patru ani, că „mă voi întoarce şi biruitor şi biruit?"
MOGÎRDICI: Aşa e...
PETRU RAREŞ: Tu nu erai acolo...
MOGÎRDICI: A... a... aşa e...
OANA: Parc-a zis...
GENUNEA: Da...da...
PETRU RAREŞ: Voi eraţi acolo... Şi cum mă-ntorsei de pe Cirimuş?... O! dar e mai uşor să ghiceşti nenorocirile celui mai norocos om decît o clipă de fericire a celui bătut de urgia soartii!... Sunt o amintire din ceea ce am fost, şi-n curînd se va şterge din minte orice amintire... Nu sunt pe munte, ci în fund, la poalele muntelui... Nu-l urc, căci m-am rostogolit din vîrful lui... Am fost om, şi norocul m-a făcut şi mai om... Mă dor mîinile, picioarele, fruntea... Mîinile îmi tremură, picioarele abia mă mai ţin şi supt frunte nu mai am nimic!
GENUNEA: D-atîtea zile de cînd umbli prin munţi.
PETRU RAREŞ *(îl tremură frigurile)*: Mai mult voi simţiţi greutatea trupului meu... O! d-aţi cunoaşte şi pe aceea a sufletului meu!... Cînd pustiul mă împresură, eu nu mai eram!... Strîngeţi-vă împrejurul meu, umpleţi golul, înmulţiţi-vă, că vin vedeniile deşarte şi mă turtesc fără milă!... Nunea, adu mîna ta...
GENUNEA: P-amîndouă, măria-ta...
PETRU RAREŞ: Şi tu, Oană...
OANA: Ţi-aş da fiinţa mea întreagă dacă aş şti că din nimicirea ei ai afla vro slabă mîngîiere!
PETRU RAREŞ: Şi p-a ta, Mogîrdici...
MOGÎRDICI: A mea? E cam roasă, şi cu bătături...

PETRU RAREŞ: De mult ce-ai bătut cu ea... *(Îi cată în palmă.)* Tu ai să mori de moarte bună...
MOGÎRDICI: Cu sabia-n mînă şi pe cal... Hî-hî... Să mă slujească vlădica din Vad... şi să mă plîngă Maria din Feldioara, dacă n-or fi jelit-o alţii pe ea...
PETRU RAREŞ *(Genunii)*: Tu ai să te măriţi c-un spătar...
GENUNEA: Ca Şandru?... Oh!...
PETRU RAREŞ: Ba nu... c-un miaş de viteji...
GENUNEA: O! bietul Corbea!
PETRU RAREŞ: O, biată Nunea! Şi l-ai fi iubit?
GENUNEA: L-aş fi iubit!
PETRU RAREŞ: Cît de mult?
GENUNEA: Cît iubea el pe domn şi pe ţară!
PETRU RAREŞ: O! l-ai fi iubit mult... Hîrea, un căuş de apă...
HÎREA: Poftim, doamne...
PETRU RAREŞ *(dupe ce bea)*: Mulţumim... şi să mulţumeşti şi tu maică-tei că te-a făcut om de credinţă... Eşti ca un paloş bun care nu cade din mîna pe care-a încăput... Baloş... *(Îl tremură frigurile.)*
LOGOFĂTUL BALOŞ: Măria-ta?
PETRU RAREŞ: Ce vrei?
LOGOFĂTUL BALOŞ: Ce vrea măria-ta.
PETRU RAREŞ *(se ridică pe coasta din dreapta)*: Eu?... Nimic... Ce vreau nu se poate şi ce se poate nu vreau... Vezi tu colo, departe, departe... cît cuprinzi cu ochii... şi mai departe... unde joacă zarea şi s-amestecă faţa cerului cu a pămîntului... şi mai departe... dincolo de Siret şi de Prut, pînă-n malurile Nistrului?...
LOGOFĂTUL BALOŞ: Văz, măria-ta...
PETRU RAREŞ: Ce vezi?

LOGOFĂTUL BALOȘ: Trîmbe de dealuri și cîmpii ce se pierd în pustiități...

PETRU RAREȘ *(îl zguduie frigurile):* Eu văz cetăți, orașe și sate, dealuri și văi, și păduri și codri, și livezi și ape prinse în opusturi, și rîuri slobode curgînd în mare... și corăbii cu catarguri înalte și ascuțite, și furnicai de oameni... și de vite... și, peste toate, soarele, apunînd, întinde poleiul său ușor și nemărginit! *(Oana și Genunea pleacă capul și plîng.)* Văz Moldova, Baloș, pe care am iubit-o, am apărut-o, am splujit-o, am înțeles-o în ce-a fost și ce va să fie, căci sunt copilul unui viteaz, zămislit în clipele de iubire cu Maria, soția majerului Rareș... În mine sunt spețele Mușatinilor și spețele norodului topite într-una... În mine au fost... Nu vezi un mormînt? Încotro te uiți?... La mine?... Aci e sicriul gol... Acolo e sufletul meu, și peste el toarnă țărînă și-l acoperă de veci!... Oh! dați-mi-l pe el și mă luați pe mine! Din el ați mîncat, v-ați adăpat și v-ați îmbogățit, pentru ce vă lepădați de el și pentru ce-l batjocoriți?... Ce-a fost lumină, și putere de jertfă, și de 'nălțare, ce-a fost vecinic acolo a rămas, în prada năimiților, ce e slăbiciune, putregai și trecător adus-am cu mine pe vîrfuri de piatră uscată... Și nu mi-ați lăsat decît amintirea frumoasă a vremilor mari, pentru ca să simț cît e de cumplită rușinea căderii!

OANA: Măria-ta!

GENUNEA: Măria-ta!

MOGÎRDICI *(dîndu-și cu pumnii în cap):* Mai bine mă strîngea de gît Maria...

LOGOFĂTUL BALOȘ: Olecuță de apă, măria-ta...

---

[1] *Opust* — baraj, stăvilar.

PETRU RAREŞ: Acum îmi dai apă? Dupe ce m-am mistuit? Ce-a rămas din mine? Cîteva grinzi negre... Încolo, scrum... Ţi să pare c-ar mai ieşi fum? E cenuşa învîrtită de vînturi... Am cap ca să port pălărie, iar nu coroană; am ochi ca să plîng, nu ca să văz; am mîini ca să mi-le frîng, iar nu să poruncesc; am picioare ca s-alunec, iar nu ca să-ncalec; am umeri ca să anin sucmanul acesta, iar nu să port mantia domnească; vorbesc ca să-mi povestesc nenorocirile, iar nu ca să cîrmuiesc oştile şi norodul; şi am sabie nu ca s-o trag, ci ca să sprijin pe ea hoitul netrebnic al copilului lui Ştefan cel Mare.

MOGÎRDICI: Lasă-te jos puţintel, măria-ta...

PETRU RAREŞ: Nu sunt destul de jos? Cît să mă pogor? Că d-ar încăleca munţii unii peste alţii şi eu aş încăleca pe dasupra lor, tot m-aş simţi adîncit în pămînt, cît ar fi de la pămînt, pînă la vîrful munţilor!

MOGÎRDICI: Să te odihneşti, măria-ta...

PETRU RAREŞ: Să se odihnească cine trăieşte, morţii n-au nevoie de odihnă!... *(Genunea, plîngînd, îi sărută mîinile.)* Tu?... Săruţi închipuirea ta sărutînd mîinile care împărţeau peirea şi binefacerile!

GENUNEA: Ş-acum mă mîngîie ca şi altădată...

PETRU RAREŞ: Crezi tu?

GENUNEA: Cum crez într-unul Dumnezeu cel de o fiinţă şi nedespărţită!

PETRU RAREŞ *(iluminat)*: Căci eu purced de la tatăl, şi cine e împotriva mea împotriva lui este şi tatăl e viu, şi cine mă izbeşte izbeşte pe tatăl, şi cine izbeşte pe tatăl ridică mîna împotriva neamului, şi mîna i se usucă şi cade-n ţărînă...

LOGOFĂTUL BALOŞ: *(cu lacrămile în ochi):* Stai, măria-ta!

PETRU RAREŞ: Cum de nu s-a uscat mîinile lor ridicate împotriva mea, şi-a tatălui meu, şi-a străbunilor mei?... Oh! am friguri, Oană... friguri, Genunea... Aici ne vom despărţi...

MOGÎRDICI: Şi eu să rămîi singur?

PETRU RAREŞ: Cine? tu sau eu?

MOGÎRDICI: Şi eu, şi măria-ta... Şi unde să mă duc şi un' să te duci?

PETRU RAREŞ: Tu încolo şi eu încoace... Tu-n Moldova şi eu în secuime. Tu să mănînci azimă caldă, frămîntată cu apă de la fîntîna din Suceava, şi eu, de-oi mai fi, să roz pîinea uscată a străinului, muiată cu lacrămile mele amari!

GENUNEA Să mă despart? Niciodată!.. Cînd te-i despărţi măria-ta de sabie...

(Petru Rareş o priveşte lung şi face o mişcare din cap ca şi cum ar zice „bine".)

PETRU RAREŞ: Uf! mi-e cald!... Vă sunt domn or umbra caraghioasă a fostului domn?

LOGOFĂTUL BALOŞ: Ne-ai fost, ne eşti, ne vei fi!

PETRU RAREŞ: Aşa... Suntem la sfat... Tu, Baloş, ce să fii? Ce eşti, afară dacă nu mi-ai lua locul... A! grozav te-ai păcăli!... Tu să-mi fii spătar...

MOGÎRDICI: Eu? Spătar şchiop?

PETRU RAREŞ: Tu, Oană, vornic... Tu, Genunea... logofăt e tat-tău... să fii hatman şi portar al Sucevei...

GENUNEA În locul lui...

PETRU RAREŞ: Da...

GENUNEA: Mai bine ostaş ca hatman...

PETRU RAREŞ: Ostaşii nu intră-n Sfat...

GENUNEA: Paharnic...

PETRU RAREŞ: Prea bine, paharnic... Înainte de Sfat!... Paharnice, dă-mi un pahar de Tokai...

GENUNEA *(îi dă cu milă căuşul cu apă):* Poftim, măria-ta!

PETRU RAREŞ *(gustă):* Vinul tău e apă goală, și paharul tău e de lemn scobit ca şghiabul din care s-adapă vitele. Apa ta e vie şi răcoritoare şi căuşul miroase a brad proaspăt de lîngă Suceava! Niciodată apa n-a fost mai bună ca cel mai bun vin, şi căuşul mai frumos lucrat ca cornul de aur al chezarului, căci nici un stăpînitor al pămîntului n-a fost slujit de un paharnic c-o inimă mai bună, c-un chip mai luminos şi c-o mînă mai fermecătoare... Ah!... e cald... am căldură...

GENUNEA *(rugător):* Spală-te pe obraji, măria-ta.. eu îţi torn...

PETRU RAREŞ: Tu?... Toarnă-mi... *(Se spală.)*

GENUNEA: Şi pe gît, pe dupe urechi... aşa...

PETRU RAREŞ: Dă-mi, paharnice, un ştergar cu mărginile alese-n fir de aur...

GENUNEA *(caută):* Nu găsesc,măria-ta...

PETRU RAREŞ: Nu e un ştergar în tot castelul Sucevii?

GENUNEA *(îşi ia broboada de la gît):* A! Am găsit!

PETRU RAREŞ *(se sterge):* Nici smirna,nici tîmîia din Arabia n-ar mirosi aşa de aromitor ca ştergarul tău, paharnice... Miroase a fîn cosit... Ah! miroase a Moldova! *(Îl trec lacrămile.)*

(Toţi plîng.)

GENUNEA: Fie-ţi milă...

PETRU RAREŞ: Aş vrea să vă fac să rîdeţi... O! mi-e milă de voi! Soarta nemiloasă mă face că oriunde m-oi întoarce să storc lacrămi... De n-aţi fi aici, din stîncile reci ar ţîşni lacrămi fier-

binţi!... Să deschidem Sfatul... Despre ce era vorba?

OANA: Să fim cu tine, frate, ori să te lăsăm singur în pustietăţile acestea?

PETRU RAREŞ: A! da! Sfatul a început... V-aţi spus părerea... Să mi-o dau şi eu p-a mea... Baloş, ca mai mare şi mai vechi în Sfat, ce trage părerea domnului?

LOGOFĂTUL BALOŞ: E hotărîtoare.

PETRU RAREŞ: În orice pricină?

LOGOFĂTUL BALOŞ: Totdeauna.

PETRU RAREŞ: Aţi auzit? *(Toţi pleacă capul în jos.)* S-apucaţi încolo şi încoa!... A! să mai văz Moldova, o dată înainte d-a mă despărţi... *(Se ridică mai sus)*. Da, văz fumurile din hornurile colibelor înălţîndu-se spre cer, auz doina spusă din frunză şi talanca turmelor ce se întorc de la păşune, dar nici săbiile să lumineze ca fulgerul, nici săgeţile să piuie aruncate din arcuri, nici lăncile grele ale iunacilor, nici coasele gloatelor amorţite nu mai auz!... Peiştea s-a întins în locul strigătului de biruinţă!... Căci mi-aţi umilit Moldova să n-o mai cunosc!... Care din două mă zguduie aşa de straşnic: rîvna de a domni, ori iubirea de ţară?... Ah! aş vrea să fiu vornic, spătar, căpitan, sutaş... ostaş să fiu, numai să fiu în Suceava!... Şi nu sunt nimic... nimic... nimic!... Un biet bătrîn cerşind adăpost munţilor, o podoabă închipuită de om în care sălăşluia un suflet tare, ce rătăceşte pe trîmbele albăstrii şi se pierde-n pîclele pustietăţilor!... D-acum, Doamne, fă ce vrei cu mine! *(Cade în genuchi, şi toţi ceilalţi. Se roagă încet.)* Sculaţi-vă. Am zis rugăciunea, mulţumind Celui-de-Sus de harurile ce-a trimes asupra noastră... Şi buzele au minţit,

obicinuite să spuie adevărul... Și tu *(își ia sabia)*, care ai desfăcut calea biruinții supt trei domnii *(o sărută)*, piei în prăpastie, slugă credincioasă! *(O aruncă în prăpastie.)* Din negurile unde te-ai dus va țîșni apa bolborosind poveștile trecutului, și urmașii, auzindu-le, vor crede că aud basme!... S-a dus și ziua de azi, și nu ne-a fost mai ușoară ca ziua de ieri... Soarele a apus... Întunericul se lasă... Să-mi iau rămas bun de la voi... Să mă iertați... O! O! Oană! Nunea! Ce, plîngeți?... Ah! veniți încoa... să vă sărut. *(Îl trec lacrămile.)* E, e... va trece... *(Le sărută.)*

OANA: Să te duci sănătos și să te-ntorci sănătos, frate!

PETRU RAREȘ *(sărutînd pe Genunea)*: Cum, tu nu-mi spui nimic?

GENUNEA *(o îneacă plînsul)*: Nu pot... oh! că nu pot...

PETRU RAREȘ *(lăcrămînd)*: Ar trebui să fiu de piatră... Baloș... *(Îl sărută.)* Să ne vedem sănătoși dacă ne vom mai vedea...

LOGOFĂTUL BALOȘ: *(plîngînd)*: Ne vom vedea, ne vom vedea, măria-ta...

PETRU RAREȘ: Hîrea... Mogîrdici. *(Îi sărută.)*

MOGÎRDICI *(își șterge lacrămile)*: Poi, poi, pe mine nu mă iei?... Să se ducă ei încolo și noi încoace... Da, da măria-ta, că tot aruncași sabia în prăpastie... Să-ți fiu eu sabie... De ce nu?. Că mie mi-a spus o țigancă din ghioc... „Ei, că tu ai s-ajungi sabia domnului"...

PETRU RAREȘ: Ai s-ajungi, dar n-ai să fii, ai ajuns, dar nu ești...

MOGÎRDICI: Noapte... scorburi... cerbi... urși... și ursul e-al dracului, deși e fecior de popă...

PETRU RAREȘ: Ei, și dacă ar fi urși?

MOGÎRDICI: Măria-ta te-ai face mort și eu viu... Ursul nu mănîncă mortăciuni...
PETRU RAREȘ: Mort sunt între vii... Destul, Mogîrdici.. (Îl sărută.)
MOGÎRDICI: Păi, păi, eu nu te-am sărutat...
PETRU RAREȘ: Sărută... Nu miros a pămînt?... Vecinica mea pomenire!
GENUNEA (o podidește plînsul): Ah! măria-ta...
PETRU RAREȘ: Nunea, ce e, Nunea?
GENUNEA: Cînd s-o crăpa de ziuă și s-or stinge stelele, voi pîndi luceafărul meu de dimineață și-l voi ruga să ne-ntoarcă printre stelele noastre pe luceafărul nostru dătător de viață și de lumină...
PETRU RAREȘ: În genunea apelor întinse și fără fund se frînge fața luceafărului scînteietor... Vin vînturile, și apa se încrețește, și fața luceafărului tremură, să rupe-n jos și se duce, se duce nesfîrșit... Apa se turbură, talazurile cresc, și luceafărul nu se mai vede... D-aș fi stat eu oglindit în inimile tuturor ca [în] inima-ta, Genunea, nici o vijelie nu m-ar fi smuls din inima Moldovii! *(O sărută.)* Du-te... Duceți-vă... Și luați seama la brazii pe care i-am însemnat eu... Să nu vă pierdeți...
LOGOFĂTUL BALOȘ: De noi te îngrijești?
PETRU RAREȘ: Eu sunt pierdut.

(Să despart și pleacă.)

SCENA III

PETRU RAREȘ, singur.

PETRU RAREȘ *(pleacă încet)*: Se rupse și firul de paiajen care mă mai lega de Moldova.. Singur, singurătății... Descurca-voi drumurile ce duc

la Ciceu?... Ş-acolo ce m-aşteaptă?... Doi copii mici şi biata mea soţie... Cum ridici şi pogori, Doamne, din nimic la mărire şi din trufie la umilinţă! *(S-aude un zgomot.)* A!... Cruţă-mă, Mîntuitorule, să nu simţ frica de oameni şi de fiare! Sunt fără apărare... Pe paloşul bătrînului Ştefan nimeni nu va mai pune mîna... A!...Da.... mi-e frică... mi-e frică... cu toate că nu mai am la ce să mai ţiu... Ş-aş fi fi jurat că nu voi cerca această ruşine... *(Să năruie petrele-n depărtare.)* Ce-o fi?... A, orce-ar fi... *(Punînd piciorul p-o peatră, alunecă şi cade. Nu se mai vede. S-aude dintre brazi.)* O! mi-e frică şi să tac, şi să strig! *(Vine repede pe al doilea picior de munte.)* Cine e? Ce vreţi?... Auz şoapte!...

SCENA IV

PETRU RAREŞ şi cinci pescari.

ÎNTÎIUL PESCAR: Cine eşti? Şi ce vrei?

PETRU RAREŞ *(spăimîntat)*: Tu ce vrei? Tu cine eşti?

ÎNTÎIUL PESCAR: Om bun... *(Se apropie.)*

PETRU RAREŞ: Poţi să fii om bun şi de departe...

ÎNTÎIUL PESCAR: Cum tremură?.. N-am la mine decît cuţitul ăsta... De ce te sperii?

PETRU RAREŞ: Cuţitul? .. În mîinele tale ar fi o primejdie, în mîinile mele, un fir de iarbă...

ÎNTÎIUL PESCAR *(i-aruncă cuţitul)*: Na, ţi-l dau dacă ţi-e frică...

PETRU RAREŞ: Mi-l dai?... Se vede că eşti om bun...

ÎNTÎIUL PESCAR: Nu ţi-am spus?... Dar tu cine eşti?

PETRU RAREŞ: Sunt o pîlpîire din soarele Moldovii, care s-a stins... o surcea care n-a sărit de-

parte de buștean, un biet creștin care a fost un stăpîn strașnic...

ÎNTÎIUL PESCAR: Aveai voloace și măji multe...

PETRU RAREȘ: Ce măji?... Sunt maje, și mama a avut multe maji...

ÎNTÎIUL PESCAR: Pre legea mea... nu înțeleg nimica, verișcane.

PETRU RAREȘ: Nici eu nu-nțeleg... De ce mă-ntrebi de măji?

ÎNTÎIUL PESCAR: De, ca pescarul... În ce-aș prețui stăpînirea pe care ai pierdut-o?

PETRU RAREȘ *(încremenit)*: Tu ești pescar?

ÎNTÎIUL PESCAR: Da, pescar... De ce te minunezi?... Suntem aci vro cinci...

PETRU RAREȘ: Sunteți pescari?

ÎNTÎIUL PESCAR: Suntem, vezi bine...

PETRU RAREȘ: Dacă sunteți pescari, ce căutați pe vîrful muntelui?

ÎNTÎIUL PESCAR: Păi, aci, puțin mai la vale, e un iezer în munte, și pescuim și noi mrene și țipari...

PETRU RAREȘ *(cu bucurie)*: Sunteți pescari?... O, Dolca, și eu niciodată n-am crezut în vedeniile tale!

ÎNTÎIUL PESCAR: Ce bucurie te prinse fără veste. Ciudat om trebuie să fii!... O! și ești sîngerat la mînă, și lovit... Cine să fii dumneata?

PETRU RAREȘ: Sunteți moldoveni?

ÎNTÎIUL PESCAR: Dupe lege și dupe limbă tot aia am fi... dar noi suntem ardeleni... Iacă crucea... O facem ca ei...

PETRU RAREȘ: Cheamă-i încoa...

ÎNTÎIUL PESCAR: Să-i chem... Mă!... uiu-iu... Veniți încoa... cu d-ale gurii... mă...

PETRU RAREȘ: Da, că sunt hămesit de foame...

ÎNTÎIUL PESCAR: Ăi mînca ce-om mînca și noi... pită rece... peşte fript...
PETRU RAREŞ: Ce-o-da Dumnezeu...
ÎNTÎIUL PESCAR: Ei, că dupe vestmîntul ăl de desupt... ai fi om de obraz...
PETRU RAREŞ: Am fost!

(Vin și ceilalți patru pescari cu merindele pe cari le așează jos.)

ÎNTÎIUL PESCAR: Iacă mă, un om rătăcit pe munte...
AL DOILEA PESCAR: Bună seara, vere...
PETRU RAREŞ: Mulțumim dumneavoastră, vere.
AL TREILEA PESCAR: Mîine, cînd s-o albi de ziuă, ne-o fi și el de vrun ajutor...
AL PATRULEA PESCAR: Stai jos, ce nu stai...
AL CINCILEA PESCAR: Iacă, aşa, ca mine...
PETRU RAREŞ: Cam ce să prindeți voi pe peşte?
ÎNTÎIUL PESCAR: E, acolea, niște oameni sărmani... Cît să ne înțolim și noi... mai cu coatele rupte, mai cu opincile sparte... Ce să facem?
PETRU RAREŞ: Știți voi cît face un galben?
AL DOILEA PESCAR: Ei, știm... Da' dracu l-a văzut?
PETRU RAREŞ: Îl cunoașteți dacă l-ați vedea?

(Pescarii fac ochii mari.)

AL DOILEA PESCAR: Eu, nu...
AL PATRULEA PESCAR: Eu, mă... c-am văzut, patru, l-alde popa Dima din Vărcăuți...
PETRU RAREŞ: Era ca ista?
AL PATRULEA PESCAR: Ca ăsta... tocmai... leit-poleit!
ÎNTÎIUL PESCAR: Să-l văz și eu...
AL TREILEA PESCAR: Şi eu...
AL DOILEA PESCAR: Ad' şi mie... Î-î... frumos ban... şi e de aur!

PETRU RAREȘ *(scoate o pungă):* A voastră e toată dă mă-ți trece, fără să mă simță nimeni, pînă la castelul baronului Feldici... Sunt șaptezeci... *(Pescarii rămîn cu gurile căscate.)*

ÎNTÎIUL PESCAR: Șaptezeci?

AL PATRULEA PESCAR: Doamne, Doamne, Doamne... *(Se închină.)*

PETRU RAREȘ: Oameni buni, eu sunt Petru Rareș, pînă ieri voievodul Moldovei și-al secuimii.

ÎNTÎIUL PESCAR: Petru-voievodul?

AL DOILEA PESCAR: Cel care spăimîntă Brașoul?

AL TREILEA PESCAR: Cel care ... *(Pescarii cad în genuchi înaintea lui Petru Rareș.)*

ÎNTÎIUL PESCAR: Iartă-ne, măria-ta, iartă-ne...

PETRU RAREȘ: Nu mi-ați greșit cu nimic... De ce să vă iert?...

ÎNTÎIUL PESCAR: Te trecem, și n-are să știe nici cucul... Te dezbrăcăm pe tine *(arată p-al treilea pescar)* și îmbrăcăm pe măria-sa... Îi punem în spinare o maje... Și-l trecem....

PETRU RAREȘ: Mulțumescu-ți ție, Împărate ceresc, că ai aprins soarele, să se coacă grîul... luna, să străbatem cărărușile... stelele, să împodobească cerul... și o rază de nădejde în sufletul oropsitului tău rob Petru, feciorul Răreșoaii ș-al lui Ștefan cel Sfînt!

Cortina

HAGI-TUDOSE

Comedie în IV acte

HAGI-TUDOSE
MATACHE PROFIREL
JENICĂ PĂUNESCU
CULAI
GUSI
I-IUL EPITROP
AL II-LEA EPITROP
POPA ROŞCA
UN CERŞETOR
UN CÎRCIUMAR
UN PASTRAMAGIU
UN BRAGAGIU
I-IUL BĂIAT
AL II-LEA BĂIAT
I-IUL ŞTRENGAR
AL II-LEA ŞTRENGAR
AL III-LEA ŞTRENGAR
AL IV-LEA ŞTRENGAR
AL V-LEA ŞTRENGAR
GHERGHINA PROFIREL
FIFICA PROFIREL
LEANA
GHIOALA
O ŢIGĂNCUŞĂ
Mahalagii, mahalagioaice.

DISTRIBUŢIA LA PREMIERĂ

14 decembrie 1912 — Teatrul Naţional din Bucureşti

HAGI-TUDOSE	*C. NOTTARA*
MATACHE PROFIREL	*I. PETRESCU*
JENICĂ PĂUNESCU	*V. TONEANU*
CULAI	*NEDELCOVICI*
GUSI	*C. RADOVICI*
I-IUL EPITROP	*I. DUMITRESCU*
AL II-LEA EPITROP	*A. MIHĂILESCU*
POPA ROŞCA	*A. BARBELIAN*
UN CERŞETOR	*N. GRIGORESCU*
UN CÎRCIUMAR	*V. ANTONESCU*
UN PASTRAMAGIU	*N. SĂVULESCU*
UN BRAGAGIU	*CIPRIAN*
I-IUL BĂIAT	*P. IANCOVESCU*
AL II-LEA BĂIAT	*M. CÎRSTEA*
I-IUL ŞTRENAR	*EL. CRUCERU*
GHERGHINA PROFIREL	*M. CIUCURESCU*
FIFICA PROFIREL	*M. GIURGEA*
LEANA	*A. MACRI*
GHIOALA	*EUG. CUIVESCU (?)*

ACTUL I

La dreapta, biserica Sfînta Troiță cu patru stîlpi de peatră la intrare. De jur împrejur, firide cu sfinți. Ziduri groase o înconjură, cel din față, dărîmat mai mult de jumătate. În curtea bisericei, morminte, cruci și pomi roditori. Mai în fund de biserică trei plute bătrîne. O șosea prăfuită, cu găuri și cu gropi, se pierde în depărtare. Împotriva bisericii, o casă veche, învălită cu olane, cu prispă lată, c-o ușcioară și c-o singură fereastră cu fiare groase. E locuința lui Hagi-Tudose. În șir cu ea, pe un mal teșit, cotind după șosea, o cîrciumă, o bragagirie și o stanție de scînduri cu cîrnați uscați atîrnați în cuie și cu teancuri de pastramă pe tarabă. Ulicioare și trecători printre case, pe după plute și pe după curtea bisericii. În stradă, copiii se joacă ca la ei acasă. Femei zorite, cu legături și cu donițe în spinare, se încrucișează, își dau bună ziua și-și caută de treabă. La orizont, prin prăfărie, se zăresc o mulțime de turle.

SCENA I

(Doi băieți în cămașe, cu pantalonii sumeși și desculți, smicesc zmeurile înălțate.)

PRIMUL BĂIAT: Se umflă vîntul, ha, ha, se umflă.

AL DOILEA BĂIAT: Dă, Doamne!

PRIMUL BĂIAT: D-ar bate și diseară, aș trimite un răvășel pîn' la lună...

AL DOILEA BĂIAT: Şi eu pînă dincolo de lună, în slava cerului...
PRIMUL BĂIAT: Eu şi mai sus... Pîn' la Dumnezeu!
AL DOILEA BĂIAT: Î... e păcat!
PRIMUL BĂIAT: În glumă... n-am zis adevărat...
AL DOILEA BĂIAT: O-ho! al tău face calpac...
PRIMUL BĂIAT: Nu... e jucător... Haide, alivanta! Încă o dată, şi mai, de patru ori în şir...
AL DOILEA BĂIAT: Î... cîtă guşa face!
PRIMUL BĂIAT: Înadins... gură suitoare... altfel nu s-ar învîrti ca un burghiu...
AL DOILEA BĂIAT: Oi sireacu, cum întinde al meu!
PRIMUL BĂIAT: E din două ş-are gură trăgătoare...
AL DOILEA BĂIAT: Dacă ne-am lua la-ncurcare?
PRIMUL BĂIAT: Haide!
AL DOILEA BĂIAT: Numai de coadă... Nu, să nu-l pui pe sfoară... Nu vreau... Nu aşa... *(Începe să scîncească.)* Tu ai aţă mai multă...
PRIMUL BĂIAT: Ş-al tău e mai mare...
AL DOILEA BĂIAT *(speriat)*: Te spui l-alde mama...
PRIMUL BĂIAT *(rîzînd)*: Hop! hop!... I-am pişcat codiţa!
AL DOILEA BĂIAT *(smîcind)*: Ce dracului... Al meu stă ca o lumînare...
PRIMUL BĂIAT: Ale! hop!... Încă niţică!
AL DOILEA BĂIAT: Nu, mă, nu aşa, că mi-l dai în cap... *(Începe a urla.)* Mamă! Fă mamă, fă!
PRIMUL BĂIAT: Mă-ta! Ce prost! Cum bîzîie! Cogeamite măgădău!... El zice şi el plînge... Na, na, mă dau la o parte...
AL DOILEA BĂIAT: Da' ce...? Tu eşti mai mare...
PRIMUL BĂIAT: Şi zmeul meu e mai mic...
AL DOILEA BĂIAT *(smîcind şi la dreapta şi la stînga)*: Da, dar e jucător, nu stă ţeapăn, ca al meu, lovi-l-ar boala să-l lovească...

PRIMUL BĂIAT: Iar se umflă vîntul... Bine că bate spre Dobroteasa, că dac-ar sufla spre Vitan, ar trece peste casele lui Tudose...

AL DOILEA BĂIAT: Ei, şi?

PRIMUL BĂIAT: Nu ştii ce hain e... Zi că zmeul tău ar cădea în grădina lui, în spatele casei... Ce, crezi că l-ai lua aşa, cu una, cu două?... Acum cîteva zile vîntul adia într-acolo. N-am de lucru? Îi dau, îi dau sfoară, pînă ce guşa se prelinse de casele lui Tudose... şi haţ, se prinse între două olane. Trag eu, trag, nimic. Vîntul căzu, şi mă uitai la zmeu cum se clătina, ca un om care ar da din cap supărat. Şi se lăsă, şi se lăsă, pîn' nu se mai văzu. Eu, zbughi peste gard. În grădină mă uit, mă uit, şi-l văz în vîrful unui prun. Dau să mă urc... Tudose!... „Cin-e-acolo?... Ce cauţi, pungaşule?... Ai să înfunzi puşcăria!" Împietresc. „Nea Tudose, zmeu, zău, zmeu!" El: „Prunul pestricior, ocnaşule!... Să-ţi umpli sînul cu prune, hai?... Eu sapă-i, udă-i, curăţă-i ca să te spînzuri tu în ei?... Stai-mi-te, hoţomane, c-am să-ţi rup oasele!" Şi puse mîna p-un retevei. Mie nu mi se vedeau picioarele. El, zvîrr... M-ar fi cotonogit de mă nemerea. Peste gard, şi bîldîbîc dincolo... Nu m-am oprit decît în poarta noastră. Şi lăsai dracului şi zmeu, şi sfoară, şi tot... E hain topenie coşcova bătrînă...

AL DOILEA BĂIAT: Şi zmeu?

PRIMUL BĂIAT: A treia zi un băiat îl întindea dincolo de Crucea de peatră. Zic: „Mă, zmeul meu!" El: „Ce, mă?... Da, hî-hî!... Vez' că nu l-am cumpărat de la un unchiaş?" „De la moş Tudose?" „Nu-l cunosc şi nu ştiu cum îl cheamă..." A! e-afurisită pielea pe el...

AL DOILEA BĂIAT: Haiti! Mi-a scăpat! *(Aleargă țipînd.)*

PRIMUL BĂIAT: Bă... nu te lăsa, bă... *(Se face nevăzut după Primul băiat)*

SCENA II

GHERGHINA PROFIREL și TUDOSE. Mai departe UN CERȘETOR, orb și surd, în poarta curții bisericii din care n-a mai rămas decît doi stîlpi.

(Sfînta slujbă s-a sfîrșit. Lumea iese potolit, se închină, se-mprăștie și dispare. Preotul Roșca, ceva mai tîrziu, după ce se întoarce cu fața spre răsărit, face trei cruci și pleacă. Gherghina Profirel, cănită, sulemenită, cu sprîncenele lipite, cu rizil[1] pe cap, cu cîte doi cîrlionți la amîndouă urechile, se încearcă să iasă pe ușa bisericii. Malacovul o împiedică. Tudose, în dreptul ușii, c-o scurteică de lastic[2] îngălbenită de soare, hărtănită pe poale, și din care n-a mai rămas nici un petec de blană; c-o pălărie moale, a căreia formă nu se mai știe de vechime, și c-un băț adus la vîrf în chip de baston. Cu ochii vii supt niște sprîncene stufoase, cu ochelari mari, cu barba căruntă, rară și prelungă în bărbie, cu părul nepieptănat și atîrnînd vițioane. Tușește din cînd în cînd.)

GHERGHINA PROFIREL *(dînd să iasă)*: Tudose, Tudose... apucă de malacov...

TUDOSE: Sărut mîna... s-apuc...

GHERGHINA PROFIREL: Încet, binișor, mai la dreapta... Au! să nu se vază... păcatele mele...

---

[1] *Rezil, rizil* — fileu

[2] *Lastic* — stofă de lînă, asemănătoare cu satinul

(Rîde.) Ce-ar zice dumnealui dacă ar vedea că mi se vede?

TUDOSE *(muncindu-se cu malacovul):* Ce să se vază?

GHERGHINA PROFIREL: Ei, și dumneata! *(Rîde.)* 'Tă-te norocul să te bată...

TUDOSE: Norocul? Unde-am avut eu noroc!

GHERGHINA PROFIREL: Tudose, nu supăra pe Dumnezeu!

TUDOSE: Norocul l-a luat „dumnealui"... jupînul...

GHERGHINA PROFIREL *(înțepată):* Care jupîn?... Profirel?... O mai fi și bo-ie-rul!

TUDOSE: Mă luă gura pe dinainte... Să ierți și dumneata... De treizeci de ani în slujba jup... boierului... *(Izbutește să scoață pe Gherghina Profirel.)*

GHERGHINA PROFIREL: Uf... *(Se șterge de nădușeală.)* Bine că scăpai... Tudose, oi fi murdară pe undeva?

TUDOSE *(învîrtindu-se împrejurul ei):* Pe un' să fii? Pe nicăieri... A, ba da... pe poale.. Cîteva picățele de ceară...

GHERGHINA PROFIREL: Bătu-le-ar Maica Precista de mahalagioaice... Bine că nu mi-au dat foc!.. D-aia e rău cu poporul! Poporul cu ale lui... *(măreț)* și noi cu ale noastre!

(Pornesc încet spre poartă. Gherghina șchioapătă, o strîng ghetele.

TUDOSE: Bunătat' de rochie... Cît o fi costînd?

GHERGHINA PROFIREL: Șase sute de lei în cap... E din Lipițcani...

TUDOSE *(tresărind):* Șase sute? Oi, oi, oi!... O prăvălie întreagă... în care ar intra mii de coți de găitan, de șunur și de ceaprazuri!

GHERGHINA PROFIREL *(fudulă):* E de mătase groasă — groasă e bună — și bățoasă, bățoasă,

că stă-n picioare cînd o iau din cuier ș-o pui lîngă mine...

TUDOSE: Șase sute de lei!

GHERGHINA PROFIREL: *(cu ifose):* Brățara asta din dreapta mă ține trei mii de lei...

TUDOSE *(parc-ar fi călcat p-un cărbune):* Nu mai spune!

GHERGINA PROFIREL: Nu vezi ce safir? Cît oul de porumbiță.

TUDOSE *(privind în toate părțile):* Taci, să nu te-auză vrun pungaș!... Cu-coa-nă Gherghino!

GHERGHINA PROFIREL *(îl oprește c-un gest):* Mă rog, mă rog... Cocoana Jorjeta!

TUDOSE *(rușinat și cu necaz):* Da, în-da...

GHERGHINA PROFIREL: Și-a din stînga — partea inimii — cu aceeași peatră, împresurată cu diamante, cinci mii de lei...

TUDOSE *(cu ochii holbați):* Coană Jojetro, fie-ți milă... îmi cade dambla!

GHERGHINA PROFIREL *(încîntată de efectul produs):* Mi le-a dat dumnealui, estimp, de ziua mea... Se poartă... E la modă... Am peste douăzeci de brățări, și lanțuri, și midalioane, și cercei, și colane, și bolduri... Ce e în sipeturile mele... î-î-î-î...

TUDOSE *(închinîndu-se):* Doamne, Doamne! *(Aspru.)* Rău, rău faci, cocoană, de nu deschizi o prăvălie! *(Gherghina rîde.)* Le-ai dăsface pe cele care nu se mai poartă... Î, ce de bani, ce de bani! Cum dă Dumnezeu la unii cu nemiluita!... Mi s-ar usca mîinile dacă aș purta...

GHERGHINA PROFIREL *(rîzînd):* Brățările?... Frumos ți-ar ședea... Ei, bravo, zău!

(Ies pe poartă și dau de Cerșetor.)

CERȘETORUL *(mai mult gol pînă-n brîu, c-o căciulă-n poală)*: Miluiți-mă și pe mine!... Așa să vă ajute ziua de astăzi!

TUDOSE *(aspru și țăcănit)*: Pomană, toată ziua pomană! De te-ai potrivi lor, ai face scurtă la mînă...

GHERGHINA PROFIREL: Crede, moșule... O să-ți dea dumnealui...

TUDOSE: Nu i-a mai da... La meșteșug, nu la pomană...

GHERGHINA PROFIREL: E orb și n-aude...

TUDOSE: Ei, orb, orb!... Nu știi ce șireți sunt... Unii își cîrpesc ochii cu cocă, își strîmbă mîinile și picioarele... Și strîng, strîng, și îndeasă banii la chimir... Și noi muncim, muncim și tot săraci lipiți pămîntului!

GHERGHINA PROFIREL: Ei, ei, Tudose, nu mai spune... Cînd ieși boieru din tovărășia dumitale, își trase partea lui 20.000 de galbeni, și-ți rămase 15.000 și pe deasupra găitănăria cu toată zestrea ei...

TUDOSE *(prins de frică)*: Sîîît... Mai încet, cocoană Jojetro, ce vrei să mă nenorocești?... Așa e, mi-a dat... *(Aspru.)* Dumnezeu să-i dea sănătate!... Eu, ca prostu, i-am băgat în negoț, și banii din negoț sunt ai tutulor, numai ai tăi nu sunt! *(Se închină și se roagă mișcînd buzele.)*

GHERGHINA PROFIREL: Tudose, bre Tudose, mai bine apropietar... De la moșia Izvoarele, 15.000 de lei...

TUDOSE *(uimit și cu glasul pe jumătate)*: 15.000 de lei!

GHERGHINA PROFIREL: De la Malu-Spart, 27.000 de lei...

TUDOSE: *(abia șoptind)*: 27.000 de lei!

GHERGHINA PROFIREL *(grozăvindu-se)*: Cu cei 20.000 de galbeni, dumnelui cumpără chilipir de la un fecior de bani gata — un filfizon — o moşie care face de trei ori p-atîta, *bez*[1] balta şi pădurea... Alaltăieri ne pică un arendaş cu 40.000 de lei...

TUDOSE *(fringîndu-şi mîinile)*: Ce noroc!... Patruzeci de mii de lei!... O! ce noroc!

GHERGHINA PROFIREL: N-ar arenda-o pentru nu ştiu ce în lume... O învîrteşte cu... Ah! cum ciorile se zice... Stai, stai... A, c-un intendant, ca şi pe celelalte, şi pe dasupra lor Jenică Păunescu, de, grămăticul nostru... Îl plăteşte bine, dar şi face, n-am ce zice... De ce n-ai cumpăra şi dumneata o moşie?

TUDOSE: Cu ce? Cu nuci! N-am, n-am de unde!

GHERGHINA PROFIREL: N-ai, n-ai... Mi-a spus mie boierul meu...

TUDOSE *(repede)*: Ce ţi-a spus? *(Aspru.)* M-ăi fi crezînd şi dumneata cu parale?

GHERGHINA PROFIREL *(şireată)*: E, ştii dumneata...

TUDOSE *(hotărît)* Nu ştiu nimic! N-am după ce bea apă!

GHERGHINA PROFIREL *(făcîndu-i cu ochiul)*: E, n-ai! *(Îl trage de mînecă. Tudose se pipăie să nu-i fi rupt mîneca, apoi o priveşte lung, vroind să schimbe vorba.)* Şi ce te uiţi aşa la mine... *(Rîde.)* Îţi plac, hai?

TUDOSE *(încurcat)*: Ba nu...

GHERGHINA PROFIREL *(rîzînd)*: Cum nu?

TUDOSE: Ba da... *(Se scutură uşor.)* Cum să zic... Parc-aveai o aluniţă la sprinceana dreaptă, şi-acum e la sprinceana stîngă...

---

[1] Afară de (sl.).

GHERGHINA PROFIREL *(rîzînd)*: Nu știi comedie... Mie îmi sunt urîte foc, că nu le pot suferi... Am ras-o încet, încet, și de unde era în partea dreaptă m-am pomenit cu ea în partea stîngă...

TUDOSE *(c-un surîs de neîncredere)*: Auzi minune!

GHERGHINA PROFIREL: Ti-i-i, și dumnealui...s-a întins la vorbă-n biserică... Tudose, vezi, nu vine... *(Tocmai atunci apare și Matache Profirel.)* Ci hai, frate... Abia te miști...

SCENA III

Aceeiași și MATACHE PROFIREL.

(Profirel, un om în vîrstă, ras, cu mustăți, cochet îmbrăcat, cu joben, cu redingotă, cu jiletcă albă și cu flori în relief. Cu baston de abanos și cu mînerul de fildeș, cu lanț de aur și cu inele mari la amîndouă mîinile. Vine fuga, gîfîind.)

MATACHE PROFIREL: Viu, viu, drăguță... Iacă-mă-s... O ciorovăială în biserică... Jenică ține una că ar fi mai frumoasă zugrăveala a nouă — Gusi, zor, că e mai grozavă a veche...

CERȘETORUL: Milostiți-vă, creștini de Dumnezeu.. că am ochi și nu văz, am urechi și n-auz... De unde dați să izvorască...

MATACHE PROFIREL *(căutîndu-se în buzunar)*: Bietul orb...

GHERGHINA PROFIREL: Ne ceru și nouă, și n-avui...

TUDOSE: Nici eu n-avui!

(Profirel aruncă în căciula Cerșetorului o băncuță de 50 de bani.)

TUDOSE *(parc-ar fi ars)*: Ce faci, jupîne? O băncuță de 50 de bani?

MATACHE PROFIREL: Sărbătoare mare... Sfinţii Împăraţi...
TUDOSE *(căutîndu-se în buzunar)*: Dacă i-aş schimba-o, că tot nu vede el...
MATACHE PROFIREL: Vede Ăl-de-Sus!
GHERGHINA PROFIREL: I-i, Tudose, nu ştii şi dumneata... boierul tot boier!
TUDOSE *(supărat)*: Aşa-i învăţăm hoţi... Intră prin curţile oamenilor... „Miluiţi-mă şi pe mine"! Şi şterpelesc ce-apucă... Ba şi ucid cînd îi prinzi... *(Scuturîndu-se.)* Îh! nu trebuie, nu trebuie! *(Tudose rămîne cu ochii ţaglă în căciula cerşetorului. Profirel nu bagă de seamă.)*
MATACHE PROFIREL: E, şi ce vorbirăţi dumneavoastră?
GHERGHINA PROFIREL *(veselă)*: Îi spusei lui Tudose istoria cu aluniţele mele...
MATACHE PROFIREL: De necrezut... l-a răsărit din senin două, una între sprincene şi alta pe bărbioară... Să tot fie d-atunci vro... douăzeci şi cinci de ani...
GHERGHINA PROFIREL: Ce vorbeşti? De un' să fie?
MATACHE PROFIREL: Ba sunt, că ne cununaserăm noi de cincisprezece...
GHERGHINO PROFIREL: *(cam supărată)*: Ei, zi c-ar fi... Da' nu e!... Ei, ce? Omul e de cît l-a-rată faţa, nu e de cît e... şi pace!
MATACHE PROFIREL: Tudose, un' te uiţi? Ascultă colea...
TUDOSE *(tresărind)*: Ascult... ascult...
GHERGHINA PROFIREL *(rîzînd)*: Doamne! Îi rămăseseră ochii în căciula cerşetorului!
MATACHE PROFIREL: Ei, domle, ce să spui? Taie aluniţele de ici — că dumneaei nu-i plac — a doua zi răsar dincoace... Şi tot două... Mă crezi?... Tot alea!... Dar să ştii, Jorjico neică,

că d-acum încolo s-a isprăviiit!... Am ascuns și bricele, și bricegele...
GHERGHINA PROFIREL *(rîzînd)*: Ei, aș!
MATACHE PROFIREL: Aș, ne aș... Închipui-ți, frate Tudose...
GHERGHINA PROFIREL *(aparte, strîmbîndu-se)*: De unde și pînă unde, frate... Deh!
MATACHE PROFIREL: ...c-o apucă așa pe dumneaei... și ia briciu... și se-nchide singurică-n cămara de găteală, din prînz pînă noaptea... și taaaie la alunițe... și se culcă înfofolită... cică o doare.
TUDOSE *(c-un surîs de neîncredere)*: Ce ești copil, coană Jojetro?
MATACHE PROFIREL: De!
GHERGHINA PROFIREL: Așa sunt eu... Am o ciudă pe ele... *(Se preface că și le-ar smulge.)* Uite, uite, nu știu ce le-aș face...
MATACHE PROFIREL: Și briciul meu ascuțit... Umbli azi, umbli mîine...
TUDOSE *(mucalit de serios)*: Pînă te tai...
GHERGHINA PROFIREL: Ferit-a Sfîntul!... Știu eu...
TUDOSE: Zi mai bine: Doamne ferește!
MATACHE PROFIREL: Eu nu vreau, puiculiță, mă-nțelegi?... Lasă, lasă mofturile... Mie așa-mi placi, c-o aluniță supt sprinceana stîngă și alta supt buza de jos...
GHERGHINA PROFIREL: Biine! Să știi că nu mai pui mîna pe briciul dumitale... Jenică vine?
MATACHE PROFIREL: Ștrengarul nostru de grămătic s-a pus la lafuri...[1]
TUDOSE: Să-i spui eu, jupîne...
GHERGHINA PROFIREL: Parc-ar fi jupuit vacile...

[1] *Lafuri* — palavre

MATACHE PROFIREL *(uşor mustrător)*: Drăguţă... Ţî... *(Mîngîietor.)* Soseşte el pînă s-ajungi mata acasă, pînă să pui *robdişambru*[1], pînă una-alta... Ce grămătic, halal să-i fie! Scrisul lui ca măzărichea, numerile lui ca mărgăritărelul, socoteala lui... oglindă, nu altceva...
TUDOSE: Ai avut parte...
GHERGHINA PROFIREL: Da' ce parte!... 'Mnealui ţine una c-ar fi potrivit cu Fifica...
TUDOSE *(tresărind)*: Jenică?
MATACHE PROFIREL: Cum de nu?... Eu ce eram? Şi de unde am plecat?
GHERGHINA PROFIREL: Te rog, te rog, nu mai începe!... Matale totdauna ai fost cu dare de mînă... Zi mai bine că pe Fifica n-ar trage-o inima... De, Jenică, deştept băiat, n-am ce zice, da' nu ştie franţuzeşte... U! da' a prins de veste numaidecît după ce i-am spus... Şi un' şi-a luat nişte cărţi, şi toată ziulica, cînd poate: „*Vu zeme la mizon? — Vui — E vu? —Mua le jardin*".[2] Şi cîte şi mai cîte...
TUDOSE: Nu mai spune!
MATACHE PROFIREL *(aparte şi vesel)*: Din auzite, şi-i turuie guriţa... Dăştept mama focului!...
GHERGHINA PROFIREL: Zău aşa!... Se topeşte după Fifica... Şi n-ar spune să-l tai!... Ei drăcie, ce foame m-apucă, că, pardon, îmi chorăie maţele, nu altceva... Uf, şi mă strîng ghetele de-mi scăpără ochii, mi-e frică să nu mă dea în rumatism...
MATACHE PROFIREL: Ei, fugi, d-acolo!

---

[1] Corect: *robe de chambre* (fr.) — rochie de casă.
[2] Corect: „*Vous aimez la maison? — Oui — Et vous? — Moi le jardin.*" — Vă place casa? — Da. — Şi dumneavoastră? — Mie grădina (fr.).

GHERGHINA PROFIREL: Cum oi ajunge acasă... la lighean... picerile în apă rece... Îmi lasă gura apă cînd mă gîndesc... Nene, brațeta...
MATACHE PROFIREL *(luînd-o de mînă)*: Ți-ar da neica, dar...
GHERGHINA PROFIREL *(rîzînd)*: Așa e... Se strîmbă, malocovul... și se văd bibilurile... și e de rușine...
MATACHE PROFIREL: Vezi bine!... Hai, hai s-o ducem pîn' la trăsură...
TUDOSE: S-o ducem?... Și dumneata?
MATACHE PROFIREL: Unde am loc... De cînd cu malocoavele, dumneaei într-o trăsură, și cu într-alta...
GHERGHINA PROFIREL: Să ne apropiem binișor, pe la spatele trăsurii... Am doi bidivii... mănîncă jeratic, dar sperioși, sperioși... Închipui-ți că nu s-au deprins cu malacovul meu... *(Rîde.)* Sar, sar cînd mă văd, sar ca niște bătăioși... *(Serios.)* O dată mi-a venit leșin, în Podul Mogoșoaiei, în dreptul miresei cu pantofu-n mînă... Tudose, să-i spui lui Jenică că sunt lihnită de foame...
TUDOSE: Cum de nu... chiar acum...

(Profirel și Gherghina se duc pe după zidul din stînga bisericii.)

SCENA IV

TUDOSE și CERȘETORUL.

TUDOSE *(ducîndu-se repede la Cerșetor)*: Măă... *(Îl atinge cu bățul.)* Măăă...
CERȘETORUL *(tresare)*: Mi-l-ui-ți-mă și pe mine, creștini buni și îndurători!

TUDOSE: Măă, unde e băncuța?

CERȘETORUL: Faceți-vă milă și pomană...

TUDOSE: Pomană, pomană, tot la pomană vă gîndiți!

CERȘETORUL: Nu treceți pe lîngă un orb, voi, cu ochi și cu vedere...

TUDOSE *(cu dezgust)*: Noi, care vedem, strîngem pentru voi, care nu vedeți... î!

(Ies din biserică Gusi, cei doi epitropi și Jenică Păunescu și se opresc în fața celor patru stîlpi de peatră.

SCENA V

GUSI, PRIMUL EPITROP, AL DOILEA EPITROP, JENICĂ PĂUNESCU, TUDOSE și CERȘETORUL.

GUSI *(îmbrăcat ca pre vremea vechiă)*: Poftim încoa, domnule Jenică... Tudose, fă-te încoa, să judecăm pe domnișorul...

TUDOSE: Ce s-a întîmplat?

GUSI: Auzi dumneata, domnul Pă-u-nescu...

JENICĂ PĂUNESCU *(rîzînd)*: Pă-u-nescu... Ei, și?

GUSI: S-a îmbrăcat nemțește... Pantalonii crapă-n picioare... haina țipă-n spinare... fișca-n[1] mînă... freza-ntr-o parte... și ochelari-n nas!... Să uită chioriș — ca o gîscă cînd plouă — la bătrînii noștri sfinți! Ei, domnule Jenică, nu numai pe dinafară, ci și pe dinăuntru te-ai înstrăinat de neamul tău!

TUDOSE: Vai, vai, vai, vai!

PRIMUL EPITROP: Ba ce, zău!

---

[1] *Fișcă* — biciușcă.

AL DOILEA EPITROP *(repezindu-se în vorbă):* Că-că-că... a-a-a-aşa e!

JENICĂ PĂUNESCU *(ironic):* Vorbeşte, domnule Gusi, că vorbeşti frumos...

GUSI: Mă-ta d-ar fi fost nemţoaică şi tat-tău 'talian... n-ai fi ieşit mai cu moţ...

JENICĂ PĂUNESCU: Domnule Gusi, dă-te şi peste cap, nu-mi plac sfinţii dumitale... Sfîntul Gheorghe şi Sfîntul Niculae...

TUDOSE: Auzi, auzi!

GUSI *(revoltat):* Sfîntul Gheorghe?... Şi ce viteješte stă pe cal! Cum străpunge balaurul, parc-ar ucide o omidă, nici că se sinchiseşte! Dar capul archiereului Nicolae... Ce mîndreţe de bătrîn!... Nenişorule, o să trăiţi mult şi cu d-alde d-astea n-o să vă mai întîlniţi!... În ziua de astăzi... vardie naţională... barabanci...[1], tri-liu-tiu-tiu... la dreapta, la stînga... drepţi!. Iar sfintele locaşuri vor rămînea pustii şi voi tot pustii o să rămîneţi!

TUDOSE: Ca din carte vorbeşte ctitorul!

PRIMUL EPITROP: Dă-te prins, dă-te bătut! Nu te pune cu ctitorul!

AL DOILEA EPITROP: Ca-că... te-te-te fa-fa-face puz-puz...

GUSI: Nu-ţi plac zugravii noştri... meşterul Enache al meşterului Gună, meşterul Andrei de peste Olt şi meşterul Gavril din Buzău, fiul meşterului Stănăilă, după neamul lui din Munţii Neamţului... Ei, care-ţi place?... Ba nu, ba nu, spune, că n-am să te tai...

JENICĂ PĂUNESCU: Mie? Îmi place Tătărăscu... *(Pe Gusi-l umflă rîsul.)* Zugrăveşte sfinţii ca pe mine, ca pe dumneata...

---

[1] *Barabancă* — tobă.

TUDOSE: O! na!

GUSI *(cu mînie):* Da? O-ho-ho! Da? Eu, sfînt? Dumneata, şi sfînt?... Eu cu grăsimea asta... vai de păcatele mele!... Dumneata... O! Doamne, Doamne! *(Toţi se închină afară de Jenică.)* Dumneata? Pe dumneata nici iadul nu te primeşte!

TUDOSE: Ba-l primeşte! De ce să nu-l primească?

GUSI *(cu emoţie):* Sfinţii, neică, trăiau cu păgînii, cu fiarele, cu rădăcini, cu rouă, flămînzi, însetaţi, cu rugăciuni, cu ochii la cer, subţiri, uscaţi, străvezii, între viaţă şi moarte, aşteptînd la voia întîmplării să pieie vedenia de canun a lumei aceştia şi să treacă la lumina bunătăţii ălei fără de-nceput şi fără de sfîrşit!... Meşterul care ticluieşte pe sfinţi ca pe dumneata nu ştie ce face, face prost şi face prostii!

TUDOSE: Da, da!

JENICĂ PĂUNESCU: Taci, nea Tudose...

AL DOILEA EPITROP: De-de-de ce s-s-s-să...

JENICĂ PĂUNESCU: Na! mi-am căpătat beleaua!... Nu te supăra, domnule Gusi...

GUSI: Ce supărare, ce belea?... *(Înfigînd degetul.)* Ia uită-te colea, zugrăveală! Vorbeşte lamur, să spargă urechile celui mai spurcat idol! Cum se agaţă dimonii de talerul drepţilor!... Dar ei tot mai jos, tot mai jos la cîntar, căci o faptă bună ridică şi dă peste cap doi draci şi mai bine... Nu vezi că aceştia au fost buni şi milostivi...

PRIMUL EPITROP *(înfigînd degetul):* Nu vezi c-au fost buni şi milostivi?

GUSI: ...şi n-au rîvnit la ale altuia, şi n-au zavistiit, şi n-au furat...

TUDOSE: Fireşte... n-au furat, au cîştigat...

GUSI: ... şi n-au luat numele Domnului în deşert...

TUDOSE: De ce să-l ia?...
GUSI: ...şi nu şi-au pus nouă băieri la pungă...
TUDOSE: Rău, foarte rău au făcut...

(Cei doi epitropi îşi dau coate şi rîd. Gusi trece la dreapta uşii. Hagi-Tudose tuseşte, face semne de nerăbdare, şoptind că abia s-aude: „Ştim, jupîn Gusi, ştim...")

GUSI: Iacă şi bogaţii nemilostivi...
TUDOSE *(tresărind)*: Săracii, cine ştie cîte au avut pe cap!

(Epitropii rîd.)

GUSI: ...cum se duc în focul gheenii...
TUDOSE: Rău, foarte rău, ce să caute?

(Rîsete.)

GUSI: ... cu sacii-n spinare, dăşelaţi de aur...
TUDOSE *(încălzit)*: Să-i ducă, dacă i-au muncit!

(Jenică pufneşte de rîs.)

GUSI *(ameninţînd cu pumnul pe bogaţii nemilostivi)*: Strîngeţi-vă vouă comori în ceruri...
TUDOSE: Şi pe pămînt, cine poate... De ce nu?

(Rîsete.)

JENICĂ PĂUNESCU: Ei, bată-te, nea Tudose...
GUSI *(în culmea elocinţei)*:... strîngeţi-vă vouă comori-n ceruri, căci mai degrab' ar trece funia corăbiii pîn urechile acului decît bogatul în împărăţia cerurilor!
PRIMUL EPITROP *(se închină)*: Doamne, Doamne, mare şi milostiv eşti, Doamne!
AL DOILEA EPITROP *(închinîndu-se)*: Doa-Doa-Doam...

TUDOSE: Mare sărăcie trebuie să fie în rai!
GUSI: Ce-ai zis?
TUDOSE: Dacă trec toţi golanii şi nici-un bogătaş, cum vrei să fie?

(Rîd toţi.)

GUSI: Ei, ştii că ai haz?... Şi dumneata ai să treci...
TUDOSE: Mai tîrziu, cît mai tîrziu!
GUSI: Să măriţi o fată mare... pe nepoată-ta...
TUDOSE *(ştergîndu-şi poalele scurteicii)*: Am s-o mărit... Să mai treacă...
GUSI: ... să sleieşti un puţ, să-i faci sfeştanie... să dăruieşti o salbă iconostasului unde te miruieşti...
TUDOSE: Să dăruiască cine are...
GUSI *(surîzînd)*: ...şi să pleci la hagialîc...
TUDOSE: Cu ce?
GUSI *(rîzînd)*: Cu ce, cu ne ce...
PRIMUL EPITROP: Cu ce, cu ne ce, găseşti dumneata...
AL DOILEA EPITROP *(rîzînd)*: Cu-cu-cu-cu-ce... Cu-cu-cu-cu-ne ce...
TUDOSE: Eh! cu-cu-cu-cu!
AL DOILEA EPITROP *(înfuriat, ţîfnind)*: Ufi! ufi!... Ca-ca-ca-ca ce... îm-îm-îm... rî-rî-zi dum-dum-dum-neeea-ta de mi-mi-mi-mi-ne?
JENICĂ PĂUNESCU *(rîzînd)*: Fireşte... Ca-ca-ca-ce?
AL DOILEA EPITROP: Eeeeşti un-un-un-un...

(Toţi rîd, afară de Tudose.)

JENICĂ PĂUNESCU: Lasă-l, nene, că l-ai prăpădit!
AL DOILEA EPITROP: E, ap, ap, ap...
GUSI *(rîzînd)*: Mă, ce curcan!... Dăstul! Iartă-l, de!
TUDOSE *(se strîmbă supărat)*: Ap, ap!
GUSI: Ascultă-mă, Tudose... Eşti om şi tu...

TUDOSE: Un biet om!
GUSI: ...și ai multe păcate...
TUDOSE *(repede)*: De unde știi?... Vin nu beau, cărți nu joc, de muieri nu m-am ținut...

(Jenică rîde.)

GUSI: Știu... Costă parale...
AL DOILEA EPITROP *(cu veselie)*: Cu-cu-cu costă!
GUSI *(serios)*: Tudose, măi Tudose, du-te la Ierusalim, fă-te hagiu... Copii n-ai... N-ai cățel, n-ai purcel...
TUDOSE *(pe gînduri)*: M-aș duce... O! cît ar trebui să cheltuiesc!
GUSI: Eu am fost la Sfîntul Munte, și dac-aș putea m-aș duce și la Sfîntul Mormînt.
TUDOSE *(pe gînduri)*: Hagiu?... Hi!
GUSI: Ia să-nvîrtim cîte-o țigare... *(Jenică-i întinde tabacherea.)* Nu... Mulțumim... *(Face cu ochiul celorlalți.)* Mie-mi place al lui Tudose...
TUDOSE *(căutîndu-se în buzunare)*: Ti! uitai păpușea acasă!
GUSI *(șiret, ciupindu-și mustățile)*: Sunt unii care, vara, adună pelinițā, o usucă, o freacă-n mîini, o așează-n lacră, și trag toată iarna, și tușesc pînă își dau sufletul.
TUDOSE *(atins)*: Or fi!

(Au ajuns în dreptul Cerșetorului.)

CERȘETORUL: Miluiți-mă și pe mine! Faceți-vă milă și pomană de un orb făr' de vedere!
TUDOSE *(aspru)*: E, iar pomană, pomanagiilor!
GUSI: Săracu! Un biet suflet!

(Ies pe poartă în șir. Gusi, Jenică Păunescu, Al doilea epitrop aruncă Cerșetorului cîte-un ban. Aruncă și Hagi-Tudose ceva în căciula orbului. Primul epitrop, cel din coadă, începe să rîză.)

GUSI: Adică de ce rîzi aşa, neicuţule?

(Hagi-Tudose n-are astîmpăr.)

PRIMUL EPITROP: Cum să nu rîz?... Cine-a fi aruncat o piuliţă în căciula orbului?
TUDOSE: Ăla trebuie să fi fost căruţaş!
JENICĂ PĂUNESCU: Parcă nu era...
TUDOSE: Era! Am văzut-o eu!

(Toţi rîd.)

GUSI *(arătînd spre cerşetor)*: El nu vede, dar vede Ăl-de-Sus!
TUDOSE *(cu asprime)*: Să vază!... Jupînul *meu* i-a dat o băncuţă...
GUSI: Matache Profirel? Face să fie bogat... E bun şi milostiv!
TUDOSE *(înfipt)*: Al meu!
GUSI: Al tău: ... dar nu eşti tu...
TUDOSE: A fost tovarăş cu mine...
GUSI: A fost, dar nu mai este...
TUDOSE: Ce-a fost al lui a fost al meu... ce-a fost al meu...
GUSI: Al tău a fost!
TUDOSE *(aprins de mînie)*: Şi nu mai am nimic!... Pe toţi i-am vîrît în negoţ... Şi banii de negoţ sunt ai tutulor, numai ai tăi nu sunt!
CERŞETORUL: Mi-lu-i-ţi-mă şi pe mine!
TUDOSE *(revoltat)*: Orbul de la toţi şi de la orb nimeni!

(Pleacă repede pe după plute.)

GUSI: De la toţi, afară de tine...

(Fac haz.)

PRIMUL EPITROP: Îi fu necaz... L-am prins cu piuliţa...

AL DOILEA EPITROP *(rîzînd):* Cu-cu-cu-cu...
JENICĂ PĂUNESCU: Cu-cu!
AL DOILEA EPITROP *(supărat):* E-e-e-e-e-e...

(Dispar pe după zidul din stînga bisericii.)

SCENA VI

O ȚIGĂNCUȘE și CERȘETORUL.

ȚIGĂNCUȘA *(apropiindu-se de orb):* Hai, mă... Ai căpătat? Ce-ai căpătat? Ha? *(Se pleacă, ia băncuța și-o strecoară în sîn. Îl pipăie. Orbul tresare.)* Hai, mă... A fost cu noroc ziua de astăzi?
CERȘETORUL *(se scoală):* Ha?
ȚIGĂNCUȘA *(tare):* A fost cu noroc?
CERȘETORUL: Ha?
ȚIGĂNCUȘA: Bine, bine, haidem... *(Fata dă mîna orbului și pleacă.)* Calcă bine... Nu-ți fie teamă, e ca-n palmă...
CERȘETORUL: Ha?

(Se duc pe după zidul din dreapta bisericii.)

SCENA VII

CINCI ȘTRENGARI, cu capetele goale, desculți, cu pantalonii sumeși și cu măciuci groase. Se rînduiesc la poarcă. TUDOSE, un PASTRAMAGIU, un BRAGAGIU, un CÎRCIUMAR și LEANA.

PRIMUL ȘTRENGAR: Aduceți poarca... Am o măciucă de corn, cînd oi izbi-o... zbîrnîie...
AL DOILEA ȘTRENGAR: Sunt gropi... Primăria îngrijește...
AL TREILEA ȘTRENGAR: Jirul, bă!

AL PATRULEA ŞTRENGAR: Rotocol... Aşa, e bine?. Acum, gropiţele...

AL CINCILEA ŞTRENGAR: Iacă şi cocina, la mijloc... Mai largă şi mai adîncă...

AL DOILEA ŞTRENGAR: Cine să fie purcar?

PRIMUL ŞTRENGAR: La sorţi!

(Unul din ştrengari adună ciomegile celorlalţi, închide ochii şi le-azvîrlă peste cap. Merge d-a-ndaratele şi calcă ciomagul celui d-Al cincilea ştrengar.)

AL CINCILEA ŞTRENGAR: Ptiu! Fir-aţi ai dracului să fiţi!

(Jocul d-a poarca începe.)

LEANA *(iese-n prispa casei, lucrează la o cămăşuţă şi din cînd în cînd cîntă încet: „La un cadavru"):*

Ca un crin de vară ce vîntul îngheaţă,
Frumoasă Ioană, în valuri pieriși...

(Tudose coboară din fund şi s-abate pe la Pastramagiu.)

TUDOSE *(plescăind şi frecîndu-şi mîinile):* E, e, şi cum petreci pastrama, negustorule?

PASTRAMAGIUL *(surîzînd):* Opt bani, nea Tudose, opt bani...

TUDOSE: Opt bani?... Şi e verde...

PASTRAMAGIUL *(cu acelaşi surîs):* Cum verde?... E muşchi sadea... Şi fragedă, fragedă... î, î, î... să-ţi lingi deştele... Ce e, scumpă?

TUDOSE *(rupe o bucăţică şi-o strecoară în gură):* Opt bani?... Scump, scump... Ei, v-aţi scumpit... Şi p-aşa vremuri... vremuri grele... Nu face...

(Tudose pleacă.)

PASTRAMAGIUL: N-o fi făcînd! Sărăcie, sărăcie!... Şi pe el îl dau banii afară din casă... Toată piaţa îi e datoare... Ce om! ce caiafă de om!

(Tudose intră în jocul copiilor cînd ştrengarul cu măciuca de corn dă în poarcă. Poarca zbîrnîie şi-l izbeşte.)

TUDOSE *(lăsîndu-se pe vine):* Au! au! au! Bătute-ar Maica Precista să te bată! Mi-ai rupt fluierul, m-ai omorît, ucigaşule!

(Aruncă cu bastonul după ei. Ştrengarii fug şi fac chef.)

PASTRAMAGIUL *(strigînd):* Are purcei, muşcă!
TUDOSE: Toată mişuna-asta o să umple puşcăriile!

(Se duce şchiopătînd în bragagirie.)

Cum te lauzi cu marfa?
BRAGAGIUL: Bună, braga rece ca gheaţa... başbuza, şămpănica!
TUDOSE: Să gust... Toarnă-mi un fund... Mai, mai niţică... Parc-ai turna din sîngele tău... *(O soarbe pe nerăsuflate.)* Îi! caldă... caldă...
BRAGAGIUL: Ce caldă, bre?
TUDOSE *(ducîndu-se):* P-aşa vremuri... Nu face!
BRAGAGIUL: Ce să facă, bre?
LEANA *(cîntînd):*

> Ieri a ta guriţă revărsa vieaţă
> Şi acum, fetiţo, ca visul perişi...

TUDOSE *(se opreşte la Cîrciumar):* Cum dai măslinele?
CÎRCIUMARUL: Pe parale, pe parale, nea Tudose...
TUDOSE *(ia din măsline şi înghite repede):* Aş! nu face!... Un' să facă?... Icrele de cosac s-au uscat şi mama lor... *(Rupe o bucată şi o duce cam pe furiş la gură.)* Ei, cît?

CÎRCIUMARUL *(rîzînd):* Şase bani, nea Tudose... Litra dreaptă...

TUDOSE *(tresărind):* Şase bani! Da' ce-aţi ridicat atîta? Cine să vă calce-n prăvălie?

CÎRCIUMARUL: Uite, calcă... şi nu gustă.. şi cumpără... Vin, patru bani ocaua.

TUDOSE: Poşircă!

CÎRCIUMARUL: Pană de somn...

TUDOSE: Oase goale!

CÎRCIUMARUL: Pîine, covrigi, ţuică, tescovină, ştreanguri...

TUDOSE *(cu necaz):* Să se spînzure!

CÎRCIUMARUL: Şi e bine!

TUDOSE *(plecînd):* Pentru dumneata!... P-aşa vremuri... vremuri grele...

CÎRCIUMARUL: Sărăcie, sărăcie!... Gogîrţ! gogîrţ! pîn' se satură!

(Tudose vede pe ştrengari iar la poarcă; se ia după ei; copiii fug. Tudose azvîrlă după ei cu bulgări. În vremea aceasta pică Culai şi stă puţin de vorbă cu Leana. Culai e c-o fotă verde, Leana în cămaşe, cu o rochie de stambă cîrpită şi cu ciorapi roşii găuriţi.)

SCENA VIII

CULAI şi LEANA

CULAI: Bună ziua, Lenuţo...

LEANA *(se scoală în picioare):* Bună să-ţi fie inima, domnule Culai.

CULAI: O! Domnule!... Un negustor... Şi ce coşi!

LEANA *(roşindu-se):* O cămăşuţă...

CULAI: Te pregăteşti de horă?

LEANA: Nu, nu, eu nu mă prinz în horă...

CULAI: O! şi ce... frumoasă eşti!

LEANA *(emoționată):* Eu? Nu, nu sunt frumoasă... O biată fată, acolea...
CULAI: Leano, spune tu drept, nu te gîndești la nimenea?
LEANA *(mirată):* La cin' să mă gîndesc?
CULAI: La nimeni, la nimeni...
LEANA: Nu!
CULAI: Vezi, alții se gîndesc la dumneata...
LEANA *(roșindu-se):* Și de ce s-ar gîndi?
CULAI: Poate c-ar dori să le ții de urît...
LEANA: Eu să le țin de urît? A!
CULAI *(încurcat):* Adică să-i fii...
LEANA: Ce să-i fiu?
CULAI *(uitîndu-se în pămînt):* Soție... *(Ridică capul.)* Ce, nu vrei?
LEANA *(plecă ochii în jos):* Nu știu...

(Tudose vine supărat și gîfîind. Trîntește bastonul pe prispă.)

SCENA IX

TUDOSE, CULAI și LEANA.

CULAI: Bună vreme, nene Tudose...
TUDOSE: Bună!
CULAI: Ce mai faci?
TUDOSE *(aspru):* Ce să mai fac?... Leano, ce-mi stai așa, împietrită?... În loc să coși cămășuța, mai bine ți-ai cîrpi găurile de la ciorapi... Bunătat'de ciorapi... Femeie, găteală, bani... Toate sunt la fel... Mi-e gura ca ocna de sărată! Gustai nițele icre de cosac... Șaizeci de bani! Unde-o să ajungem?... Leano, o bărdacă de apă... *(Leana se duce pe ușe.)* Încet! Ce trîntești ușa așa, că n-o fi de fier!

CULAI *(încurcat)*: Cu plecăciune, nene Tudose...
TUDOSE: Sluga!

(Culai pleacă uitîndu-se înapoi.)

Oarba!... ce tot dă tîrcoale p-aici?.. Într-una, într-una pe lîngă Leana... Ce-o fi vrînd?... Negustor în gura pieței... Cu rachieria[1] pe care i-a dat-o... darnicul ăla de unchiu-său, jupîn Matache dar-ni-cul!... Toată ziua, bună ziua!... Leana e fată săracă... N-o fi vrînd să-și rîză de ea?... Pe ea n-o ia nimeni... De ce-ar lua-o?... Să nu se mărite... Are de cine îngriji! *(Leana vine repede, îi întinde bărdaca cu apă, caută cu ochii pe Culai, care îi face semn cu pălăria din depărtare.)* Cui moțăi? Ai?

LEANA: Nimănui...
TUDOSE: Nimănui... Pare-ar fi Culai colo, pe lîngă plute... Ia seama!... Și ce-ți vorbi adineauri?
LEANA: Mă-ntrebă ce mai fac...
TUDOSE: Și ce-i pasă lui de ce mai faci tu?... Un filfizon, un dăsmetic, un birbant, un ștrengar, un crai, un hoț...

(Leana suferă. La fitece vorbă a lui își pleacă capul. Cînd pronunță cuvîntul de „hoț", Leana ridică capul în semn de protestare.)

TUDOSE *(sever)*: Ce, nu?
LEANA *(oftînd)*: Ba da...
TUDOSE *(îi face cu degetul)*: Minţile-n cap!... Să-mi cază în palmă, să-l împrumut... și nu i-ar mai trebui nimic... Toba și falimentul!

(Ghioala vine pe cărarea din dreapta bisericii. În cămașe, legată la cap cu un bariș galben-verde, cu fusta ridicată în amîndouă șoldurile,

---

[1] *Rachierie* — fabrică de rachiu.

cu un brîu roşu, cu picioarele goale, în papuci şi c-o legătură de gogoşi. Vorbeşte tare şi cam fără măsură.)

SCENA X

GHIOALA, TUDOSE şi LEANA.

GHIOALA *(dînd mîna lui Hagi-Tudose)*: Bună ziua, nene... Bună ziua, Lenuţo...

TUDOSE *(îşi scutură mîna)*: Bună ziua, sor-mea... *(Aparte.)* Aşa-mi dete mîna, parcă mi-ar fi luat ceva!

GHIOALA: Venii şi eu c-o poală de gogoşi...

TUDOSE *(sanchiu)*: Gogoşi! Da, da, gogoşi...

GHIOALA:... să le trag la meştera Ancuţa, că prea sunt frumoase, bate-le-ar norocul... Ca nişte chilimbar...

TUDOSE: Încet, Ghioalo, că nu sunt surd!

GHIOALA: Aşa e felul meu... Sunt lac de năduşală... De la Obor pîn' la Crucea de piatră e curat o poştă... Şi cu purdalnicii ăştia, lipa-lipa... Am ostenit... *(Şade pe prispă.)* Ţine, maică...

LEANA *(uitîndu-se în basma)*: A! ca aurul!

TUDOSE *(despreţuitor)*: Ca aurul... Nişte gogoşi...

GHIOALA: Am avut cevaşilea sprincenaţi...

TUDOSE *(cu scîrbă)*: Nişte omizi!

GHIOALA: Unde-am lăsat pe cineva să-i vază! Aşa! i-ar fi dăocheat... De cîte ori le-aduceam frunză îi scuipam, ptiu-ptiu-ptiu... Să nu se dăoachie... Şi, înainte să mă sui în dud, mă spălam, mă spălam cu săpun rachiu, mai abitir ca-n ziua de Paşte... Am ş-o sămînţă, hî-hî-hî... Lenuţo, am să-ţi trîntesc o cămaşă de borangic să se ducă vestea...

TUDOSE: Ca de popă tuns!

GHIOALA: Scuipată fată de-mpărat... Poi ce fel... N-am fată mare?
TUDOSE: Ce mare?
GHIOALA: Da' ce, mică?... Eu la 15 ani mă măritasem. Şi ea împlineşte 17 între Sîntă-Mării...
TUDOSE: Şi ce pricopseală mi-ai făcut?
GEIOALA: Iacă, nu mi-a zis lumea fată bătrînă.
TUDOSE: Nu m-ai ascultat pe mine cînd te sfătuiam: „Nu te mărita"... Şi vezi?
GHIOALA: Bietul răposat!... Ridica cruci şi mănăstiri, da-ncolo, bun şi harnic!
LEANA: Ce bun era tăicuţul meu!
TUDOSE *(începe să se aprinză)*: Tu să taci!... Un beţiv!... Cînd se trăsnea, bătea pe mă-ta!
GHIOALA: El mă bătea, el mă-mpăca... Treaba lui!
LEANA: Şi-mi aducea jucării de la Moşi, şi ce frumos mi le dădea!
TUDOSE: E, jucării!
GHIOALA: Dumneata, nene, nu l-ai putut suferi...
TUDOSE: Ba vezi că era să-l port în cîrcă... Un cerşetor... De şase ori şi-a pierdut capitalul — ce brumă avea — şi de şase ori a venit să-mi ceară mie...
GHIOALA: Şi i-ai dat?
TUDOSE: A şeasea oară era să-i dau... N-am avut de unde...
GHIOALA: *(înţepată)*: Era să-i dai... I-ai dat?
TUDOSE: I-am dat, fireşte, i-am dat poveţe... Şi-o povaţă bună face mai mult ca un meşteşug bun... „Mă, pune ban peste ban, dacă vrei să ai bani"...
GHIOALA: Şi noi ce era să mîncăm?
TUDOSE *(convins)*: Să răbdaţi!
GHIOALA: Gura cere pîine!
TUDOSE *(cu aceeaşi convingere)*: Să nu-i dai! Omul se deprinde cu toate... O! de cîte ori n-am răb-

dat eu — şi nu rabd — şi foamea, şi setea, şi frigul, şi rîsul, şi batjocora! *(Arătînd pe Leana.)* Întreab-o pe ea de cîte ori... Că de cînd ţi-am luat-o de căpătuială, nu mai dorm... Să-i încropesc ceva, şi nu poci...

GHIOALA *(cu milă)*: Şi e slăbuţă şi goală puşcă...

TUDOSE: Slăbuţă? Creşte! Şi n-are fustă, n-are papuci, n-are ciorapi?... Ş-acum îşi coase — rău face — o cămăşuţă cu ibrişin şi cu fluturi... hî! în loc să puie la o parte... Ş-are-n lacră o rochiţă albă cu flori...

GHIOALA: De un an şi jumătate... Ai pus-o vrodată?

LEANA *(sfios)*: Ţu!

GHIOALA: Nu spui eu?... Pui prinsoare că i-a rămas scurtă...

TUDOSE: Cu atît mai bine... Să n-o ia-n călcîie... Să n-o tîrască prin praf şi prin noroaie...

GHIOALA: Ascultă-mă, nene, ştii de ce-am venit?

TUDOSE *(cu frică)*: De ce?

GHIOALA *(privindu-l lung)*: Să văz ce e cu fata.

TUDOSE: Iar începi?

GHIOALA *(hotărîtă)*: Iar, că e fata mea!

TUDOSE *(cu oarecare violenţă)*: Fata ta? După ce-am ţinut-o cinci ani pe mîncare şi pe îmbrăcăminte?

GHIOALA *(revoltată)*: Iacă-mbrăcămintea... Uită-te la ea!... Iacă mîncarea... *(Leana se şterge pe furiş la ochi.)* Ai luat-o de suflet... foarte-ţi mulţumesc!... O să-mbătrînească-n uşa dumitale... Mai bine să-mparţă sărăcia cu noi decît cu dumneata... Ş-apoi, verde şi pe faţă; o cere un rotar — flăcăul lui Dima, un băiat bun — şi eu o dau!... Iacă aşa!

TUDOSE: Un rotar? S-o bată şi s-o-njure toată ziulica? *(Insinuant.)* Leano, Lenuţo...

LEANA: Auz, nene.

TUDOSE: Vrei tu să iei pe rotarul pe care ţi-l aduce mă-ta plocon?

LEANA *(oftînd):* Nu, nene Tudose...

(O femeie îngreunată trece drumul cu cobiliţa-n spinare.)

TUDOSE *(fals-tragic)*: Vrei tu ca să ajungi ca aia?

LEANA *(surîzînd printre lacrimi):* Nu, a, nu, nene Tudose!

TUDOSE: Vrei tu să te măriţi?... Ca aia vei ajunge... Vrei?

LEANA *(simplu):* Nu ştiu...

GHIOALA *(izbucnind:)* Cum, nu ştii? Eu la 15 ani ştiam multe... Spune, vrei sau nu vrei?

LEANA *(după ce se gîndeşte):* Nu, mamă...

GHIOALA *(cu amărăciune):* Eu la 15 ani am purtat pe frat-tău, Tudor, în pîntece, şi n-am mai murit... şi-am trăit cum trăieşte şi-aia... Că doar n-o să rămîi toată viaţa ca aia... Ia, acolea, pe fiecare an, între a cincea şi-a noua lună... Ei! Maică a Domnului!

TUDOSE *(triumfător):* Lenuţo, Lenuţo, vrei tu — spune drept — să mă laşi pe mine, om bătrîn şi neputincios, acum, după ce te-am făcut mare, şi să te duci în Obor?

LEANA *(încet):* Nu, nene Tudose...

GHIOALA *(scoasă din ţîţîni):* De Tudose să ai parte! *(Ţipînd.)* De unchiu-tău bogatu... hea, ptiu!

TUDOSE *(speriat):* Ce strigi aşa? gura mahalalei... Sîît?... Du-te fetiţo, du-te, că mă-ta a luat cîmpii... *(Leana pleacă şi trage binişor uşa după ea.)* Să nu rupi clanţa... *(Mînios.)* Ce bogat? Nu ţi-e ruşine?

GHIOALA *(dîrj):* Putred de bogat... Aşa umblă vorba...

TUDOSE *(înecîndu-se)*: Putred de... Doamne, Doamne!

GHIOALA: Dar mie mi-e datoare piaţa, or dumitale?

TUDOSE: Ce-am strîns am dat...

GHIOALA: Pe amanet!

TUDOSE: ... şi-am rămas cu buzele umflate!

GHIOALA: Ei, nu mai spune!... Poi, Răducanu şi cu Ciovic — negustori în Piaţa Mare, de la noi din mahala — plîngeau cu lacrămi cît pumnul şi te blestemau de curgea ţărîna din pod că i-ai lăsat pe drumuri... că, după ce le-ai luat 30 la sută, i-ai încurcat, le-ai bătut toba şi le-ai vîrît în buzunar capetele îndoite...

TUDOSE: Sîiît!... *(Revoltat.)* Minciuni!... Nişte mofluzi!... Am pierdut tot cu judecăţile, cu hîrtiile, cu advocaţii, cu portăreii, cu scriitoraşii... Şi n-am luat chioară para de pe pielea lor...

GHIOALA: Lasă, Tudose, lasă, că ne cunoaşem noi, am auzit eu... De cînd erai mic... nu dăschideai guriţa... nu rupeai pantofi... nu-ţi hărtăneai rochiţa... şi pe ce puneai mîna puneai bine..

TUDOSE *(revoltat şi convins)*: Da! Aşa e! De cînd eram d-o şchioapă pricepusem lumea! Înţelesesem că o cîrpă din gunoi este o muncă de om pe care te faci stăpîn dacă o pui bine. Cînd mama îmi da cîte-un ban de trei ca să-mi cumpăr simit, eu mă uitam în ghiozdan: era felia de pîine? sănătate bună — aveam ce mînca... Nu te saturi cu pîine? Ce-ţi trebuie simiţi?... Şi banul îl puneam doparte... Şi un ban peste altul fac doi... Ce rîzi? De ce rîzi?... Faci ca lucrătorii risipitori care îmbătrînesc calfe, şi stăpîni nu mai ajung!... Banii — cînd e

zăduf — ți-aduc reveneală... cînd ți-e frig, îți țin de cald... Și e dăstul să te gîndești ce poți face cu banii ca să și guști bucuria lucrurilor pe care nu le-ai cumpărat... Ai simțit bucuria? De ce să mai cumperi?... Rîzi, rîzi cu hohote... risipitoareo! În viața ta n-ai gustat și n-ai să guști adevărata bucurie!

GHIOALA *(crucită)*: Mă uit la tine... om bătrîn...

TUDOSE *(mînios)*: Ești o nebună!

GHIOALA *(profetic)*: Strînge, tu, omule strînge, că hoții pîndesc... Fiut-fiut. p-aci le e drumul... Și ia-i de unde nu-s!

TUDOSE *(furios)*: Nelegiuito!... Poate să vîre tot pămîntul în buzunar ca să-mi fure și banii mei! Atunci, și nici atunci! Așa, așa să știi! că n-am bani, n-am chioară para *(Înduioșat.)* Banii mei! Oh! banii mei! *(Se-nvinețește.)* N-am! n-am! n-am! P-așa vremuri de un' să ai?

GHIOALA *(cutremurîndu-se)*: Oh! că bine-ți zice lumea!

TUDOSE: Care lume? și cum îmi zice?

GHIOALA *(plecînd și dîndu-i cu tifla)*: Zgîrcit îți zice, zgîrcitule!

TUDOSE *(făcînd explozie)*: Piei din fața mea, cățea!

(Cade pe prispă. Cîrciumarul, Bragagiul și Pastramagiul rîd cu hohote.)

ACTUL II

Pe stînga, casele lui Hagi-Tudose, văzute pieziş dinspre ogradă. O uscioară în mijloc şi o singură ferăstruie cu fiare cadrilate pe dinăuntru. O prispă lipită cu pămînt galben. În dreptul uşii, mai jos de prispă, două trepte de scînduri. Pe zidul din dreapta, o mulţime de lemne şi de troace. În ogradă, vişini, pruni, meri, zarzări, un dud şi cîţiva nuci. Supt un pom, în apropiere de casă, o laviţă dintr-o scîndură subţire. Iarbă crescută prin luminişuri. Nalbă, pelin, lumînărică, dudău şi diferite buruieni. Două straturi: unul de ceapă şi altul de usturoi. În fund, un gard despărţind cuprinsul lui Hagi-Tudose de celelalte proprietăţi. Peste gard, trei plopi şi un nuc bătrîn se pierd într-o hălăciugă[1] de pomi.

SCENA I

HAGI-TUDOSE şi LEANA, pe prispă, în uşe.

(Hagi-Tudose, slab uscat, cu părul şi barba mai lungi ca mai-nainte. Cu fes în cap, c-o fermenea neagră şi cu un anteriu vărgat negru cu galben. Brîu vişiniu şi cu meşi roşii în picioare. Hagi-Tudose tuşeşte mai des ca-n trecut.)

HAGI-TUDOSE: Să te fi uitat bine... Atîta lume forfota... Să nu fi furat ceva...

[1] *Hălăciugă* — desiş.

LEANA: Ce să fure?

HAGI-TUDOSE: Lucrurile din casă...

LEANA: O tingire, o tigaie, două oale, trei străchini, patru linguri, două de cositor și două de lemn...

HAGI-TUDOSE: Hainele mele!

LEANA: Care haine?

HAGI-TUDOSE: Ale vechi!

LEANA: Ale vechi? Scurteica nu mai are blană; pantalonii nu mai au fund, nu se mai țin și nu mai țin...

HAGI-TUDOSE: Ce vorbă... ca și noi!

LEANA *(surîzînd)*: Ca și noi? o!

HAGI-TUDOSE: Da, da... *(Aspru.)* Fustele astea mă costă și ochii din cap!.... *(Își freacă mîinile.)* O! cum se petrece lemnul sfînt, mai abitir ca găitanul! Dacă aș fi știut, de mult m-aș fi dus la Ierusalim, dar să fi știut bine că mă duc pe jos, că trec marea înot, și tot m-aș fi dus! Aș fi scăpat de sărăcie!... Leano, ai cusut ghiozdănelele cu lemn sfînt? Cîte-au ieșit?

LEANA: Șaisprezece... Opt cu piele galbenă și opt cu verde...

HAGI-TUDOSE: Numai atît?

LEANA: Cîte mi-ai dat.

HAGI-TUDOSE: Din bucățile ale mari să fi făcut două...

LEANA: Toate erau la fel...

HAGI-TUDOSE *(animat)*: Să le fi-ndoit, să le fi-mpătrit, 32, 64, 128, 254, ba nu, 256...

LEANA: Erau așa de mici, că abia le prindeam în buricile deștelor.

HAGI-TUDOSE: Nu te taie capul!... Ești osîndită să trăiești și să mori flămîndă și calică!

LEANA *(pe gînduri)*: Nene Tudose... Pă nesupărate... Trecu Paștele...

HAGI-TUDOSE *(începe a se nelinişti)*: Trecu... Las' să treacă!

LEANA: ... şi ouă roşii n-am mîncat...

HAGI-TUDOSE: Ce prostie! Ouă roşii... ouă stătute... Mai bine le mănînci proaspete...

LEANA: Am roşi puţintele...

HAGI-TUDOSE: De roşim puţintele, ardem focul degeaba, stricăm băcanul d-a surda... Cheltuială zadarnică... Vremuri grele...

LEANA *(înghiţind în sec)*: Da'... o ciozvîrtă de miel... Ce-ai zice?

HAGI-TUDOSE *(se agită)*: Miel? Ce fel, miel? Mielul miroase a oaie... Paştele fuse prea-n vară...

LEANA: Ce pustia de vară?... N-ai văzut cum ploua şi fulguia?

HAGI-TUDOSE *(necăjit)*: Ei, fulguia, fulguia... Ţinea?... Cum cădea, se topea... Eu mor de căldură... Uf! uf!

LEANA *(tristă)*: Şi mie mi-e răcoare...

HAGI-TUDOSE: Ţi-e răcoare... mori de frig... crăpi! Aşa te-am pomenit: lacomă şi nemulţumitoare!

LEANA: Bine, bine, nu te supăra... Îmi veni şi mie o poftă... Mi-a trecut...

HAGI-TUDOSE: M-ai făcut să tuşesc... Unde-ai pus ghiozdănelile?

LEANA: Pe pat, în odaia dumitale.

HAGI-TUDOSE: Cîţi veniră pîn' la namiezi?

LEANA: Vro paisprezece... ba, nu — cu cele trei cocoane din Mîntuleasa — şaptesprezece...

HAGI-TUDOSE: Şi după toacă are să vie şi jupînul meu — *boier* Matache şi cocoana Jojetra... *(Intră în casă.)*

SCENA II

LEANA și CULAI.

(Culai vine din fundul grădinei. Leana face cîțiva pași înaintea lui și se oprește, se schimbă la față și pleacă capul în jos.)

CULAI *(timid)*: Ce mai faci, Lenuțo?
LEANA: P-acilea și eu... cu casa...
CULAI: Ce e drept, curat... prispa măturată... geamurile spălate... și pe dinăuntru — știu — deretecat și lucrușoarele puse la locul lor....
LEANA: N-am ce pune la locul lor... E așa de goală... Cîteva cioburi de străchini și de oale, pe care le frec, le frec degeaba, de cîte două-trei ori pe zi... că n-am la ce, că n-am de ce...
CULAI: D-ai fi la casa ta ai ține-o c-un fus...
LEANA: La casa mea? Care casă?
CULAI: Cînd te-i mărita...
LEANA *(surîzînd trist)*: Să mă mărit? Eu să mă mărit? Cine să mă ia? N-am zestre, n-am țoale, n-am de nimic... Sunt ca un deșt...
CULAI: Ești curată, harnică și cu ochii încondeiați...
LEANA: Domnule, domnule Culai! Am obrajii arși de soare și bătuți de ploi și de vînturi; am ciorapii cu găuri; fusta, petece; cămașea, cîrpită... Cine să se uite la mine?
CULAI: Cine are ochi să vază!
LEANA: Toată lumea are ochi...
CULAI *(cu entuziasm)*: Toată lumea este oarbă!

(Se aude tocînd în toaca de lemn, în toaca de fier și trăgînd clopotele. Amîndoi apleacă capetele în jos și se închină. Culai scoate din buzunar două pricomigdale.)

CULAI: Na, Lenuţo, na, de...
LEANA: Nu, nu iau...
CULAI: De ce?
LEANA: Or fi scumpe...
CULAI: O! scumpe, pe ciorile... Na, mănîncă, că sunt bune... Azi mă gîndii la tine... Şi cum mă gîndeam îmi zisei: „Ia să-i duc Lenuţii două pricomigdale"...
LEANA: Pricomigdale se cheamă?
CULAI: Da... Cu migdale pisate, cu albuş de ou şi zahăr, şi alte mirodenii. Gustă, să vezi...
LEANA *(surîde)*: D-a fi păcat, păcatul să cază asupra dumitale... *(Ia şi gustă, apoi mănîncă cu poftă.)* Î-î, ce bune sunt! Sunt scumpe?
CULAI: Zece parale una...
LEANA: Zece parale!... M-am săturat... *(Întinde una din pricomigdale.)* Poftim...
CULAI: Ce Dumnezeu! Crezi c-am să calicesc? Rachieria merge strună... Oamenii, gîrlă... Şi de la fiecare muşteriu cîte puţin, s-adună, s-adună sutele, şi sutele fac miile...
LEANA *(mîncînd cu poftă)*: Ce bine-mi pare că mai sunt oameni cărora să le meargă bine!
CULAI: Cărora să le meargă bine? Hagiului îi merge rău?
LEANA: N-are, săracu!... Ce-a avut a dat cu împrumut, şi rămăşiţa a băgat-o în hagialîc... Şi d-ar avea... *(Se uită ţintă la Culai.)* Nu, nu, să nu te-mprumuţi niciodată la el!
CULAI *(surîzînd)*: N-am nevoie... Şi de ce nu m-aş împrumuta la el?
LEANA: La el?... Nu, nu, să te ferească Dumnezeu!... Săracu nenea Tudose!... De cînd îl ştiu se plînge într-una, ziua şi noaptea... Şi mai cu seamă de-i cer ceva sau de-i cere cineva... o!

atunci se vaietă parcă l-ar fi muşcat un şarpe de inimă!

CULAI *(o ia de mînă)*: Lenuţo, ia uită-te la mine... Mult trebuie să suferi tu...

LEANA: Am suferit, nu mai sufer... Se obicinuieşte omul cu toate... Mi-e milă, mi-e milă de el!

CULAI: Mie de tine mi-e milă, Lenuţo!

LEANA: De ce ţi-ar fi?

CULAI *(emoţionat)*: Fincă eşti bună şi fiincă te...

LEANA: Fincă ce?

CULAI: N-am curaj... *(Pleacă ochii-n jos.)* Tu nu-mi zici pe nume...

LEANA *(rîzînd)*: Cum, Culai?... O!...

CULAI: Ş-apoi e ziuă... Tu mă vezi, eu te văz... Şi nu-ndrăznesc... Parcă-mi taie cineva puterile... Se culcă devreme Hagi-Tudose?

LEANA: Cu găinile... O lumînare, de vro trei ani, întreagă-întreguliţă...

CULAI: Adoarme devreme?

LEANA: Uneori cum pune capul pe pernă... Alteori, tîrziu; socoteşte, socoteşte, nu ştiu ce socoteşte.

CULAI *(sfios)*: Dac-ar adormi devreme... ai vrea tu?...

LEANA *(cu nelinişte)*: Ce să vreau?

CULAI: O! cum te uiţi!... Ai vrea tu să ne-ntîlnim la noapte?

LEANA: Să ne-ntîlnim?

CULAI: De ce te sperii?... Da, am să-ţi spun o taină...

LEANA: Mie?

CULAI *(emoţionat)*:... ş-aş vrea să fim singuri... Să ţi-o mărturisesc ţie şi lui Dumnezeu... Spune-mi: da or ba... Da' să nu zici nu...

LEANA: Ştiu eu ce să zic?... Să nu ne simţă nenea Tudose...

(S-aude zgomot de paşi.)

CULAI *(cu lacrimi în glas)*: Te rog, te rog!
LEANA *(oftează)*: Bine... Fie!

SCENA III

HAGI-TUDOSE, POPA ROŞCA, LEANA şi CULAI.

HAGI-TUDOSE *(cu un ghiozdănel verde)*: P-aci, părintele...
POPA ROŞCA: P-aci, tată, p-aci...
HAGI-TUDOSE *(răstit, lui Culai)*: Dumneata ce cauţi? Pe unde-ai venit? Ai sărit gardul?
CULAI *(intimidat)*: În fund, poarta deschisă... Am închis-o eu pe dinăuntru...
HAGI-TUDOSE: Deschisă? Leano, auzi?... Să intre toţi pungaşii!
LEANA: Dumneata ai umblat p-acolo...
HAGI-TUDOSE: Eu?... Da, eu!... Mi-a luat Dumnezeu minţile... *(Lui Culai.)* Ei, şi ce vrei? De ce-ai venit?
CULAI: Să cumpăr lemn sfînt...
HAGI-TUDOSE *(mai blînd)*: Da? E bun la toate... Şi la rachierie... E scump, scump, dar face...
CULAI: Oricît o costa...
HAGI-TUDOSE *(îmblînzit)*: Oricît?.. Bine, bine... Stai, plimbă-te, plimbaţi-vă... Ziceai, părinte...
POPA ROŞCA: Preoteasa tînjeşte cam de mult... Ia, ia la doftorii, bea şi apă dăscîntată, îi dau şi aiazmă, îi citesc molivte... Şi degeaba sunt toate...

HAGI-TUDOSE *(îi dă ghiozdănelul)*: Să i-l atîrni de gît... Dimineața, cum s-o scula, să zică *Împărate ceresc*, să se închine și să-l sărute; la cină să zică *Mînca-vor săracii și se vor sătura* — firește, dacă mănîncă — să se închine și să-l sărute; seara, la culcare... î-î... s-o lași în pace...

POPA ROȘCA: O las, taică, cum să n-o las?

HAGI-TUDOSE: S-o lași!... Să se închine și să zică... *(Aparte.)* Ce să mai zică? Să zică o rugăciune... Și nici doftorii, nici apa dăscîntată... nimic, nimic... Ș-are să-i ia cu mîna...

POPA ROȘCA: Ș-a cincia fetișcană e cam bolnăvioară, mititica!... Că mi-a dat Dumnezeu dăstule, una după alta, și numa fete...

HAGI-TUDOSE: Să săruți și dumneata, părinte, de vrei să-ți dea băieți... Ai putea să cumperi și pentru dumneata, și pentru fetiță...

POPA ROȘCA: Scump, tată... Opt lei legăturica...

HAGI-TUDOSE: Scump, da' face! Pentru dumneata și pentru fetiță le las la șapte...

POPA ROȘCA: Zici că mi-ar sluji și mie?

HAGI-TUDOSE: Firește!

POPA ROȘCA: Ei, unde dă Dumnezeu un băiat!...

HAGI-TUDOSE: Și doi, și trei, dăstul să crezi!

POPA ROȘCA: Cum să nu crez, taică! Lemnul sfînt pe care s-a răstignit Mîntuitorul! *(Popa Roșca dezleagă colțul unei basmale și îi dă paralele.)*

HAGI-TUDOSE *(numărînd)*: Mai era o bucată — 1, 2, 3 — p-așa de mare — 4, 5, 6, 7... Mai, părințele, mai...

POPA ROȘCA: Ce, numai șapte? Cum focului făcui?

(Îi numără în gologani p-al optulea.)

CULAI *(supt pomul din apropiere)*: Ce crezi tu, Lenuțo, o să plouă?

LEANA: Ar fi a ploaie...
CULAI: Sunt semne...
HAGI-TUDOSE: Ce vorbiți voi acolo?
LEANA: De ploaie, nene.
HAGI-TUDOSE: De ploaie?...
POPA ROȘCA: D-ar fi cu noroc...
HAGI-TUDOSE: Este, părinte.
POPA ROȘCA: Și la băieți?...
HAGI-TUDOSE: Și, părinte, și o să nască doi gemeni.
POPA ROȘCA *(plecînd vesel)*: Fie și doi!
LEANA: Am apucat să zic...
HAGI-TUDOSE: Mai, părinte, încă un ban...
CULAI: Să nu-ți iei vorba-ndărăt!
HAGI-TUDOSE: Și ce vorbiți voi?
CULAI: De ploaie, nea Tudose...
HAGI-TUDOSE: Parc-ai fi un grădinar, parcă n-ai fi rachier... P-aci, părințele, p-aci, pe după casă... Leano, să tragi zăvorul... *(S-aude bătînd în ușa d-afară.)* Cine-o fi bătînd să spargă ușa?... Cocoana Jojetra... Ho! ho! că n-am surzit... Viu, viu...

SCENA IV

MATACHE PROFIREL, GHERGHINA PROFIREL, FIFICA, JENICĂ PĂUNESCU, HAGI-TUDOSE, LEANA și CULAI.

(Hagi-Tudose le deschide ușa dinlăuntru. Intră gălăgioși. Se aud Gherghina Profirel, Matache Profirel și Jenică strigînd: „Hagiule, să trăiești, Hagiule!" Hagi-Tudose revine, astupîndu-și amîndouă urechile, în ușa dinspre grădină. Cîtva timp nu se vede decît Hagi-Tudose, Culai, Leana și Gherghina Profirel, care nu poate intra pe ușă din pricina malacovului.)

HAGI-TUDOSE: Ajunge, că mă năuciţi!
GHERGHINA PROFIREL *(cu gura mare)*: Sfîntu... hagiu... Bine-ai venit, Hagi-Tudose... Mă! Şi ce frumos eşti îmbrăcat!
HAGI-TUDOSE *(tuşeşte)*: Mă costă o groază de parale!
GHERGHINA PROFIREL: Eu, eu mai întîi...
MATACHE PROFIREL: Păi nu poţi, bobocule...
GHERGHINA PROFIREL: Îi! Ce uşe ai, Hagiule!
HAGI-TUDOSE: Ce să fac? Casă veche... D-aş fi ştiut aş fi luat măsură pe malacovul dumitale.!
GHERGHINA PROFIREL: Pune mîna, Hagi-Tudose..
HAGI-TUDOSE: Cum să nu...
GHERGHINA PROFIREL: Sai şi tu, Culai...
CULAI: Acuşi, mătuşică...
GHERGHINA PROFIREL: Ţi-am spus o dată: „tanti"!
CULAI: Prea bine, tanti, prea bine...
GHERGHINA PROFIREL: Nu d-acolo... Culai, mai de sus... Hagiu, mai de jos... *(Rîzînd.)* Aşa, aşa...
HAGI-TUDOSE: N-o să se poată...
MATACHE PROFIREL: Să pui şi eu mîna, măicuţă...
GHERGHINA PROFIREL: Vorbă e?... De dumneata mă feresc... Să nu se vază...
MATACHE PROFIREL: Ei, ce-o să fie?...
GHERGHINA PROFIREL: Bibilurile... În faţa oamenilor? Lasă mata altădată...
FIFICA PROFIREL: *Maman!*
GHERGHINA PROFIREL: U! mă luă gura pe dinainte...
HAGI-TUDOSE *(muncindu-se cu Gherghina Profirel)*: Dacă ne-am întoarce pe poarta a mare?
GHERGHINA PROFIREL: Să mă-ntorc din drum? Nici moartă!
HAGI-TUDOSE: Păi buţi, pe uşa asta, n-am băgat de cînd sunt!

GHERGHINA PROFIREL: Ai nemerit-o şi dumneata!... Malacoave, modă...
HAGI-TUDOSE *(cu necaz):* Nici malacoave...
GHERGHINA PROFIREL: E, Culai, Culai... Apucă **bine... Pune mîna pe dedăsupt...**
CULAI: P-aici?
GHERGHINA PROFIREL: P-acolo... *(Rîde.)* Nu aşa de sus... *(Pierzînd răbdarea.)* Ia întoarceţi-vă, domnilor, şi puneţi mîna la ochi... *(Îşi ridică rochia şi malacovul în lungul trupului, se opinteşte, şi iese zgomotos.)* Iacă aşa! Uf! bine că scăpai!
HAGI-TUDOSE *(dînd mîna Fifichei):* Binişor-binişor... o să treci?
FIFICA *(rîzînd):* Ce, sunt cît *maman?*
HAGI-TUDOSE: Şi dumneata ai malacov, dar nu ca al cucoanei Jojetra!
FIFICA *(dîndu-se jos rîzînd):* Cucoană Jojetro! *(Făcîndu-şi vînt cu evantaiul.)* Jo-je-tro!
GHERGHINA PROFIREL: Nu poate altfel... Bată-te, Hagiule! Că bine le potriveşti matale!
HAGI-TUDOSE *(înţepat):* Cum pot, cucoană, cum pot...

(Jenică şi Fifica se retrag supt un vişin.)

FIFICA: *Fi donc !*[1] *(Îşi pune pensneul.)*Cine e aceea?
JENICĂ: Lenuţa, nepoata lui Hagi-Tudose.
FIFICA *(rîzînd):* E mai mult goală... *O ! mon Dieu !*[2]
HAGI-TUDOSE *(văzînd pe Leana şi pe Culai, la o parte, supt un zarzăr):* Leano! Ci lasă ploaia! *(Leana tresare.)* Fă rost... Adu ghiozdănelele într-un şervet curat...

---

[1] Ia priveşte! (Fr.)
[2] O! Doamne! (Fr.)

LEANA *(ducîndu-se)*: Curat? Unul avem...
FIFICA *(rîzînd cu Jenică)*: Numai unul?

(Jenică dă din cap.)

MATACHE PROFIREL *(Hagiului)*: Te-ai întors sănătoşel?
HAGI-TUDOSE: Cum mă vezi, jupîne...
MATACHE PROFIREL *(cu bunătate)*: Cam slăbuţ... Şi tuşeşti... Să te-ngrijeşti...
HAGI-TUDOSE: Am răcit la drum... Încolo, bine... Sănătos tun...
MATACHE PROFIREL: Ia spune-ne, ce ai văzut şi cîte-ai văzut...
GHERGHINA PROFIREL: Aşa zău! Ai văzut cadîne? Cum erau? Cu malacov?
HAGI-TUDOSE: Cu nişte malacoave mai dihai ca al dumitale...
GHERGHINA PROFIREL *(veselă)*: Vezi, nene, vezi?
HAGI-TUDOSE: Şi cu nişte aluniţe ca la dumneata... supt sprinceana stîngă şi la sfîrcul buzelor, în dreapta...
GHERGHINA PROFIREL: Aş! s-au mutat!
MATACHE PROFIREL: E ca un copil... Cînd i-abate, odată-mi ia briciul, şi le taie, şi se culcă înfofolită...

(Leana aduce un şervet înfăşurat.)

HAGI-TUDOSE: Un paşe bogat — bogat, cîinele — îmi povestea că o cadînă are patimă de briciul lui... Şi tot aşa se taie... Şi, tot ca la mata, îi răsar în altă parte...
GHERGHINA PROFIREL: Vezi, nene, vezi?
HAGI-TUDOSE: Numai că ei după ce-şi tăia două îi răsăreau trei...

GHERGHINA PROFIREL: Ba mie cîte îmi tai atîtea-mi răsar...

FIFICA: *Maman*, lasă aluniţele... Să ne spuie Hagi-Tudose ce minuni a văzut p-acolo...

JENICĂ: Hagi-Tudose, fă plăcere domnişoarei Fifica. Dorinţa dumneaei e ordin, şi ordinele se execută, nu se discută...

(Fifica îl loveşte uşor cu evantaiul peste obraz.)

GHERGHINA PROFIREL *(încîntată)*: Bravo, Fifico!.. Să te sărut!... De cîte ori îmi place ceva sau cineva, îmi vine să te sărut... *(Către Hagi-Tudose.)* Aide.. E ordinul meu... Care va să zică, este o dorinţă, cum a zis Jenică Păunescu, şiretul!

MATACHE PROFIREL: Tudose, cîteva scaune... Noi să stăm, şi dumneata să povesteşti.

HAGI-TUDOSE *(contrariat)*: Scaune? *(Se scarpină-n cap.)* Leano, Leano, fă de scaune...

LEANA: Cum să fac? Aveam unul, şi ş-ala s-a rupt...

FIFICA: *Fi, quelle misére !*[1]

(Jenică dă din cap.)

HAGI-TUDOSE: Adu-l, cum o fi!

LEANA: Era cu patru picioare şi a ajuns cu două... Să-l aduc...

JENICĂ: Cine-o sta pe el o s-ajungă-n patru...

(Risete.)

HAGI-TUDOSE *(cu răutate)*: Dumneata să stai!

FIFICA *(aparte)*: Ce mojic!

GHERGHINA PROFIREL: Lenuţo, nu-l mai aduce. Eu am să stau pe laviţă... Uh! că tare mă strîng pantofii!

FIFICA: *Maman, maman!*

---

[1] Ah! Ce mizerie! (Fr.)

GHERGHINA PROFIREL: Ei, şi tu!... Parc-ai fi soacră, iar nu de măritat...
FIFICA: *Maman! quelle honte!*[1]
GHERGHINA PROFIREL (*privind laviţa*): Cam subţire... şi eu...
MATACHE PROFIREL: Mata, fetiţo? De unde? Te cunosc eu!
FIFICA: *C'est du propre?*[2] ha-ha!

(*Jenică dă din cap.*)

MATACHE PROFIREL (*Hagiului*): Malacovu ce e de ea, dar încolo... Haide, hop, hop!
GHERGHINA PROFIREL Treceţi în faţa mea... (*Îşi ridică malacovul din spate.*) E cineva în spatele meu?
MATACHE PROFIREL Nimeni, puişorule...
GHERGHINA PROFIREL: Una, două, trei... (*Se aşază repede pe laviţă. Laviţa se rupe şi cade pe spate.*) Au! au! au!
MATACHE PROFIREL (*îi dă mîna repede*): Te-ai lovit? Ţi-e rău?
HAGI-TUDOSE (*sărind*): Na! să rupse laviţa! Laviţă nouă!
MATACHE PROFIREL (*îngrijat*): Ce te doare?
GHERGHINA PROFIREL: Nimic, prea puţin la...
FIFICA: *Maman!*
GHERGHINA PROFIREL: ...genuchiu... (*Fifichei.*) Dar unde credeai?... (*Matache Profirel şi cu Jenică o ridică.*) Frică mi-era să nu se fi văzut...
MATACHE PROFIREL: De loc!
GHERGHINA PROFIREL: Cum, de loc?
MATACHE PROFIREL: Dacă-ţi spui!
GHERGHINA PROFIREL (*rîzînd*): Nici ciorapii, nici fundele, nici...

---

[1] Mămico, ce ruşine! (Fr.)
[2] Ai nimerit-o! (Fr.)

FIFICA: *Maman, maman!*

MATACHE PROFIREL *(înduioşat)*: Ce frumos ştii mata să cazi! Totdeauna ai fost uşurică... Niciodată nu m-ai dat de ruşine... Niţică bătaie de inimă, şi-ncolo...

GHERGHINA PROFIREL *(îi dă peste gură)*: Dacă n-ar lăuda dumnealui pe dumneaei...

JENICĂ: Ba toţi ştim că *madame* Jorjeta Profirel e ca o pană... cînd sare din trăsură... cînd se dă pe scări... cînd se suie pe cal...

HAGI-TUDOSE: Dumneata pe cal?

GHERGHINA PROFIREL: Hî-hîî! Eu... pe şea de damă... Jenică ţine calul de frîu, Fifica de talie, şi dumnealui de pulpă...

HAGI-TUDOSE: Jupîne, *(Gherghina strîmbă din nas)* să nu-l mai ţii de pulpă, că te pomeneşti c-o copită...

GHERGHINA PROFIREL: Ştii că ai haz?! Pe mine, Hagiule, nu pe cal... S-ar putea?

HAGI-TUDOSE: La călărie, pe dumneata te ia de pulpă?... Înţeleg!

FIFICA *(către Jenică)*: Şi *maman*, da' şi el!

(Jenică dă din cap.)

GHERGHINA PROFIREL: Ca o pană cînd nu mă strîng pantofii... Acum atîrn o mie de oca... Uf! cine mă puse să-i iau p-ăi bleo-ilictric!... Mai ales ăl din dreapta... Adu mîna, boierule... Cu adevărat rumatism...

MATACHE PROFIREL: Ce rumatism!

GHERGHINA PROFIREL: Or rumatism, or dropică... Pantofi afurisiţi!

FIFICA: *Maman!*

GHERGHINA PROFIREL: Ai dreptate... Dacă am aşterne o velinţă pe iarbă verde... Ce zici, Hagi-Tudose?

HAGI-TUDOSE *(se scarpină-n cap):* Cum vreţi, cocoană, cum vreţi... Leano, Leano, unde eşti? Adu velinţa...

LEANA: Să stea cocoana pe velinţa noastră?

HAGI-TUDOSE: Ei, da!

LEANA: Mai bine pe iarbă verde... Aşa e de soioasă.

HAGI-TUDOSE: Soioasă, soioasă...

LEANA: De la bunică-mea... Şi ea cine ştie de cînd o fi avut-o...

FIFICA: *Quelle misère! O! Quelle misère!*

(Jenică dă din cap.)

LEANA: S-o aduc...

GHERGHINA PROFIREL: Lenuţo, mai bine pe iarbă... *(Îşi ridică malacovul.)* Pardon, domnilor! *(Se aşează.)* Aşa... Trage şi reveneală... *(Îşi scoate pantofii.)*

FIFICA: *Maman*, ce manieri!

GHERGHINA PROFIREL: Uf! stele verzi înaintea ochilor!... Ah! ce bine e! Staţi şi dumneavoastră... Ei, acum să ne povestească... Începi, Hagiule... Tăcere!

HAGI-TUDOSE *(tuşeşte):* Să vă spui...

(Se aude bătînd în uşa d-afară.)

CULAI: Mă duc eu...

HAGI-TUDOSE: Nu, Leana... Ba nu... Mă reped eu. *(Se aude bătînd mai tare.)* Ei, spargi uşa, omule, dărîmi casa, neghiobule! *(Intră în casă.)*

JENICĂ *(aparte cu Fifica):* Cum merge de atent...

FIFICA: Ca o pisică...

JENICĂ: Să nu se murdărească... Şi cum se scutură!

FIFICA: Se scutură şi suflă...

JENICĂ: Şi nimic în casa lui...

FIFICA: *Pauvre nièce*[1]... Cum o fi trăind?
JENICĂ PĂUNESCU: Ca vai de ea...
FIFICA *(își pune pensneul): Elle est jolie !*[2].
JENICĂ: Nu vezi ce slabă e?
FIFICA: *Elle a une taille si fine*[3]...
JENICĂ: Dacă nu mănîncă...
FIFICA: *Et des beaux yeux bleu claires*[4]...
JENICĂ: De foame...
FIFICA: Așa de zgîrcit să fie?
JENICĂ: Mai sunt calici, dar așa de... Adevărată boală...

(Se aude gălăgie.)

GHERGHINA PROFIREL *(tresărind):* Ce, se bat?
MATACHE PROFIREL *(o mîngîie pe mînă):* Nu te speria!... E așa de sperioasă!
JENICĂ: Îl cunosc după gură... ctitorul Gusi...
GUSI *(se aude și nu se vede):* Bine ai venit... Să fie opt luni de cînd nu te-am văzut, neicuțule...

SCENA V

CEI DE SUS și GUSI.

GUSI: O! ce de lume! Și domnișoara Fifica... Mă, frumoasă te-ai făcut! Și cocoana Gherghina...
GHERGHINA PROFIREL: Jorjeta, mă rog!
GUSI: E, așa e că și dumneata ești *nouă*... Și dumitale ți-o fi plăcînd sfinții ăi noi, ca lui musu Jenică... Cu plecăciune, cu plecăciune!
LEANA *(mai la o parte, cu Culai):* Jor-jeta!
CULAI: Așa să-i zici... Așa îi place dumneaei... Și eu „tanti".

---

[1] Biata nepoată! (Fr.)
[2] E drăguță! (Fr.)
[3] Are o talie așa de fină! (Fr.)
[4] Și ochi frumoși, albastru-deschis (Fr.).

MATACHE PROFIREL: *(lui Gusi):* Poftim, şezi...
JENICĂ: Dacă ai pe ce...

(Hagi-Tudose i-aruncă priviri fulgerătoare.)

GUSI: Că bine zici... Să stau şi eu lîngă cocoana Jor-jeta!
GHERGHINA PROFIREL: *(încîntată):* Pentru dumneata?... E loc... Acum, tăcere! *(Jenică şade jos lîngă Fifica.)* Fifico maică... *(Îi face cu ochiul.)* Nu vezi?
FIFICA: Ce vrei, *maman?*
GHERGHINA PROFIREL: Fi-fi-co... rochia scurticică, maică...
FIFICA: Şi dacă e scurtă?
GHERGHINA PROFIREL *(îi face semn spre Jenică):* Să nu se vază...
FIFICA: *(agasată):* Ei, *maman*, şi d-ta!... Domnul Păunescu...

(Jenică pleacă ochii-n jos şi se roşeşte.)

GHERGHINA PROFIREL: Din greşală ţi-arunci ochii cu tot dinadinsul şi panc... bibilurile de la pantalonaşi, maică...
MATACHE PROFIREL *(sentenţios):* Fifico, ascultă colea la mă-ta, c-a văzut multe!
FIFICA *(supărată):* Ei, *papa*, şi dumneata!

(S-aşează jos.)

GHERGHINA PROFIREL: A-a-a, nu se mai vede...
FIFICA *(supărată foc):* Ca ce să se vază, *maman*?
GHERGHINA PROFIREL *(cu asprime):* Eşti fată, maică, nu eşti băiat!
FIFICA *(către Jenică): Quelle idée! On radote quand on est vieux!*[1]

---

[1] Ce idee! Cînd îmbătrîneşti, vorbeşti prostii! (Fr.)

GHERGHINA PROFIREL: O, vorbește franțuzește ca un înger!
MATACHE PROFIREL: E, Tudose, începi... Să ne spui pe șart...
HAGI-TUDOSE: Să vă spui... Într-o zi — nu-mi aduc aminte cînd — ieșeam de la biserică... Jupîn Gusi se certa cu musiu Jenică pe sfinți... Dumnealui, înfuriat...
GUSI: Așa mi-e felul meu la iuțeală...
HAGI-TUDOSE: Dumnealui, la iuțeală, nu știu de ce, nu, că să plec la hagialîc...
GUSI: N-oi fi știind...
HAGI-TUDOSE: Mă gîndisem eu mai de mult, da' vorba dumnealui mă săgetă... Îmi făcui socoteala, mi-o făcui — nu ieșea... Banii pe care-i aveam băgați-n negoț și banii din negoț...
GUSI *(rîzînd)*: ...sunt ai tutulor, numai ai tăi nu sunt...
HAGI-TUDOSE *(cam atins)*: Să știi c-așa e... În sfîrșit, mă hotărîi să plec... În loc d-o pîine pe zi, oi mînca o jumătate... În loc d-o ciorbă, oi mînca o ceapă ș-un usturoi...

(Tușește. Jenică se joacă cu un pai pe gîtul Fifichei. Fifica îl ceartă ușor. Vorbesc între ei.)

FIFICA: *De l'ail? O! quelle horreur! (Lui Jenică.) Reste tranquille.*[1]
JENICĂ: O! cum aș mușca!
FIFICA *(îi dă cu evantaiul peste obraz)*: Sîît! *Comme tu es bébé!*[2]
HAGI-TUDOSE: Plecarăm într-o joi...
MATACHE PROFIREL: Cu cine ai plecat?
HAGI-TUDOSE: Trei din București: un armean, un grec, și cu mine... Cînd trecurăm în Turchia,

[1] Usturoi? O! ce oroare! Astîmpără-te! (Fr.).
[2] Ce copil ești! (Fr.)

du-te, du-te, du-te, de nu mai isprăveam... Dă-i sate, dă-i orașe, dă-i boi, și vaci, și măgari, și bivoli... Suie munți, scoboară văi, pîn' la Idrinea... Cîte zile? Să mă credeți c-am uitat... Socotii, socotii. Paralele se duceau... Trei franci calul pe zi, trei franci, trei, pîn' la Idrinea...

GHERGHINA PROFIREL: Pînă unde?

HAGI-TUDOSE: Idrinea, cocoană... Un oraş turcesc...

GHERGHINA PROFIREL *(se încearcă să pronunțe):* Tu poți să zici așa, frățico? Pe mine să mă tai, n-aş putea!

FIFICA: Idrinea, *maman*.

GHERGHINA PROFIREL *(cu admirație):* Ei, cu gurița matale cin' să se puie?

FIFICA: Idrin... *(Jenică o gîdilă cu paiul. Ea se scutură și rîde.) Reste tranquille, ont te voit*[1]...

HAGI-TUDOSE: Acolo s-agăţă de noi un bulgar, un muscal, trei greci, un schipetar[2] ş-un ţînţar...

GHERGHINA PROFIREL *(izbucnind în rîs):* Un ţînţar! Un ţînţar la hagialîc!

(Toți rîd.)

HAGI-TUDOSE: Un ţînţar cît mine de mare...

GHERGHINA PROFIREL *(rîzînd cu hohote):* Fugi, că mor!

HAGI-TUDOSE *(mirat):* Cu fes, cu mustăţi...

GHERGHINA PROFIREL *(rîzînd cu lacrămi):* Nu mai spune, că leșin... Poate n-ai văzut bine...

HAGI-TUDOSE: Ba am văzut și-am prea văzut!... Cu fustanele...

GHERGHINA PROFIREL: *(leşinînd de rîs):* Cu fustanele? Nu zău, c-ai căpiat!

---

[1] Astîmpără-te, că te vede... (Fr.).

[2] *Schipetar* — aromân, român macedonean.

HAGI-TUDOSE *(sanchiu):* Ce rîzi, cocoană, ce rîzi?... E naţie de oameni... Aşa-şi zic între ei...

GHERGHINA PROFIREL: A! a! aşa?

MATACHE PROFIREL: Păi aşa spune, neică... Mă vezi pe mine? Uite, om în toată firea, intrasem la griji...

FIFICA *(scuturîndu-se): Jean, Jean, comme tu es... febrile*[1]...

HAGI-TUDOSE: Şi ţînţarul, ţiţiri-piţiri, c-ar fi tot rumân...

GHERGHINA PROFIREL: Ei, rumân pe dracu!...

GUSI: Fireşte, rumân machedonean.

HAGI-TUDOSE: Slomnea cîteodată a rumâneşte... La început nu-l înţelegeam, mai pe urmă pricepui tot...

(Tuşeşte, Jenică sărută rochia Fifichii. Se joacă cu paiul pe furiş, ca să nu-l vază nimeni. Fifica dă din picioare şi rupe iarba.)

FIFICA *(încet, lui Jenică, rîzînd): Tu es fou!... Oh! c'est si drôle ce que je sente !*[2]

HAGI-TUDOSE: Ce bine că eram mulţi! Mai un ou, mai o aripioară de pui, mai un păhărel de vin.. O! cît m-a costat! *(Tuşeşte.)*

JENICĂ *(sărutînd pe picior pe Fifica):* Asculţi?

FIFICA: Simt. *(Îi lasă mîna în dreptul obrajilor. El o sărută. Jocul continuă supt evantaliu.) O!* Jean! Jean!

HAGI-TUDOSE: D-acolo, mergem, mergem — eu cu ţînţaru meu, ţiţiri-piţiri — pînă dăm de Ţarigrad...

GHERGHINA PROFIREL *(mirată):* Şi-ai văzut dumneata Ţarigradul?

---

[1] Jean, Jean, ce... aprins eşti... (Fr.).
[2] Eşti nebun... Oh! este aşa de ciudat ceea ce simt! (Fr.)

HAGI-TUDOSE: Da, cocoană!

GHERGHINA PROFIREL: Ş-ai intrat dumneata în Sfînta Sofia?

HAGI-TUDOSE *(mai energic)*: Da, cocoană!

GHERGHINA PROFIREL: Şi e mare? Mai mare ca Sfînta Troiţă?

HAGI-TUDOSE: Oamenii, spînzuraţi în coşuri, în tavanul ei, ca nişte lăstuni... De treizeci de ori ca Sînta Troiţă... Şi turci, şi arapi negri şi buzaţi, şi fel de fel de dihănii se rugau...„Bor-bor-bor... bor-bor-bor... Alah-Alah!"

GHERGHINA PROFIREL: Cum, cum?

FIFICA: Numele profetului, proorocului lor, *maman*.

GHERGHINA PROFIREL: Vezi comèdie! *(Către Matache Profirel.)* Multe mai ştie şi Fifica!... Bietele călugăriţe... 'Mnezeu să le dea sănătate!

HAGI-TUDOSE: O! da' cerşetori, cerşetori, şi cîini, şi potăi, şi pungaşi şi hoţomani... „Bacşişi, bre! Bacşişi!" Toată ziua cu mîinile întinse... Şi noi toată ziulica cu mîinile în buzunar... Bani să ai, şi se duc într-o clipă... De cîte ori dădea ţînţarul, de cîte ori!... „La ce tot dai? îi înveţi cu nărav!"

GUSI: Dumneata nu i-ai învăţat cu nărav! *(Pufneşte de rîs.)*

GHERGHINA PROFIREL: Şi pe urmă?

HAGI-TUDOSE: Pe urmă, lunecă, lunecă, p-o corabie de trei ori cît casa asta... Şi fluiera, şi fluiera vîntul ca un haiduc... Şi marea răscolită ridică talazuri civite[1] cît omul de înalte...

GHERGHINA PROFIREL: Marea, să fi fost de cinci ori, de zece ori ca Teiul?

HAGI-TUDOSE: Ce vorbă! Mă faci să rîz, cocoană Jojetro!

---

[1] *Civit* — vînăt.

FIFICA: Marea de Marmara, *mamàn!*

HAGI-TUDOSE: E-e, cum zici... Parc-ai fi fost acolo!

GHERGHINA PROFIREL *(către Matache Profirel):* Auzi dumneata, parc-ar fi fost acolo... Fifico, o să mă-nnebuneşti!... Mai zi o dată... Marea de...

FIFICA: Marmara!

GHERGHINA PROFIREL *(dînd ghies lui Matache Profirel):* Ascultă, Matache... Tu poţi să zici... Nici eu... *(Încet.)* Ai mai da-o după...

MATACHE PROFIREL: Ei, şi dumneata... De ce nu?

GUSI: Dă-i-nainte, Hagiule...

HAGI-TUDOSE: Noi ca nişte purici în mijlocul Teiului... Ce-o fi văzînd ei atît vedeam şi noi... Cer, apă şi vraişte... *(Îl apucă tusea.)*

MATACHE PROFIREL *(cu bunătate):* Să te îngrijeşti, Hagiule...

HAGI-TUDOSE *(roşu ca racul):* Nu e nimic... ca oţelul... Niţică coadă-a-şoricelului...

GUSI: Dă-i-nainte, Hagiule.

HAGI-TUDOSE: O! cît m-a costat!... Şi mînă, mînă — cîte zile? am uitat — pînă am ajuns dincolo... Aci, iar oameni, femei, turci, tătarce, cafenii, negri, că numai ochii şi dinţii li se vedeau...

GHERGHINA PROFIREL *(lui Matache Profirel):* Fă-te mai încoa, nene, că mie mi-e frică!

HAGI-TUDOSE: Negrii, negrii, văcsuiţi, arămii, albăstrii, galbeni, fistichii, şi măgari, şi cămile, nişte namile cît toate zilele, cu două cocoşi şi cu una, cu gîtul adus în jos, cu capul mic, pe nişte picioroange... că eu m-am tras înapoi cînd le-am văzut... Ş-o dată un arap... „burlurum bata sîctîn“... Şi toate s-au muiat de genuchi şi s-au pus jos. Şi el nouă: „buiu-

rum, banabac!“ Şi-am încălecat... Şi, în şir, ţine, ţine, prin pustiuri, rar cîte-o casă ca o colivie de zăbrele... Şi să fi fost vro treizeci-patruzeci de inşi...

GHERGHINA PROFIREL *(minunată):* Aoleo! Pe cămile?

HAGI-TUDOSE: Pe cămile.

GHERGHINA PROFIREL: Zici c-aveau două cocoşi şi altele una... şi tot cămile?

HAGI-TUDOSE: Da... A cu două era ’mneaei, şi-a cu una era’mnealui...

GHERGHINA PROFIREL: Sireaca ’mneaei, mai moţată! Dumnealui cu una...

HAGI-TUDOSE: Şi ceata noastră... cum îi zicea, Doamne... Cum îi zicea, domnişoară Fifico?

FIFICA *(cu ifos):* Caravană!

HAGI-TUDOSE: Aşa, aşa, caravană... *(Îl apucă tusea.)*

GHERGHINA PROFIREL *(lui Matache Profirel):* Ei, s-a hotărît cu Fifica noastră! El a fost, şi ea ştie! Ei, nu, că are haz!

JENICĂ *(încet şi pasionat):* Fifico... *(O sărută.)* Mă iartă...

FIFICA *(galeş):* Te iert...

JENICĂ: Fifico...

FIFICA: Ce?

JENICĂ: Te iubesc!

FIFICA *(languros):* Adevărat?

JENICĂ *(cu patimă):* Te ador!

FIFICA: Taci, să nu te-auză lumea!

JENICĂ *(ameţit):* Universul de m-ar auzi, m-ar binecuvînta!

FIFICA: Universul tău te-a auzit!

JENICĂ: Şi?

GUSI: Lăsaţi omul să isprăvească... Eu venisem după lemn sfînt... Un nepoţel al meu, de trei

ani, şi abia zice: tată şi mamă. Dă-nainte, Hagiule, că ne-apucă noaptea...

HAGI-TUDOSE *(cu volubilitate):* Ajunseserăm la Ierusalim! Şi ce să vezi?... Biserici peste biserici, cruci peste cruci, pustnici peste pustnici, icoane peste icoane, şi toate de aur şi de argint, cu sălbi, cu diamante, cu safiruri, cu pirozele, cu smaralduri — să fi făcut milioane şi trilioane — şi toate făcătoare de minuni, şi toate cu orbii, cu slăbănogii, cu ofticoşii, cu damblagiii, cu surzii, cu muţii, cu leproşii...

GHERGHINA PROFIREL *(înfricoşată):* Bîrrr!

HAGI-TUDOSE: ... cu ologii, cu nătîngii, cu lunaticii, cu tonţii, cu bîlbîiţii, cu furioşii, cu găgăuţii şi cu netoţii lor — care veniţi, care aduşi de peste nouă ţări şi nouă mări — şi se rugau ori se rugau pentru ei, şi, după două-trei săptămîni, fiut, p-aci ţi-e drumul, întregi şi vindecaţi!

GHERGHINA PROFIREL: Matache, adu mîna...

JENICĂ *(surîzînd):* Va să zică, acolo nu sunt milogi?

HAGI-TUDOSE: Ba sunt: cei care nu cred!

GUSI: Ha-ha! bine potrivit!

HAGI-TUDOSE *(cu elocinţă):* Cînd văzui mormîntul Mîntuitorului nostru, m-apucă o dîrdîială, c-am tremurat toată ziulica; cînd văzui bucăţile de lemn sfînt, din crucea pe care a fost spînzurat, picurate de sîngele din coasta, din mîinile şi din picioarele lui, m-a apucat un parapon, şi-am plîns cu lacrămi cît pumnul trei zile şi trei nopţi... *(Îl apucă tusea.)*

GHERGHINA PROFIREL *(îşi şterge ochii):* Dăstul, dăstul, drăguţă, că visez la noapte şi dăştept pe dumnealui...

GUSI: Tudose, ce fericit eşti! Să nu mai mori!

HAGI-TUDOSE: Să te-auză Dumnezeu!... Şi, după ce o săptămînă n-am băgat nimic în gură, mă dusei în faţa patriarhului şi mă împărtăşi cu sfînta cuminecătură... Eram uşor ca un fulg... Şi din mîna lui primii aiazma, anafura, mirul, mătăniile şi-o bucăţică — p-aşa de mică — din lemnul sfînt pe care au stat picioarele Mîntuitorului... O! dar după ce am numărat, am numărat toţi banii pe care îi mai aveam!... Şi patriarhul mi-a pus amîndouă mîinile pe creştet, şi cu glas tare: „*na ise ághios!*" Hagiu, să fii, sfînt să fii... Şi calic rămăsei!

GUSI: Bogat te-ai întors!

(Pe cînd toţi îl felicită şi-i sărută mîna, Jenică şi Fifica vorbesc la o parte.)

FIFICA: *(emoţionată):* Tu crezi în ce spune el?

JENICĂ: Crez!

FIFICA: Şi-n ce gîndesc eu?

JENICĂ: Toată viaţa şi din tot sufletul!

GHERGHINA PROFIREL *(cu evlavie):* Hagiule, dă-mi mîna să ţi-o sărut!

HAGI-TUDOSE: O!

GHERGHINA PROFIREL: Şi na obrazul, să-l săruţi!

(Schimb de sărutări.)

HAGI-TUDOSE: Şi-am văzut cu ochii mei minuni, cocoană, făcîndu-se cu lemnul sfînt... P-o leproasă — rană din creştet pînă-n tălpi — a atins-o c-o bucăţică mică-mititică, şi pe unde o atingea, rănile se-nchideau, carnea creştea şi pielea se netezea, după cum fusese... Un pusnic de optzeci de ani a mai trăit încă zece fără să bage nimic în gura lui, numai mirosind lemn sfînt...

JENICĂ *(ironic):* Ai văzut-o şi p-asta?

GHERGHINA PROFIREL: Ei, minunea ta, Doamne!
HAGI-TUDOSE: Unui nebun i-a venit minţile la loc...
MATACHE PROFIREL: Fiuu-fiu-fiu-fiu...
HAGI-TUDOSE: Într-o tarla de grîu, arsă de soare, a trecut cu lemnul sfînt, şi-a-nverzit, a crescut, i-a dat spicul ca vrabia, şi s-a ales cu trei chile[1] la pogon...
GHERGHINA PROFIREL: Şi-ai adus dumneata lemn sfînt?
HAGI-TUDOSE: Da, cocoană!... Leano, dă-mi ştergarul...

(Leana scoate repede din sîn ştergarul, îl desface şi-i dă ghiozdănelele.)

HAGI-TUDOSE *(triumfător)*: Iacă, aici e numai lemn sfînt!
GHERGHINA PROFIREL *(lui Matache Profirel)*: Frăţioare, să iei şi matale unu...
HAGI-TUDOSE: Un bătrîn n-avea copii... şi-a pus un ghiozdănel de gît, şi pîn' la anul nevastă-sa — o femeie de şaizeci şi cinci de ani — a turnat doi gemeni, o fată ş-un băiat!
GHERGHINA PROFIREL *(lui Matache Profirel)*: Două să iei!
HAGI-TUDOSE: Un tînăr iubea şi nu era iubit... Cum l-a atîrnat la gît, cum s-a făcut logodna...
GHERGHINA PROFIREL *(arătînd pe Jenică)*: Şi pentru el unu...
HAGI-TUDOSE: Şi tămăduieşte de friguri, de rumatism, de dropică, de tuse... *(Tuşeşte.)*
GHERGHINA PROFIREL: Dumneata n-ai pus?
HAGI-TUDOSE: Am să pui... de buboaie, de deochi, de junghi, de dalac, şi ajută la orice te-apuci, şi te scapă de toate belelele...

---

[1] *Chilă* — măsură veche; ≈ 500 kg.

CULAI: Nene Hagiule, şi mie unu!

HAGI-TUDOSE: Ei, ei, cînd să-mi intru eu în părăluţele mele!

MATACHE PROFIREL *(entuziasmat):* Lasă, Tudose lasă, c-ai să intri... Cîţi suntem? *(Înnumără.)* Şapte...

GHERGHINA PROFIREL: Pe mine m-ai numărat?

MATACHE PROFIREL: Fireşte!

GHERGHINA PROFIREL: Da' pe dumneata?

MATACHE PROFIREL: Da, da... Şi pe nepotu Culai... Şi pe Leana...

HAGI-TUDOSE: Pe Leana?

MATACHE PROFIREL: De ce nu? Dacă vreau eu?... Tudose!... *(Îl ia la o parte, îi şopteşte; Hagi-Tudose ridică mîna în sus cu degetele răsfirate.)* Da, da. Mîine...

HAGI-TUDOSE: Aşa e, jupîne, aşa e; nu zic nu; dar, de treizeci de ani, am lăsat noi ceva netrecut?... P-o hîrtioară... E şi viaţă şi moarte... Două slove n-ar fi lucru mare...

MATACHE PROFIREL: Fie, Tudosică, fie.

HAGI-TUDOSE *(vesel):* Leano... pe mescioara mea, un plaivaz şi-un petic de hîrtie vînătă...

LEANA: Într-o clipă, nene Tudose.

HAGI-TUDOSE *(scoţînd ghiozdănelele):* Cu toţii veţi avea lemn sfînt, adus de mine şi dăruit de stăpînul meu, de bunul meu stăpîn! *(Le împarte ghiozdănelele. Toţi primesc cu mare bucurie.)* A! de gît, de gît, la piele... *(Îi mulţumesc din toată inima, mai cu seamă cocoana Gherghina Profirel.)* A! nu, la piele!

GHERGHINA PROFIREL *(ruşinoasă):* Să nu se vază...

HAGI-TUDOSE: Întoarce-te şi descheie rochia...

(Leana aduce hîrtia şi plaivazul. Matache Profirel ia hîrtia, o pune în palmă şi scrie cîteva

vorbe. Hagi-Tudose o citește, o îndoiește în patru și o bagă în buzunar.)

HAGI-TUDOSE: Să fie acolo, nu d-altceva. *(Profirel începe vorba cu toți. Hagi-Tudose aparte.)* Cinci sute! Ce daraveri, ce bănet s-ar fi făcut! Acum patruzeci de ani o prăvălie cu lemn sfînt ar fi adus potop de aur... Astăzi lumea începe să fie rea și credința se împuținează!... *(Gherghinei Profirel.)* Dumneata, cocoană, vino încoa... Am să-ți dăruiesc ceva să nu mă mai uiți... *(Îi șoptește la ureche. Gherghina, veselă-veselă, rîde.)* Să mă crezi!

GHERGHINA PROFIREL: Zău!?

HAGI-TUDOSE: Zău așa!

GHERGHINA PROFIREL: Să-mi dai și aiazmă...

HAGI-TUDOSE: Dăruit să-ți fie... Eu, cînd dau, dau, nu mă-ncurc...

(Hagi-Tudose pleacă cu Gherghina Profirel. Vorbesc. Ajung la ușe. Gherghina dă să intre și nu poate din pricina malacovului. Hagi-Tudose dispare în casă. Gherghina Profirel rîde, scutură din cap și oftează din toată inima de veselie: „Ah! ah!")

GUSI *(trăgînd de mînecă pe Matache îi arată pe Fifica și pe Jenică):* Tinerețe!

MATACHE PROFIREL *(rîzînd):* Ei, am trecut și noi p-acolo... Pe unde am tăiat noi lemne ei culeg surcele...

GUSI: Bine ar fi să culegem și noi surcele pe unde taie ei lemne... Păunescu, buuun băiat!

MATACHE PROFIREL: Catastivele lui, ca oglinda... Învîrtește trei moșii într-un deșt... uite-așa, uite-așa...

GUSI *(șiret):* Se plimbă, vorbesc... și nu e nimic?

MATACHE PROFIREL: De, dacă nu știe franțuzește...
GUSI *(rîzînd)*: Uite, uite, și Lenuța — bat-o norocul — cu Culai...
MATACHE PROFIREL: Nepotu-meu e prăpădit după Lenuța... Mi-a mărturisit el...
GUSI: De ce n-o cere?
MATACHE PROFIREL: Cui s-o ceară? Lui Tudose?... Să n-auză!

(Hagi-Tudose, c-o lingurița și c-o bărdacă.)

HAGI-TUDOSE *(întinde lingurița Gherghinei)*: Anafură de Ierusalim... Cască gura... Închide ochii... Mai mare... *(Îi bagă lingurița pînă-n beregată.)* Nu, nu, să nu scuipi... Înghite...
GHERGHINA PROFIREL: Parcă nu fuse nimic...
HAGI-TUDOSE: Cît vîrful acului... Atît, și e dăstul!
GHERGHINA PROFIREL *(rîzînd)*: Adică să... dumnealui?... Mare minune!
HAGI-TUDOSE *(întinzîndu-i bărdaca)*: Cască gura, închide ochii... Mai mare... Soarbe...! Aiazmă de la Ierusalim... Înghite...
GHERGHINA PROFIREL: Înghiț, eu, înghiț... cam în sec...
HAGI-TUDOSE: Sîît! la nimeni... E slujită pentru asta... Dacă-ți spui!
GHERGHINA PROFIREL: Ciudat! Să iau eu... și să-i vie dumnealui!
HAGI-TUDOSE: Nu-i vine anu ăsta? Îi vine la anu, dar îi vine!
GHERGHINA PROFIREL: Cum?
HAGI-TUDOSE: Sîîît! la nimeni!

(Fifica și Jenică s-apropie de ceilalți.)

FIFICA PROFIREL: *Maman*, o minune! domnul Păunescu vorbește franțuzește!

GHERGHINA PROFIREL: Norocul lui!... Şi la mai mare, Jenică! Cum puse ghiozdănelul de gît i se dăzlegă limba! Tudose, unde eşti?... Să te sărut, c-ai făcut minuni!

JENICĂ PĂUNESCU: *Madame...*

GHERGHINA PROFIREL: *(cu braţele date pe spate):* Zi-mi mamă, Jenică! Cazi în braţele mele! *(Jenică se repede. Ea-l sărută şi-l strînge în braţe.)* Matache, Matache, Jenică vorbeşte franţuzeşte!

MATACHE PROFIREL *(cu căldură):* Jenică — c-aşa o să-ţi zic — ce-am auzit să fie cu norocire! *(Se-mbrăţişează şi se sărută.)*

GUSI *(sentenţios):* Tinere, vezi?... Noroc fără credinţă nu se poate!

(Se-mbrăţişează şi se sărută.)

MATACHE PROFIREL *(bate-n palme):* Ascultaţi... Mîine seară să fiţi cu toţii la masă la mine... căci mîine seară vor fi două logodne!

HAGI-TUDOSE *(aparte):* Două? De ce două?

CULAI *(năbuşit):* Două, unchiule!

MATACHE PROFIREL *(cu mare bucurie):* Cu toţii! Aţi auzit?... Tudose neică, s-aduci şi pe Lenuţa...

LEANA *(nencăpînd de bucurie):* Şi pe mine?

HAGI-TUDOSE: La ce... la ce atîta supărare... La dumneata să mănîncă bine... Să nu se înveţe rău...

(S-aude bocănind în uşa d-afară. Toţi ascultă.)

HAGI-TUDOSE: Leano!

LEANA: Îndată!

HAGI-TUDOSE: Cine-o fi la vremea asta?

(Fifica cu Jenică, la o parte.)

FIFICA PROFIREL *(galeș):* Mîine ce faci?
JENICĂ PĂUNESCU *(cu același aer):* Astă-seară am să mă gîndesc, am să mă gîndesc, pîn-oi adormi cu tine-n gînd!
FIFICA PROFIREL: În gînd?

(Leana vine tristă și cu ochii plînși.)

HAGI-TUDOSE: Ei?
LEANA: Te rog, te rog, nene Tudose, e mama...
HAGI-TUDOSE *(tresărind de mînie):* Cum?
LEANA: ... vrea să-ți vorbească...
HAGI-TUDOSE *(violent):* Să vie cînd mi-oi da sufletul! Spune-i că n-am murit!

(Leana pleacă plîngînd năbușit.)

GUSI *(lui Hagi-Tudose):* E, și dumneata! Ți-e soră, bre!
MATACHE PROFIREL *(cu bunătate):* De ce n-o primiși?
HAGI-TUDOSE *(exasperat):* Pentru că... pentru că, în gura mare și pe uliță, m-a făcut... zgîrcit! *(Toți se uită unii la alții. Mînia lui Hagi-Tudose cade într-o veselie sinistră.)* P-aci, p-aci, să-ncapă și cocoana Jojetra *(Îi conduce pe după casă, apoi revine. Leana, cu lăcrămile-n ochi.)*
HAGI-TUDOSE *(aspru):* Plecă?
LEANA *(oftînd):* S-a dus...
HAGI-TUDOSE: Ducă-se învîrtindu-se!... *(Pe gînduri.)* Mulți bani s-ar fi făcut! o!... Să ne culcăm... Să zăvorăști bine ușile...
LEANA: N-ai grije...

(Întîi intră Hagi-Tudose, după ce se uită în toate părțile, apoi Leana. Cîtva timp, scena goală.)

SCENA VI

CULAI, LEANA și mai tîrziu HAGI-TUDOSE.

(Un nor învăluie luna și stelele, sporind întunericul nopții. Din fund se întrezărește Culai, apropiindu-se pe dibuite.)

CULAI: Nu văz pe Lenuța... Și dac-ar fi n-aș vedea-o...

LEANA *(vine pe după casă)*: Mi-e frică și să merg înainte și să mă întorc în casă... M-apropii de sfîrșitul pămîntului... Cum mi se bate inima! O simț spărgîndu-mi urechile!

CULAI: O șoaptă?... Aș merge și prin Codrul Vlăsiei. Nu mă tem de-ntuneric... Și-acum mi-e frică...

LEANA: Pomii, ca niște dihănii din basme... *(Se cutremură.)* Ci vin-odată, Culai! .. Sau nu, nu, nu mai veni...

CULAI: Numele meu?... Ce, tremur ca un prins de friguri? *(Dă peste Leana și-o apucă de mînă.)* Lenuțo!

LEANA: Culai! Cum m-am speriat!... Ah! ce-am făcut?

CULAI: Îți pare rău?

LEANA: Și rău, și bine...

CULAI: Lenuțo... Dau să-ți spui, și nu-ndrăznesc... și d-aș îndrăzni, n-aș ști să-ncep... Ah! căci n-am umblat la școală!... Acasă-mi trec multe prin minte... Ș-acum, cînd ești singură, și nu mă vede și nu-m-aude nimeni... nu pot să-ncep... nu știu să-ncep... Acasă zic... așa și pe dincolo, și pe dincoace... *(Pleacă capul în jos. Îl trec lacrămile.)*

LEANA *(își leagănă mîna în mîna lui)*: Ce-ntunecime se lasă...

CULAI: Și se bolovănesc norii...

LEANA: A ploaie...
CULAI: Nu ţi-e frig?
LEANA: Nu... Adineauri tremuram... Acum mi-e cald.
CULAI: Lenuţo...
LEANA: Ce, Culai?
CULAI: Nimic...
LEANA: Bine...
CULAI: *(aparte):* Vai de el de bine!
LEANA *(aparte):* Vai de el de nimic!
CULAI: Atunci... spune tu...
LEANA: Eu? Ce să spui,
CULAI: Poate că tu ai şti mai bine...
LEANA: Cu cine-am vorbit eu ca să ştiu vorbi?...
CULAI: Eu, cînd mă pogor în pimniţă, mă gîndesc la tine, cînd mă culc, mă gîndesc la tine, cînd iau socotelile, mă-ncurc, că mă gîndesc la tine...
LEANA: Şi cum te gîndeşti?
CULAI: A bine... Zic: dacă treptele or fi cu soţ — şi eu ştiu că sunt cu soţ — atunci să ştii că da... Şi nu prea ies cu soţ... şi mă întristez...
LEANA: Şi eu, cînd petrec aţa prin urechile acului, zic: că de va fi aşa, am s-o trec dintr-o dată... Şi nu se întîmplă totdauna... Şi cînd nu se întîmplă, zic: nici că se putea un astfel de noroc!
CULAI *(luîndu-şi curaj.):* Leano, ştii ce?
LEANA: Ce?
CULAI: Mi-eşti dragă!
LEANA: Şi tu mi-eşti drag, Culai!

(Se îmbrăţişează.)

CULAI *(speriat):* Ia... Un chibrit!

(Lumină-n fereastra casei.)

LEANA *(cu spaimă):* Nenea Tudose! *(Culai şi cu Leana, repede după un pom. Hagi-Tudose apare*

în ușe c-un felinar și c-un topor. Cu părul ciufulit, cu barba într-o parte, cu picioarele goale și-n cămașe. E înfiorător.)

LEANA: Cu toporul? Ne-am topiit!

HAGI-TUDOSE *(în ușe, c-un glas de pe lumea-ailaltă)*: Cine-i acolo? Cine-i acolo? Ce căutați?... Vă văz... Degeaba v-ascundeți!

LEANA *(șoptind)*? Ne-a văzut... Culai, să nu te omoare!

CULAI: D-ar fi să mor, să mor lîngă tine!

HAGI-TUDOSE *(după ce coboară prispa)*: Nu răspundeți? Nu?

LEANA *(tremurînd)*: Haiti!

CULAI: Sîît!... E cu felinarul... Noi îl vedem, el nu ne vede...

HAGI-TUDOSE *(uitîndu-se pe supt poalele pomilor)*: Degeaba săpați... Nu găsiți, nu, că n-am chioară para... Și vă cunosc... Tu!... O! d-ar fi să mă ucideți, și nu mi-ați fura un gologan! *(Se opintește și învîrtește toporul.)* Am aci dreptatea și legea mea! El nu va cădea din mînă decît o dată cu mîna din cot! *(Sieși.)* Și ce stai, nemernicule! *(Se repede pe cărarea din fund. Dispare.)*

LEANA: Nu ne-a văzut!

CULAI: A! sunt fericit ca un om scăpat de la înec! *(O sărută.)* Tu ești tovarășul care mă scapi și-mi dăruiești viața cu toate darurile ei!... Încă o dată... Du-te binișor în casă și eu peste gard... Încă...

LEANA *(zărind pe Hagi-Tudose)*: A!

(Culai și Leana dispar. Luna iese într-un luminiș de nori.)

HAGI-TUDOSE *(apropiindu-se și tușind din cînd în cînd)*: Nimeni? Mi s-a părut... *(Suflă în feli-*

nar.) Costă parale! Mă gîndesc eu şi pă-ntuneric... O! Doamne, Doamne, ce bun şi ce-nţelept eşti! De n-ai fi spuzit stelele pe cer, de n-ai fi aprins luna ca o candelă şi de n-ar străluci soarele din porunca ta, cîte lumînări n-am fi ars şi ziua şi noaptea! O! Ce de cheltuială!... Bine că nu fuse nimeni... Oamenii muncitori suferă de pe urma lenişilor şi-a tîlharilor!... Uite, uite, mie nu mi-ar fura o băşică cu zece mii de galbeni *(scăzînd glasul.)* îngropată supt cărămizile de supat, ci mi-ar turti de zecé mii de ori sufletul meu turnat în fitece galben! *(Se repede la uşe.)* Poate să sfărîmaţi cu capul vostru gura ascuţită a toporului ăsta de oţel... O! munciţi, munciţi şi răbdaţi, de vroiţi s-aveţi!... *(Îşi pune o mînă la frunte.)* E, ţi! Dumnezeu vede toate... plăteşte toate!... Vede toate... Cum vede?... N-am furat de la nimeni!... Şi ce strică bogatul dacă nu fură şi nu bate? Să dau, să dau, da' de unde?... Şi dac-am da în fiecare zi săracilor, săracii s-ar îmbogăţi şi-ar sărăci bogaţii! Întru ce, întru ce Dumnezeu ar fi mai în cîştig?... Nu, nu, nu se poate!... Şi trupul meu a rămnit... dar nu i-am dat femeie! Şi foalelor mele, lacome după mîncări grase, nu le-am dat decît apă şi pîine uscată!... A, prea ar fi rău, prea ar fi hain din cale-afară... Cu neputinţă! *(Intră repede în casă.)*

ACTUL III

Grădina lui Matache Profirel. Copaci bătrîni şi pomi roditori. Cărări şi cărărui. Uşor te poţi feri ca să nu fii văzut. Cîteodată se aude cîntecul unui avuz ascuns în deşişul de ramuri şi de frunze. Lampioane veneţiene pretutindeni. Cîteva bănci de mesteacăn. A avut loc logodna domnişoarei Fifica cu domnul Jenică. Sunt după masă. Cam cu chef. Se plimbă în grupuri, se întîlnesc, se despart, s-afundă şi iarăşi revin.

SCENA I

MATACHE PROFIREL şi GUSI trag tutun din ţigarete lungi.

GUSI: Domnule Matache, o făcuşi şi p-asta... Băiat cuminte, ştie ce e sărăcia şi munca... Fata? Ce să mai vorbesc? Floare, nu fată, înger, nu om!

MATACHE PROFIREL *(mîndru)*: Umblau ei mulţi după ea... Un boier scăpătat, un cioflingar cu nasu în sus, un mînuşat, un pămădat... Ar fi vrut dumnealui: eu să pui fata şi zestrea, el, numele şi păpatul!... Adio, neică... să ne vedem sănătoşi!... *(Scutură din cap şi rîde.)* „Tatăl meu, *pan* Radu *vistierul*... Unchiul meu, *banul* Manolache... Strămoşul meu, *ma-*

rele logofăt Filişianu... Părintele maică-mi, *spătarul* Iordache..." Parcă fii-mea s-ar fi măritat cu toţi morţii lui... aşa umbla cu pomelnicul de cîte ori aducea vorba de căsătorie... *(Demonstrativ.)* Ce vrei, bre? Ce eşti tu? Ce-ai făcut tu?.... Şi el nu era nimic... Îşi tocase moştenirea de la părinţi, iaca ce făcuse! Ş-ar fi vrut să toace şi pe Fifica — mînca-o-ar taica! — şi să mă toace şi pe mine!

GUSI: Ăsta e sărac, dar ştie să agonisească.

MATACHE PROFIREL: Hî, ascultă colea... Are douăzeci de mii de lei strînşi la mine, din leafa lui... Cînd am văzut aşa, mi-am zis: „Aşa, neică? să dea Dumnezeu să-i placi fetii, că lasă!" Fetii nu-i plăcea că nu ştia franţuzeşte... Zic Jorjetii: „De ce nu s-apucă de franţuzeşte?" Şi Profiroaica, cum e ea, cu secreturi...

GUSI *(surîzînd)*: Are haz coana Jorjeta!

MATACHE PROFIREL: ... îi spune pe departe... Şi ce să te pomeneşti, că Jenică al meu nu mai iese din casă, stă închis, şi cu cărţi, dă-i în sus, dă-i în jos, *„le vule, le moa"*, toată ziua citeşte şi spune. Şi după un an şi jumătate, Fifica, drăguţa, tronc că Jenică a rupt-o pe franţuzeşte!... Da' şi ghiozdănelile lui Tudose fac minuni! *(Rîde)*. Mă crezi? — m-ai crede, nu m-ai crede — eu pîn-oi muri nu-l iau de la gît... Face minuni şi pace! *(Rîde.)* Ast-noapte...

GUSI *(îl loveşte peste pîntece şi rîde)*: Ei, fugi... Nu mai spune... De ce-l dădui eu, neiculiţă, nepoţelului! Cum n-a vorbit pîn' la trei ani, putea să mai întîrzie un an, că n-ar fi fost foc...

MATACHE PROFIREL *(rîzînd)*: Ast-noapte visam că...

GUSI: A! visai!

MATACHE PROFIREL: ... visam că mă logodesc cu dumneaei... Şi ce foc, ce pîrjol, cum mi se bătea inima, mai tare ca acum patruzeci de ani!

GUSI: Te-ai gîndit....

MATACHE PROFIREL *(rîzînd)*: Să mă gîndesc, eu, la bătrîneţile mele? Ei, nu, că ai haz! La ce m-aş mai gîndi!

GUSI: Te-ai gîndit la logodna domnişoarei, de...

MATACHE PROFIREL: A, da, fireşte.

GUSI: Vezi aşa!

MATACHE PROFIREL: De unde şi pînă unde... ei tineri, şi noi bătrîni! *(Se uită în toate părţile.)* Să nu m-auză dumneaei, că m-a luat gaia! Nu vrea să-mbătrînească nici în ruptul capului!... Şi n-are fir de păr alb... Sunt vro douăzeci şi cinci de ani... parcă-ncepuse... Şi smulge... „Cocoanăăă, o să rămîi cheală!" Ea, aşi... Şi smulge, şi smulge, pînă începu să-i crească negru... Şi iat-o acum, ca pana corbului!

GUSI: Femeile au meşteşug...

MATACHE PROFIREL: Nici-un meşteşug... Păi n-am întrebat-o... Cum?... Ea să nu-mi spuie? Un' s-a pomenit!

GUSI *(şiret)*: Dacă nu ţi-a spus dumneaei, să ştii că nici nu e...

MATACHE PROFIREL: Pe Hagiu nu-l văzuşi?

GUSI: Rămase la masă cu cocoana şi cu popa Roşca... Bea popa de stinge, şi Hagiu adună firimiturile de pe masă, firicel cu firicel...

MATACHE PROFIREL: Bietul Tudose, ce curat mănîncă... oscior peste oscior şi nimic pe oscior... Şi nu se pătează, nu varsă paharul, nu i s-aud furculiţa şi cuţitul... Şi n-ar lua capul din farfurie să-l omori... E cam slab bietul Tudose...

(Se duc pe cărarea din dreapta.)

GUSI: Şi tuşeşte, tuşeşte, pînă-şi pierde răsuflarea...
MATACHE PROFIREL: Nu l-am dăzbărat de obiceiul lui, booleşte pe picioare...
GUSI *(rîzînd)*: De nu şi-ar lăsa potcoavele... Şi ce mai zice cu ce i-ai spus dumneata?
MATACHE PROFIREL: Nu şi nu, ca un catîr! Dar nu mă las... Lenuţa e cu Culai?
GUSI: Cu el... Se uită unul la altul, trişti, trişti... bieţii copii!

(Se afundă pe cărare şi nu se mai văd.)

SCENA II

FIFICA PROFIREL şi JENICĂ PĂUNESCU.

(Fifica fuge pe cărarea din mijloc. Jenică după ea.)

FIFICA *(cu obrajii înfierbîntaţi)*: Vezi că nu m-ai prins?
JENICĂ: Dacă porneşti ca o vijelie, cin'să te prinză?
FIFICA *(rîzînd)*: *Toi, mon Dieu*[1], da' cine-ai vrea?
JENICĂ: *Oui! Oui!* numai eu, tezaurul meu! Dacă nu alunecam, te-aş fi prins!
FIFICA: Eu de ce n-alunecai?
JENICĂ: Tu s-aluneci? Icoana mea! *(O sărută.)*
FIFICA *(rîzînd)*: Ba am s-alunec... în braţele tale.
JENICĂ *(deschizînd braţele)*: Alunecă, de...
FIFICA *(rîzînd)*: Deja?
JENICĂ: Numai niţel!
FIFICĂ: Să nu mă ţii mult...
JENICĂ *(trist)*: De ce?
FIFICA: Crezui că mor adineauri... Ardeam în braţele tale... Mă încingi ca un şarpe. *(S-aruncă-n*

---

[1] Doamne, sigur că tu! (Fr.)

brațele lui. El o sărută apăsat.) Dăstul... dăstul... *(El îi dă drumul. Ea rămîne. O sărută din nou.)* Dăstul... dăstul... O! *Mére Marie!*[1]

JENICĂ *(zăpăcit):* Dăstul, dragă, dăstul...

FIFICA: Parcă m-ai strînge mereu. O! cum simț urmele brațelor tale, ca niște dungi de foc! Și-mi fac așa bine!

JENICĂ *(pronunțînd cam prost): Oui, oui, ma chérie!*[2]

FIFICA *(surîzînd):* Nu, nu, nu mai vorbi franțuzește... Vorbești atît de plăcut cînd mă săruți, că n-aș schimba pe nici o șoaptă de pe pămînt ceea ce-mi făgăduiești tu cînd miști buzele și-n-tinzi brațele fără să-mi spui nimic! *(Vrea să s-arunce în brațele lui și se oprește. Vede pe Matache Profirel și pe Gusi apropiindu-se pe cărarea din mijloc.)*

SCENA III

FIFICA PROFIREL, JENICĂ PĂUNESCU, MATACHE PROFIREL și GUSI.

(Profirel și cu Gusi vorbesc între ei din depărtare)

MATACHE PROFIREL: Ce-ți spuneam eu?... Un' să se sărute?... Nu știu ce e aia pîn-acum, copiii taichii... După ce popa Roșca le schimbă inelele, eu zic: „Aide-de, sărutați-vă!“ Ei, ca niște neștiutori, au plecat capetele, au mișcat buzele, dar nu s-au atins...

GUSI *(rîzînd):* Încet-încet, s-ating ei!

MATACHE PROFIREL: Copii nevinovați!

GUSI: *(rîzînd):* Așa am fost și noi...

MATACHE PROFIREL: Apoi eu cu dumneaei...

---

[1] O! Fecioară Maria! (Fr.)
[2] Da, da, drăguță! (Fr.)

unde-am îndrăznit pînă nu mi-a sărit în gît... *(Rîzînd și bătîndu-se cu palmele pe picioare.)* Ce crezi? Că mă mai lăsa?

GUSI: Arzoaie, cocoana Jorjeta!

(Se apropie de Fifica și de Jenică.)

MATACHE PROFIREL: Sîît!... Ce faceți voi, copiii taichii?

FIFICA *(smerită)*: Domnul Jean, cu ochii pe cer, zice că aceea e Ursa-Mare, și eu zic că nu e aceea...

JENICĂ: Sărut mîna, tăticule...

MATACHE PROFIREL *(lui Gusi)*: Cînd l-auz zicîndu-mi tăticule... hî, hî, hî, îmi crește inima...

JENICĂ: Vorbim și noi de cer, de copaci, de trandafiri... Domnișoarei...

MATACHE PROFIREL *(lui Gusi)*: Auzi? Domnișoarei!

JENICĂ:... Îi plac ăi albi, mie ăi roșii... și amîndurora ne plac și unii și alții...

MATACHE PROFIREL *(rîzînd)*: O să vorbiți voi de multe... *(Schimbînd tonul.)* De moșie, de Malu-Spart, că a voastră este... *(Plescăind.)* Ti! are niște lipani, niște cleană, și niște crapi, o bunătate!... Ia să lăsăm noi pe copiii ăștia să-și spuie basmele lor și noi cu ale noastre...

FIFICA *(răsfățată și prefăcută)*: Mai stăi, *papa!*

MATACHE PROFIREL: Ei, ce, tot cu *papa* o să trăiești? *(Ia pe Gusi și se duc pe cărarea din stînga.)* Ai mai văzut dumneata asemena nevinovăție?... Să mai stăm, ai?...

(Îi umflă rîsul.)

GUSI: Ptiu, ptiu, bată-vă norocul!

(Dispar. Fifica și Jenică izbucnesc de rîs, și-ntinde brațele, se țin strînși și se sărută.)

JENICĂ: Şi pentru Ursa a Mare!
FIFICA: Şi pentru trandafirii ăi albi...
JENICĂ *(înfierbîntat):* Şi pentru basmele noastre...
FIFICA *(pătimaş):* Şi pentru Malu-Spart! *(Se opresc moleşiţi.)* Nu mai pot, dăstul, mai, dăstul... mai...

(Se dăsfac.)

JENICĂ *(galeş):* În noaptea asta am să sufer...
FIFICA *(galeşă):* Şi eu, dragă, şi eu...
JENICĂ:... şi n-am să dorm...
FIFICA: Şi eu, dragă, şi eu...
JENICĂ: ... ş-am să plîng...
FIFICA *(îngrijată):* Ai să plîngi?
JENICĂ: Am să plîng toate nopţile cîte le-am plîns... toate amintirile dureroase de cînd mă uitam la tine şi tu-mi întorceai spatele... toate momentele fericite cînd, din întîmplare, treceai cu surîsul tău rătăcitor şi mă cuprindeai în el ca p-un orfan de care ţi-era milă...
FIFICA: O! cît te iubesc! Cum te iubesc!... Să nu plîngi...
JENICĂ: Ce să fac?
FIFICA: Un păcat mare!... Să ne-ntîlnim aici. Să vedem cum se ridică şi cum apun stelele, pentru ca iubirea noastră să nu mai apuie...
JENICĂ: Da, drăguţa mea, da.. Şi pe urmă?
FIFICA *(rîzînd):* Să ne iubim... de la-nceput... S-or stinge stelele şi fără să le vedem noi...
JENICĂ: Fiecare cuvînt să ţi-l omor c-un sărutat!
FIFICA: Asasinule!

(Leana şi Culai trec sfioşi d-a curmezişul cărărilor.)

JENICĂ: Leana şi Culai?... Ce sălbatici!
FIFICA: Or fi sau se prefac?
JENICĂ: Să se prefacă?

FIFICA: Ca tine!

JENICĂ: Dacă ești delicioasă, cine strică?... Ș-apoi, drept-drept, cine mi-a dat curaj?

FIFICA: Eu... după ce m-ai fermecat tu... *(S-aude gălăgie.)* Ah! *maman!...* Să ne pierdem în desișul din fund ca să nu ne pierdem vremea... Fiecare minut să-l transformăm într-o eternitate!

(Dispar pe cărarea din mijloc. Din stînga, Gherghina Profirel, la braț cu Hagi-Tudose și popa Roșca, înșelat de vin. Popa Roșca se clatină, rămîne mai în urmă și vorbește sigur.)

SCENA IV

GHERGHINA PROFIREL, HAGI-TUDOSE și POPA ROȘCA.

GHERGHINA PROFIREL *(rîzînd):* Și ce să fac, Tudose?

HAGI-TUDOSE: Să nu mai porți.

GHERGHINA PROFIREL: Poi da... Să fiu ca un fus...

HAGI-TUDOSE *(sanchiu):* Mă iei la braț... și te strîmbi cît colo, ca un om cu falca umflată... Și cercurile astea se freacă de mine...

GHERGHINA PROFIREL: Nu-ți place?

HAGI-TUDOSE: Ba o să-mi placă?!...

POPA ROȘCA *(repezindu-se):* Noroc... noroc... Fiecare cu...

HAGI-TUDOSE: Ce te repezi, popo?

GHERGHINA PROFIREL *(rîde):* Ca un taur... Ține-te bine, părințele!

HAGI-TUDOSE: Mai la o parte, părinte... Nu te-atinge de mine... Îmi murdărești hainele... Și mă costă și ochii din cap... *(Gherghina Profirel dă drumul de la braț lui Hagi-Tudose.)*

HAGI-TUDOSE *(aparte)*: Uf!
POPA ROŞCA: Al dracului vin... m-a aprins. Cum mă prinse, taică?
HAGI-TUDOSE: Ba nu te prinde de loc!
POPA ROŞCA: Adică mai trebuie?
GHERGHINA PROFIREL *(rîzînd)*: Dacă vrei?...
HAGI-TUDOSE: Nu-i zice de două ori...
POPA ROŞCA *(scoate potcapul)*: Uf!... niţică căldură... Nu, nu, n-am vrut să zic... Niţică răcoare face... bine... N-am păţit asta de cînd sunt... Să mă vază preoteasa... şi ţin-te, pînză, să nu te rupi... Zău, să mă iertaţi... faţă bisericească...
GHERGHINA PROFIREL: Ce-ai făcut? N-ai jurat strîmb, n-ai furat, n-ai umblat după... ştii dumneata... E, de bucurie...
HAGI-TUDOSE: Ţi-am spus: „Popo, nu mai bea, că te fură"...
POPA ROŞCA *(se şterge de năduşeală)*: N-am crezut... Aşa e cînd nu eşti deprins... Fericit de logodna tinerilor şi bucuros că preotesei îi merge mai bine...
HAGI-TUDOSE: E mai bine?
POPA ROŞCA: Uf! slavă Domnului... Cum i-am pus ghiozdănelul, s-a răcorit...
GHERGHINA PROFIREL: Auzi dumneata minune!... Tudose, Tudose, să fie bun de toate?
HAGI-TUDOSE: De toate de cîte ţi-am spus!
GHERGHINA PROFIREL: Să ştii c-aşa e... Iacă, eu, care dorm tun, să spargi pietre pe mine, n-am visat nimic de douăzeci de ani... Ş-ast-noapte m-am dăşteptat de vro patru ori, m-am pipăit... ghiozdănelul la locul lui... Şi-am visat, am visat... *(Rîde)*. O! bătu-v-ar pustia de vise!... În loc să visez pe Fifica, că azi o logodeam... *(Rîde cu lacrămi.)* Ce crezi c-am visat?

HAGI-TUDOSE *(indignat):* Nu ştiu, cocoană! Nu ştiu!

GHERGHINA PROFIREL *(rîzînd):* Am visat o întîmplare d-acum treizeci de ani... Aidoma!... Aveam o viişoară la Rădovan. *(Hagi-Tudose, agitat.)* Şi-n ziua aceea zic dumnealui: „Hai să culegem via, că cristovul a trecut". El: „Hai"! Ne ducem. Struguri, berechet... Pe la namiezi, soare, frumos, şi noi osteniţi... Dumnealui zice: „Să nu ne mai ducem la hramă". „Bine", zic. Dumnealui se uită, se uită, nimeni... Oamenii se duseseră la mîncare... Tocmai aşa se făcea-n vis, aidoma ca acum treizeci de ani!

POPA ROŞCA *(se şterge de năduşeală):* Zi, cocoană, că grozav mi se-nvîrtesc gîndurile-n cap...

HAGI-TUDOSE *(înţepat şi plimbîndu-se de colo pînă colo):* Ba n-o să se-nvîrtească!

GHERGHINA PROFIREL: Dumnealui — cine mi-a fost dumnealui! — mă ciupi, că mă făcu numai vînătăi... Eu, fugi pe după nuc, el după mine... *(o pufneşte rîsul.)* Eu fugi, el după mine...

POPA ROŞCA *(se aşează p-o bancă şi adoarme.):* Hî-hî...

HAGI-TUDOSE: Dăstul, cocoană!... Ast-noapte, aidoma ca acum treizeci de ani... Ajunge!

GHERGHINA PROFIREL *(făcînd chef):* Ba nu, să vezi...

HAGI-TUDOSE: Ce să văz?

GHERGHINA PROFIREL: P-atunci nu să purtau malacoave...

(Popa Roşca doarme şi sforăie. Fifica şi Jenică vin intr-acolo.)

HAGI-TUDOSE: Copiii, cocoană!

GHERGHINA PROFIREL: Şi lor o să li se-ntîmple...

(La o sforăitură mai straşnică, Popa Roşca se scoală, se şterge de năduşeală şi se duce pe cărarea din stînga.)

POPA ROŞCA *(dispărînd)*: Al dracului vin!

SCENA V

GHERGHINA PROFIREL, HAGI-TUDOSE, FIFICA PROFIREL şi JENICĂ PĂUNESCU.

GHERGHINA PROFIREL: Ca doi porumbei misirlii... Ce vorbiţi, maică?

HAGI-TUDOSE *(aparte)*: Se vede că la dînsa e bucata mai mare!

FIFICA: Jenică-mi spune că estimp o s-avem şi grîu, şi porumb...

JENICĂ: Şi domnişoara...

GHERGHINA PROFIREL *(rîzînd)*: Na, poftim: domnişoara! Doar n-o să rămîie domnişoară cît o trăi...

FIFICA *(afectată)*: Ei, *maman*, ce vorbe!

GHERGHINA PROFIREL: Ca la logodnă... Mai iartă şi dumneata!... *(Rîzînd)*: Aveţi lemnul sfînt?

FIFICA: Daaa!

GHERGHINA PROFIREL: *(rîzînd)*: O să visaţi şi voi!

HAGI-TUDOSE *(aparte)*: Hotărît! nu numai popa, ci şi cocoana Jo-je-tra!

GHERGHINA PROFIREL: Oi! sireacii de voi, nevinovaţi ce sunteţi! Cînd m-am logodit cu 'mnealui, uite, aşa m-am părpălit toată nopticica... Să fi avut şi lemn sfînt, aş fi înnebunit, nu altceva... Nu simţiţi voi...

FIFICA: Nimic...

GHERGHINA PROFIREL *(serioasă)*: Nici tu, Jenică, nu simţi aşa ceva...

JENICĂ: Nu...
GHERGHINA PROFIREL *(Fifichii):* Poi de ce ești așa de roșie?
FIFICA: Mi-e cald...
GHGERGHINA PROFIREL: De ce ți-e cald?
FIFICA: Fiindcă e zăpușeală...
GHERGHINA PROFIREL: Ce zăpușeală? N-adie vîntul?
FIFICA: Nu...
GHERGHINA PROFIREL: Pe la tine n-adie nimic... Tudose, încă două ghiozdănele...
HAGI-TUDOSE *(repede):* Să fac!
GHERGHINA PROFIREL: Și să pui mai mult...
HAGI-TUDOSE: Mai mult... da'costă...
GHERGHINA PROFIREL: Cît o costa!... *(Fifichii și lui Jenică.)* Mai plimbați-vă și voi pe la întuneric, prin desișuri... Ce stați?
JENICĂ *(abia stăpînindu-și rîsul):* Te-am văzut pe mata și-am venit...
GHERGHINA PROFIREL: Maică luminată, nu stăturăm atîtea ceasuri împreună?... Ei, Jenică, fii bărbat, ce dracu!... Nu te fîstîci!
FIFICA: *Maman*, ce sunt vorbele-astea!... *(Supărată.)* Aide, Jenică! *(Pleacă.)* Spune-mi, cînd se seamănă porumbul?
JENICĂ *(umflîndu-se de rîs):* Porumbul... se... seamănă... primăvara... *(Dispar pe cărarea din stînga.)*
GHERGHINA PROFIREL: Ei, ți-a mai dat de ochi? Să logodiră și ei...
HAGI-TUDOSE: Treaba lor!
GHERGHINA PROFIREL: ... și să nu se giugiulească... Auzi, după ce le spusei.. cîte le spusei... Ea, porumbul, și el, „porumbul se seamănă primăvara"... Să nu simță nimic în ziua logodnei lor?

HAGI-TUDOSE *(enervat)*: Ce să simță?
GHERGHINA PROFIREL: Ți-ai uitat?
HAGI-TUDOSE: Niciodată nu m-am logodit!
GHERGHINA PROFIREL *(rîzînd)*: Fie și pe nelogodite...
HAGI-TUDOSE *(se scutură)*: Nu știu ce e aia! M-a ferit Dumnezeu!
GHERGHINA PROFIREL *(melancolic)*: Ba să-ți spui drept... cînd mă gîndesc...
HAGI-TUDOSE: Eu nu mă gîndesc!
GHERGHINA PROFIREL *(rîzînd)*: Na! Ce fel de om ai fost dumneata?
HAGI-TUDOSE: Ca toți oamenii!
GHERGHINA PROFIREL: Ca toți, ca toți... Ce scrie la evanghelie... Creșteți și vă înmulțiți ca nisipul mărei...
HAGI-TUDOSE *(nu-și mai găsește loc)*: Să zică!
GHERGHINA PROFIREL: Cum o să-i înmulțești, dacă n-ai ce crește?
HAGI-TUDOSE: Să-i crească cine are!... Eu n-am avut!
GHERGHINA PROFIREL *(rîzînd)*: Cum era să-i ai... dacă...
HAGI-TUDOSE *(scuturîndu-și anteriul)*: Nu pricep!
GHERGHINA PROFIREL *(rîzînd)*: Ce te tot scuturi?
HAGI-TUDOSE: În pădurea asta s-agață scai fel de fel de gunoaie...
GHERGHIRNA PROFIREL: Omule, n-ai iubit pe nimeni?
HAGI-TUDOSE: Pe toți oamenii cari muncesc și pun doparte...
GHERGHINA PROFIREL *(bufnind de rîs)*: Nu... Pe femei...
HAGI-TUDOSE: Nu cunosc!
GHERGHINA PROFIREL: Bată-te norocul să te bată!...

HAGI-TUDOSE: Să mă bată!

GHERGHINA PROFIREL *(rîzînd)*: O fată mare, o văduvă...

HAGI-TUDOSE *(cu dispreț)*: Nu, nu!... Femeia se umflă și-ți toarnă un copil, doi, trei, patru... O! Nu!... Să saturi șase guri în loc de una... Șase perechi de haine, șase pălării, șase perechi de pantofi... o! nu! .. Și dacă s-ar opri aci... Cine știe? Te pomenești c-aș fi căzut pe una cu prăsila bogată-n sărăcii! Aș fi crăpat de necaz să mă văz într-o puzderie de copii... O! nu!

GHERGHINA PROFIREL *(rîzînd)*: Toți trăiesc din cîți se nasc?

HAGI-TUDOSE: Și dacă mor?... Altă cheltuială!... Popa, dascălul, cosciugul, pomană, cerșetori... și cîte și mai cîte...

GHERGHINA PROFIREL *(făcînd haz)*: Zi c-ar fi fost stearpă...

HAGI-TUDOSE: Stearpă? Ține mai mult!... Stearpă? Va rochii, plimbări, scurteici, fuste-n gherghef, malacov, panglici, ghete, cercei, brățări, pălării, umbreluțe, inele, mînuși, dresuri.. Să mă crezi că nu!

FIFICA *(se aude și nu se vede)*: *Maman*, cu-cu!

GHERGHINA PROFIREL: Cu-cu! turturica maichii!

HAGI-TUDOSE *(aparte)*: O să se umple pădurea de cuci!

FIFICA: Ce faceți acolo?

GHERGHINA PROFIREL: Îndrugăm și noi...

HAGI-TUDOSE *(aparte)*: Îmi scoate masa prin nas!

GHERGHINA PROFIREL: Dar voi?

FIFICA: Jenică îmi explică prașila..

HAGI-TUDOSE *(aparte)*: O s-ajungă ei și la arat dacă n-or fi ajuns!...

GHERGHINA PROFIREL: Copiii ăştia au luat cîmpii de cînd dumnealui le-a dăruit Malul-Spart...

HAGI-TUDOSE *(ca muşcat de şarpe)*: Malul-Spart?... O să rămîie pe drumuri! E ca un om dăspicat în două... Iacă de ce nu m-am însurat! Să te trudeşti, să rabzi, să strîngi, şi cînd să te bucuri, să vie un golan, un străin, un flămînd, să-ţi dea peste mînă, să-ţi ia ce-ai adunat, ce e al tău, ce eşti tu, ca să plîngi rămăşiţa zilelor întreaga ta vieaţă jefuită!... *(Îşi dă ghionţi în cap.* Na! na! Hagiule, cap sec! Strigi cît te ia gura, parcă cine ştie ce-ai fi avînd! N-ai, n-ai chioară para! O sărăcie cu coastele lipite de şira spinării!

GHERGHINA PROFIREL: Vai de mine, Tudose...

FIFICA *(nu se vede)*: *Mama*, cu-cu! bau!

GHERGHINA PROFIREL: Cu-cu! păsărica maichii!... *(Lui Tudose.)* Ce te-a apucat? *(Tudose tuşeşte.)* Lemn sfînt... n-ai?

HAGI-TUDOSE *(tuşind din ce în ce mai tare)*: Costă...

GHERGHINA PROFIREL *(desfăcîndu-se la piept)*: Închide ochii şi sărută-l p-al meu...

(Hagi-Tudose închide ochii şi-l sărută. Tusea, care era în descreştere, încetează.)

HAGI-TUDOSE: M-am ostenit...

GHERGHINA PROFIREL *(îl ia de mînă)*: Şezi, şezi colea pe bancă...

HAGI-TUDOSE *(şterge banca cu basmaua)*: Să nu fie murdară...

GHERGHINA PROFIREL: Îţi luă cu mîna... Lemn sfînt pe peptul unei sfinte... de...

HAGI-TUDOSE: Cam grasă sfîntă şi cu alivant, că-mi veni ameţeală...

GHERGHINA PROFIREL: *(rîzînd)*: Să ameţeşti şi să nu mai mori!... Parfumul care-i place dum-

nealui... Micşunele amestecate cu trandafiri şi cu cuişoare... Îii... iar mă strîng ghetele! Şi sunt largi, largi, să bagi două piciere într-una... Mă duc să mă dăscalţ, şi la papuci... *(Se duce pe cărarea din stînga.)*

HAGI-TUDOSE: Uf! petrecere, or foc!

SCENA VI

MATACHE PROFIREL, GUSI, HAGI-TUDOSE, FIFICA PROFIREL şi JENICĂ PĂUNESCU.

(La început nu se văd cei patru.)

MATACHE PROFIREL: Ce e? Ce e? Şopa, şopa...

FIFICA: Jenică-mi spune cum se fac arăturile de toamnă...

GUSI *(rîzînd):* O-ho-ho! Munca cîmpului!

JENICĂ: Ţii plugul de coarne... te apeşi drept pe mijloc...

HAGI-TUDOSE *(supărat):* Da, drept pe mijloc! Ce scîrbă!

JENICĂ:... să intre ferul plugului cît trebuie, nici prea mult nici prea puţin... şi ţii brazda cum ai apucat-o...

MATACHE PROFIREL: Ad'să vă sărute tata, copiii taichii...î-î-î... şi p-ălîlant, Fifico...

HAGI-TUDOSE: Cu cine-am fost tovarăş... Ş-are noroc!

(Matache Profirel şi Gusi apar pe cărarea din mijloc şi s-apropie încet, conversînd.)

MATACHE PROFIREL *(rîzînd):* Ei, ce zici?

GUSI *(rîzînd):* Nevinovaţi!

MATACHE PROFIREL: Nu spui eu... ca doi gemeni la sînul mă-sei... *(Fifica şi cu Jenică se sărută zgomotos.)*

GUSI *(rîzînd):* Gemenii se ceartă pe laptele mă-sei!

MATACHE PROFIREL: Nu se poate... Azi la logodnă le-am zis: „Sărutați-vă“, și nu s-au atins...

(S-aude iarăși un sărutat prelung.)

GUSI *(rîzînd):* Încet-încet, s-ating ei!

HAGI-TUDOSE: Nenorociții!

(Se aud iar sărutări.)

MATACHE PROFIREL: Ei, taci!

GUSI *(rîzînd):* Să știi că s-au atins!

MATACHE PROFIREL: Să dea Dumnezeu!... Intrasem la griji...

GUSI: Că flămînzii n-au să mănînce la masă întinsă... Nu, zău, că mă faci să rîz...

MATACHE PROFIREL: *(ascultînd):* Aș! cine știe cum or fi călcat vro frunză...

(Sărutările, din ce în ce mai cu foc.)

GUSI *(izbucninînd în rîs):* Haide, Matache, haide, că pîrîie copacii și s-aprinde grădina! *(Se apropie de Hagi-Tudose.)*

MATACHE PROFIREL: Băi, ce foc, ce pară! Acum mă văz cu dolofanii, unul după altul...

HAGI-TUDOSE *(aparte):* Să-ți roază urechile, nătărăule!

GUSI: Ce ai vrea dumneata, băieţi or fete?

MATACHE PROFIREL: Ce-o fi, numai să fie... Şi băieţi, și fete...

HAGI-TUDOSE *(aparte):* O să fete ea!

MATACHE PROFIREL: Nu ca mine, cu una... ș-aia făcută tîrziu...

GUSI: *(rîzînd):* Ei, d-aia știe...

MATACHE PROFIREL: Parcă dumneaei n-a ştiut... A prea știut... Dacă, și n-a vrut Dumnezeu... Hagiu? Să-i dăm iureş!

SCENA VII

MATACHE PROFIREL, HAGI-TUDOSE și GUSI.

MATACHE PROFIREL *(insinuant)*: Singur, Tudosică?
HAGI-TUDOSE: Acu se duse cocoana... Pînă plecă...
MATACHE PROFIREL: Șezi, Gusi...
GUSI: Să șez...

(Gusi se așează în dreapta Hagiului. Hagi-Tudose se trage în stînga, strîngîndu-și anteriul. Matache Profirel se pune în stînga Hagiului. Hagi-Tudose se trage în dreapta și se lovește de Gusi.)

HAGI-TUDOSE *(stînd ca pe ghimpi)*: Pustia de haină... Cum o atingi, se mototolește...
MATACHE PROFIREL *(scoțînd tabachera)*: Un tutun?...
HAGI-TUDOSE: Mulțumim... O! ce tutun! Și cum miroase! *(Ia mult pe foiță. O învîrtește pe genuchi.)*
GUSI *(înecîndu-l fumul și rîsul)*: Ei, cum s-o faci?
HAGI-TUDOSE *(înțepat)*: Ce-ți pasă!
GUSI: Pelinița sireaca!

(Matache Profirel îi dă cu cotul.)

HAGI-TUDOSE *(răstit)*: Ce peliniță...? Bău popa și te cherchelişi dumneata!

(Matache Profirel aprinde un chibrit de vînt și-i dă Hagiului.)

MATACHE PROFIREL: Tudose — că nu te-am întrebat — cum merge prăvălia?
HAGI-TUDOSE *(tresărind)*: Cum să meargă... Ceacpac și mai nimic... S-au înmulțit ovreii cu fireturi și cu ceaprazuri nemțești. O! și ce fericită fu ziua în care mă pomenii singur stăpîn în prăvălie!

MATACHE PROFIREL *(rîzînd)*: Zău!

HAGI-TUDOSE *(se animă. Matache și Gusi ascultă surîzînd)*: Dumneata erai bun — nici eu nu sunt rău — erai cinstit — nici eu nu fur pe nimeni — da' de, două chei la o tejghea, două mîini în parale, douăzeci de deşte în firfirici, patru buzunare şi două socoteli... Cine ştie?... Din greșeală... Banii, rotunzi și mici, ușor ţi-alunecă, ba în buzunar, ba în pungă, ba în căptușeala hainei...

MATACHE PROFIREL *(rîzînd)*: Va să zică, te-am înşelat, hai?

HAGI-TUDOSE: Ţî, nu, nu, asta nu, dar prea erai cu crucea-n sîn! *(Iarăși se animă.)* Iertai pe ucenici, pe simbriaşi şi pe pungașii ăia de calfe cînd prăpădeau lucrurile, cînd spărgeau geamurile și cînd furau, din ochi de om, zece şi douăzeci de coți de găitan gros și-mpletit cu argint și cu aur! Și de veneau, în fiece zi, un cerșetor, doi, trei, patru, dumneata: „Să le dăm, să le dăm, c-avem copii". Da, dar eu n-aveam copii... Da, dar jumătate din acei bani risipiţi erau munca mea, sudoarea mea, mîngîierea bătrîneţelor mele! Ș-apoi hainele pe care mi le cumpărai cu d-a sila, lumînările de Paşte, discurile, mirueala, căci mă duceai — ți-aduci aminte? — de guler la biserică... Dar cutia bisericei! Ce să zic? Mi-era spaimă cînd se apropiau Crăciunul şi Paștele... o visam!... Socoteală limpede: masa şi numele stăpînului meu făceau mai puţin ca mila stăpînului, ca hainele pentru masa stăpînului, ca evlavia şi nepriceperea stăpînului la vînzarea găitanului!

GUSTI: S-or fi strecurat banii dumitale pe crăpătura cutiei?

MATACHE PROFIREL *(lui Gusi)*: Să-și verse focul...
HAGI-TUDOSE *(încălzit de amintiri)*: În cea dintîi zi — cînd rămăsei singur stăpîn — îmi ardeau obrajii, capul mi se-ncinsese, ochii mă usturau, și de frică, și de nădejde. La ceas, la ceas *(trage din țigară și suflă scrumul în ochii lui Gusi, care se scutură rîzînd.)*, ieșeam din prăvălie s-o privesc pe dinafară. Îi dam tîrcoale. Îi cercetam zidurile și încăperile cu de-amăruntul, ca și cum n-aș fi cunoscut-o. Mă ridicam în vîrful picioarelor ca să-mi arunc privirile peste acoperișul ei... Prăvălia!... Era copilașul meu rumen și frumos! Eu! Părintele fericit și înfricoșat că am pe cine mîngîia!
GUSI: Bre! că nu mi-a dat de ochi!
MATACHE PROFIREL: Cí lasă-l, nu-l întrerupe...
HAGI-TUDOSE *(cu entuziasm)*: Prăvălia?... Femeia fermecătoare! Eu? Nebunul care-i dam în genuchi, cu ochii închiși și cu inima speriată!... Mi să izbîndise visul! Rămăsesem singur! Numai ale mele erau jurubițele, sculurile și ghemurile de găitan, ale mele, maldările de lînă, rodanele[1], războaiele și mașinile, numai eu, cu mîna mea, dăschideam teșgheaua, numai în mîna mea, banii și zdelcele[2]!... În cea dintîi seară, zăvorînd ușile și obloanele, ochii-mi jucară în toate părțile, mustrînd pe ucenici la fitece mișcare.. „Încet-încetinel, că ușile nu sunt de fer!" „Ia seama, trîndavule, să nu spargi geamurile, că nu sunt de fer!" „Nu trînti obloanele, ponivosule[3] că nu sunt de fier!" Încet-încet cu lacătele, că nu sunt...

[1] *Rodan* — uncaltă casnică cu care se deapănă firele textile de pe scul pe mosor.
[2] *Zdelcă* — contract.
[3] *Ponivos* — care nu vede bine.

Şi dacă sunt?... Au broască, au meşteşug... costă parale... Şi nu mai e jupînul ca să vă ierte de toate zorbalelevoastre!“ De zece ori mă întorsei din drum ca s-o mai privesc o dată, şi-ncă o dată! *(Ca şi cum ar mîngîia o ființă.)* Mititica, era tristă şi ea! Cu obloanele lăsate, cu uşanchisă, ca un om care închisese ochii! A! cînd s-o crăpa de ziuă are să facă ochii mari cît geamurile ei! Ş-o să vorbească, şi-o să cheme momind pe trecători... să intre, să-i dea o bună ziua, să-i tîrguiască cîțe ceva... Linguşitoarea!.. *(Revenind la realitate.)* Î, ce vorbesc! Aşa credeam atunci! Azi, cînd abia mă țin să nu mofluzesc, nu mai crez aşa!

MATACHE PROFIREL: Tudose, să nu vorbeşti într-un ceas rău!

HAGI-TUDOSE *(speriat, îşi strînge anteriul)* Doamne fereşte!... Ce vremuri! Ce oameni calici! Să tocmesc de zece ori, şi-şi tocesc băncuța pînă s-o dea p-o marfă, care ar face prețul îndoit... Unde-o s-ajungem?... Mai bine m-ar fi făcut mama mort decît să mă fi făcut negustor!

GUSI: Bre! Ce om!

MATACHE PROFIREL: Sîît!

HAGI-TUDOSE: Eh, vorbe! Sunt un nenorocit! N-am după ce bea apă!... Trei pahare de vin şi m-am dus! *(Tuşeşte):* O țigare, jupîne, o țigare... *(Se şterge pe frunte de nădușeală.)* Bun tutun! Caimac boccea!

MATACHE PROFIREL: Aba, Tudose, de ce nu vrei tu să măritäm pe Lenuța cu nepotul Culai?

HAGI-TUDOSE *(sugînd din țigare):* Iar?

MATACHE PROFIREL: Iar... că tu eşti bătrîn...

HAGI-TUDOSE *(suflînd scrumul în ochii lui Gusi):* Ce bătrîn?

MATACHE PROFIREL: E... cine știe...
HAGI-TUDOSE *(tresărind)*: Ce să știe?
MATACHE PROFIREL: Iacă, tușești, nu te-ngrijești...
FAGI-TUDOSE: Ce tușesc... unde tușesc... *(Îl apucă tusea.)*
MATACHE PROFIREL: Și zici că negoțul nu prea merge...
HAGI-TUDOSE: Zic!
MATACHE PROFIREL: Abia te mai ții...
HAGI-TUDOSE: Abia!
MATACHE PROFIREL: De ce n-ai scăpa d-o belea?
HAGI-TUDOSE: Așa am fost eu: bun și milostiv!
MATACHE PROFIREL: Și fata e mare, de...
HAGI-TUDOSE: Ce mare?
GUSI: O să-mplinească 18 anișori...
HAGI-TUDOSE *(cu răutate)*: Parc-ai păstra actele de botez ale fiecăruia!
MATACHE PROFIREL: La 18 ani, părinții noștri aveau copii...
HAGI-TUDOSE: Și ce procopseală?

(Leana și Culai trece d-a curmezișul cărării din mijloc.)

HAGI-TUDOSE: Cine fuse?... Leana cu Culai?
MATACHE PROFIREL *(face cu ochiul lui Gusi)*: Ce Leană? Fu dumneaei...
GUSI: Și cu popa...
HAGI-TUDOSE *(îngrijat)*: Așa de subțire...
MATACHE PROFIREL: Ș-a scos malacovu...
HAGI-TUDOSE: M-au lăsat ochelarii!
MATACHE PROFIREL: Ei, crede-mă, Tudose, Culai se prăpădește după ea!
HAGI-TUDOSE: Să-și vază de rachierie! Să nu umble haihui prin mahala!
MATACHE PROFIREL *(șiret)*: Cum să nu vază... Ca de copilul lui... Și e strîns ș-apucător... E, i-a sosit și lui ceasul, vrea să aibă și el pe

cineva, să-l puie masa, să-i toarne de spălat, să-i dea priminelile, să-l îngrijească...

HAGI-TUDOSE: Și de mine cine să îngrijească?

MATACHE PROFIREL: Amîndoi!

HAGI-TUDOSE: Abia am scăpat de la un stăpîn și să mă bag la altul?... Nu, nu, copilul cu două moașe moare cu buricul netăiat!

MATACHE PROFIREL: Mă uit eu la ea... și ea jinduiește...

HAGI-TUDOSE: Să jinduiască!... O să-i treacă ei... Și după ce-oi înțărca-o de patima asta, o s-ajungă om!

MATACHE PROFIREL *(mirat)*: Chemi dumneata patimă ceea ce e în firea lucrurilor?

HAGI-TUDOSE *(cu convingere)*: Și eu am fost în firea lucrurilor!... Și de cîte ori Diavolul își vîra coada și mă-mbăta cu fustele lui nerușinate, eu îi dam la cap fără milă!... Îmi turnam apă rece, și mă trezeam, mă potoleam și m-apucam de lucru, și lucram ca un năuc pînă mi se-nchideau pleoapele și cădeam d-a-n picioarele de somn... Așa am făcut de zece ori, d-o sută de ori, pîn-am ucis dimonul din mine! *(Surîzînd triumfător.)* N-am vrut să fiu robul patimilor, ci stăpînul și batjocoritorul lor!

GUSI *(se scoală revoltat)*: Domnule Matache, îți mulțumesc că-mi dăduși prilejul să cunosc pe Tudose... Și credeam că-l cunosc!

MATACHE PROFIREL: E, ci stai, omule! Tudose, adică ce, socotești tu că nepotul meu o să-i ceară te miri ce zestre?... E, acolea, cîteva mii de lei...

HAGI-TUDOSE *(sărind în sus)*: Cîteva?... Nici cîteva sute! O rochie și cămașea după ea!... Zestre! a! zestre!... O! ho-ho!-ho! A pus ochii pe zestre nepoțelul dumitale!... Nu care

cumva ăi crede şi dumneata, şi dumneata, că sunt bogat?... *(Furia creşte.)* A! jupîne, cîteva!... Să nu mai vorbim! *(Se şterge pe faţă de năduşeală.)* Dumnezeu o ştie, o biată fată, o ţiu degeaba, o îmbrac din ce n-am, îi dau să mănînce luîndu-mi bucăţica de la gură... O biată sărăcie care n-are nici ce are umbra de la picioarele ei!... Pomul ăsta are ramuri şi frunze, ea e ca un copac uscat, ca un deşt de la o mînă!... S-o ia dacă pofteşte!

GUSI *(revoltat)*: Cum, n-ai dumneata?...

MATACHE PROFIREL *(astupă gura lui Gusi)*: Ei, aşi! Nu crez!... Şi nici eu nu l-aş îndemna...

GUSI *(zăpăcit)*: Nu l-ai?...

MATACHE PROFIREL *(îi face semn)*: Sîîît!

HAGI-TUDOSE: Mai bine, cu atît mai bine!

MATACHE PROFIREL: Ia gîndeşte-te...

HAGI-TUDOSE: M-am gîndit!

MATACHE PROFIREL: Măcar zece mii...

TUDOSE *(din nou l-apucă furia)*: Ce? Nici cinci!

(Gusi, pricepînd, rîde pe-nfundate.)

MATACHE PROFIREL: Măcar patru...

HAGI-TUDOSE: Nici două!

MATACHE PROFIREL *(abia ţinîndu-şi rîsul)*: Măcar una...

HAGI-TUDOSE *(ostenit de emoţie)*: Nici o sută... De ce mă chinuieşti ca pe hoţii de cai?

MATACHE PROFIREL *(nu-şi mai ţine rîsul)*: Bine, omule, dar dă-i banii ei...

HAGI-TUDOSE *(apucînd de piept pe Matache Profirel)*: Banii ei?... Trezeşte-te, jupîne!... Ai băut cam mult!

MATACHE PROFIREL *(scoate o hîrtie din buzunar)*: Ia citeşte colea...

HAGI-TUDOSE: Ce să citesc?

MATACHE PROFIREL: Zapisu ăsta... Citește, de...
HAGI-TUDOSE *(îl ia cu frică. Citește):* „Act de danie?“ ... „De la mine mai puțin, de la Dumnezeu mai mult“..: A, nu, nu văz bine...
MATACHE PROFIREL *(rîzînd):* Ba vezi, dă-i-nainte...
HAGI-TUDOSE: „Eu, mai jos iscălitul, Matache Profirel, moșier, fost negustor, dăruiesc“... Ce?... *(rîzînd cu hohote ceilalți doi)*... „dăruiesc... dăruiesc Lenuței“... De ce n-ai pus „Leanei“? S-ar înțelege mai bine... Ce rîdeți?... Să pui „Leanei“...
MATACHE PROFIREL *(rîzînd și dînd din mîini):* Bine, bine...
HAGI-TUDOSE: Leanei... Aici e „Lenuței“... „sin Ioan Dudău, grînarul, la trecerea ei în căsătorie cu nepotul-meu Culai Brînduș, lei 10.000, adică zece mii de lei pentru că e fată cuminte“... Firește, nepoată-mea ... „că mie nu mi-a dăruit Dumnezeu decît o fată căpătuită și ea, și un nepot de soră Culai, băiat muncitor și de omenie“... Doamne, Maică Precistă, risipitor la vreme de bătrînețe! O! ferește, Doamne!
MATACHE PROFIREL: E, primești?
HAGI-TUDOSE *(făcîndu-și planul):* Nu știu, nu știu ce să fac...
GUSI *(rîzînd):* Nu primi, că te păcălești!
MATACHE PROFIREL: Ci zi odată... Batem în palmă?
HAGI-TUDOSE *(pe gînduri):* Și banii să-i ia ea?
MATACHE PROFIREL: Firește...
HAGI-TUDOSE: Nu primesc!... Un copil... Să se vază cu 10.000 de lei în mînă?... Ar fi mai potrivit...
GUSI *(rîzînd):* Să-i primești dumneata...

HAGI-TUDOSE *(repede):* De ce nu?... Să-i păstrez eu pentru ea...

MATACHE PROFIREL *(vesel):* Aida, fie!

HAGI-TUDOSE: Fără dobîndă!

MATACHE PROFIREL: Şi ea cu ce s-ar alege?

HAGI-TUDOSE: Ea?... Să ştie că sunt la mine... în păstrarea mea... Zece mii! Zece mii de lei!

MATACHE PROFIREL *(rîzînd):* Fie... Treacă de la mine...

GUSI *(îi dă cu tifla pe la spate):* Măi, măi, măi!

HAGI-TUDOSE *(zorit):* Prefă zapisu... Pune „Leanei" ... Banii în păstrarea mea — aşa să scrii — fără dobîndă... şi zapisul la mine în buzunar...

GUSI *(indignat):* A, nu aşa!

HAGI-TUDOSE: Nu te priveşte pe dumneata!

GUSI: A, nu... Să adaugi la isprăvit că Tudose, la primirea banilor, va da şi el zapis Lenuţii pe cum că are în păstrarea lui 10.000 de lei ai ei, bani dăruiţi de dumneata...

HAGI-TUDOSE *(aprins):* Ce, ce, ce, ce, ce s-adauge? Să n-adaugi nimic! Nu sunt eu unchiul? Nu e ea nepoata?... O să-i fur?... A!...

GUSI *(cu scîrbă):* Ăsta îşi vinde nepoata, nu şi-o mărită!

MATACHE PROFIREL: Bine, bine, n-adaug nimic... Biata Lenuţa, intră şi ea în lume!

HAGI-TUDOSE: Iese din omenire... oh!

GUSI: Care omenire?

HAGI-TUDOSE *(cu vioiciune):* A mea! Adevărata omenire! Unde nu e decît un stăpîn şi ceilalţi robi... Vroiam s-ajungă şi ea stăpînă... Nu... iobag a fost tat-său şi ea ajunge roabă!

GUSI: Eh!

MATACHE PROFIREL *(vesel):* Ai să-i spunem Lenuţei...

HAGI-TUDOSE: Nu, întîi să prefaci zapisul!
GUSI: Mă, mă, mă, mă, mă!

(Se duc pe cărarea din stînga.)

SCENA VIII

LEANA și CULAI.

(Vin triști pe cărarea din dreapta)

CULAI: L-ai auzit cu urechile tale?
LEANA *(rupînd frunzele de pe o rămurică)*: De cîte ori m-ai întrebat!... Da, și striga: „Nu! nu! nu!"
CULAI: O fi vorbit de altceva...
LEANA: A patra oară-ți spui că domnul Profirel mă cerea, și el scutura din cap...
CULAI: O! cîinele!
LEANA: De ce zici așa?...
CULAI: Numai un cîine mi-ar rupe inima cum mi-o rupe el!
LEANA: Ce să fac?
CULAI: Să te duci la maică-ta...
LEANA: La mama?... Mama vrea să mă dea după feciorul lui Dima rotarul...
CULAI: Dac-am fugi?
LEANA: Nu, nu vreau s-ajung de rîsul lumii!
CULAI: De mîine m-apuc de beție!
LEANA: Culai, una ca asta să nu faci!
CULAI: Ca să uit, uitat de Dumnezeu ce sunt! Să beau vin, să beau țuică, să beau drojdie, să caz prin șanțuri, să mă culeagă lumea ca p-un ticălos, ca p-un bătut de stele!
LEANA: Culai, dragă Culai, de s-ar întîmpla ce puseși tu la cale, să știi că-mi fac seama!
CULAI: Tu poți trăi fără mine...

LEANA: Fără tine, știindu-te om, da, dar cu tine, șters din rîndul oamenilor, nu!
CULAI *(zărind pe Fifica și pe Jenică)*: A, iată-i pe cei doi fericiți!... Cum se sărută!
LEANA: Sărutatul lor mi-amintește de fericirea și spaima de ieri noapte... Nu-mi pare rău că sunt fericiți, dar în astă seară fericirea lor sporește nefericirea noastră!
CULAI: Oh! Leano, sunt fericiți și nu ne bagă în seamă! Nu ne dau nimic...
LEANA *(îi taie vorba)*: Nu ne-au răpit nimic!
CULAI: Tu ești mai bună... Pe lîngă tine eu sunt rău sadea... *(Arătînd pe Fifica și pe Jenică.)* S-apropie... Adevărat, fiecare cu partea lor... În partea lor nu văz nimic din partea noastră...

SCENA IX

FIFICA, JENICĂ PĂUNESCU, LEANA și CULAI.

FIFICA: Ce faceți, Lenuțo, veseli?
LEANA: Nici triști, nici veseli...
FIFICA: Ca să nu fiți triști, înțeleg, dar ca să nu fiți veseli, nu-nțeleg.
LEANA *(surîzînd)*: Sătulul la flămînd nu crede...
FIFICA *(își pune penseul și-o privește lung)*: *A, elle est mordante et bien jolie ma future cousine... quoi?*[1]... Aș vrea să știu cine sunt sătuii și cine flămînzii, Lenuțo? *(Surîzînd)*. Eu nu cunosc aici decît flămînzi...
LEANA: Sunt lacomi care se scoală sătui de la masă și, gîndindu-se la ce vor mînca a doua zi, flămînzesc cu gîndul... Aceștia nu se vor sătura cu toate bunătățile pămîntului... Eu m-am

[1] A, e caustică și destul de drăguță viitoarea mea verișoară... nu? (Fr.)

deprins c-o cojiță de pîine muiată în donița cu apă proaspătă... O! ce nătîngă sunt! Iartă-mă, domnișoară! *(Fifica-i întinde mîna. Leana i-o sărută repede.)* Un om mîhnit, fără să vrea, fără să știe, e rău chiar cu oamenii buni și mai ales cu cei fericiți...

FIFICA *(mirată)*: Lenuțo, dumneata ai învățat carte?

LEANA: Nu cunosc decît o singură carte, și aceea din auzite: *Evanghelia*. Din cîte-am priceput, *Evanghelia* este izvorul bunătății... Cam tîrziu mi-adusei aminte...

FIFICA: Ești mîhnită... Nu vă dă voie?

LEANA: Nu.

FIFICA: O! mititica! ce răutate!... Jenică, să nu ne lăsăm pînă n-om dobîndi o verișoară...

JENICĂ: Cu mare plăcere, dar pe minenu prea mă suferă.

CULAI: Pe nimeni n-are la inimă decît pe el și banii lui!

LEANA: Așa e el, ciudat.

CULAI: E zgîrcit!

(Matache Profirel, Gherghina Profirel și Popa Roșca vin pe cărarea din stînga. Conversează înainte d-a veni în planul întîi.)

SCENA X

MATACHE PROFIREL, GHERGHINA PROFIREL, POPA ROȘCA, FIFICA, JENICĂ PĂUNESCU, LEANA și CULAI.

MATACHE PROFIREL *(mișcîndu-se alene)*: Taci, părinte... nu fi copil...

POPA ROȘCA: Mă prinse, bată-l primejdia... Vesel, vesel, pînă mă pieni... Mai mare rușinea!

GHERGHINA PROFIREL *(în papuci):* Rușine cînd se vede, părinte... Aci, în familie... să nu-ți pese nici două... Ei, la nuntă ce-o să fie... O să beau cît zece... *(Rîzînd.)* Numai ghiozdănelul să facă minunea pe care o știu eu... și lasă...

GUSI *(surîzînd):* Ce minune, cocoană Jorjeto?

MATACHE PROFIREL: Ei, d-ale ei... Nici toate ale doftorilor, nici toate ale popei, nici toate ale femeilor...

GHERGHINA PROFIREL *(bătîndu-l pe umăr):* N-ai vrea, ai? Hoțule!

MATACHE PROFIREL *(Fifichii și lui Jenică):* Ei, bată-vă norocul de cîrlani... Ai pus de grîu?

GHERGHINA PROFIREL: De s-ar întoarce de la prașila porumbului, și tot n-ar fi așa de aprinși!

FIFICA: Aprinsă, eu? De ce-aș fi? Mă mir!

GUSI *(îi dă ghes lui Matache Profirel):* Pînă mai adineauri pocni frunzele de căldură... Să spuie boierul...

FIFICA: Adevărat, *papa*, pocnesc de căldură?

MATACHE PROFIREL *(surîzînd):* Copacii tineri pocnesc, cei bătrîni se usucă... Fiecare la rîndul lor...

GHERGHINA PROFIREL: Ia, mai încet cu bătrînețele!

POPA ROȘCA: Mie era să-mi pocnească capul de căldură...

MATACHE PROFIREL *(prefăcut, Leanei și lui Culai):* Dar voi? Ce stați mahmuri? Știu c-ați vrea ce vreau și eu, și amîndoi vreți ce nu vrea Tudose. N-o să se poată...

LEANA: Nu?

MATACHE PROFIREL *(zîmbind):* Ăți rămîne și voi așa cum sunteți, că doar n-o crăpa pămîntul...

CULAI: Am să crăp eu!

GHERGHINA PROFIREL: Ba e vorbă!

MATACHE PROFIREL: Ș-așa, copii... bucurați-vă și voi de logodna Fifichii cu Jenică...

LEANA *(după ce privește scrutător)*: Să ne bucurăm?... Un om așa de bun ca dumneata să vorbească astfel?... Simț ca un cîine după glasul stăpînului său că vergeaua care-l amenință n-o să-l lovească... Și cum s-aruncă cîinele și linge tocmai mîna care ține vergeaua, așa m-arunc și eu... *(Îi sărută mîna; Matache o sărută.)* Culai!

CULAI *(cu ochii roșii)*: Ce?

MATACHE PROFIREL *(rîzînd)*: Na! fotologule!... Tudose vrea!... Tot femeia mai cu cap în d-alde d-astea!

GHERGHINA PROFIREL: Brava! tot femeia!

(Toți bat din palme și se sărută cu Lenuța și cu Culai. Înainte d-a se liniști se aude căzînd cineva în acuz.)

SCENA XI

Cei de mai sus și HAGI-TUDOSE.

HAGI-TUDOSE *(răcnind ca un desperat. Nu se vede)*: Ajutor! Săriți! Mă înec!...

(Toți, speriați. Gherghina Profirel leșină și zvîcnește din mîini și din picioare. Popa Roșca o freacă pe mîini. Ceilalți aleargă la acuz.)

HAGI-TUDOSE: M-acoperă talazurile! Mă duc afund! Întuneric! *(Jenică Păunescu și Culai aduc pe Hagi Tudose de mîini și de picioare, mort de frică și leoarcă de apă.)*

HAGI-TUDOSE: Hainele, hăinuțele mele, toată averea mea s-a scufundat! Oh! oh! ce nenorocire!

(Îl pun pe banca de mesteacăn. Hagi-Tudose geme.)

GHERGHINA PROFIREL *(dăşteptîndu-se şi zvîcnind):* Ai! Ai! ce foc!

POPA ROŞCA: E apă, taică, e apă...

MATACHE PROFIREL: Nu e nimic, fetiţo! Ce sperioasă eşti!

GHERGHINA PROFIREL: Vino-ncoa, nene! Eram să mor!

(Matache Profirel o mîngiie.)

HAGI-TUDOSE: Să mă fi înecat cînd treceam marea, înainte de a-mi fi luat hainele! Of! of! să nu fi cheltuit tot ce aveam! *(S-apucă de păr.)* Am rămas calic! Am rămas pe drumuri!

GHERGHINA PROFIREL: Da un'te-ai înecat, omu-'le?

HAGI-TUDOSE *(văietîndu-se):* În lacul dumitale, cucoană! *(Se pipăie pe cap, îl apucă tusea.)* Unde mi-e fesul? Fesul meu de hagiu! *(Culai se repede şi-l aduce. Îl stoarce.)*

HAGI-TUDOSE: Adu-l încoa! Cum l-ai scăpat de furia talazurilor?

GHERGHINA PROFIREL: Ce lac? Ce talazuri? Unde căzuşi?

GUSI *(rîzînd):* În avuz... De n-am fi alergat noi, s-ar fi dus pe copcă!

GHERGHINA PROFIREL *(bufnind de rîs):* Taci, măi omule! Apa mea e d-o şchioapă!

HAGI-TUDOSE: D-o şchioapă d-a dumitale? Mare şchioapă ai! Vai! vai! *(Îl şterg de apă cu batistele.)* Portofelul! Unde e portofelul meu? Fesu a plutit, portofelul s-a dus!

JENICĂ: Alerg să ţi-l caut...

HAGI-TUDOSE: Tinere, ia seama să nu te-apuce vultoarea!

FIFICA *(speriată)*: Nu te duce, Jenică!

(Toţi rîd, afară de Hagi-Tudose.)

GHERGHINA PROFIREL: Î... Ce copil eşti!
HAGI-TUDOSE: Din genunea în care se oglindeşte cerul, nimeni nu mai scapă!

(Hohote de rîs.)

GUSI *(rîzînd)*: Şi-aveai multe parale?
HAGI-TUDOSE *(tuşind şi tremurînd)*: Optzeci de bani! Optzeci! Cum nu-l lăsai acasă? Cap sec! *(Jenică Păunescu i-l aduce.)* Să văz! *(În-numără.)* Optzeci! Slavă ţie, Doamne!... *(Îl apucă un fior de spaimă.)* Ii! Mîinile, mîinile, nu le pot mişca! *(Se munceşte să-şi aducă mîna dreaptă în buzunarul din stînga al fermenelei şi nu izbuteşte.)* Zapisul, zapisul pe care mi-l dăduşi... zapisul, că mor! Aci, aci l-am pus... Spaima mi-a amorţit mîinile... În stînga, jupîne, în stînga!

(Toţi rîd. Matache Profirel se pleacă spre stînga lui Hagi-Tudose şi caută.)

MATACHE PROFIREL: L-am găsit!
HAGI-TUDOSE *(cu ochelarii sparţi)*: Adu-l încoa! *(Începe să mişte mîinile. Ia zapisul, îl desface şi se uită la el.)* Mare minune! Mulţumescu-ţi ţie, Hristoase! Nici o pată... Afară de petele după mine... D-aş fi ştiut, aş fi venit cu hainele ale vechi... Şi nu mai văz... M-a orbit năpustirea valurilor... Ochelarii... Ochelarii s-au spart... Să mai cheltuiesc?... Nu mai am alţii de şaisprezece ani... *(Lui Profirel.)* D-aş fi ştiut, i-aş fi luat p-ai dumitale! *(Hohote de rîs)*. Ce rîdeţi?

MATACHE PROFIREL: Ia spune, Tudose, cum se întîmplă comedia asta?

HAGA-TUDOSE: Nenorocirea ne pîndește din senin... Mă bucurai cînd îmi dăduși zapisul!... Să nu vă bucurați de nimic și niciodată!...

FIFICA PROFIREL *(strînge de mînă pe Jenică)*: Ba e vorbă!

HAGI-TUDOSE: Și bătrînețea... Ieșii repede, că nu mai puteam. *(Rîsete.)* Înnemerii nu știu unde... că auzii țîrîind un fir de apă... Crezui c-ați fi unul din dumneavoastră... ca și mine... *(Rîsete)*. Mă sfiii... Întorsei spatele... Mă trăsei d-a-ndaratele... Ș-odată simții că pămîntul se cască supt picioarele mele... Și mă dusei, și dus am fost... Secați primejdia, secați-o, atît vă spui!

(Rîsete.)

GHERGHINA PROFIREL: O! ce fricos!... Ce primejdie? Eu o trec cu picerele cînd ăi pofti!

HAGI-TUDOSE: Te crez... Cu malacovul dumitale treci marea ca pe uscat!

MATACHE PROFIREL: Hai, Tudose, hai, hai să te dăzbraci...

HAGI-TUDOSE: Să mă dăspuiați?

MATACHE PROFIREL: Să nu răcești... Să-ți uscăm hainele...

GHERGHINA PROFIREL: Și să ți le calc...

HAGI-TUDOSE: Să nu le arzi!

GHERGHINA PROFIREL: Ce-ți pasă... Ți le fac ca noi...

HAGI-TUDOSE: Ca și cum nu le-aș fi purtat... Îți mulțumesc, îți mulțumesc...

(Îi iau de brațe Matache Profirel și popa Roșca și pornesc pe cărarea din stînga.)

GHERGHINA PROFIREL (*rizînd*): Jenică, brațeta...
Și să mă-nveți și pe mine prașila porumbului...

FIFICA PROFIREL: *Maman !*

(Culai apucă de mînă pe Lenuța.)

LENUȚA: O! săracu nenea Tudose!

(Se duc gălăgios.)

ACTUL IV

Odaia lui Hagi-Tudose. Zidurile, alb-murdare, crăpate şi cojite. Tavanul, cu grinzi de stejar înnegrite de vechime. În fund, spre stînga, o fereastră cu ochiuri mici şi cu fiare groase. În dreapta, un pat de lemn. În colţul din stînga, o sobă cu vatra prelungită. Se văd niţică cenuşe şi cîţiva cărbuni. În mijlocul zidului din stînga, o uşe cu două şini în cruce şi cu o clanţă pe care ai putea sprijini întreg podul palmei. Între sobă şi uşe, o măsuţă de tei. Lîngă măsuţă, o doniţă cu capac. Pe capac, o bărdacă smălţuită cu verde. O ladă de Braşov. O bardă pe căpacul lăzii. Pe jos, podeală de cărămizi tocite, mai ales de la uşe la pat. Hagi-Tudose boleşte cu capul p-o pernă soioasă, învelit c-o pătură albastră, miţoasă şi ieşită. Uscat, cu ochii în nişte orbite vinete, cu părul şi barba în neorînduială. O cumplită sărăcie în toate. E iarnă. Vîntul se umflă, ca şi cum ar arunca alice în geamuri.

SCENA I

HAGI-TUDOSE şi LEANA.

HAGI-TUDOSE *(sculîndu-se într-o rînă):* Băltoaca Profiroaicii... arde-o-ar focul... D-acolo mi să trage... Şi tu, şi jupînu, să mă culc, să mă culc... d-atunci nu mai sunt bine... *(Tuşeşte.)*

LEANA: Să te odihneşti, nene Tudose...

HAGI-TUDOSE: Ca un trîntor... Doorm... somnul mătuşii... Şi prăvălia şi muşteriii... O! îmi vine să mă strîng de gît... Omul e de la Dumnezeu să muncească, să alerge, să răscolească, să strîngă, să scoaţă, la nevoie, şi din piatră ceea ce e-al lui... Nu e decît o singură boală pe lume: lenea! *(Se scoală din pat şi porneşte împleticindu-se. Şade pe scaunul de lîngă masă. Iar se scoală şi s-aşează pe ladă. E-mbrăcat cu cămaşe şi pe dasupra cămăşei cu vechea lui scurteică.)*

LEANA: N-ai muncit toată viaţa?

HAGI-TUDOSE: Dacă am muncit... Şi ce-am agonisit?

LEANA: Nimic, nene Tudose...

HAGI-TUDOSE: Văz că eşti copil bun... Da, nimic... Ş-am muncit toată viaţa... Cum toată? Mai e şi cît mai e, să dau pe brînci... Viaţa e trudă... Cine nu asudă doarme!... Şi ce osebire ar fi între un mort şi un om care doarme?... Hainele mele... să mă-mbrac... Ale purtate... *(Se scoală şi se clatină.)*

LEANA: Sunt rupte...

HAGI-TUDOSE: Aşa cum sunt!

LEANA: Pantalonii nu se mai ţin...

HAGI-TUDOSE: Ce-ţi pasă!

LEANA: Nu mai au tur...

HAGI-TUDOSE *(tuşind sec)*: Cracii erau buni, noi-nouţi... Şi nu se vede pe supt scurteică...

LEANA: Da' cînd te pleci?

HAGI-TUDOSE: D-atîta vreme... ştiu eu să mă plec să nu se vază...

LEANA: Vezi că...

HAGI-TUDOSE *(presimţind o mare nenorocire)*: Ce?

LEANA: ...i-am dat...

HAGI-TUDOSE: Nenorocito, m-ai lăsat gol!... Cea mai dulce amintire a tinereților mele!... Degrabă să-i ceri îndărăt...

LEANA: Dacă l-aș cunoaște...

HAGI-TUDOSE *(revoltat):* Nici nu-l cunoști!... Și pă mine, care mă cunoști, care-ți sunt unchi, care te-am luat de suflet, care te îmbrac, te încalț, mă dăspoi pentru un necunoscut? Dumnezeule, ce-ai făcut cu mințile ei pe care nu le-avea?... Și ce fel de om era?

LEANA: Un cerșetor... un cocoșat...

HAGI-TUDOSE: Cum să se potrivească pantalonii mei unui cocoșat?... Ți-am spus d-atîtea ori: ușa-n nas cerșetorilor, că sunt hoți! Tu, care nu mi-ai ieșit din cuvînt? Te-a îndemnat cineva... ai?

LEANA: Da.

HAGI-TUDOSE: Cine?

LEANA: Domnul Profirel...

HAGI-TUDOSE: *(îl apucă tusea):* Profirel? Jupînul? Își ia dobînda la niște bani pe care nu mi i-a numărat încă... Te-nvață risipitoare pînă să nu-i fii nepoată... Da' cînd i-ei fi, nu i-ai mai fi să nu-i mai fii, nepricopsito! Și ce s-amestecă în casa mea? El mi i-a cumpărat? El i-a purtat? El i-a cîrpit?

LEANA *(cu frică):* Zicea că... Lenuțo, dă-i de pomană pentru sănătatea Hagiului, că-i iau eu alții. Și, ca o neghioabă, m-am luat după vorba dumnealui...

HAGI-TUDOSE: Ar fi putut să-mi dea fără să-mi ia bunătat' de pantaloni... Și de mult i-ai dat?

LEANA: De două săptămîni...

HAGI-TUDOSE: De două săptămîni!... Un' să-l mai ajungi?... I-a vîndut, a luat bani pe ei...

LEANA: Ce bani?

HAGI-TUDOSE *(furios)*: Taci, toanto!... Şi i-a băut din cîrciumă în cîrciumă! *(Se cutremură, se strînge, tuşeşte, se scoală şi se lasă pe pat.)*

LEANA *(sfios)*: Ţi-e frig, nene?

HAGI-TUDOSE: Ce frig? Ca-n luna lui cuptor, crăp de căldură!

(Leana s-apropie de el şi-l ia de mînă.)

LEANA: Sudoarea rece...

HAGI-TUDOSE: Lasă-mă... Mai la o parte... Nici o sudoare...

LEANA: Să fac niţel foc...

HAGI-TUDOSE: N-ai făcut aseară?... Lemnele costă..

LEANA: Iarnă grea... Dumneata bolnav... Vîntul urlă...

HAGI-TUDOSE: Să urle!

LEANA: ... troienind zăpada pîn' la fereastră...

HAGI-TUDOSE: Zăpadă... Măzăriche! Cine a mai pomenit iarnă în dechemvrie?

LEANA: Doftori, nu, doftorii, nu...

HAGI-TUDOSE: Doftor, doftorii... Va bani! Ş-apoi, eu nu crez în doftori... Ar ajunge mofluzi după urma mea...

LEANA: ...ciorbă de găină, nu...

HAGI-TUDOSE *(mestecînd şi înghiţind în sec)*: Postul Crăciunului... Fasole, nu găină!

LEANA: Să prinzi niţică putere...

HAGI-TUDOSE *(se scoală cu ochii ţintă la pat)*: Am dăstulă... Să s-apropie cineva de patul meu *(pune mîna pe bardă)*, şi va vedea cine e bolnav şi cine e sănătos!

LEANA: Ast-noapte n-ai dormit...

HAGI-TUDOSE: Ca un buştean!

LEANA: ...te-ai sculat din pat...

HAGI-TUDOSE: De unde ştii?

LEANA: ...te-ai vîrît supat...

HAGI-TUDOSE: Cin' ți-a spus?

LEANA: ... ai scos cîteva cărămizi și numărai...

HAGI-TUDOSE *(punînd mîna pe bardă):* Ce număram? *(Prefăcut blînd.)* Ți s-a părut... *(Aparte.)* Dar cum i s-a părut?... *(Aspru.)* Unde erai?

LEANA *(speriată):* Cînd te-ai învîrtit în pat, m-am dășteptat, cînd te-ai dat jos, am venit la ușe... Și-mi zisei: „Poate că vrea ceva nenea Tudose"...

HAGI-TUDOSE *(cu mînie):* Și-ai ascultat?

LEANA *(înfricoșată):* Fără să vreau...

HAGI-TUDOSE *(fioros):* Să-ți schimbi urechile, nenorocito! *(Aruncă barda pe ladă.)* Așa se întîmplă omorurile!... Zi că n-ai auzit, zi c-ai visat, zi c-ai avut lungoare... *(Îl încacă tusea.)*

LEANA: Da, da, mi s-a părut, nene Tudose...

HAGI-TUDOSE: Să mă spionezi pe mine, care ți-am fost ca un tată...

LEANA *(tremurînd):* Am visat...

HAGI-TUDOSE: ...care ți-a dat bucățica de la gură...

LEANA: Nu m-am mișcat din pat...

HAGI-TUDOSE: ...care m-am jurat c-am să-ți păstrez zestrea făgăduită de jupînul meu...

LEANA: Ce era să cați supat?

HAGI-TUDOSE: S-asculți la ușe?..

LEANA: Ce era să numeri?

HAGI-TUDOSE *(se vîră-n pat):* Să mă vinzi, să mă ucizi? *(Se-nvîrtește, se aud banii sunînd, se sperie.)* A sunat ceva?

LEANA: Nu...

HAGI-TUDOSE: Cheile tale...

LEANA: Am numai una...

HAGI-TUDOSE: Ei, cum mi să păru!... Așa ți s-a părut și ție ast-noapte... Pînă nu vezi și nu

pipăi, să nu crezi... Apostolul Toma a avut dreptate... Întîi a pus mîna ș-apoi a crezut... Ăla om, nu secătură!

(S-aude cineva scuturîndu-și picioarele de zăpadă.).

SCENA II

HAGI-TUDOSE și CULAI.

HAGI-TUDOSE: Cine e?
CULAI: Eu...
HAGI-TUDOSE: Cine, tu?
CULAI: Eu, Culai...
HAGI-TUDOSE: Intră, de... Leano, deschide-i ușa...
CULAI *(intrînd)*: Ești bine, nea Tudose?
HAGI-TUDOSE *(tușind)*: Bine de tot... Mîine mă scol...
CULAI: Unchiu Profirel mi-a zis să văz...
HAGI-TUDOSE: Pe Leana...
CULAI: Nu... Să văz ce mai faci, c-au să vie și dumnealor cu cîte ceva...
HAGI-TUDOSE: Cu cîte ceva? Să le fi trimis cu tine... Ar fi sosit mai degrabă... Ei ar fi putut să vie mîine, poimîine, e, și cît mai tîrziu... *(Sieși.)* Oameni, furnici, totuna... Da' voi, ați hotărît nunta?
CULAI: Cînd o vrea ea...
HAGI-TUDOSE: Eu, cînd eram ca tine... o! o!...
CULAI: Dumneata?
HAGI-TUDOSE: Numai la asta mi-era gîndul... Nu te uita că n-am avut parte... *(Aparte.)* Eh, o murdărie!... Leano, n-ai hotărît?
LEANA: Nu, nene Tudose...
HAGI-TUDOSE: De ce?
LEANA: N-aș vrea...

HAGI-TUDOSE: Uite, uite... Nu mai vrei? Şi eu ce să fac cu zapisul? Să-l rup? Dai cu piciorul la 10.000 de lei? În loc să-i ştii la mine, puşi bine, la păstrare, fără dobîndă — nu face nimic... Pînă mai ieri plîngeai după Culai, şi azi n-ai vrea? A, prost e Culai!... *(C-un surîs ironic.)* Însuraţi-vă, mă, că omenirea are nevoie de prăsilă şi voi aveţi nevoie de jug! Să munciţi pentru alţii... să ştiţi pentru ce munciţi... Parcă văz, doi, trei, patru broscoi, umflaţi de mîncare, tolăniţi grămadă ca o mişună de căţei, cu picioarele murdare, pe macatul cel mai scump al vostru... *(Cu un rîs sinistru.)* Mîrîie, se înhaţă de păr şi se trag, se zgîlţîie, şi urlă, fiindcă au de toate copiii maichii...o!... Da, copiii moşului!... Ş-au să aibă şi gîlci, şi tuse măgărească, şi guşter, şi vărsat...

LEANA *(îndesîndu-se în Culai)*: Ducă-s-ar în pustii!

HAGI-TUDOSE: E, cum? Voi să le ştergeţi degeaba murdăriile? Ce fel de părinţi aţi fi voi dacă n-aţi trece prin toate scîrbele şi toate durerile?... V-a ajuns vremea să faceţi ce-au făcut cei ce v-au făcut!... Sunteţi tineri, sunteţi harnici, vă iubiţi — oh! vă iubiţi! — sunteţi osîndiţi la aceeaşi muncă silnică... Haide, de... De ce staţi ca nişte momîi? Firea vă îndeamnă, sete vă este, ştiinţă, slavă Domnului!... Cine să naşte fără ştiinţa oarbă a vieţii omeneşti? Şi n-aţi învăţat carte... Nici nu trebuie! Hai, degrab'... pirostreile-n cap!

(Tuşeşte. Se şterge de năduşeală. Îi pică capul pe pernă.)

LEANA: Să te faci mai bine... Culai mai așteaptă...

CULAI: Cît ăi vrea dumneata, Lenuțo...

HAGI-TUDOSE: Nu sunt destul de bine? Și mîine sunt gata să joc... Leano, o bărdacă de apă... Ce căldură ai făcut în odaie! *(Îi dă apă. O soarbe dintr-o răsuflare. Se-ndeasă în pernă.)*

CULAI *(încet)*: Bietul bătrîn!

(Un moment de tăcere. Hagi-Tudose mișcă mîinile supt pătură.)

HAGI-TUDOSE *(înnumărînd pungile ascunse)*: Una, două, trei... *(Speriat.)* Unde e-a patra?

LEANA: Ce, nene Tudose? Visași?

HAGI-TUDOSE *(c-o veselie sinistră)*: Am găsit-o!... Da, mă fură somnul. Și se făcea că păzeam patru oi galbene ca aurul, ca aurul... și-a patra se rătăcise... Ce m-aș fi făcut eu dacă n-aș fi găsit-o?

(Se aude un miorlăit de pisică.)

HAGI-TUDOSE: Cine miorlăie?

LEANA: Pisica, nene.

HAGI-TUDOSE: I-a trecut coada?... Cotoi prost... Crescuse-n coadă d-un stînjen... I-am retezat-o cu barda... Pînă să intre pe ușe, se răcea toată odaia!

(S-aud tropote de picioare pe prispă afară.)

CULAI: Unchiul Profirel și cu tanti...

HAGI-TUDOSE: Ce tanti?... Toanta!... Hì, boieru!... O risipitoare! În toată viața mea nu mi-a trecut prin mîini cît are ea în mîna stîngă... partea inimii!... Î... mi-e silă!... Oh! oh!... *(Se pierde într-o aiureală de friguri. Leana și Culai se reped la pat speriați. Hagi-*

Tudose se deșteaptă.) Ce credeați? Uitați-vă la mine... E, nu am aerul să... *(Tușește. Pe buze, oarecari urme de sînge. Sfîrșeală. Pune capu-n pernă.)* Î-î-î! bătrîn neghiob!... *(C-un surîs straniu.)* De cînd mi-ai pomenit de ciorbă de găină, mi-ai răscolit toate poftele... Şi n-am mărunte... D-o săptămînă n-am luat socotelile prăvăliii... *(Scoate o monedă de supt plapămă.)* Na, Leano... *(Îi tremură mîna și-o trage înapoi.)* Na!... *(Leana o ia.)* Adu-l încoa!... Ia-l!... Uită-te bine!... E un galben! E de aur!... Sună așa de frumos, așa de dulce *(închide ochii)*, că privighetoarea nu face două parale pe lîngă sunetul lui!... Duceți-vă şi-mi tîrguiți o găină, cît se poate mai mică și mai ieftină, o lămîie, ba sare de lămîie, și o litră de vin, ba un cinzec, e de ajuns... Şi cînd te-ntorci, cîteva găteje de lemn — puține, să nu dai foc casii — și fă-mi o ciorbă bună... Oh! Boala m-a schimbat în copil rîzgîiat... *(Leana și Culai pleacă.)* Bagă de seamă, e de aur, 11 franci și 75 de bani! Să-ți dea cusurul drept, să nu te înșele! *(Leana și Culai ies.)* O singură dată am călcat în gura lăcomiei... Iartă-mă, Doamne!... *(Scoate pungile şi le golește în poală. Vîntură galbenii. Se luminează la față.)* O! parcă vîntur stelele cerului! *(S-aude glasul Gherghinii Profirel.)* Cum uitasem! Na!... La loc, cu toții, și să tăceți ca şi cum n-ați fi vii, că vin ciorile lacome, care mănîncă pe puii de aur... Şi voi sunteți ai mei, nu ai tuturora! *(Vîră pungile supt pătură.)*

SCENA II

MATACHE PROFIREL, GHERGHINA PROFIREL și HAGI-TUDOSE.

GHERGHINA PROFIREL: Tot în pat, Hagiule? Tot bolnăvior?

HAGI-TUDOSE: Nițică tuse, și mă ține coșul pieptului cînd răsuflu...

MATACHE PROFIREL *(punînd o legătură pe ladă)*: Adu mîna, Tudose... Cam rece... Mă băiete, să-ți facă focul...

GHERGHINA PROFIREL: E frig în lege în odaia dumitale.

HAGI-TUDOSE: Ați venit d-afară... Eu nădușesc de căldură... Și dumneata cu malacovu... *(Aspru.)* Te ia vînturile pe dedesubt...

GHERGHINA PROFIREL: Iarna pui p-ăl mai strîmt. Și uite ce-am pe supt malacov... O fustă de lînă bleo, alta tot de lînă vărgată, o vargă seriz,[1] o vargă vișină putredă, apoi o fustuliță de percal[2] cu brodării faine, cum îi place dumnealui... *(Matache îi face semn să tacă.)* Pantalonași, cămașe și ciorapi groși, împletiți în cîrlige, pînă-aci de lungi... *(Matache-i repetă semnul.)* Supt malacov e tăria, pe dasupra, numai de ochii lumii.

MATACHE PROFIREL: Iacă, Tudose neică, ce ți-am adus. *(Desface legătura.)* Un halat...

GHERGHINA PROFIREL: Bleo-închis cu roșu, cu șunur și cu ciucuri, după gustul meu...

HAGI-TUDOSE: Să-l văz, ad' să-l văz...

GHERGHINA PROFIREL: Da' nu-l vezi?

HAGI-TUDOSE: Nu mai văd ochelarii, s-au stricat geamurile... De șaisprezece ani aceiași, și pe

---

[1] Corect: *cerise* (fr.) — cireașă; de culoarea cireșei.

[2] *Percal* — pînză subțire de bumbac.

ploaie, și pe soare, și pe vînt, și pe zăpadă... *(Ia halatul, îl apropie, se uită.)* Mulțumim, vă mulțumesc... Şi ce să fac cu el?

MATACHE PROFIREL: Să-l îmbraci...

HAGI-TUDOSE: Ar fi păcat... Pune-l în ladă...

MATACHE PROFIREL: E vătuit, îți ține de cald...

HAGI-TUDOSE: În ladă!... D-a fi să-mi ție de cald, îmi ține și d-acolo; de nu, nu-mi ține nici pă mine...

MATACHE PROFIREL *(punîndu-l în ladă)*: De...

GHERGHINA PROFIREL: Tot cu fața aia de scurteică?... Și veche, veche de cînd lumea...

HAGI-TUDOSE: Eu sunt același, ea este aceeași, ne potrivim de minune...

GHERGHINA PROFIREL *(aparte)*: Ca tusea cu junghiu... *(Încet, lui Matache Profirel.)* Cum a slăbit... Ca o umbră... Să-l sufli, dă grămadă..

MATACHE PROFIREL *(încet)*: N-ar fi bine să-l luăm la noi?... Să-i aducem un doftor, să-l îngrijim... Ia vezi tu... ia-l pe departe...

GHERGHINA PROFIREL *(apropiindu-se de Hagi-Tudose)*: Hagiule, Hagiule, știi ce? Dacă te-am fura și te-am duce la noi acasă? E, și la noi zeamă de pui, vinișor, căldurică...

HAGI-TUDOSE *(strîngîndu-se în pat)*: Să fug din casa mea?... Nici mort! Cînd oi ieși, ies cu picioarele înainte... Mai va, o! mai va pînă atuncea! *(Îl apucă tusea.)*

MATACHE PROFIREL: Dacă nici tu cu ale tale... Nu, nu e chip...

GHERGHINA PROFIREL: Doamne ferește... De nu ne-ar face nuntă...

HAGI-TUDOSE: Sunt treizeci de ani de cînd am cumpărat-o... Ți-aduci aminte, jupîne?..

GHERGHINA PROFIREL *(strîmbînd din nas)*: Iar, jupîne...

MATACHE PROFIREL: Siiit!
HAGI-TUDOSE: ... că dumneata dăduşi adălmaşul... Soare, cald, bine... Plutele tinere... Ne-am întins la umbra lor... Şi mă făcuşi să beau două pahare de vin... Oh! tinereţea! Nu-cunoşti osteneala, nici odihna, nici călduri, nici ger, nici crivăţ, nici ploaie... Că de viscoleşte, pui nasu-n piept şi te duci glonţ un' ţi-e treaba... că de crapă pietrele, asuzi şi-şi ţine de răcoare... Boala, o jucărie... somnul, în picioare... Tinereţea? Capital mic cu dobîndă mare... Bătrîneţea, capital mare şi fără dobîndă... La tinereţe trăieşti din dobîndă, la bătrîneţe mănînci din capital.
MATACHE PROFIREL: Ei, cui, i-o spui...
GHERGHINA PROFIREL: Zău, că-mbătrîneşte omul auzindu-vă!
MATACHE PROFIREL *(glumind)*: Iacă, ţiu la lemnul sfînt şi-l sărut, şi seara şi dimineaţa, şi nu vine...
HAGI-TUDOSE: O să vie... N-a trecut anul...
GHERGHINA PROFIREL: Nu-ţi spuneam eu?
HAGI-TUDOSE: Să crezi, da' să creezi!
GHERGHINA PROFIREL: Te pomeneşti că n-ăi crede! Nene, să nu faci una ca asta, că ne-am topiiit!... N-ai văzut Jenică şi Fifica...
HAGI-TUDOSE: Aia cred!
GHERGHINA PROFIREL: E-n a şaptea lună...
HAGI-TUDOSE: Cine e-n a şaptea lună?
MATACHE PROFIREL: Ia, vorbe d-ale dumneaei...
GHERGHINA PROFIREL: Moştenitorul...
HAGI-TUDOSE: Şapte luni sunt de la logodnă şi de la nuntă două..
MATACHE PROFIREL *(aparte)*: Ei, poftim, cocoană!

GHERGHINA PROFIREL: Cum, cum? *(Înnumără pe degete.)* Așa e... Minunile lemnului sfînt... Tii, da' și cred! Și el, și ea nu l-ar lepăda pentru nimic în lume...

HAGI-TUDOSE *(cu dezgust)*: Uf!

MATACHE PROFIREL: Ce, Tudose?

HAGI-TUDOSE: Nădușeala... Ca ei să crezi, ju-pî-ne...

GHERGHINA PROFIREL *(ardeiată)*: Care jupîn? Bo-ierul?

(Matache Profirel îi face semn să tacă.)

HAGI-TUDOSE: Care boier? Jupînul?

GHERGHINA PROFIREL *(nemaiputîndu-se stăpîni)*: Îîî, Hagiule, fie că hursuz ești!

MATACHE PROFIREL *(cam supărat)*: Mata, mucles, maică...

HAGI-TUDOSE: Țăran clăcaș, sărman... N-a fost boier nici în cei de mai înainte, n-o să fie boier nici în coborîtorii lui... *(Gherghina Profirel dă semne de nerăbdare și de revoltă.)* Ascultă-mă, cocoană, pune-mă să-i zic stăpîne, și cu dragă inimă îi zic, dar să nu-mi pocesc limba-n gură jupînului să-i zic boierul și dumitale Jojetra! Cu Gherghina am apucat, cu Gher-ghi-na am să mor! *(Îl apucă o tuse strașnică.)*

GHERGHINA PROFIREL: Auzi, auzi... Eeee! D-aia mi-ai fost?

MATACHE PROFIREL: I-i-i, și dumneata! Ca omul bolnav...

HAGI-TUDOSE: Ești boier, jupîne? Spune!

GHERGHINA PROFIREL: Nu ești dumneata boier? Spune!

MATACHE PROFIREL *(stînd la cumpănă)*: E, boier coada vacii...

GHERGHINA PROFIREL *(furioasă):* Apoi, nu, nu mai stau, dacă şi dumneata zici... A, nu! Mi s-au umflat picioarele, m-au apucat romatismele, îmi vine ameţeală, năbădăi, istericale...

MATACHE PROFIREL: I-i-i, da' ţine-ţi firea, mă, omule!

GHERGHINA PROFIREL: Apoi dacă nici Profirel — familia Profireilor — n-o mai fi boier, om cu dare de mînă de cînd l-am apucat, să ştii că nu mai sunt boieri, şi pace!... Să ne vedem sănătoşi, Hagiule!

HAGI-TUDOSE: Să dea Dumnezeu, cocoană Gherghino!

GHERGHINA PROFIREL *(apucată de nervi):* Cocoană Gherghino? Cocoană Gher-ghi-no? Rămîi, nene, rămîi, că nu e de mine! *(Iese şchiopătînd şi trînteşte uşa.)* Crăpi.

HAGI-TUDOSE: Fireşte, că nu e-a dumitale...

SCENA IV

HAGI-TUDOSE şi MATACHE PROFIREL

MATACHE PROFIREL: I-i-i, şi dumneata, intîiaşi dată supăraşi pe 'mneaei... Boier, boier... Ce boier? Cînd mă băgă tata la stăpîn — Dumnezeu să-l ierte — fui numa c-o cămăşuţă pe mine, şi murdară, murdară, să fi zis c-o luasem din gunoi... E, am avut noroc, şi fără dumneata şi cu dumneata... Şi muierea, ca muierea, a uitat de cînd spăla vasele...

HAGI-TUDOSE *(serios):* Era să-ţi spui ceva, şi n-aş fi putut... O să mă ierte dumneaei...

MATACHE PROFIREL *(vesel):* Aşa? Ei bine, omule...

HAGI-TUDOSE *(scoţînd nişte hîrtii de supt pernă):* Zapisele astea sunt cu ipotecă, al lui Florea Cătrinţă şi-al lui Iordache Vornicelu, zis Turbatu, amîndoi negustori în piaţa sfatului...

MATACHE PROFIREL: Îi ştiu.

HAGI-TUDOSE: Lui Florea i-am dat 3.000 de lei, banii mei, munciţi de mine, — 3.000, nu e glumă! — şi cu dobîndă mică... 36 la sută...

MATACHE PROFIREL: Cît?...

HAGI-TUDOSE: Ce, e mult?

MATACHE PROFIREL: Mult, săracul!

HAGI-TUDOSE *(dîrj):* Mult? Eu i-am rupt mînecele sau el p-ale mele? Dacă e sărac să nu se împrumute! *(Înduioşat.)* Bănişorii mei! *(Aspru.)* Nu, să nu-ţi fie milă de sărac! *(Cu glasul sugrumat.)* Săracul or e leneş, or e o stricăciune! *(Îi cade capul pe pernă şi închide ochii.)*

MATACHE PROFIREL *(speriat, repezindu-se la el):* Tudose, Tudose!... Şi nu e nici popă... Moare nempărtăşit!

HAGI-TUDOSE *(ridică capul şi-l scutură):* Mă luă cu somn...

MATACHE PROFIREL: Eşti mai bine?

HAGI-TUDOSE: Ce-ntrebi aşa? Uită-te-n faţa mea... Lui Florea i-am dat 3.000 de lei cu 36 la sută pe an... Nu plăteşte? Încă doi ani... La al doilea şi al treilea an, 50 la sută... *(Matache Profirel îşi exprimă mirarea fluierînd.)* Nu plăteşte? Îl vînz cu toba...

MATACHE PROFIREL: 50 la sută!... Şi i-ei fi oprit şi dobînda de mai nainte...

HAGI-TUDOSE: Fireşte! 1.080 de lei... I-am dat bani agonisiţi cu sudoarea frunţii mele 1.920, o mie...

MATACHE PROFIREL: Şi dobînda de 50 la sută merge la...

HAGI-TUDOSE *(cu necaz):* La capetele întregi[1]!

MATACHE PROFIREL *(dînd din cap):* Va să zică, iei 50 la sută și la 1.080 de lei pe care i-ai oprit tu de la început? O!

HAGI-TUDOSE *(zvîcnind de mînie):* Prost ești, jupîne, și mare noroc ai!... O! mă iartă! *(Matache îi face semn că nu e nimic.)* Să scurtăm... Văz că nu pricepi... Zapisul lui Florea e de 6.820 de lei. Al lui Turbatu de 12.436... La ăsta — Florea — poimîne e sorocul, la ăstîlant, miercuri ce vine... *(Feroce.)* Al să-i învăț minte să mai m-arate cu deștul: „Uite Hagiul! uite zgî"... Î-î-î-î!

(Matache Profirel oftează.)

MATACHE PROFIREL: Și ce să fac cu zapisele?

HAGI-TUDOSE: Să le dai advocatului meu — ulița Suratelor, nr. 17 bis — Andrei Cerceluș... Să-ți dea înscris de primire... Și să-i vînză de nu vor plăti... *(Un gest spasmodic.)* E-e-e! ce muzică! *(Îi cade capul.)*

MATACHE PROFIREL *(se repede la Hagi-Tudose):* Vai de mine, Tudose!

(Hagi-Tudose își ridică capul și-l liniștește cu mîna.)

HAGI-TUDOSE: Și să știi că de fitece zi de întîrziere vor plăti cîte 300 de lei... *(Matache Profirel face un gest de mirare.)* Așa e învoiala!... Da' unde sunt zapisele? Unde le pusei? Ce le făcui?

MATACHE PROFIREL: La mine...

HAGI-TUDOSE *(cu vocea scăzută, dar aspră):* Adu-le-ncoa!... E și vieață, și moarte... Du-te acasă... Fă-mi o fitanță.. Nu uita numele.. Ah!

---

[1] *La capetele întregi* — la sumele inițiale.

o sfîrşeală!... Du-te, şi să vii îndată... *(Îi cade capul în pernă şi stă nemişcat.)*

MATACHE PROFIREL: Doamne! Doamne!... Să-i trimeţ preotul... *(Iese închinîndu-se.)*

HAGI-TUDOSE *(c-un glas ostenit şi sugrumat)*: Dacă n-ar fi lumea aşa de nătîngă, aş mai trăi!... A! nu! Ştie Dumnezeu ce face... Pe cine aş mai împrumuta?

(Leana deschide uşa încet.)

SCENA V

LEANA şi HAGI-TUDOSE.

HAGI-TUDOSE: Ce intri ca o vijelie? *(Leana pune pe ladă un castron cu ciorbă, o bucăţică de pîine şi-o bărdacă cu vin.)*

LEANA: O ciorbuliţă s-o mănînci cu ochii, şi...

HAGI-TUDOSE: Cusurul şi pe urmă de-ale gurii...

LEANA: Zece bani vinul...

HAGI-TUDOSE: Scump!

LEANA: Cinci bani sarea de lămîie, cinci bani un sfert de pîine...

HAGI-TUDOSE *(răsuflînd precipitat)*: O să m-aduci în sapă de lemn!

LEANA: Optzeci de bani o puiculiţă p-aşa de mare, şi grasă, grasă...

HAGI-TUDOSE: De ce-ai luat-o aşa de mare şi-aşa de grasă? Optzeci de bani! Se vede că găina ciugulise franci, nu boabe... *(Îl apucă tusea.)* O dată am avut şi eu o poftă, şi tu, să mă dăspoi?... Un franc!... O masă de împărat!... Adu cusurul...

LEANA: Zece şi şaptezeci şi cinci.

(Hagi-Tudose socoteşte, gesticulează. Leana e înmărmurită.)

HAGI-TUDOSE: Nu iese!... 10 și 70!
LEANA: N-oi fi pierdut...
HAGI-TUDOSE: N-ai pierdut... Cată-te-n sîn... Cată-te-n buzunar...
LEANA *(tremurînd):* I-am adus în mînă...
HAGI-TUDOSE: Pipăi-te,pipăi-te... A, nu... Așa e...
LEANA: Bine că dădu Dumnezeu! *(Leana îi pune în pat ale mîncărei.)*
HAGI-TUDOSE *(oftînd):* Of!
LEANA: Iese fum din ciorbă și numai stele... Nu mănînci.?

(Hagi-Tudose întinde lingura, îi tremură mîna, parcă i-ar fi frică să guste.)

HAGI-TUDOSE: Ce poftă de copil! Ce poftă de bătrîn nebun!
LEANA: Soarbe, să prinzi puteri...
HAGI-TUDOSE *(sorbind o dată zgomotos):* E sărată!
LEANA: Un pic de sare am pus...
HAGI-TUDOSE *(azvîrle lingura):* Una de lemn!... Asta e coclită!
LEANA: Am frecat-o cu cenușe în fiecare zi...
HAGI-TUDOSE *(furios):* E coclită-ți zic!... *(Leana iese repede.)* Eu, cu mîna mea, să topesc bulgări de aur, să-i torn în strachină și să-i sorb cu lingura?... O!... *(Leana îi aduce o lingură de lemn.)* Să încerc! *(Soarbe o lingură, se scutură și scuipă.)* Simț pe beregată o cocleală acră și sărată, un miros nesuferit! Ia-o! Fugi! cu ea! Nu vezi că-mi sorb vieața? *(Leana ia tot ce adusese și se duce.)* O! părinte blestemat, ai gustat din carnea copiilor tăi! În veci n-ai să te saturi!... Doar pămîntul cînd ți-o astupa gura... *(Hagi-Tudose plînge năbușit.)*

SCENA VI

HAGI-TUDOSE, LEANA și GHIOALA.

(Ghioala și Leana intră binișor.)

HAGI-TUDOSE: Cine e?
LEANA: Eu sunt, nene Tudose...
HAGI-TUDOSE: Cine mai e?
LEANA *(cu frică)*: Cin' să mai fie?
HAGI-TUDOSE: Cine mai e?
LEANA *(topită)*: Mama...
HAGI-TUDOSE *(căzîndu-i capul)*: Ea?... Semn rău! *(Îl apucă tusea.)*
GHIOALA *(tremurînd de frică)*: Eu, nene...
HAGI-TUDOSE *(cu ură)*: Tu?
GHIOALA: Am venit...
HAGI-TUDOSE *(ridicîndu-se într-o rînă)*: De ce-ai venit? *(Ochii-i scînteiază. Răspîndește groază.)*
GHIOALA: Am auzit...
HAGI-TUDOSE: Ce-ai auzit? Că sunt bolnav?
GHIOALA: Da...
HAGI-TUDOSE *(sforțîndu-se, se ridică în șezut)*: A! nu! Sunt bine! Mîine ies... Mă duc la prăvălie... Și de azi în trei... *(cade lat. Ghioala și Leana încep să plîngă)* săptămîni e nunta Leanii, și-am să jo... *(O clipă de amețeală.)* Cioclii!
GHIOALA *(plîngînd)*: Să mă ierți, frate, de supărarea ce ți-am făcut...
HAGI-TUDOSE *(ridicînd capul)*: Ăl-de-Sus... Eu? Nu!
GHIOALA *(cade în genuchi)*: Iartă-mă, că mi-ești frate și ești creștin!
HAGI-TUDOSE: Mai tîrziu, acum, nu!
GHIOALA: Să nu fie prea tîrziu...

(Leana plînge pe ascuns.)

HAGI-TUDOSE *(tragic)*: Prea tîrziu?... De ce?... O! nu care cumva crezi că... Ieşi afară!

GHIOALA *(tîrîndu-se în genuchi)*: Iartă-mă, Dumnezeu să-ţi ierte păcatele!

HAGI-TUDOSE *(ridicîndu-se în şezut şi c-un gest teribil)*: Ieşi!

(Cade-n pat, tuşeşte şi să-nvineţeşte la faţă.)

GHIOALA: Iartă-l, Doamne, că nu ştie ce face!

(Ghioala şi Leana ies.)

HAGI-TUDOSE *(cu glasul sfîrşit)*: Cobeo!

SCENA VII

PREOTUL ROŞCA şi HAGI-TUDOSE.

(Preotul Roşca intră binişor, cu sfîntul potir, c-o carte şi şi le pune pe ladă. Hagi-Tudose, într-o toropeală.)

POPA ROŞCA: Hagiule! Hagiule!

HAGI-TUDOSE *(se dăşteaptă speriat)*: Cine mă strigă?

POPA ROŞCA: Eu sunt, tată...

HAGI-TUDOSE *(privind cercetător)*: Mai departe... Popa Roşca?

POPA ROŞCA: Eu, taică...

HAGI-TUDOSE: Şi ce vrei?

POPA ROŞCA: De, tată, poate să te mai uşurez...

HAGI-TUDOSE *(ridicîndu-şi capul)*: Şi cu ce să mă mai uşurezi?

POPA ROŞCA: Suntem singuri, nu ne-aude nimeni, n-ai vrea să-mi spui...

HAGI-TUDOSE: Să mă spovedesc?

POPA ROŞCA: Vrun păcat, vro greşeală, ca omul...

HAGI-TUDOSE *(țăcănit):* Nici un păcat, nici o greșeală... N-am furat, nu m-am îmbătat, n-am înșelat, n-am preacurvit și n-am să mor! *(Tușește. Răsuflarea scurtă, repede și grea.)*

POPA ROȘCA *(cu blîndețe și cu sfială):* Bine, taică bine...

(Se duce la ladă și începe să-și dăsfacă lucrurile.)

HAGI-TUDOSE: Da', ce sunt alea?

POPA ROȘCA *(întorcîndu-se spre el):* Sfîntul potir... Creștin ești... Să primești sfînta cumenicătură.

HAGI-TUDOSE: Ia-le, părinte și du-te! Vin eu la sfinția-ta, n-are ce căuta sfinția-ta la mine!

POPA ROȘCA: Să nu fie prea tîrziu...

HAGI-TUDOSE *(izbutește să se scoale pe jumătate și-i arată ușa):* O!

POPA ROȘCA *(speriat de mișcarea și de înfățișarea lui Hagi-Tudose):* Plec, taică, plec... *(Iese.)*

HAGI-TUDOSE: Și să vii cînd te-oi chema eu! *(Mai mult cade decît se lasă. N-ar vrea să doarmă, și somnul îl fură. E o luptă între a fi deștept și a adormi.)*

SCENA VIII

HAGI-TUDOSE și LEANA.

(Hagi-Tudose se zvîrcolește supt pătură. Banii sună.)

HAGI-TUDOSE: Ușa! ușa!... N-a fost nimenea... Somnul vrea să mă fure, și nu vreau să mă las... Am slăbit... O, și ce cald sunară... Da... da... Șiret... și dulce... *(Adoarme.)* Nu pot să trec... Așteaptă...

LEANA *(intră binișor, privește la Hagi-Tudose):* Nu mai răsuflă?... Mîna caldă... *(O podidesc lacră-*

mile.) Săracu, că mult s-a zbuciumat!... Ce sudoare rece!

(Hagi-Tudose se dășteaptă. La început amestecă visul cu realitatea. Glasul i-a mai scăzut.)

HAGI-TUDOSE: O! să nu spui la nimeni! Nu vezi? Pune mîna... N-o pune, că te frige!... A, tu ești Leano? Trage zăvorul la ușe... Să făcea că mergeam pe un drum tăiat într-un mal... Înaintea mea, un unchiaș cu barba pînă-n pămînt... *(Se oprește din povestire și parcă l-ar fura iar somnul. Leana se sperie și plînge.)* Nu fi proastă!... Drumul, de ce mergeam, de ce se adîncea... Și merserăm așa pînă pe buzele unei prăpăstii. Unchiașul trecu pe d-asupra ca pe caldarîm, și de dincolo îmi zise: „Aide, de!", „Nu pot să trec". „Treci dac-ăi vrea"!... Și parcă mă-npingea cineva de la spate... Închisei ochii și trecui... Unchiașul se făcuse nevăzut... Și-o lumină nespusă, Leano, se revărsă în tot cuprinsul... *(Surîde de fericire.)* Încotro mă uitam, aur, bani, pietre scumpe, avuții... Izvorau ca dintr-o gîrlă... Și se ridicară pîn' la glezne, pîn' la țurloaie... O! ce fericit! Am văzut fața și vecinicia Atotțiitorului!... Și crescură pîn' la șolduri, pîn' la coaste, pîn' la... *(Se întunecă; glasul e plin de oroare.)* Atunci trecu pe dasupra bogățiilor o ființă dășirată... Fiecare pas al ei suna a oase și-a galbeni... Pe spate avea o coasă, și coasa era de *aur!* Eu repezii mîinile în coasă și-o rupsei în bucăți... *(Îi întinde podul palmelor.)* Uită-te... uită-te... Nu sunt tăiat?

LEANA *(emoționată, se uită lung):* Nu, nene, nu...

HAGI-TUDOSE: Mă doare... Uită-te bine...

LEANA *(mirată):* M-am uitat...

HAGI-TUDOSE: Și nu sunt?... Oh! ce bine îmi pare!. Am biruit-o!... *(Se moleșește.)* Aer! *(Îi pică capul în pernă.)* Acum... pot... să mă... odihnesc...

(Hagi-Tudose dormitează și tresare. Leana-l privește și se închină. Cineva bate la ușe. Leana se scoală numaidecît să deschiză ușea, ca nu cumva continuînd bătăile să dăștepte pe unchiu-său.)

SCENA IX

MATACHE PROFIREL, LEANA și HAGI-TUDOSE

MATACHE PROFIREL *(încet)*: Cum e?
LEANA: Rău...
MATACHE PROFIREL: L-a grijit?
LEANA: A dat afară pe preot...
MATACHE PROFIREL: Și de cinci ani nu se grijise...
LEANA: Maică luminată!
MATACHE PROFIREL: De n-ar muri!
LEANA: Ferească Dumnezeu!
MATACHE PROFIREL: Ar muri ca un cîine...
LEANA: Se mișcă...
MATACHE PROFIREL: Să vedem ce face...
LEANA: Să ne lipim de zid...
HAGI-TUDOSE *(speriat, își pipăie pungile)*: Umbla să vă fure... Întîi pe mine ș-apoi pe voi! *(Glasul i se stinge din ce în ce.)* Să-mi fi pus barda la căpătîi... Aș ucide pe cel ce s-ar atinge!... Ia? Nimeni... Î-î-î... Ți... Mi-e dor de ei... Aleși, subțiri, rotunzi, grei, bătuți pe muchie și drepți la cîntar... *(Face sforțări mari să se scoale în șezut și-n sfîrșit izbutește. Desface pungile și le varsă în poală. Bagă mîinile în galbeni. Toată*

dragostea, cît i-a mai rămas, e pentru ei.) Ah! ca jeraticul, și nu mă ard!... Cum clipesc, parc-ar fi vii!... Ţî... Sunt vii. Şi piuitul lor, ca glasul cetelor îngerești... *(Matache Profirel tușește fără să vrea. Hagi-Tudose își strînge banii și-i acoperă cu trupul lui.)* Cine e-acolo? Cine?

MATACHE PROFIREL: Eu sunt, Tudose, Matache, nu te speria... Eu și cu Leana...

HAGI-TUDOSE *(aprins la față și sudorile-i curg)*: Aţi văzut? Închideţi, închideţi ochii, că ochii fură!... Leano, adu barda... Nu pentru voi...

(Leana i-o aduce. Hagi-Tudose o pune supt căpătîi.)

MATACHE PROFIREL: De ce nu te-ai împărtășit?

HAGI-TUDOSE: Ce, am să mor? Numai gîndul ăsta nu-l am! *(C-o voce stinsă.)* Ai adus?

MATACHE PROFIREL: *(scoţînd o hîrtie)*: Da...

HAGI-TUDOSE: Dă-l încoa... Să fi pus numele, capetele și dobînzile...

MATACHE PROFIREL: Tot ce mi-ai spus...

HAGI-TUDOSE: Să nu mă fi-nșelat... Să nu te fi-nșelat...

MATACHE PROFIREL: Citește...

HAGI-TUDOSE: Aș citi, dar m-au lăsat geamurile astea... Nu te-am înșelat, n-ai să mă-nșeli... Ţine... *(Îi dă cele două acte.)* Să nu le pierzi... Un' le pui?... Pune-le bine... Mîine să le dai lui Cerceluș, dar după ce-i iei zapis la mînă... *(Tușește și se îneacă.)*

LEANA *(speriată)*: Nene!

HAGI-TUDOSE *(revenindu-și, c-o supremă și ultimă încordare)*: Şi să-i stoarcă făr' de milă... Cît e drept... Cît zice-n carte... Leneși și stricaţi... Florea s-a-nsurat a treia oară, Turbatu are ţiitoare... Nici o para să nu le ierte... Așa să-i

spui clănțăului!... *(Se oprește. Se uită drept înainte, întorcînd capul fără a clipi.)* O! ce schilodă! *(Ochii îi ies din cap și e coprins de groază.)* Coasa, întreagă?...

(Scoate un gemăt lung. Se întinde. Oasele îi trosnesc în lungul trupului. Dăschide o gură largă. Își dă sufletul, încolăcindu-se ca să-și acopere banii. În mișcarea pe care o face, se dăzvelește și i se văd mîinile înfipte în bani.)

MATACHE PROFIREL: Tudose! Tudose! *(Îl pipăie.)* Ne-a lăsat... *(Își pune mîinile la ochi și plînge.)*

LEANA *(plîngînd)*: Mamă, mamă, vin, că s-a prăpdit nenea Tudose! *(Dăschide ușa și intră și Ghioala.)*

SCENA X

GHIOALA, LEANA și MATACHE PROFIREL...

GHIOALA *(plîngînd)*: Dumnezeu să te ierte, frate...

MATACHE PROFIREL *(plîngînd)*: Cui i-a mai dat de ochi să moară așa de zgîrcit?

GHIOALA *(plîngînd)*: Cum a trăit, așa a și murit...

LEANA *(plîngînd)*: Ce de bani, ce de bani!... Săracu nenea Tudose!

Cortina

CUPRINS

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

